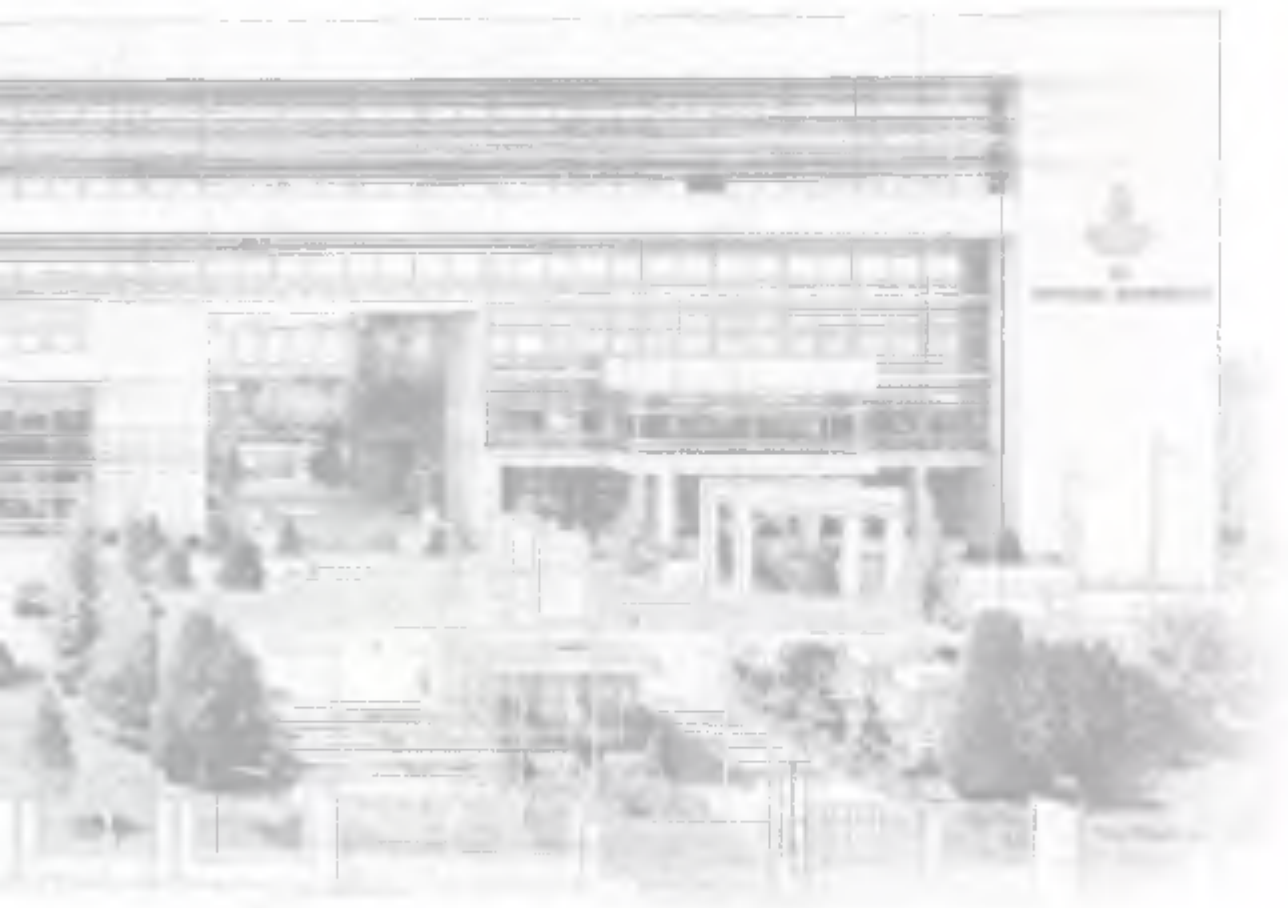

Yıllık Rapor 2020

Yıllık Rapor 2020

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISBN : 978-605-2378-66-3

Yıllık Rapor 2020

© 2021, Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağılımı yapılamaz. Kitapta yayımlanan kararlar, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı
Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Adres : Ahlatlıbel Mah. İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya, Ankara / TURKEY

Telefon : +90 312 463 73 00

Fax : +90 312 463 74 00

E-posta: ayam@anayasa.gov.tr

Twitter : @AYMBASKANLIGI

Grafik Tasarım

EPAMAT Basın Yayın Promosyon

San. Tic. Ltd. Şti. • www.epamat.com.tr

Baskı

EPAMAT Basın Yayın Promosyon San. Tic. Ltd. Şti.

Telefon : +90 312 394 48 63

Fax : +90 312 394 48 65

Web : www.epamat.com.tr

Basım Tarihi : Mayıs, 2021

www.anayasa.gov.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 01

MAHKEMENİN OLUŞUMU

Genel Olarak.....	10
Genel Kurulun Oluşumu.....	11
Bölümlerin Oluşumu.....	18
Komisyonların Oluşumu.....	19

BÖLÜM 02

MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

Genel Olarak.....	22
Genel Kurulun Görev ve Yetkileri.....	23
Bölümlerin Görev ve Yetkileri.....	24
Komisyonların Görev ve Yetkileri.....	25

BÖLÜM 03

2020 YILINDA MAHKEME

Mahkeme Çalışmalarına İlişkin Gelişmeler.....	28
Mahkemenin Uluslararası Faaliyetleri.....	31

BÖLÜM 04

BAŞKANIN KONUŞMALARI

58. Kuruluş Yılı Dönümü Mesajı.....	46
Anayasa Mahkemesi Üyesi Basri Bağcı'nın Andiçme Töreni Açış Konuşması.....	48
Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) 8. Yaz Okulu Açış Konuşması.....	52
Bireysel Başvurunun 8. Yılı Sempozyumu Açış Konuşması.....	56
10. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali'nin "Ben Masumum" Konulu Akademik Programı Konuşması.....	62

BÖLÜM 05

2020 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

Norm Denetimi Kararları.....	68
Bireysel Başvuru Kararları.....	112

BÖLÜM 06

İSTATİSTİKLER

Norm Denetim İstatistikleri.....	198
Bireysel Başvuru İstatistikleri.....	207

B A Ş K A N I N M E S A J I

Demokratik hukuk devletinin amaçlarından biri de kamu hizmeti sunan kurum ve kuruluşların bu hizmetlerini hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uygun şekilde yapmalarını sağlamaktır.

Bu ilkeler, yasama ve yürütme organları yanında yargı yetkisini kullanan organlar bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda yıllık raporlar, kamu hizmetlerinde hesap verilebilirlik ve şeffaflığın sağlanmasında önemli bir işlev görmektedir.

Anılan işlevin yerine getirilmesi amacıyla hazırlanan bu raporun birinci bölümünde Mahkememiz Genel Kurulu, Bölümleri ve Komisyonlarının oluşumuna ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Genel Kurulun, Bölümlerin ve Komisyonların görevleri ile yetkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde Mahkemenin yapısında, işleyişinde, yaklaşımında, basın ve halkla olan ilişkilerinde, yayın ve eserleri ile ulusal ve uluslararası ilişkilerinde meydana gelen değişikliklere, gelişmelere ve yeniliklere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Mahkemenin 58. Kuruluş Yıl Dönümü Mesajı, Anayasa Mahkemesi Üyesi Basri Bağcı'nın Andıçme Töreni, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) 8. Yaz Okulu, Bireysel Başvurunun 8. Yılı Sempozyumu sırasında yapılan açılış konuşmaları ve 10. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali'nin "Ben Masumum" Konulu Akademik Programı konuşması bulunmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde Mahkemenin çeşitli konulardaki içtihatlarını ortaya koymak amacıyla 2020 yılında sonuçlandırılmış, gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvurularda öne çıkan kararlara özet hâlinde yer verilmiştir. Bununla Mahkemenin temel hak ve özgürlüklere olan yaklaşımının ortaya konması ve başta akademisyenler ile hukuk uygulayıcıları olmak üzere içtihatları takip eden tüm ilgililere katkı sunulması amaçlanmıştır. Raporun ana omurgasını bu bölüm oluşturmaktadır. Bu ise Mahkemenin temel ürününün kararları olması olgusundan kaynaklanmaktadır.

Son bölümde çeşitli istatistiki bilgilere grafikler eşliğinde yer verilmek suretiyle Mahkemenin 2020 yılı performansının yıllara göre karşılaştırması yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesince hazırlanan 2020 raporunun ilgililer açısından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr.
Zühtü ARSLAN

T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanı

2020 YILI

30-31 Ocak Anayasa Mahkemesi heyetinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Adli Yıl Açılış Törenine Katılımı

O C A K

Ş U B A T

18 Mayıs Bireysel Başvuru İstatistikleri yayımlandı

7-9 Şubat Anayasa Mahkemesi İçtihat ve Değerlendirme Toplantısı Afyon'da yapıldı

19 Şubat Kararlar Müdürlüğünün kurulması

23-24 Şubat Anayasa Mahkemesi heyetinin Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasa Konseyi'nin 30. Kuruluş Yılı Dönümü nedeniyle düzenlediği uluslararası konferansa katılımı

25-27 Şubat Anayasa Mahkemesi heyetinin Katar Yüksek Yargı Konseyi tarafından düzenlenen "Küresel Yargı Dürüstlüğü Ağı Üst Düzey Toplantısı ve Geçmiş, Günümüz, Gelecek" konulu uluslararası konferansa katılımı

M A Y I S

H A Z İ R A N

3 Eylül Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Başkanı Sayın Robert Spano'nun Mahkememizi ziyareti

8 Eylül Kuzey Makedonya Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın Mahkememizi ziyareti

7-8 Eylül Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) bünyesinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesince bu yıl sekizincisi düzenlenen Yaz Okulu programı Covid-19 önlemleri çerçevesinde uzaktan katılım yöntemiyle gerçekleştirildi

23 Eylül Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Kabulünün 8. Yıldönümü nedeniyle "İnternet Çağında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması" konulu sempozyum düzenlendi

23-25 Eylül Kore Anayasa Mahkemesi tarafından yürütülen AACC Araştırma ve Geliştirme Sekreterliğinin video konferans yöntemiyle gerçekleştirilen 2. Araştırma Konferansına katılım sağlandı

9 Haziran Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilen Sayın Basri Bağcı'nın yemin töreni

E Y L Ü L

E K İ M

22 Ekim Bireysel Başvuru İstatistikleri yayımlandı

MAHKEME

12 Mart

Anayasa Mahkemesi Başkanvekilliğine
Sayın Kadir Özkaya'nın seçilmesi

MART

NİSAN

7 Temmuz

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal
Güvenlik Bakanı ve beraberinde yer alan heyetin
Mahkememizi ziyareti

23 Temmuz

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Burhan
Üstün'ün Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu
tarafından Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına
seçilmesi

3 Nisan

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Recep
Kömürcü'nün emekliye ayrılması

24 Nisan

Anayasa Mahkemesi'nin 58. Kuruluş Yıl
Dönümü töreni Kovid-19 salgını tedbirleri
kapsamında iptal edildi

TEMMUZ

AĞUSTOS

26-28 Ağustos

Kovid-19 önlemleri nedeniyle video
konferans yöntemiyle yapılan Asya
Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar
Birliği (AACC) 4. Kongresi ve Kazakistan
Anayasasının kabulünün 25. Yıl Dönümü
törenine katılım sağlandı

12 Kasım

Anayasa Yargısı Araştırma Merkezi tarafından
(AYAM) hazırlanan Anayasa Yargısı Dergisi 37/1
sayısı yayımlandı

20 Kasım

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, 10.
Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali'nin "Ben
Masumum" konulu akademik programının açılışı-
na video konferans yöntemiyle katıldı

24 Kasım

E.2020/3 Yüce Divan yargılaması yapıldı

KASIM

ARALIK

17 Aralık

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Celal Mümtaz
Akıncı'nın Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu
tarafından Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına,
Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Muammer
Topal'ın Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanvekilliğine
seçilmesi

22 Aralık

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Serdar
Özgüldür'ün emekliye ayrılması

22 Aralık

E.2020/4 Yüce Divan yargılaması yapıldı

B Ö L Ü M

01

MAHKEMENİN
OLUŞUMU

T.C.
ANAYASA MAHKEMESİ

Mahkemenin Oluşumu

I . G E N E L O L A R A K

Anayasa Mahkemesi on beş üyeden oluşur. Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından göstereceği üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır, üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından göstereceği üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için kırk beş yaşını doldurmuş olması kaydıyla yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Mahkeme üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir başkan ve iki başkanvekili seçilir, süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa'nın 149. ve 6216 sayılı Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, Bölümler ve Komisyonlar hâlinde çalışır.

II. GENEL KURULUN OLUŞUMU

Genel Kurul, başkan ve iki başkanvekili dâhil on beş üyeye sahip olup başkan veya başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanmaktadır. Genel Kurul salt çoğunlukla karar alır. Ancak Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla Genel Kurulun oluşumu şu şekildedir:

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN | Başkan

1 Ocak 1964 tarihinde Yozgat'ın Sorgun ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Sorgun'da tamamlamıştır. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisansını İngiltere'de Leicester Üniversitesi Hukuk Fakültesinde insan hakları ve sivil özgürlükler alanında, doktorasını da aynı Fakültede anayasa hukuku alanında yapmıştır. 2002 yılında doçent, 2007 yılında ise profesör unvanını almıştır.

2001 yılında bir süre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde çalışmıştır. Ayrıca 23 Aralık 2010 tarihinden itibaren Basın İlan Kurumu Genel Kurul üyeliği görevini yürütmüştür. 2009 yılında başkanlığına atandığı Polis Akademisinde uzun yıllar lisans ve lisansüstü düzeyde "Anayasa Hukuku", "İnsan Hakları", "Devlet Kuramları" gibi dersler vermiştir. Ayrıca 2000-2003 yılları arasında Bilkent Üniversitesinde "Turkish Public Law" dersini, 2003-2009 yılları arasında da Başkent Üniversitesinde "Hukuk ve Siyaset" dersini vermiştir.

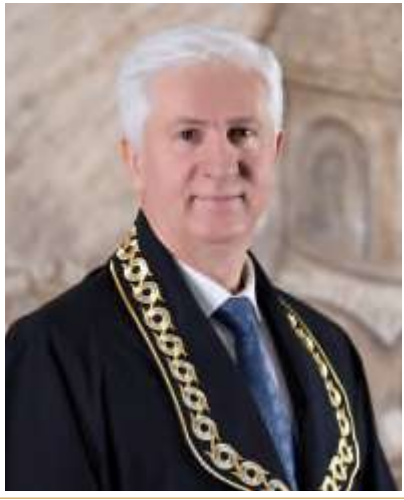
Anayasa Teorisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Din Özgürlüğü ve Türk Parlamento Tarihi 1957-1960 (üç cilt) kitapları vardır. Bunun yanında Constitutional Law in Turkey (Türkiye'de Anayasa Hukuku) başlıklı bir ortak kitabı ve ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü adlı bir derleme eseri bulunmaktadır. Ayrıca anayasa yargısı, insan hakları, özgürlük-güvenlik ilişkisi ve siyasi partiler hukuku gibi alanlarda Türkçe ve İngilizce yayımlanmış makaleleri ve bildirileri vardır.

Arslan, Yükseköğretim Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 17 Nisan 2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 10.02.2015 tarihinde Anayasa Mahkemesi başkanlığına seçilmiştir.

25 Ocak 2019 tarihinde, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yeniden Anayasa Mahkemesi Başkanı olarak seçilmiştir.

Evli ve dört çocuk babasıdır.

Hasan Tahsin GÖKCAN | Başkanvekili

Fındıklı hâkimliği, Tuzluca ve Bozüyük hâkimliği ile Yargıtay tetkik hâkimliği görevlerinde bulunmuş, 24 Şubat 2011 tarihinde Yargıtay üyesi olarak seçilmiştir. Yargıtay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 17 Mart 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyesi olarak seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 26 Mart 2019 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir. Başkanvekilliği ile Birinci Bölüm başkanlığı görevini 15 Nisan 2019 tarihinden itibaren yürütmektedir.

Kadir ÖZKAYA | Başkanvekili

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünde memurluk, Tarım Kredi Kooperatiflerinde kontrolörlük görevlerinde bulunmuştur. 4 Şubat 1991 tarihinde başladığı idari yargı hâkimlik stajını tamamladıktan sonra 13 Mayıs 1993 tarihinde Danıştay tetkik hâkimliğine atanmıştır. 2004 yılı Kasım ayına kadar bu görevini sürdürmüştür. Kasım 2004'te Anayasa Mahkemesi raportörü olarak görevlendirilmiştir. Bu görevi yürütmekte iken 2011 yılında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından Danıştay üyeliğine; 18 Aralık 2014 tarihinde de Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 12 Mart 2020 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir. Başkanvekilliği ile İkinci Bölüm başkanlığı görevini 4 Nisan 2020 tarihinden itibaren yürütmektedir.

Burhan ÜSTÜN | Üye

Sivas, Kozan, Çıldır, Oğuzeli, Pazarcık, Taşköprü, Sincan ve Ankara hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. 16 Mart 2003 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçilmiştir. 14. Hukuk Dairesinde görev yapmakta iken 30 Mart 2010 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Yargıtay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 10/4/2015 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir. 14/4/2019 tarihinde başkanvekilliği görevi sona ermiş olup üye olarak görevine devam etmekte iken Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 23/7/2020 tarihinde yapılan toplantıda Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına seçilmiş ve emekli olduğu 10 Ocak 2021 tarihine kadar bu görevi yürütmüştür.

Prof. Dr. Engin YILDIRIM | Üye

1989'da Warwick Üniversitesi Warwick Business School'da yüksek lisansını, 1994'te Manchester Üniversitesi Faculty of Economics and Social Studies'de doktorasını tamamlamış; 1994 ile 2010 yılları arasında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. 2003 ile 2010 yılları arasında aynı Fakültede dekanlık görevinde bulunmuştur. 9 Nisan 2010 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından YÖK Genel Kurulunun gösterdiği üç aday arasından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 19 Ekim 2015 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiş, 25 Ekim 2019 tarihinde bu görevi sona ermiştir.

Hicabi DURSUN | Üye

1991 yılında Sayıştay denetçi yardımcısı adayı olarak kamu-daki görevine başlamıştır. 1993'te yeterliliğini vermiş, 1993'ten 2008 yılına kadar Sayıştaydaki çeşitli gruplarda denetçi, başdenetçi ve uzman denetçi olarak denetim faaliyetleri ile diğer görevlerini sürdürmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25 Haziran 2009 tarihli kararı ile Sayıştay üyeliğine seçilmiştir. Sayıştay üyeliği görevini sürdürürken Sayıştayın gösterdiği üç aday arasından 6 Ekim 2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun kararı sonrasında Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 11 Haziran 2018 tarihinde Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığı'na seçilmiştir. 16/7/2020 tarihinde Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığı görevinden ayrılmış olup üye olarak görevine devam etmektedir.

Celal Mümtaz AKINCI | Üye

1984'te Afyonkarahisar'da avukatlığa başlamış, 1984-1985 yılları arasında Sivas 5. Piyade Er Eğitim Tugay Komutanlığı Askerî Mahkemesinde yedek subay askerî hâkim olarak askerlik hizmetini tamamlamıştır. 1988-2000 yılları arasında Baro Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuş, 2001 yılında yapılan Olağanüstü Genel Kurul sonrasında Afyonkarahisar Baro başkanlığına seçilmiştir. Afyonkarahisar Baro başkanlığı görevini sürdürürken 2010 yılında, Baro başkanları tarafından seçilen üç aday arasına girmiş; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 13 Ekim 2010 tarihli Genel Kurulunda yapılan seçim sonucu Anayasa Mahkemesi üyeliği görevine getirilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 17/12/2020 tarihinde yapılan toplantıda Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına seçilmiştir.

Muammer TOPAL | Üye

3 Mart 1992 tarihinde Danıştay tetkik hâkimliğine atanarak mesleğe başlamış, bir süre Ankara Bölge İdare Mahkemesi üyeliği görevinde bulunmuştur. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü kamu yönetimi yüksek lisans programını “Stratejik Yönetim” konulu projesiyle tamamlamıştır. Türkiye Adalet Akademisinde idari yargı hâkim adaylarına “ihale mevzuatı” konulu dersler veren Topal 24 Şubat 2011 tarihinde Danıştay üyeliğine seçilmiştir. Danıştay Yedinci Daire üyeliği görevini sürdürürken Danıştay Genel Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 29 Ocak 2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca 17/12/2020 tarihinde yapılan toplantıda Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanvekilliğine seçilmiştir.

M. Emin KUZ | Üye

1982 yılında Ankara hâkim adayı olarak göreve başlamıştır. 1986 yılında girdiği Başbakanlıkta uzman yardımcısı, uzman, daire başkanı, başmüşavir ve müsteşar yardımcısı olarak görev yapmıştır. 18 Ekim 2005 tarihinde YÖK üyeliğine seçilmiş, dört yıl bu görevde bulunmuştur. YÖK üyeliği ve Başbakanlık müsteşar yardımcılığı görevlerini sürdürürken 7 Eylül 2007 tarihinde Cumhurbaşkanlığı genel sekreter yardımcısı olarak atanmıştır. 8 Mart 2013 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Rıdvan GÜLEÇ | Üye

1989 ile 1991 yılları arasında Ulaştırma Bakanlığında çalışmıştır. 1991 yılında Sayıştayda denetçi yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Aynı Kurumda sırasıyla denetçi, başdenetçi ve uzman denetçi olarak görev yapmıştır. TBMM Genel Kurulunun 25 Haziran 2009 tarihli 110'uncu Birleşiminde Sayıştay üyeliğine seçilmiştir. Sayıştay üyeliği görevini sürdürürken Sayıştayın gösterdiği üç aday arasından 13 Mart 2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu kararı sonrasında Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Doç. Dr. Recai AKYEL | Üye

1988 yılında Yem Sanayii Türk A.Ş. Genel Müdürlüğünde sözleşmeli personel olarak çalışmıştır. 1989'da İçişleri Bakanlığında mülki idare amirliği görevine başlamıştır. Kaymakam olarak sırasıyla Pozantı, İscehisar, Çamoluk, Solhan, Gölyaka, İmamoğlu, Kızıltepe ve Elbistan ilçelerinde görev yapmıştır. 2007 ile 2009 yılları arasında Tokat valiliği görevinde bulunmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından 26 Haziran 2009 tarihinde Sayıştay başkanı seçilmiştir. Başkanlık görevinin sona ermesiyle Sayıştayda üye olarak görevine devam ederken Cumhurbaşkanlığı başdanışmanı olarak atanmıştır. Üst kademe yöneticileri arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ağustos 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ | Üye

1995 yılında KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. 2005 yılında hukuk doçenti unvanını almış, 2010 yılında profesör olmuştur. 2010 ile 2012 yılları arasında KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dekanlığı görevinde bulunmuştur. 2012 ile 2016 yılları arasında KTÜ rektör yardımcısı olarak görev yapmıştır. 2012 ile 2016 yılları arasında Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu üyeliği, 2012 ile 2015 yılları arasında ise Türkiye İnsan Hakları Kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Yükseköğretim Kurulunca gösterilen üç aday arasından Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ağustos 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Yıldız SEFERİNOĞLU | Üye

1993'ten itibaren İstanbul'da serbest avukatlık yapmıştır. 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde 26. Dönem İstanbul Milletvekili olarak seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Türkiye-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanlığı ve TBMM Adalet Komisyonu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 23 Temmuz 2018 – 25 Ocak 2019 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 25 Ocak 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Selahaddin MENTEŞ | Üye

1995 yılında Elazığ adli yargı hâkim adayı olarak kamu görevine başlamıştır. Denizli Buldan, Eskişehir-Han, Adıyaman-Gölbaşı hâkimi olarak görev yapmıştır. 2006 yılında Diyarbakır'da ağır ceza mahkemesi üyeliği yapmıştır. 2010- 2012 arası Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi başkanlığı ve Adli Yargı Adalet Komisyonu başkanlığı görevlerini yürütmüştür. 2014 - 2017 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı müsteşar yardımcılığı yapmıştır. 18 Ekim 2017 - 1 Temmuz 2018 tarihleri arasında Adalet Bakanlığı müsteşarı olarak görev yapmıştır. 21 Temmuz 2018 tarihinde Adalet Bakanlığı bakan yardımcılığı görevine getirilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 6 Temmuz 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

Basri BAĞCI | Üye

1989 yılında Ankara adli yargı hâkim adaylığına başlamıştır. Sırasıyla Sivas Gürün, Siirt Pervari, Konya Hüyük'te Cumhuriyet savcılığı yapmış; 1999 yılında Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına adalet müfettişi olarak atanmıştır. 2005 yılında adalet başmüfettişi olmuştur. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri genel müdür yardımcılığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri genel müdür yardımcılığı ve Adalet Bakanlığı müsteşar yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. İngiltere Exeter Üniversitesinde uluslararası insan hakları hukuku alanında yüksek lisans yapmıştır. 5/7/2017 tarihinde Yargıtay üyesi olmuş, 2/4/2020 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir.

III. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Bölümlerde görev alacak başkanvekilleri dışındaki üyeler, geliş kaynakları ve Bölümler arasında dengeli dağılım esasları gözetilerek başkan tarafından belirlenir. İlgili üyenin talebi ya da başkanvekillерinden birinin önerisi üzerine başkan tarafından üyelerin Bölüm değişikliğine karar verilebilir.

Bölümler, başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme en kıdemli üye başkanlık eder. Bölümlerdeki heyetlerin oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılar, listedeki sıralamaya göre ilk dört üye ve başkanvekilinden oluşan heyet tarafından yapılır. Daha sonraki aylarda, kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Bölüm toplantı yeter sayısı sağlanamadığı takdirde Bölüm başkanı Bölüm içinden, bunun mümkün olmaması hâlinde Bölüm başkanının önerisi üzerine başkan diğer Bölümden toplantılara katılmayan üyeleri kıdem sırasına göre toplantıya katılmakla görevlendirir.

31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nün 29. maddesine göre bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılan üyelerin listesi şu şekildedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Hasan Tahsin GÖKCAN	Başkan
Burhan ÜSTÜN	Üye
Hicabi DURSUN	Üye
Muammer TOPAL	Üye
Recai AKYEL	Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Üye
Selahaddin MENTEŞ	Üye

İKİNCİ BÖLÜM

Kadir ÖZKAYA	Başkan
Engin YILDIRIM	Üye
Celal Mümtaz AKINCI	Üye
M. Emin KUZ	Üye
Rıdvan GÜLEÇ	Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU	Üye
Basri BAĞCI	Üye

IV. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan ve iki üyeden oluşan Komisyonlar kurulmuştur. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilmektedir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Komisyonların oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılara listedeki sıralamaya göre en kıdemsiz üye katılmaz. Daha sonraki aylarda kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Komisyon üyeliklerinde eksiklik olması hâlinde toplantıya katılmayan üye, Bölüme ait ilgili Komisyondaki eksik üyenin yerine görev alır.

Genel Kurul, Bölümlere bağlı Komisyonların ve Komisyonları oluşturan üye sayılarının değiştirilmesine karar verebilir. Bu takdirde yukarıda belirtilen usulle Komisyonlar yeniden oluşturulur.

B Ö L Ü M

02

MAHKEMENİN GÖREV
VE YETKİLERİ

Mahkemenin Görev ve Yetkileri

I . G E N E L O L A R A K

- a) Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetlemek
- b) Anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından incelemek ve denetlemek
- c) Anayasa'nın 152. maddesine göre mahkemelerde itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak
- ç) Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca bireysel başvuruları karara bağlamak
- d) Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay başkan ve üyelerini, Genelkurmay başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak
- e) Siyasi partilerin kapatılmasına ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davalar ile ihtar başvuruları ve dağılma durumunun tespiti taleplerini karara bağlamak
- f) Siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini yapmak veya yaptırmak
- g) Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliklerinin düşmesine Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hâllerinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini karara bağlamak
- ğ) Mahkeme üyeleri arasında Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- h) Anayasa'da kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek

Anayasa Mahkeme kendisine verilen bu görevleri Genel Kurul, iki Bölüm ve her bir Bölüm bağılı Komisyonlar aracılığıyla yerine getirir

II. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

- a) İptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmak
- b) Siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları karara bağlamak, mali denetim yapmak
- c) İçtüzüğü kabul etmek veya değiştirmek
- ç) Başkan ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- d) Bireysel başvurulara ilişkin olarak Bölümlerin kararları arasında oluşmuş veya oluşabilecek farklılıkları gidermek, Bölümlerce Genel Kurula sevk edilen konuları karara bağlamak
- e) Bölümler arasında iş bölümü yapmak
- f) Başkanın çağrısı üzerine Bölümler arasında meydana gelen iş bölümü uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak
- g) Bölümlerden birinin yıl içinde gelen işlerinin normal çalışmayla karşılanamayacak şekilde artması, Bölümler arasında iş bakımından dengesizlik meydana gelmesi ya da fiilî veya hukuki imkânsızlıktan bir Bölümün görevine giren işe bakamaması hâlinde diğer Bölümü görevlendirmek
- ğ) Üyeler hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılmasına, soruşturma ve kovuşturma tedbirlerine, gerektiğinde disiplin cezası verilmesine ya da üyeliğin sona erdirilmesine karar vermek
- h) İtirazları incelemek
- ı) Kanun'da ve İçtüzük'te Genel Kurula bırakılan görevleri yerine getirmek

Genel Kurul, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur. Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir.

III. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

- a) Komisyonlar tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların esas incelemesini yapar.
- b) Komisyonlarca kabul edilebilirliği karara bağlanamamış başvuruların Bölüm başkanınca gerekli görüldüğü takdirde kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapar.

Bölümler, kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığını tespit etmeleri ya da bu durumun sonradan ortaya çıkması hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verebilir.

Bölümlerden birinin görülmekte olan bir başvuruya ilişkin olarak vereceği karar Bölümlerin önceden vermiş olduğu bir kararla çelişecekse ya da konunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görülürse ilgili Bölüm dosyadan el çekebilir. Bölüm başkanı başvuruyu Genel Kurul önüne götürmek üzere başkana iletir.

Bölümler, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır.

Esas inceleme sonunda başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Bu durumda Mahkemenin önünde aşağıdaki seçenekler mevcuttur:

- i) Bölüm, ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklandığını tespit ederse ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. İlgili mahkeme, Bölümün ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapar ve mümkünse dosya üzerinden ivedilikle karar verir.
- ii) Bölümlerce yapılan inceleme sonunda başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı takdirde başvuru lehine uygun bir tazminata hükmedilebilir.
- iii) Tazminat miktarının tespitinin daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde Bölüm bu konuyu kendisi karara bağlamaksızın genel mahkemelerde dava açılması yolunu gösterebilir.

IV. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlarca yapılır.

Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için başvurunun Kanun'un 45 ila 47. maddelerinde öngörülen şartları taşıması gerekir.

Başvurunun kabul edilebilirliği ya da kabul edilemezliği kararları Komisyonlarca oy birliği ile alınır. Oy birliği sağlanamayan durumlarda başvuru, karar vermek üzere Bölüme havale edilir.

Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

B Ö L Ü M

03

2020 YILINDA
MAHKEME

2020 Yılında Mahkeme

I . M A H K E M E
Ç A L I Ş M A L A R I N A
İ L İ Ş K İ N G E L İ Ş M E L E R

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Kovid-19 salgını ülkemizde de çeşitli tedbirlerin alınmasına yol açmış ve Mahkememizde bu tedbirlerden etkilenmiştir. Toplumda Kovid-19 salgının yaygın bir şekilde görülmesine rağmen Mahkememizde alınan yoğun tedbirler neticesinde Kurum içerisinde bulaş vakası görülmemiştir.

2020 yılında verilen kararlarda Mahkeme temel hak ve özgürlüklerin koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten yaklaşımını devam ettirmiştir. Bireysel başvuru alanında görev yapan raportörlerin dönemsel olarak Bölümler ve Komisyonlar birimlerinde görevlendirilmesi ile içtihatlarla uygun, daha nitelikli kararlar yazılması hedeflenmiştir.

2020 yılında 78 bireysel başvuru, 30 norm denetimi olmak üzere toplam 108 Anayasa Mahkemesi kararının basın duyurusu hazırlanarak kamuyu ile paylaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 19/2/2020 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 23. maddesinin üçüncü fıkrası ile Genel Sekretere verilen Mahkeme kararlarının uygulanmasını takip etmek ve bu konuda Genel Kurula bilgi verilmesi görevinin kaliteli, etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla Kararlar Müdürlüğü kurulmuştur.

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen Temel Haklar Alanında Anayasa Mahkemesinin Kararlarının Etkin İcrasının Desteklenmesi Projesinin 2019 yılı Aksiyon Programına ait Finansman Anlaşması 19 Haziran 2020 tarih ve 31160 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kovid-19 salgını nedeniyle proje takviminde gecikmeler yaşanmış olup, 2021 yılı içerisinde faaliyetlere başlanması hedeflenmektedir.

Tüm dünyada yaşanan salgının etkisiyle gerek ulusal gerekse uluslararası toplantıların video konferans yöntemi ile yapılması yoluna gidilmiş ve Mahkememiz de toplantılara video konferans yöntemi ile katılım sağlamıştır.

Her yıl Mahkememiz tarafından düzenlenen *Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği Yaz Okulu Programı* bu yıl 28 ülkenin temsilcilerinin katılımıyla video konferans yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

23 Eylül 2020 tarihinde Kovid-19 tedbirleri kapsamında sınırlı sayıda davetlinin katılımıyla Mahkememiz Yüce Divan Salonu’nda Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun kabulünün 8. yılı nedeniyle “*İnternet Çağında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması*” konulu sempozyum düzenlenmiştir. Yargıtay 4.Ceza Dairesi Başkanı Doç. Dr. İbrahim Şahbaz ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu Üyesi Doç. Dr. Selami Demirkol’un oturum başkanı olduğu sempozyuma Kişisel Verileri Koruma Kurumu Başkanı Prof. Dr. Faruk Bilir, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu İnternet Daire Başkanı Bahadır Aziz Sakin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Bilişim ve Teknoloji Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Bedii Kaya, Türk Alman Üniversitesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mesut Serdar Çekin, Anayasa Mahkemesi Raportörleri Özgür Duman ve Ceren Sedef Eren sunumları ile iştirak etmişlerdir.

24 Kasım 2020 tarihinde E.2020/3 esas sayılı dosyada “görevi kötüye kullanma” suçundan Danıştay eski üyeleri olan sanıklar hakkında ve 22 Aralık 2020 tarihinde E.2020/4 esas sayılı dosyada yine aynı suçtan Yargıtay eski üyeleri olan sanıklar hakkında Yüce Divan ilk duruşmaları yapılmıştır.

Kurumsal internet sitesinde “*Bireysel Başvuru Kriterlerine Ait Emsal Kararlar*” bölümü oluşturulmuş ve bu bölümde bireysel başvuru kabul edilebilirlik kriterleri on ayrı başlık altında tek tek tanımlanarak bu kriterlere ait 129 emsal karar özetlenmiştir. Kararların tamamına ulaşılabilmesi için linkleri tanımlanmıştır.

Bireysel Başvurunun Kabulünün 8. Yıldönümü nedeniyle düzenlenen sempozyum

lanmış ve kriterler için ikonlar, kararlar için görseller kullanılmıştır. İnternet sayfamızı ziyaret edenlerin bireysel başvuru sürecinin tüm adımlarını aşama aşama görebilmesi için “*Bireysel Başvuru Yol Haritası*” ve “*Bireysel Başvuru Karar Süreci*” grafiği tasarlanmıştır. İlgili sayfanın görünürlüğünü artırmak ve okunurluğunu kolaylaştırmak için görsel tasarımlar kullanılmıştır. Yine kurumsal internet sitesinde *Norm Denetimi İstatistikleri* bölümü tasarlanmış ve ilgili veriler canlı içerik grafikleriyle sunulmuştur.

Ulusal basın ve internet haber sitelerinde yer alan Anayasa Mahkemesiyle ilgili haber ve köşe yazıları her gün özetlenerek “*Anayasa Mahkemesi Basın Bülteni*” hazırlanmıştır. Kamuoyunda geniş yankı uyandıran kararlar ve gelişmelerle ilgili yazılı ve görsel basın, sosyal medya taranarak özel bültenler oluşturulmuştur. Mahkeme ve kararlarına ilişkin haberlerin, istatistiki verilerin yer aldığı, bülten niteliği taşıyan *Görünüm* dergisinin yayınına dijital olarak devam edilmiştir.

2020 yılında, yazılım altyapısı daha da güçlendirilerek, Mahkeme kararlarına erişilebilirliği arttırmak amacı ile Kararlar Bilgi Bankası sisteminin kapsamı genişletilmiştir. Kovid-19 salgını nedeni ile çalışmaların aksamaması için uzaktan çalışma ile ilgili teknolojik imkanlar artırılmıştır.

Kurum arşivinin yeniden yapılandırılması ve kurumsallaşması çalışmalarına devam edilmiştir.

İş güvenliği ile ilgili teknik kontroller yapılarak iş güvenliğinin temini için çalışılmıştır.

Mahkemenin akademik dünyayla ilişkisini geliştirmek amacıyla kurulan Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi (AYAM) bünyesinde eğitim programlarının yürütülmesi, akademik müzakere ortamları oluşturulması, Mahkeme yayınlarının yayıma hazırlanmasının takip edilmesi ve “*Anayasa Yargısı Dergisi*” (Hakemli Dergi) çalışmalarına devam edilmiştir.

Mahkemenin yayın faaliyetleri kapsamında “*Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*” 56. Sayısı 2 cilt olarak, 2019 yılı “*Bireysel Başvuru Seçme Kararlar*” kitabı 2 cilt olarak, “*Constitutional Justice in Asia*” kitaplarının 6., 7. ve 8. ciltleri, “*Selected Judgements*” kitap serisinin 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 yıllarına ait ciltleri, “*Anayasa Yargısı*”(Hakemli Dergi) 36/2. ve 37/1. sayıları, “*Yıllık Rapor 2019*”, “*Annual Report 2019*” kitaplarının basımları, iç ve dış dağıtımları ile “*Mülkiyet Hakkı Karar Özetleri*”, Mahkemede görev yapan 14 raportör yardımcısının raportörlük tez kitapları ve “*Kurumsal Tanıtım Kitabı 2020*” kitaplarının basımları ve iç dağıtımları gerçekleştirilmiştir.

Dijital kaynakları çeşitlendirilerek çoğaltılan Mahkememiz kütüphanesinde bulunan kitap sayısı 25 binden 26.658 adete yükseltilmiştir.

II- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

1. GENEL OLARAK

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, dünyanın en köklü anayasa mahkemelerinden biri olarak insan hakları ve Anayasa'nın yorumlanması alanlarında verdiği önemli kararlarıyla son yıllarda dünya anayasa yargısı camiasının dikkatini çekmeye devam etmektedir. Türkiye'nin pek çok ülkeyle tarihsel ve kültürel ilişkisi bulunması nedeniyle Anayasa Mahkemesi hem Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı'nın (CECC) hem de Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği'nin (AACC) ilk üyeleri arasında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca dünyadaki bütün anayasa yargısı organları ve organizasyonlarının çatı organizasyonu olan Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'nın (WCCJ) kurucu üyesidir. Afrika Anayasa Yargısı Konferansı'nda (CCJA) ise gözlemci üye statüsündedir. Türk Anayasa Mahkemesi gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla iş birliğine büyük önem vermektedir. Mahkememiz tarafından her yıl düzenlenen geleneksel kuruluş yıl dönümü etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sempozyumlara ülkemizden ve yabancı ülkelere mahkeme başkanları, yargıçlar ve bilim adamları davet edilmektedir. Aynı şekilde, yapılan uluslararası sempozyumlara aktif katılım sağlanarak Anayasa Mahkemesinin ve Türk yargısının dünyaya kendisini tanıtmaya yarayan çeşitli bilimsel çalışmalar, kitap basın ve yayımı, ikili iş birliği çalışmaları ve diğer faaliyetler yürütülmektedir.

2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞ BİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren aşağıdaki uluslararası organizasyonların üyesidir. Mahkeme, bireysel başvuru dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile de yakın iş birliği içindedir.

A. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı

Dünya Anayasa Yargısı Konferansı, beş kıtadan (Afrika, Amerika, Asya, Avustralya/Okyanusya ve Avrupa) 117 Anayasa Mahkemesini/Konseyini ve Yüksek Mahkemeyi bir araya getirmektedir. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı demokrasi, insan haklarının korunması ve hukukun üstünlüğünün bir ana unsuru olarak anayasa yargısını insan haklarına ilişkin kararlar dâhil olmak üzere anayasal denetim teşvik etmektedir. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı düzenli olarak kongreler gerçekleştirmek, bölgesel konferans ve seminerlere katılmak, deneyimlerin ve iyi uygulama örneklerinin paylaşımını organize etmek ve üyelerine talepleri doğrultusunda iyi hizmetler sunmak suretiyle amaçlarını gerçekleştirmektedir. Türk Anayasa Mahkemesi, 2013 yılında Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'na üye olmuştur. Seul'de gerçekleştirilen 3. kongrede büro üyeliğine seçilmiş ve Vilnius'ta gerçekleştirilen 4. kongreye kadar bu görevi yürütmüştür (2015-2017). "Anayasa Yargısı ve Barış" temasıyla yapılması planlanan Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'nın 5. Kongresi ise Bali, Endonezya'da 4-7 Ekim 2022 tarihlerinde Endonezya Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirilecektir.

B. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği, 2010 yılının Temmuz ayında, Asya'da demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunması ile anayasa yargısına ilişkin deneyim ve bilgilerin paylaşımını artırma ve anayasa yargısında yetkili olan kurumlar arasındaki dostluk ve iş birliğini güçlendirme amacıyla oluşturulan bölgesel bir forumdur.

AACC dönem başkanlığını 2012-2014 yılları arasında Mahkememiz yürütmüştür. Türk Anayasa Mahkemesi, 2013 yılından bu yana her yıl AACC üyesi kuruluşların orta seviye hukukçularına yönelik Yaz Okulu düzenlemektedir. Yaz Okuluna ayrıca Afrika, Avrupa ve Balkanlardan misafir katılımcılar da davet edilmektedir. Yaz Okulunda insan haklarına ilişkin tematik bir konu çerçevesinde katılımcı kuruluşların temsilcilerinin yanı sıra akademisyenler ve uzmanlar sunum yapmaktadır. Bu şekilde anayasa yargısı ve insan hakları alanında bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanmaktadır.

2016 yılında Endonezya'nın Bali Adası'nda gerçekleştirilen 3. Üyeler Kurulu Toplantısında, AACC Daimî Genel Sekreterliğinin kurulmasına, Sekreterliğin üç ana ayağından biri olan Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezinin Türkiye'de kurularak faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda 4,5,6,7 ve 8. Yaz Okulu yine bu Merkezin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği 4. Kongresi ve Kazakistan Anayasasının kabulünün 25. Yıl Dönümü töreni Covid-19 önlemleri nedeniyle video konferans yöntemiyle yapılmıştır. 26-28 Ağustos 2020 tarihlerinde AACC Dönem Başkanı Kazakistan Anayasa Konseyinin organizatörlüğünde düzenlenen Kongre'ye Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen ve Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın katılmıştır. Kongre'de AACC Üyeler Kurulu toplantısı yapılmıştır. Toplantıda AACC tüzüğünde yapılması öngörülen değişiklikler oybirliği ile onaylanmıştır. Ayrıca, Bangladeş Yüksek Mahkemesi Birliğe yeni üye olarak kabul edilmiştir. Böylelikle, AACC'ye üye Mahkeme/Konsey/Kurum sayısı 19'a yükselmiştir. Kongre'de, "21. Yüzyıl Anayasası, Hukukun Üstünlüğü, İnsanın Değeri ve Devletin Etkinliği" teması üzerinde durulmuştur. Kazakistan Anayasasının kabulünün 25. yıl dönümü vesilesiyle Kazakistan Anayasa Konseyini tebrik eden Başkan Arslan, Bangladeş'in Birliğe yeni üye olarak kabul edilmesinden ve Birliğin genişlemesinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen ise Üyeler Kurulu toplantısında, AACC Eğitim ve İnsan Kaynakları Geliştirme Merkezinin faaliyet raporunu sunmuştur. Kongrenin

Video konferans yoluyla düzenlenen AACC 4. Kongresi

ikinci gününde ise Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, dijital yöntemle gerçekleştirilen e-duruşmalarla ilgili Türk Anayasa Mahkemesinin içtihadını anlatan bir sunum yapmıştır. AACC 4. Kongresi ortak deklarasyonun kabul edilmesiyle sona ermiştir.

Başkan Zühtü Arslan'ın AACC 8. Yaz Okulu açış konuşmasını yapması

8. Yaz Okulu programı, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği Daimî Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 7-8 Eylül 2020 tarihlerinde Kovid-19 önlemleri çerçevesinde video konferans yöntemiyle düzenlenmiştir. "Sağlıkla ilgili Olağanüstü Hallerde İnsan Hakları ve Özgürlüklerin Kısıtlanması: Kovid-19 Örneği" konulu Yaz Okulu etkinliğine Endonezya, Kore, Afganistan, Arnavutluk, Cezayir, Azerbaycan, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kamerun, Gürcistan, Hindistan, Kazakistan, Kosova, Kırgız Cumhuriyeti, Malezya, Maldivler, Moğolistan, Karadağ, Myanmar Birliği, Kuzey Makedonya, Filipinler, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Tayland, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Ukrayna ve Özbekistan anayasa mahkemeleri veya muadili kurumlarından üyeler, raportör hâkimler, araştırmacılar, konuşmacılar, hukukçular ve danışmanlar katılmıştır. 8. Yaz Okulu Programı Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın açış konuşmasıyla başlamış, akabinde moderatörlüğünü Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın'ın üstlendiği tematik tartışmalar yapılmıştır. İlk oturumda "Sağlıkla ilgili Olağanüstü Hallerde Anayasal ve Yasal Çerçeve" başlığı altında sunumlar yapılırken, ikinci oturumda Kovid-19 tedbirlerinin anayasal ve yasal uygulamaları üzerinde konuşulmuştur. Yaz Okulu için hazırlanan tanıtım videosu katılımcılar tarafından beğeniyle izlenmiş ve program, Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen'in kapanış konuşmasıyla sona ermiştir.

Genel Sekreter Murat Şen'in AACC 8. Yaz Okulu kapanış konuşmasını yapması

Üç Daimi Sekreterliğin İrtibat Görevlileri Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliğinin İrtibat Kişileri ya da AACC İnternet sayfası İrtibat Kişileri gerek kendi ülkelerinde gerekse kendi kurumlarında Kovid-19 salgını devam ederken benimsenen çalışma yöntemleri ile ilgili mevcut durumu görüşmek; Sekreterlikler arasında düzenli olarak yapılacak olan uzaktan ve/veya yüz yüze toplantıların ne zaman, ne kadar sıklıkla ve kimler arasında yapılması gerektiğine karar vermek ve son olarak her bir Sekreterliğin yaklaşan/ devam eden/ yeni tamamlanmış olan projesini paylaşmak üzere 22 Eylül 2020 tarihinde video konferans yoluyla bir toplantı yapmıştır. Endonezya Anayasa Mahkemesi'nce yürütülen Planlama ve Koordinasyon Sekreterliği adına AACC Birimi Müdürü Indah Apriyanti Tomas ve İkili ve Bölgesel İş birliği Analisti Olfiziana Tri Hastuti; Kore Anayasa Mahkemesi'nce yürütülen Araştırma ve Geliştirme Sekreterliği adına AACC Birimi Müdür Yardımcısı Sora Kang ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nce yürütülen Eğitim ve İnsan Kaynakları Geliştirme Merkezi adına ise Dış İlişkiler Müdürlüğü Şefi Özlem Talaslı Aydın uzaktan katılım yöntemiyle gerçekleştirilen toplantıya katılmışlardır.

Kovid-19 salgını sürerken, Kore Anayasa Mahkemesi'nce yürütülen Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği Araştırma ve Geliştirme Sekreterliği 23-25 Eylül 2020 tarihlerinde video konferans yöntemiyle "İfade Özgürlüğü: AACC Üyelerinin Deneyimleri" konulu 2. Araştırma Konferansını gerçekleştirmiştir. Endonezya, Azerbaycan, Güney Kore, Maldivler, Afganistan, Malezya, Kırgızistan, Kazakistan, Moğolistan, Tayland, Myanmar, Türkiye, Özbekistan, Tacikistan, Rusya, Filipinler ve Hindistan anayasa mahkemeleri ve muadili kurumlarından yirmi sekiz araştırmacı konferansa katılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi adına, Raportör Ceren Sedef Eren 25 Eylül 2020 tarihinde bir sunum yapmıştır.

AACC Araştırma ve Geliştirme Sekreterliğinin video konferans yöntemiyle
2. Araştırma Konferansını düzenlemesi

C. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı

Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, Avrupa Anayasa Mahkemeleri ile anayasal denetim yapan muadili kurumları bir araya getirmek amacıyla 1972 yılında Hırvatistan, Dubrovnik'te kurulmuştur. 1987 yılında Konferans'a üye olan Türk Anayasa Mahkemesi, kuruluşun ilk üyelerindedir. 26-30 Nisan 1987 tarihlerinde Lizbon'da düzenlenen 7. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı toplantısında Türk Anayasa Mahkemesi üyeliğe kabul edilmiş ve bir sonraki kongrenin 1990 yılında Türkiye'de yapılmasına karar verilmiştir. 8. Kongre'nin hazırlık toplantısı 14-17 Kasım 1988 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Konusu "Anayasal Normların

Hiyerarşisi ve Temel Hakların Korunmasındaki İşlevi" olarak belirlenen konferans, 7-10 Mayıs 1990 tarihleri arasında Ankara'da, çeşitli ülke ve kurumlardan 102 temsilci/heyetin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Konferansın 2017-2020 dönem başkanlığı Çek Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından yürütülmektedir ve 18. Kongre 24-26 Şubat 2021 tarihlerinde Çek Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilmiştir.

D. İslam İşbirliği Teşkilatı'na Üye / Gözlemci Devletlerin Anayasa / Yüksek Mahkemeleri 2. Yargı Konferansı Hazırlık Toplantısı

14-15 Aralık 2018 tarihleri arasında İslam İş Birliği Teşkilatına Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri/Konseyleri 1. Yargı Konferansı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin ev sahipliğinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Bu konferansın sonunda 2. Yargı Konferansının 2020 yılında Endonezya Anayasa Mahkemesi himayesinde Endonezya'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak Kovid-19 salgını nedeniyle 2. Yargı Konferansının daha ileri bir tarihe ertelenmesine karar verilmiştir. 2. Yargı Konferansının hazırlık toplantısı ise 2-7 Kasım 2019 tarihleri arasında 3. Endonezya Anayasa Mahkemesi Uluslararası Sempozyumu esnasında düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Murat Şen tarafından temsil edilmiştir.

E. Afrika Anayasa Yargısı Konferansı

Afrika Anayasa Mahkemeleri/Konseyleri ve Muadili Kurumları, 7-8 Mayıs 2011 tarihlerinde Cezayir'de "Afrika Kitası Anayasa Yargısı Kuruluş Kongresi"ni gerçekleştirmiştir. Kuruluş Kongresi esnasında Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütünün Tüzüğü katılımcı devletler tarafından ele alınıp kabul edilmiştir. Ardından Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütünün ilk yürütme organı ile genel sekreteri seçilmiştir. CCJA bu şekilde kurulmuş olup genel sekreterliği ise Cezayir'de oluşturulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, 5 Ekim 2017 tarihi itibarıyla Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Örgütü nezdinde gözlemci kurum statüsündedir.

CCJA bünyesinde her iki yılda bir kongre düzenlenmektedir. Kurulduğu tarihten bu yana Cezayir/Cezayir (2011), Cotonou/Benin (2013), Librevil/Gabon (2015), Cape Town/Güney Afrika (2017) ve Luanda/Angola (2019) olmak üzere beş kongre düzenlenmiştir.

Afrika'da anayasa yargısının desteklenmesi, bu alanda bilgi ve deneyim alışverişine imkân sağlanması için CCJA tarafından iki kongre arasında bir uluslararası seminer düzenlenmektedir. "Anayasa Yargıcı ve Siyasi Erk" konulu ilk seminer 2013 yılında Cotonou'da gerçekleştirilmiştir. "Bireylerin Anayasa Yargısına Erişimi" konulu ikinci uluslararası seminer ise 2017 yılında Cezayir'de düzenlenmiştir. "Seçim Hukuku: Sürecin Şeffaflığı, Kapsayıcılığı ve Bütünlüğü" konulu üçüncü uluslararası seminer ise 15-16 Haziran 2020 tarihlerinde Mozambik'te gerçekleştirilecek iken, Kovid-19 salgını nedeniyle seminerin daha ileri bir tarihe ertelenmesine karar verilmiştir.

F. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İcrası Dairesi (AKİD) Başkanı Clare Ovey, Avrupa Konseyi Hukuk Uzmanları Işık Batmaz, Suat Uzun ile Adalet Bakanlığı Hâkimi Serhat Yılmaz AİHM'in verdiği ihlal kararlarına ilişkin görüş alışverişinde bulunmak üzere 8 Ocak 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne bir çalışma ziyaretinde bulunmuşlardır. Avrupa Konseyi Heyeti Genel Sekreter Murat Şen, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, Raportör Akif Yıldırım, Uzman Özcan Altay ve Dış İlişkiler Müdürlüğü Şefi Özlem Talaslı Aydın tarafından kabul edilmiştir.

İspanya Raportörü Josep Maria Castella, ABD Raportörü Paolo G. Carozza, Birleşik Krallık Raportörü Timothy Otty ve Sekreterlik Görevlisi Michael Janssen'dan oluşan Venedik Komisyonu Heyeti Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin kendilerinden talep etmiş olduğu, Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde seçilmiş belediye başkanları ile ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulu ve İçişleri Bakanlığı'nın aldığı kararlara ilişkin görüşleri hakkında sunacakları raporun hazırlık çalışmaları kapsamında 6 Şubat 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne bir ziyarette bulunmuşlardır. Heyet Genel Sekreter Murat Şen, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit

Aydın, Raportör Gülsüm Gizem Gürsoy, Dış İlişkiler Müdürü Baran Kuşoğlu, Şef Özlem Talaslı Aydın ve Uzman Ayça Onural tarafından kabul edilmiştir.

Kararların İcrası Projesinin hazırlık toplantısı 27 Şubat 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nde yapılmıştır. Kıdemli proje sorumluları Sergey Dikman, Pınar Başpınar ve Ezgi Koçak Avrupa Konseyi adına toplantıya katılmış olup, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Murat Şen, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, Dış İlişkiler Müdürü Baran Kuşoğlu, Uzman Özcan Altay ve Dış İlişkiler Müdürlüğü Personeli Korhan Pekcan tarafından temsil edilmiştir.

G.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan ve beraberindeki Anayasa Mahkemesi Heyeti, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Adli Yılı Açılışı nedeniyle 30-31 Ocak 2020 tarihlerinde Fransa'yı ziyaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi Heyetinde Başkan Zühtü Arslan'ın yanı sıra Başkanvekilleri Hasan Tahsin Gökcan ile Recep Kömürcü, Üye Selahaddin Menteş ve Başraportörler Hamit Yelken, Murat Azaklı, Abdullah Çelik, Ayhan Kılıç ile Özel Kalem Müdürü Orhan Yalınız yer almıştır.

Başkan Arslan ve beraberindeki heyet ilk olarak Fransa Anayasa Konseyi Başkanı Laurent Fabius ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede Anayasa Mahkemesi ile Fransa Anayasa Konseyi arasındaki ilişkilerin artırılması ve iş birliğinin geliştirilmesi konularında mutabakata varılmıştır. Başkan Arslan daha sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Marija Pejcinovic Buric ile bir araya gelmiştir. Görüşmede, iki kurum arasında devam eden iş birliğinin önemine vurgu yapıldı. Başkan Arslan, AİHM Yargıcı Saadet Yüksel'i de ziyaret ederek başarı dileklerini iletmıştır. Anayasa Mahkemesi Heyeti ayrıca AİHM 2. Bölüm Başkanı, yargıçları ve Türk hukukçular ile de bir araya gelmiştir.

Başkan Zühtü Arslan'ın Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Marija Pejčinović Burić ile görüşmesi

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Robert Spano ile 3 Eylül 2020 tarihinde bir araya gelmiştir. Anayasa Mahkemesinde gerçekleşen görüşmede, Anayasa Mahkemesi Başkan Vekilleri Hasan Tahsin Gökcan ve Kadir Özkaya, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, Başraportör Ayhan Kılıç, Dış İlişkiler Müdürlüğü Şefi Özlem Talaslı Aydın ile Spano'ya eşlik eden AİHM hâkimi Saadet Yüksel ve AİHM 2. Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı Hasan Bakırcı da yer almıştır.

Başkan Zühtü Arslan'ın AiHM Başkanı Robert Spano'yu makamında kabulü

Başkan Arslan görüşmede ilk olarak AiHM Başkanı Spano'yu Türkiye'de görmekten duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra Mayıs ayında AiHM Başkanlığına seçilen Spano'yu tebrik ederek görevinde başarılar dilemiştir. Ziyaretin AiHM ile Türkiye arasındaki diyalog ve iş birliğini geliştireceğine inandığını belirten Başkan Arslan, AiHM Başkanı Spano'ya Anayasa Mahkemesinin çalışmalarına ve içtihatlarına ilişkin bilgi vermiştir. Başkan Arslan, iki kurum arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde; diyalog ve toplantıların, Anayasa Mahkemesi raportörlerinin AiHM'de görevlendirilmesinin ve Avrupa Konseyi ile yürütülen Anayasa Mahkemesi Kararlarının Etkili İcrası Projesinin önemine vurgu yapmıştır. AiHM Başkanı Spano ise iki kurum arasındaki ilişkilerin çok önemli olduğunu, görevi süresince AiHM ile Türkiye arasındaki diyalog ve iş birliğini daha da güçlendirmek istediğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun etkililiğini muhafaza etmesinin önemine vurgu yapan Spano, iki kurum arasında münferit konularda görüş ayrılıkları bulunabileceğini ancak diyalog ve iş birliğiyle olumlu sonuçlar elde edileceğine inandığını ifade etmiştir.

Başkan Zühtü Arslan ve Anayasa Mahkemesi Üyeleri ile beraberindeki Başraportörlerden oluşan heyetin AiHM ziyareti

3. ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞBİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi son on yılda ikili iş birliği etkinliklerini geliştirmek için diğer anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler ile mutabakat zaptı imzalamıştır. 2019 yılı içinde Cibuti Anayasa Konseyi ile imzalanan mutabakat zaptı ile toplam sayı yirmi yedi olmuştur. Mahkeme, anayasa mahkemelerinden gelen yabancı heyetleri, üyeleri, araştırmacıları ve personeli Türk misafirperverlik ve dostluk ruhuyla ağırlamaktadır. Bu iş birliği protokolleri, iki tarafın da yararı için yapılan karşılıklı deneyim paylaşımlarının temelini sağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi aşağıdaki anayasa mahkemeleri ya da muadili kurumlar ile mutabakat imzalamıştır:

Endonezya

Endonezya Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2007
-----------------------------	---------------

Kuzey Makedonya

Kuzey Makedonya Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2007
-----------------------------------	---------------

Azerbaycan

Azerbaycan Anayasa Mahkemesi	10 Mayıs 2007
------------------------------	---------------

Şili

Şili Anayasa Mahkemesi	07 Haziran 2007
------------------------	-----------------

Kore

Kore Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
------------------------------------	---------------

Ukrayna

Ukrayna Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
---------------------------	---------------

Pakistan

Pakistan Federal Yüksek Mahkemesi	24 Nisan 2009
-----------------------------------	---------------

Bosna Hersek

Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
--------------------------------	---------------

Bulgaristan

Bulgaristan Anayasa Mahkemesi	07 Nisan 2011
-------------------------------	---------------

Tacikistan

Tacikistan Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2012
------------------------------	---------------

Karadağ

Karadağ Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2012
---------------------------	---------------

Afganistan

Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasayı Gözlem Bağımsız Komisyonu	25 Nisan 2013
--	---------------

Arnavutluk

Arnavutluk Anayasa Mahkemesi 10 Haziran 2013

Tayland

Tayland Krallığı Anayasa Mahkemesi 29 Nisan 2014

Kırgızistan

Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi 28 Eylül 2014

Romanya

Romanya Anayasa Mahkemesi 17 Ekim 2014

Cezayir

Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasa Konseyi 26 Şubat 2015

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Kıbrıs Yüksek Mahkemesi 29 Haziran 2015

Kosova

Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi 27 Nisan 2016

Irak

Irak Federal Yüksek Mahkemesi 25 Nisan 2017

Kazakistan

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa Konseyi 25 Nisan 2017

Moğolistan

Moğolistan Anayasa Mahkemesi 25 Nisan 2017

Gürcistan

Gürcistan Anayasa Mahkemesi 28 Nisan 2017

Rusya

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi 30 Mart 2018

Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti

Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti Yüksek Adalet Mahkemesi 10 Mayıs 2018

Somali

Somali Yüksek Mahkemesi 19 Aralık 2018

Cibuti

Cibuti Anayasa Konseyi 17 Haziran 2019

4. 2020 YILINDA ULUSLARARASI FAALİYETLER

2020 yılında Mahkemenin karşılıklı dış temasları gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla devam etmiştir.

IPA III Temel Haklar alanında Hukukçu ve Analist Serkan Cengiz, 14 Şubat 2020 tarihinde Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu adına Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne nezaket ziyaretinde bulunmuştur. Serkan Cengiz Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, Raportör Abdullah Tekbaş, Dış İlişkiler Müdürü Baran Kuşoğlu ve Şefi Özlem Talaslı Aydın tarafından kabul edilmiştir.

23-24 Şubat 2020 tarihlerinde Cezayir'de Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasa Konseyinin 30. Kuruluş Yıl Dönümü nedeniyle "*Anayasa Yargısı ve Hak ile Özgürlüklerin Korunması*" konulu uluslararası konferans düzenlenmiştir. Cezayir'de düzenlenen konferansta Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Yıldız Seferinoğlu ve Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Murat Şen temsil etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi heyeti, konferans ve etkinlikler boyunca diğer heyetlerle görüşmeler yaparak bilgi alışverişinde bulunmuşlardır.

Üye Yıldız Seferinoğlu ve Genel Sekreter Murat Şen'in Cezayir Anayasa Konseyi Başkanı'na hediyelerini takdimi

Üye Muammer Topal ve Raportör Hüseyin Kaya'nın uluslararası konferansa katılımları

Katar Yüksek Yargı Konseyi tarafından “Küresel Yargı Dürüstlüğü Ağı Üst Düzey Toplantısı ve Geçmiş, Günümüz, Gelecek” konulu uluslararası konferans düzenlenmiştir. Katar’ın başkenti Doha’da 25-27 Şubat 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen konferansta Türkiye’yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Muammer Topal ve Raportör Hüseyin Kaya temsil etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi heyeti, konferans ve etkinlikler boyunca diğer heyetlerle görüşmeler yaparak bilgi alışverişinde bulunmuşlardır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faiz Sucuoğlu’nun başkanlık ettiği ve beraberinde bazı danışmanların ve KKTC Ankara Büyükelçisi Kemal Köprülü’nün yer aldığı KKTC heyeti, Covid-19 salgını ve bu kapsamda alınan tedbirlere ilişkin görüş alışverişinde bulunmak üzere 7 Temmuz 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi’ni ziyaret etmişlerdir. Heyet Başkan Zühtü Arslan, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın ve Özel Kalem Müdürü Orhan Yalınız tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Zühtü Arslan’ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faiz Sucuoğlu’nu makamında kabulü

Kuzey Makedonya Anayasa Mahkemesi Başkanı Salih Murat ve beraberindeki heyet 8 Eylül 2020 tarihinde Anayasa Mahkemesini ziyaret etmiştir. Mahkeme Başkanı Salih Murat ile makamında görüşen Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, iki ülke mahkemeleri arasındaki ilişkiden duyduğu memnuniyeti ifade ederek bu güçlü ilişkinin artarak devam edeceğini vurgulamıştır.

Başkan Zühtü Arslan’ın Kuzey Makedonya Anayasa Mahkemesi Başkanı Salih Murat’ı makamında kabulü

Uluslararası Basın Enstitüsü heyeti 8 Ekim 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ni ziyaret etmiştir. Bazı temsilciler toplantıya şahsen iştirak ederken, bazıları ise video konferans yöntemiyle katılmışlardır. Türk Anayasa Mahkemesi Genel Sekreter Murat Şen, Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın, Raportörler Yunus Heper ve Fatih Hatipoğlu, Dış İlişkiler Müdürü Baran Kuşoğlu, Mütercim-Tercüman Safiye Bal Kuzucu ve Dış İlişkiler Müdürlüğü Personeli Korhan Pekcan tarafından temsil edilmiştir.

B Ö L Ü M

04

BAŞKAN'IN
KONUŞMALARI

Her yıl büyük bir katılımı gerçekleştirdiğimiz Anayasa Mahkemesinin Kuruluş Yılı Dönümü törenini ve bu kapsamda yapılan etkinlikleri Kovid-19 salgını nedeniyle ileri bir tarihe ertelemek zorunda kaldık.

Bilindiği üzere bir süredir insanlık, sınır tanımayan, çok hızlı yayılan ve öldürücü olan bir virüsle savaşıyor. Günlük hayatımız, davranışlarımız ve diğer insanlarla ilişkilerimiz radikal şekilde değişiyor. Kısacası tüm dünya zor ve hassas günlerden geçiyor.

Bu zor zamanlarda bireysel ve toplumsal düzeyde sabra, karşılıklı anlayışa ve dayanışmaya her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var. Bugün birlik ve beraberlik ruhuyla milletçe kenetlenme günüdür.

Kuşkusuz tarih bize zor zamanların özel kahramanları olduğunu göstermiştir. İçinden geçtiğimiz salgın günlerinde de özellikle sağlık çalışanları büyük bir fedakarlıkla görev yapmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında söylenen meşhur bir sözü bugünün şartlarında sağlık çalışanlarına uyarlayarak diyebiliriz ki: "İnsanlığın salgınla mücadele tarihinde hiçbir zaman bu kadar çok insan, bu kadar az sayıda insana bu kadar çok borçlanmamıştı".

Bu kapsamda sürecin başından itibaren özveriyle çalışan Sağlık Bakanlığına, Bilim Kuruluna, başta hekimlerimiz olmak üzere tüm sağlık çalışanlarımıza ve salgınla mücadelede emeği geçen herkese şükranlarımı sunuyorum. Sağlık yetkililerinin önerdiği tedbirlere uyarak bu süreci en kısa sürede ve her açıdan en az kayıpla geride bırakacağımıza olan inancımı ifade etmek istiyorum.

Diğer yandan hepimizi evlerimize kapatan bu salgın, sahip olduğumuz temel hak ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatmıştır. Başta yaşam hakkı olmak üzere, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, kişi özgürlüğü ve seyahat özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler, insanın varlığını insanca devam ettirmesinin olmazsa olmaz şartlarını oluşturmaktadır.

Bu yıl 58 yaşına giren Türk Anayasa Mahkemesi, anayasal hak ve özgürlükleri koruma görevini her durumda yerine getirmenin gayreti içindedir. Mahkememiz özellikle bireysel başvurunun uygulamaya geçtiği 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren temel hak ve özgürlükleri en iyi şekilde korumaya yönelik kararlar vermektedir.

Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi geçtiğimiz dönemde gerek norm denetiminde gerekse de bireysel başvuruda hak eksenli bir yaklaşımla önemli kararlar vermiş, temel hak ve özgürlüklerin standardının yükseltilmesine hatırı sayılır katkılar yapmıştır.

25 Nisan 2020 58. Yıl Dönümü Mesajı

Belirtmek gerekir ki özellikle bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde uygulanması, ülkemizde temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından hayati derecede önemlidir. Mahkememiz sadece nitelik olarak değil nicelik olarak da çok sayıda karar vererek ağır iş yükünü başarılı bir şekilde yönetmektedir. Bu vesileyle bireysel başvuruya ilişkin bazı istatistikleri paylaşmak istiyorum.

Bireysel başvurunun başladığı tarihten bu yana 268 bin civarında başvuru yapılmış, bunların yaklaşık 224 bini karara bağlanmıştır. Anayasa Mahkemesi 2019 yılında yaklaşık 40 bin başvuruyu sonuçlandırmıştır. Memnuniyetle ifade etmek gerekir ki, yapılan başvuruları karşılama, karara bağlama oranı son iki yılda yüzde 93 olarak gerçekleşmiştir.

Milletçe salgınla mücadele ettiğimiz şu günlerde de Mahkememiz gerekli tedbirleri almak ve teknolojik imkanlardan yararlanmak suretiyle çalışmalarını sürdürmektedir. Şartlar ne olursa olsun Anayasa Mahkemesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasıyla kendisine verilen, anayasanın üstünlüğünü, demokratik hukuk devletini ve onun vazgeçilmez unsuru olan insanımızın temel hak ve özgürlüklerini koruma görevini bundan sonra da hakkıyla yerine getirme azim ve kararlılığı içinde olacaktır.

Son olarak, Anayasa Mahkemesinin kuruluş yıl dönümü vesilesiyle yoğun iş yükü altında fedakârca çalışan tüm mensuplarımıza katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Emekli olan üyelerimiz ve personelimizden vefat edenlere Allah'tan rahmet, hayatta olanlara da sağlık ve afiyet diliyorum.

Yaşanan salgından öğrendiklerimizin ve bundan sonra atılacak adımların daha sağlıklı bir dünyada yaşamamıza vesile olmasını ümit ediyor, tüm vatandaşlarımızı en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

9 Haziran 2020 Anayasa Mahkemesi Üyesi Basri Bağcı'nın Andiçme Töreni Açış Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesine yeni seçilen üyemizin andiçme törenine hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle üyemiz Basri Bağcı'yı tebrik ediyor, yeni görevinin kendisi, ailesi, Mahkememiz ve ülkemiz için hayırlı olmasını diliyorum. Sayın Bağcı'nın engin mesleki tecrübesiyle ve özellikle insan hakları alanındaki bilgi ve birikimiyle anayasa yargısına önemli katkılar sunacağına inanıyorum.

Bugün burada maskeli ve mesafeli bir ortamda sıra dışı bir yemin töreni gerçekleştiriyoruz. Umarım bu şekilde yaptığımız son tören olur.

Bu yemin töreni, içinde bulunduğumuz durumu çok iyi özetliyor. Dünya uzun bir süredir tehlikeli bir salgınla mücadele ediyor. Belki de tarihte ilk kez küresel ölçekte bir karantınayı yaşıyoruz. Günlük hayattaki alışkanlıklarımız, rutinlerimiz değişiyor.

Diğer yandan hayatın yavaşladığı bu gibi dönemler, kişisel, kurumsal hatta toplumsal muhasebeyi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda mevcut salgın bize en az iki gerçeği hatırlatmıştır. Birincisi, tüm dünyaya yayılan ve gelişmiş devletleri bile çaresiz bırakan salgın, ulusal ve uluslararası düzeyde yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Fikir ve ruh köklerimizde yardımlaşma kavramının özel bir yeri olduğu hepimizin malumudur. Sözelimi, bundan on bir asır önce yaşayan ünlü düşünür Farabî erdemli toplum ve devlete ulaşabilmenin yolunun yardımlaşmadan geçtiğini belirtmiştir. Farabî'ye göre, gerçek manada mutluluğu elde etmek amacıyla insanların yardımlaştığı toplum, erdemli toplumdur. Tüm şehirlerin aynı amaçla birbirine yardım ettiği millet, erdemli millettir. Erdemli evrensel toplum ise bütün milletlerin mutluluğa erişmek için birbirleriyle yardımlaşmasıyla ortaya çıkabilir.

Bu küresel salgının bize hatırlattığı diğer gerçek de temel hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez olduğudur. Hepimizi uzun süre evlere hapseden salgın, insanın insanca var olmasının ön şartını oluşturan başta yaşam hakkı olmak üzere, kişi özgürlüğü, seyahat özgürlüğü ve ibadet özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu bize bir kez daha göstermiştir.

Hak ve özgürlüklerin korunmasının demokrasinin en önemli unsurlarından biri olduğu bilinmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında demokrasileri “temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimler” olarak nitelendirmiştir.

Temel hakların korunması, hukuki olduğu kadar aynı zamanda ahlaki bir meseledir. Bizim gibi olmayan, bizim gibi düşünmeyen ve bizim gibi yaşamayanların da haklarının olduğunu kabul etmemiz gerekir. Başka bir ifadeyle haklar düşüncesi “öteki”ni de hakların öznesi olarak tanımayı gerektirmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bilindiği üzere, bilhassa Batı’da hastalıklı bir “öteki” tasavvurundan kaynaklanan ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, temel hak ve özgürlükleri ciddi şekilde tehdit etmeye devam ediyor. Bu kavramlar ölümcüldür. Burada “öteki” olanı yok etmeye, postmodernist düşünür Lyotard’ın anlatımıyla ona kaderi yakılmak olan “çöp muamelesi” yapmaya yönelik bir ruh halinden bahsediyoruz.

Bu nedenle ırkçılık ve yabancı düşmanlığı insanlığın geleceği açısından mevcut salgından çok daha tehlikelidir. Sınırlarına dayanan mültecileri ülkeye almamak için gerektiğinde öldüren, hatta onları koronavirüsün sebebi olarak gösterip şeytanlaştıran bir anlayışla erdemli topluma ulaşamaz. Aynı şekilde renginden ya da inancından dolayı bir insana nefes alma hakkı tanımayan bir yaklaşımla da erdemli evrensel toplum inşa edilemez.

Bu marazî zihniyetin panzehiri insanı “eşref-i mahlûkat” olarak gören, adalet temelli çoğulcu anlayıştır. Anayasa Mahkemesinin bir kararında vurguladığı gibi çoğulcu toplumda devletin farklılıkları ve farklı olanları tehditler karşısında koruma yükümlülüğü vardır.

Diğer yandan bireylerin ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmadan bir arada yaşayabileceği erdemli bir toplum ve devletin temeli adalettir. Bir elinde terazi, diğerinde kılıç olan gözleri kapalı adalet figürü, adaletin üç unsurunu oluşturan tarafsız yargıyı, hakkaniyete uygun yargılamayı ve yargı kararlarının uygulanmasını sembolize eder.

Evvela adaletin gözü bağlıdır, tarafların kim olduğuna bakmaksızın onlara eşit muamelede bulunur. Kuşkusuz hâkimin veya mahkemenin tarafsızlığı, her şeyden önce bağımsız olmayı gerektirmektedir. Anayasa’nın 138. maddesine göre *“Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz”*.

Adaletin ikinci sembolü terazidir. Bu terazi sayesinde, uyuşmazlıklar hakkaniyete uygun olarak çözüme bağlanır ve kamu düzeni sağlanır. Tam da bu nedenle Mevlâna, “*Hakk’ın terazisi*” dediği hâkimi bir “*rahmet*” ve “*kıyametteki adalet denizinden bir damla*” olarak nitelendirmiştir. Gerçekten de adil yargılama uygulamasıyla hukuk, toplum ve devlet hayatı bakımından bir rahmettir. Bu yüzden hukuksuz kalan devlet, yaşam destek ünitesine bağlı bir hasta gibidir.

Üçüncü olarak adalet, hâkimlerin adalet terazisinde tartarak verdikleri kararların uygulanmasını zorunlu kılar. İki tarafı da keskin kılıç hukukun üstünlüğünü ve adaletin yaptırım gücünü anlatır. Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere, mahkemeye erişim hakkının en önemli unsurlarından biri yargı kararlarının etkili bir şekilde yerine getirilmesidir. Zira aksi durumda mahkemeye erişilmiş ve yargılama yapılmış olması anlamsız hâle gelir.

Netice olarak adalet, bağımsız ve tarafsız yargı tarafından verilen hakkaniyete uygun kararların hakkıyla icrasını gerektirmektedir. Bir ülkede yargıya yönelik toplumsal güvenin sağlanması ve sürdürülmesi adaletin bu üç unsurunun hayata geçirilmesine bağlıdır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesinin temel görevi günümüzde adaletin ete kemiğe bürünmüş hâllerinden biri olan temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Bu nedenle göreve başlarken üyeler olarak Anayasa’yı ve temel hak ve özgürlükleri koruyacağımıza yemin ediyoruz.

Memnuniyetle belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvuruda bir yandan artan iş yüküyle mücadele etmekte, diğer yandan da hak-eksenli kararlar vermektedir. Mahkememiz salgın sürecinde de gerekli tedbirleri almak suretiyle uygun yöntemlerle çalışmalarını sürdürmektedir.

Bireysel başvuruyu başarıyla uygulayan hiçbir ülkede bizde olduğu kadar başvuru yapılmamaktadır. Mahkememize sadece 2019 yılında 43 bin civarında başvuru yapılmıştır. Bununla birlikte geçen yıl 40 bin kadar başvuru sonuçlandırılmıştır. Dolayısıyla yapılan başvuruları karşılama oranı son iki yılda yaklaşık yüzde 93 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu performansın iyi olduğunu, ama yeterli olmadığını biliyoruz. Hedefimiz, en az gelen başvuru sayısı kadar başvuruyu aynı yıl içinde sonuçlandırmaktır.

Bu vesileyle, her türlü zorluğa rağmen fedakârca çalışan tüm mesai arkadaşlarıma katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Diğer yandan, temel hak ve özgürlükleri koruyacak şekilde karar vermek tek başına yeterli değildir. Bilhassa bireysel başvuru sonucunda verilen kararlar ışığında uygulamanın değişmesi, adaletin tesisi ve tecellisi bakımından son derece önemlidir.

Bir önceki yemin töreninde de ifade ettiğim üzere, ihlal kararlarının biri subjektif, diğeri de objektif olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi ihlal tespit ettiği bireysel başvurularda başvurucu açısından ihlalin nasıl giderileceğini de belirlemektedir. Bu kapsamda yeniden yargılama yapılmasına, sadece tazminata veya her ikisine birden hükmedilebilmektedir.

İhlal kararlarının somut başvuru ve başvurusuyu aşan objektif etkisi ise çok daha önemlidir. Bireysel başvurunun nihai amacı, tek tek tüm hak ihlallerini gidermekten ziyade, yeni ihlallerin ortaya çıkmasını engellemektir. Bu da Anayasa Mahkemesi kararlarındaki ilkelerin, benzer olaylarda yeni başvuruların yapılması beklenmeden, tüm idari ve yargısal mercilerce dikkate alınmasını gerektirmektedir. İhlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda ise yeni ihlalleri önlemenin yolunun yasal değişiklikten geçtiği her türlü izahtan varestedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Konuşmama son vermeden önce geride bıraktığımız dönemde vefat eden Mahkememiz emekli üyelerinden Mahir Can Ilıcak'ı rahmetle anıyor, yakınlarına başsağlığı diliyorum. Aynı şekilde salgın nedeniyle hayatını kaybedenlere de Allah'tan rahmet, hastalarımıza acil şifalar diliyorum. Bu süreçte özveriyle görev yapan tüm sağlık çalışanlarımıza ve salgınla mücadelede emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Son olarak, yemin törenlerinin karmaşık duygulara yol açtığını biliyoruz. Bir yanda aramızdan ayrılanların hüznü, diğer yanda aramıza katılanların sevinci var. Her durumda bu törenler bize geçici olduğumuzu, mahkemenin kadiya mülk olmadığını hatırlatıyor. Afyon Kadısı Hafız Ali, 1782 yılında görevinden ayrılırken mahkeme defterine “*Değildir mansıb-ı dünya cihanda kimseye bâkî*” diye kayıt düşüyor. Gerçekten de baki kalan, mansıblar yani makamlar değil, bu kubbede hoş bir sadâ olacak.

Bu duygularla Sayın Bağıcı'yı tekrar tebrik ediyor, görevinde başarılar diliyorum. Emekli olan Başkanvekilimiz Recep Kömürcü'ye de Mahkememize katkıları için teşekkür ediyor, kendisine ve tüm emekli mensuplarımıza huzurlu bir emeklilik dönemi temenni ediyorum.

Yemin törenimizi teşriflerinizden dolayı şükranlarımı sunuyor, hepinize sağlık ve afiyet diliyorum.

7 Eylül 2020 “Sağlıkla İlgili Olağanüstü Hallerde İnsan Hakları ve Özgürlüklerin Kısıtlanması: Kovid -19 Örneği” Konulu AACC 8. Yaz Okulu Açış Konuşması

Değerli Katılımcılar,

Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) bünyesinde düzenlenen 8. Yaz Okulu programının açılışını yapmaktan memnuniyet duyuyorum. Ne yazık ki bu sene Kovid-19 salgını nedeniyle yaz okulu programı kapsamında sizleri Ankara'da konuk edemedik. Ancak bugün burada çok sayıda mahkemenin bu etkinliğe katılım gösterdiğini görmek memnuniyet vericidir. Programa yirmi sekiz farklı ülkeden katılım sağlayan meslektaşlarımız ile bir aradayız.

Malumunuz olduğu üzere tüm dünya uzun süredir tehlikeli bir salgınla mücadele ediyor. Belki de tarihte ilk kez küresel ölçekte karantina altındayız. Günlük rutinlerimiz ve alışkanlıklarımız değişiyor.

Diğer yandan hayatın yavaşladığı bu gibi dönemler kişisel, kurumsal hatta toplumsal muhasebeyi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda mevcut salgın bize en az iki gerçeği hatırlatmıştır. Birincisi, dünyanın her tarafına yayılan ve gelişmiş devletleri bile çaresiz bırakan salgın, ulusal ve uluslararası düzeyde yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Tam da bu noktada, Sadî Şîrâzî tarafından kaleme alınan ve *Adem'in Çocukları* ismiyle bilinen güzel bir şiirden bahsetmek isterim.

Sadî şöyle der:

*“İnsanoğlu bir vücudun azaları gibidir,
Çünkü onları yaratan cevher birdir.
Vücudun bir yeri hastalanırsa
Diğerleri de bundan şikayetçi olur.*

*Başkalarının eziyetlerinden
Sıkıntı duymayan ey insan!
Sana insan sıfatını vermek yakışmaz.”¹*

Sadî'nin öğretileri açıkça göstermektedir ki bu salgınla mücadelede iş birliği ve dayanışma içerisinde olmalıyız. Yaşadığımız bu süreç; hangi ırk, renk, cinsiyet, inanç veya milletten olduğumuz fark etmeksizin insanlık olarak hepimizin kaderinin ortak olduğunun açık göstergesidir. Bu doğrultuda, yargı kurumları olarak hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması açısından yakın iş birliği içinde olmalıyız. Esasen AACC faaliyetleri ve yaz okulu etkinlikleri bu amaca ulaşmayı hedeflemektedir.

¹ Sadî Şîrâzî, *Bostân ve Gülistân*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2016), *Gülistân*- Birinci Bölüm, Onuncu Hikâye, s. 246.

Kovid-19 salgını gibi olağanüstü durumlarda hukuk sistemleri olağanüstü tedbirlerin alınmasına imkân tanımaktadır. Bu çerçevede hemen her ülke çeşitli tedbirler almış ve bu sayede salgın bir nebze olsun kontrol altına alınmıştır. Türk Anayasa Mahkemesi de kurum içinde bu tedbirleri hızlıca hayata geçirmiş ve uzaktan çalışma sistemini devreye sokmuştur. Mahkemede ayrıca video konferans yöntemiyle toplantılar düzenlenmeye başlanmıştır.

Öte yandan bu salgın, bize temel hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez olduğunu da hatırlatmıştır. Hepimizi uzun süredir evlere hapseden bu salgın, yaşam hakkı, kişi özgürlüğü, seyahat özgürlüğü ve ibadet özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu bize bir kez daha göstermiştir.

Yaşanan salgın ve alınan tedbirler, bu temel hak ve özgürlüklerin anayasa yargısı kapsamında ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle, farklı ülkelerdeki yüksek yargı kurumlarının bu kapsamdaki yargısal meselelere ilişkin fikir ve tecrübe teatisinde bulunması önem arz etmektedir. Esasen, bu yaz okulu programı boyunca yapacağınız değerlendirmeler hem yargısal çalışmalara hem de anayasa yargısı literatürüne önemli katkı sunacaktır.

Değerli Katılımcılar,

Lord Acton'un dediği gibi *“Güç yozlaştırır, mutlak güç mutlaka yozlaştırır.”* Bu tarihsel tecrübe, özellikle siyasi gücün bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak amacıyla sınırlandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Gücün sınırlandırılması düşüncesinin kökeni antik döneme kadar götürülebilir. Nitekim yaklaşık dört bin yıl önce kaleme alınmış olan Gılgamış Destanı'nda tanrıların Uruk halkına zulmeden Kral Gılgamış'ı denetlemek ve kontrol etmek için Enkidu'yu yarattıklarından bahsedilir. Halkın şikâyeti ayyuka çıkınca Uruk'un tanrısı Anu, Büyük Tanrıça Aruru'ya şöyle der:

*"Sensin Gılgamış'ı yaratan,
bir eşini yarat şimdi de,
yüreği onunkine eş olsun atılganlıkta,
hep birbirleriyle kapışsınlar da Uruk rahat etsin!"*²

Ancak Gılgamış'ın despotluğunu sona erdirmeye planı, Enkidu'nun Kral'ın en iyi arkadaşı olmasıyla suya düşmüştür. Bugün, aradan dört bin yıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ "*Gılgamış problemi*" yani siyasi otoritenin nasıl etkili bir şekilde kontrol edilebileceği meselesi çözülmeğe çalışılıyor.³

Şüphesiz anayasa mahkemeleri, otoritenin kontrolüne dair meselenin çözümüne yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Başka bir ifadeyle yasama ve yürütme faaliyetlerinin anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli olan anayasa mahkemeleri veya yüksek mahkemeler, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasında önemli rol oynamaktadır.

Bu rol, olağanüstü durumlarda daha da önem arz etmektedir. Hepimizin malumu olduğu üzere böyle bir dönemde, hak ve özgürlükler olağan zamanlara göre kaçınılmaz olarak daha fazla kısıtlamaya tabidir. Şüphesiz bu kısıtlamaların amacı mümkün olan en kısa sürede olağana/normale dönme-yi sağlamak olmalıdır. Süregelen tehlike ortadan kalkar kalkmaz, hak ve özgürlükleri kısıtlayan tedbirler de kaldırılmalıdır. Bu noktada yargı kurumlarına oldukça önemli görevler düşmektedir.

Saygıdeğer Katılımcılar,

Anayasa mahkemeleri, olağanüstü bir süreçte kritik rollerini yerine getirirken en az iki hususa dikkat etmelidir. Öncelikle, yetkisini anayasadan alan mahkemeler, anayasa ile de bağlı olduklarını unutmamalıdır. Diğer bir deyişle yalnızca olağanüstü hâle ilişkin anayasal hükümlerle tanımlanan yetkileri kullanabilirler.⁴ Mahkemelerin anayasaya riayet etmeleri, özellikle olağanüstü dönemlerde kritik önem taşımaktadır. Zira böyle bir dönemde yargısal aktivizm meşruiyet krizlerine yol açabilmektedir. Anayasa mahkemeleri, anayasanın sınırları dâhilinde hareket ederek anayasal hakları korumalıdır.

İkincisi, her ne kadar yürütme organı genel sağlığa yönelik tehditleri ve bunları ortadan kaldırmanın yollarını değerlendirme konusunda daha iyi bir konumda olsa da kesinlikle sınırsız bir yetkiye sahip değildir. Yürütme organı kanun çerçevesinde hareket etmelidir, istisnai durumlar da hukukun üstünlüğü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bakımdan anayasa mahkemeleri ile yüksek mahkemelerin rolü, yürütme organının -kanun çerçevesinde tedbirler almak suretiyle- tehditlerle mücadele etmesini sağlamaktır.

2 *Gılgamış Destanı*, 10. Basım, Çev. S. Maden, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2019), s. 5.

3 Daron Acemoğlu ve James A. Robinson, *Dar Koridor: Devletler, Topluluklar ve Özgürlüğün Geleceği*, Çev. Y. Taşkın, (İstanbul: Doğan Kitap, 2020), s.14-15.

4 Bu konuda bkz. Bruce Ackerman, "The Emergency Constitution" *The Yale Law Journal*, 113/3 (2004) : 1029-1091.

Bu tedbirler, demokratik bir toplumda gerekli olmanın yanı sıra olağanüstü duruma yol açan tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla da orantılı olmalıdır.

Özetlemek gerekirse olağanüstü durumlarda mahkemeler, yürütme organının eylem ve faaliyetlerini denetleme konusunda belirli yetkilere sahiptir. Genel sağlığa yönelik tehdidi ortadan kaldırmak tabii ki mahkemelerin görev ve yetkilerinin ötesindedir. Salgın meselesinin çözümü yasama ve yürütme organlarının görevidir. Mahkemelerin bu süreçteki rolü, devlet görevlilerinin anayasal ve yasal sınırlar içerisinde hareket etmelerini sağlamaktır.

Hanıfemendiler ve Beyefendiler,

Kriz zamanlarının kahramanları vardır. Bu dönemde, tüm dünyada özellikle sağlık çalışanları büyük bir fedakârlıkla görev yapmaktadır. Salgın ile mücadeledeki yoğun çaba ve fedakârlıkları için onlara teşekkür ediyorum.

Konuşmama son verirken akademik oturumun tüm katılımcılar için başarılı ve verimli geçmesini diliyorum. Konferansın akademik tartışmalara ve mahkemelerimizin içinde bulunduğumuz salgın sürecinden kaynaklı hukuki meselelere ilişkin içtihatlarına katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Herkese sağlıklı günler diliyorum.

“Anayasa Mahkemesinin Varlık Nedeni Temel Hak ve Özgürlükleri Korumaktır”

Saygıdeğer Konuklar,

Değerli Mesai Arkadaşlarım,

Öncelikle sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği üzere temel hak ve özgürlükleri koruma arayışı insanlığın tarihi kadar eskidir. İlk yazılı edebî eser olarak bilinen *Gilgamiş Destanı* bir yandan ölümsüzlük arayışını diğer yandan da insanın güçle imtihanını anlatır. Günümüzden yaklaşık beş bin yıl önce tabletlere yazılan bu destan, Mezopotamya topraklarında yaşanan olayları efsaneleştirmiştir.

Destana konu olaylar bugünkü Bağdat ve Basra arasında yer alan Uruk şehrinde geçer. Destana göre Uruk halkı kendilerine eziyet eden Kral Gilgamiş’tan şikâyetçidir. Gilgamiş’a eş, onun kadar güçlü ve onu dengeleyecek birinin ortaya çıkması gerektiği söylenir. Destanda bu çözüm “*Hep birbirleriyle kapışsınlar da Uruk (halkı) rahat etsin!*” diye ifade edilir.¹

Nihayet Gilgamiş’ı dengeleyecek, onun kadar güçlü Enkidu adında biri yaratılır. Ancak bir süre sonra Enkidu, Gilgamiş’la birlikte hareket etmeye başlar. Böylece bir anlamda bugünkü ifadesiyle devlet erkleri arasında denge ve denetim sistemi kurma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.²

Temel hak ve özgürlükleri korumak için gücün dengelenmesi ve denetlenmesi arayışı Gilgamiş’tan sonra da devam etmiştir. Bu aynı zamanda toplum hâlinde yaşayan insanın hak ve özgürlüklerini güvenceye alma arayışındır.

İşte anayasa yargısı bu arayışın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bugün neredeyse tüm demokratik ülkelerde temel hak ve hürriyetleri korumak için yasama ve yürütmenin işlemlerini denetleyen, gerektiğinde bunları iptal eden yüksek mahkemeler vardır.

Esasen güvenliği sağlayarak temel hak ve özgürlükleri korumak bir bütün olarak devletin varlık sebebidir. Nitekim Sultan Abdülaziz’in 10 Mayıs 1868 tarihli meşhur nutku bu hakikatin ifadesiyle başlar. Bugünkü Yargıtay ve Danıştayın da kuruluş belgesi sayılan bu nutkun ilk

¹ *Gilgamiş Destanı*, 10. Basım, Çev. S. Maden, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2019), s. 5.

² Daron Acemoğlu ve James A. Robinson, *Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği*, Çev. Y. Taşkın, (İstanbul: Doğan Kitap, 2020), s. 14–15.

23 Eylül 2020
Bireysel Başvurunun
8. Yılı Sempozyumu
Açış Konuşması

cümlesinde “*bir hükûmetin vazifesi(nin) her bir ahvalde ahalisinin hukuku hürriyetini muhafaza*” etmek olduğu belirtilir.

Sultan Abdülaziz aynı nutkunda “*hükûmeti şer’iye ve kanuniyenin hükûmeti icraiyeden tefriki esası vazedilmiştir*” demek suretiyle yasama, yürütme ve yargının ayrılması düşüncesinin işaretlerini vermiştir.³ Bugünkü anayasa mahkemeleri de anayasal demokrasilerin vazgeçilmez unsuru hâline gelen kuvvetler ayrılığının bir gereği olarak ortaya çıkmıştır.

Değerli Konuklar,

Kuvvetler ayrılığının bir yansıması da güvenlik özgürlük ilişkisinde karşımıza çıkar. Güvenlik, bireylerin ve toplumun huzur içinde var olmasının ön şartıdır. Güvenliğin olmadığı yerde hak ve özgürlüklerin kullanılması imkânsızdır. Güvenliği sağlamak da devletin, bilhassa da yürütme erkinin asli görevlerinden biridir.

Diğer yandan güvenlik amaç değil araçtır. Daha özgür, eşitlikçi ve adil bir toplumsal düzenin aracıdır. Güvenlik sağlanırken temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarını incelemek ve denetlemek de en başta yargının, özellikle de anayasa mahkemelerinin asli görevlerindendir. Dolayısıyla özgürlük ve güvenlik arasında hassas bir ilişkinin olduğunu, bunlardan birini sağlayıp diğerini hiçe saymanın düşünölemeyeceğini kabul etmek durumundayız.

Güvenlik ve özgürlük değerlerini bir arada yaşatacak, onları günlük hayata yansıtacak olan da kuşkusuz hukuktur. Dolayısıyla hukuk, bu değerlerin düşmanı değil varlık şartıdır. Hukukun olmadığı yerde ne güvenlik ne de özgürlük olabilir.

Temel hak ve özgürlüklerin korunduğu ve kamu gücü kullananların hukukla bağlı olduğu devlet hukuk devletidir. Anayasa Mahkemesinin görevi de Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan demokratik hukuk devletinin tüm kural ve kurumlarıyla işleyişine katkı yapmaktır.

Esasen temel hak ve hürriyetlerin korunması yasama, yürütme ve yargının ortak hedefidir. Bu nedenle devlet organlarına düşen, Anayasa’nın Başlangıç kısmında ifadesini bulduğu şekliyle iş bölümü ve iş birliği çerçevesinde demokratik hukuk devletini güvenlik, özgürlük ve adalet temelinde geleceğe taşımaktır.

³ *Tasviri Efikâr*, No: 584, 18 Muharrem 1285 (1868).

Değerli Misafirler,

Sekiz yıl önce bugün uygulamaya geçen bireysel başvuru, Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlükleri koruma görevini daha da belirgin hâle getirmiştir. Mahkememiz yaşam hakkından toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına, adil yargılanma hakkından ifade özgürlüğüne kadar bireysel başvuru kapsamındaki anayasal hak ve özgürlüklere ilişkin standartları belirlemiştir.

Bireysel başvuru sayesinde artık hakları ihlal edilen kişilere yönelik olağan kanun yolları tüketildikten sonra devreye giren yeni ve etkili bir hak arama yolu ihdas edilmiştir. Bireysel başvurunun bir amacı da hak ihlali iddialarının uluslararası yargı organlarına taşınmadan ülke sınırları içerisinde incelenmesini sağlamaktır. Sekiz yıllık tecrübenin ardından bu amacın çok büyük oranda gerçekleştiğini memnuniyetle ifade etmek isterim.

Anayasa Mahkemesi, her geçen gün artan iş yüküne ve tüm olumsuzluklara rağmen bireysel başvurunun etkili bir hak arama yolu olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu vesileyle fedakârca çalışan başkan vekillerimize, üyelerimize, raportörlerimize ve tüm mensuplarımıza teşekkür ediyorum.

Bu noktada bazı istatistikleri sizlerle paylaşmak istiyorum. 23 Eylül 2012 tarihinden bugüne Mahkemeye toplam yaklaşık 285 bin başvuru yapılmış, bunun 243 bin kadarı sonuçlandırılmıştır. Başka bir ifadeyle bireysel başvurunun başladığı tarihten bu yana yapılan başvuruların yüzde 85,5'i karara bağlanmıştır.

Şu anda Anayasa Mahkemesinin önünde 42 bin civarında başvuru bulunmaktadır. Mahkememiz incelediği başvurularda 10 binden fazla ihlal kararı vermiştir. İhlal kararlarının temel hak ve özgürlüklere dağılımına bakıldığında ilk üç sırada adil yargılanma hakkı (%54), mülkiyet hakkı (%26,7) ve ifade özgürlüğü (%5,7) olduğunu görüyoruz.

Değerli Konuklar,

Bu verilerden anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesinin ihlal bulduğu başvurular arasında ifade özgürlüğü şikâyetlerinin önemli bir yeri vardır. Bugünkü sempozyumun konularından biri *internet ve ifade özgürlüğü* olduğundan bunun üzerinde biraz durmak istiyorum.

İnsan, düşünen ve düşündüğünü açıklayan bir varlıktır. Bu anlamda ifadeyi engelleme, insanın temel özelliğini inkâr etme anlamına gelir.

Düşünce ve onu açıklama özgürlüğü; bu topraklarda toplumsal, siyasal ve hukuksal tartışmaların değişmez konusu olmuştur. Rahmetli Cemil Meriç bu mesele üzerinde çok durmuştur. Kendisiyle yapılan bir mülakatta düşünceyi hor gören bir ülkede yaşadığımızla ilgili meşhur sözü hatırlatılınca “*Evet. En kötü yanımız müsamahakâr olamayışımız.*” der.⁴

Cemil Meriç’in kullandığı “müsamaha” kelimesi “hoşgörü”den daha kapsamlıdır. Etimolojik kökenine bakıldığında müsamaha; görmezlikten gelme, göz yumma, cömertçe verme ve bağışlama demektir. Bu anlamda farklı düşünceye karşı müsamaha göstermek, fikre cömert ve bağışlayıcı davranmayı gerektirmektedir.

Gerçekten de ifade edilene katılmak zorunda değiliz ama katlanmak zorundayız. Söyleneni hoş bulmayabiliriz ama söyleyeni hoş görmek ve ona cömertçe tahammül göstermek durumundayız.

İfade özgürlüğünün alanı geniştir. Özellikle bu özgürlükte esas olan, serbestlik; istisna olan, sınırlamadır. Bu bağlamda kural olarak şiddet ve terörü teşvik, nefret söylemi, tehdit ve hakaret dışında her türlü ifadenin hukuk düzenince korunması gerekir.

Burada ifade özgürlüğünü sınırlama nedenlerinin başında gelen terör üzerinde kısaca durmak gerekir. Terörün ifade özgürlüğünün önündeki en büyük tehditlerden biri olduğu herkesin malumudur. Zira terör ve terörizmin amacı, temel hak ve özgürlüklerin güvenceye alındığı demokratik hukuk devletini paralize etmektir.

Bu anlamda suçla ve terörle mücadele, sadece bireysel ve toplumsal hayatın vazgeçilmezi olan güvenliği sağlamak için değil aynı zamanda başta yaşam hakkı ve ifade özgürlüğü olmak üzere tüm temel hak ve hürriyetleri korumak için de zorunludur.

Bununla birlikte bu mücadelenin hukuk içinde sürdürülmesi de anayasal bir zorunluluktur. Buna uyulup uyulmadığını denetleme görevi yargıya, özellikle de anayasa mahkemelerine aittir.

Terörle mücadele tarihinde demokratik devletlerin zaman zaman düştükleri bir tuzak vardır. Bazen hukuku bir kenara bırakarak ya da bir süre askıya alarak mücadele etme zorunluluğundan bahsedilir. Aslında bu tam da teröristlerin istediği şeydir. Hukuku ayak bağı olarak gören bir anlayış ve uygulamanın verilen haklı mücadeleye gölge düşürebileceği ve uzun vadede ağır maliyetlere yol açabileceği bilinmektedir.

Değerli Katılımcılar,

Saygıdeğer Konuklar,

Bu ilkeler, içinde yaşadığımız internet çağında çok daha önemli hâle gelmiştir. Bilindiği üzere bireysel ve toplumsal yaşamda radikal değişikliklere yol açan internet, temel hak ve özgürlükler bakımından fırsatları ve riskleri bir arada sunmaktadır.

⁴ Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1986, Röp. Hüsamettin Aslan, (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları), ss. 586-594.

İnternet sayesinde olup bitenleri öğrenmek için artık ana haber bültenlerini ya da ertesi gün çıkacak gazeteleri beklemek zorunda değiliz. Aynı şekilde düşüncelerimizi paylaşmak için bir gazetede köşe yazarı olmak da gerekmiyor. İnternet herkese görüşlerini açıklamak için kolay, ucuz ve erişilebilir bir ortam sağlıyor.

Siyasi alanda da internet önemli bir işlev görüyor. Devlet başkanları en önemli mesajlarını sosyal medya üzerinden vermekte, ortaya çıkan yönetim modellerini ifade etmek için "twitokrasi" gibi kavramlar icat edilmektedir.

Sunduğu fırsatların yanında internet bir taraftan terör, kumar ve çocuk istismarı gibi suçların işlenmesine, diğer yandan da başta özel hayata saygı hakkı olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüğün ihlaline zemin hazırlayabilmektedir.

Bu noktada bireylerin hak ve özgürlükleri karşı karşıya gelebilmektedir. Özellikle ifade özgürlüğü ile kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında bir gerilim ortaya çıkabilmektedir. Anayasa Mahkemesine göre *"Temel hak ve özgürlüklerin çatışması durumunda özgürlüklerden birinin diğerine tercih edilmesi değil, özgürlükler arasında makul bir denge kurularak her ikisinin de gerektiği ölçüde korunduğu bir yolun benimsenmesi gerekmektedir"*.⁵

İnternetin bu çok yönlü boyutu -hem fırsatları hem de ciddi riskleri sunuyor olması- bir yandan onun hukuki olarak düzenlenmesini kaçınılmaz kılmakta, diğer yandan ele avuca sığmayan doğası nedeniyle bu düzenlemeyi zorlaştırmaktadır.

Anayasa Mahkemesi gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvuruda, internet yoluyla kullanılan temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaları Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen kriterleri uygulayarak denetlemektedir.

Anayasal denetimde öncelikle bu sınırlamaların açık, anlaşılır ve öngörülebilir bir kanuni dayanağının olup olmadığına bakılıyor. Birçok ihlal kararı kanunilik şartı sağlanmadığı için verilmiştir. Eğer kanunilik şartı sağlanmışsa bu kez sınırlamanın başkalarının haklarını korumak gibi meşru bir amacının olup olmadığına bakılıyor.

Meşru amaç şartı da yerine getirilmişse sınırlama demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü yönünden incelenmektedir. Bu ölçüt bağlamında sınırlama "zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacı" karşılamaya yönelik olmalıdır. Son olarak 13. madde gereğince sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerini ihtiva eden ölçülülük ilkesine uygunluğu ele alınmaktadır. Gözetilen amaç bakımından elverişli, gerekli veya orantılı olmayan bir sınırlama ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan bu ölçütlerden herhangi birine aykırılık bulunması durumunda norm denetiminde iptale, bireysel başvuruda ise ihlale karar verilmektedir.

Değerli Misafirler,

Söylemeye bile gerek yok ki ifade özgürlüğünün olmadığı yerde demokrasi de yoktur. İfade özgürlüğü ise çoğu kez eleştiri özgürlüğüdür. Bu anlamda eleştiri demokrasinin alametifarikasıdır.

İnsanlığın tecrübesi, eleştiriye engellemeye yönelik çabaların da beyhude olduğunu göstermiştir. Bunu en iyi anlatanlardan biri Sokrates'tir. Sakıncalı düşüncelerinden ve bunlarla gençliği ifsat etmekten dolayı ölüm cezasına mahkûm edilen Sokrates, cezası açıklanınca şöyle der: *"Başkalarının sizi eleştirmesini engellemek yerine, mümkün olduğunca daha iyi biri olmaya çalışmalısınız."*⁶

Sokrates'in uyarısı yargı kurumları için de geçerlidir. Daha önce birçok kez ifade ettiğim gibi yargı kararlarının eleştirilmesi de ifade özgürlüğü kapsamındadır. Yargı kararları, özellikle Anayasa Mahkemesi kararları kutsal metinler değildir. Eleştirilebilir,

dahası eleştirilmelidir. Bundan en fazla kurumsal olarak kararları eleştirilen yargı kurumu faydalanır. Nitekim Anayasa Mahkemesi bu amaçla yıllardır kararlarımızın tartışıldığı ve eleştirildiği sempozyumlar düzenlemekte, sunulan bildirimleri *Anayasa Yargısı* dergisinde yayımlamaktadır. Bugünkü sempozyumun amacı da aynı şekilde kararlarımız konusunda katılımcıların bize ayna tutmalarını sağlamaktır.

Bununla birlikte yargı kararlarına yönelik eleştirilerin faydalı olabilmesi için asgari iki hususun önemli olduğunu düşünüyorum.

Birincisi herhangi bir metni eleştirmek için öncelikle onu okuyup anlamak gerekir. Bu, yargı kararları için de geçerlidir. Daha kararın gerekçesi bile yayımlanmadan tamamen varsayımlar üzerinden yapılan veya yayımlandıktan sonra okunmadan yöneltile eleştiriler kamuoyunu yanlış bilgilendirme ve yönlendirme sonucunu doğurmaktadır. Kararlara yönelik bazı eleştirilerden görüyoruz ki kararlarımız okunmadan, bazen de okunduğu hâlde yeterince anlaşılmadan eleştirilmektedir. Hâlbuki sağlıklı bir eleştiri, okumayı ve okunanı doğru anlamayı gerektirmektedir. Aksi takdirde kararda söylenmeyenler, söylenmiş gibi gösterilebilmektedir.

İkinci olarak eleştirinin eleştirilenler bakımından etkili ve faydalı olabilmesi büyük ölçüde kullanılan üsluba bağlıdır. Çoğu kez “nasıl” söylediğiniz, “ne” söylediğinizin önüne geçer. Hiç şüphesiz üslup ya da ifade tarzı da ifade özgürlüğünün güvencesi altındadır. Elbette herkes dilediği üslubu tercih etmekte serbesttir. Ancak yargı kararından ziyade kararı verenlere odaklanan ve eleştiri ötesine geçen ifadelerin fayda getirmeyeceği zira eleştiriye mecrasından uzaklaştıracağı açıktır.

Esasen kullandığımız dil, kimliğimizi ve kişiliğimizi yansıtır. Mesnevi’de Mevlâna der ki:

*“İnsan, dilinin altında gizlidir. Bu dil, canın kapısına perdedir.
Bir rûzgâr perdeyi savurunca, evin içindeki sır bize âşikar olur.”⁷*

İfadeye ve tarzına yönelik tüm bu söylenenlerin internet ortamında yapılan açıklamalar, paylaşımlar ve kullanılan dil bakımından öncelikle ve özellikle geçerli olduğunu da vurgulamak isterim.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın ve kanunların kendisine verdiği görev ve yetkiler kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel hak ve özgürlükleri güvenceye alan demokratik hukuk devleti niteliğini korumaya çalışıyor. Görevini en iyi şekilde yerine getirmek için de çaba gösteriyor.

Bu vesileyle buradan kamuoyuna bir çağrıda bulunmak istiyorum. Anayasa Mahkemesine katkı yapmak istiyorsanız lütfen kararlarımızı eleştirin. Eleştirileri gerçekten dikkate alıyor ve değerlendiriyoruz.

Saygıdeğer Konuklar,

Bu sempozyumun başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum. Toplantıya katkı yapacak olan değerli yüksek mahkeme üyelerimize, hocalarımıza ve tüm katılımcılara şükranlarımı sunuyorum.

Anayasa Mahkemesi kararlarının tartışıldığı yeni toplantılarda buluşabilmek ümidiyle hepinize sağlık ve afiyet diliyorum.

⁷ Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, İkinci Defter, 842-843, Çev. D. Örs ve H. Kırlangıç, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2015), s.206.

20 Kasım 2020

10. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivalinin “Ben Masumum” Konulu Akademik Programı Konuşması

Mutlak Bir Temel Hak Olarak Masumiyet Karinesi*

Değerli Katılımcılar,

Öncelikle hepinizi en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Konuşmamın başında bu yıl 10. kez düzenlenen festivalin başarılı geçmesini diliyor, organizasyonda emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Ayrıca bu yılki konu seçiminden dolayı da sizleri kutluyorum. Özellikle internet ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, masumiyet karinesinin korunmasını günümüzde çok daha önemli hâle getirmiştir.

Diğer temel haklar gibi, masumiyet karinesinin de uzun ve zorlu bir tarihi serüveni var. Birçok coğrafyada bir zamanlar suçluluk karinesi hâkimdi. Arthur Schopenhauer, Avrupa’da 15. yüzyıla kadar suç isnadı altındaki bir kişinin suçsuz olduğunu yeminli şahitlerle ispatlaması gerektiğini, bu şahitleri bulamadığında Tanrı’nın yargısının devreye girdiğini, bunun da düello çağrısı olduğunu belirtir.¹

Masumiyet karinesi uzun mücadeleler sonunda İkinci Dünya Savaşı’nın ardından evrensel ve bölgesel insan hakları belgelerinde yerini almaya başlamıştır. 1948 tarihli Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (m.11/2) ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 6/2) masumiyet karinesini adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak belirlemiştir.

Türkiye’de ise masumiyet karinesinin kökleri Osmanlı Devleti’nin son döneminde hazırlanan Mecelle’ye uzanır. Mecelle’nin 8. maddesinde “*Berâet-i zîmmet asıldır*” hükmü yer alır. Buna göre aslolan kişinin borçsuzluğudur. Bir kişi birinden alacağı olduğunu ileri sürüyorsa bunu ispat etmek durumundadır. Kısacası iddiacı iddiasını ispatla yükümlüdür. Medeni hukuk metni olan Mecelle’de yer alan bu ilke ceza hukukuna masumiyet ya da suçsuzluk karinesi olarak geçmiştir.

Bugüne geldiğimizde Anayasa’nın 38. maddesinde “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” denmektedir. Diğer yandan Anayasa koyucu masumiyet karinesini olağanüstü durumlarda dahi sınırlandıramayacak mutlak bir ilke olarak kabul etmiştir. Anayasa’nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik ve olağanüstü halde dahi “*suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz*”.

* 10. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivalinin “Ben Masumum” Konulu Akademik Programının Açılışında Video Konferans Yöntemiyle Yapılan Konuşma, 20/11/2020.

¹ A. Schopenhauer, *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2006), s.75.

Saygıdeğer Katılımcılar,

Anayasa Mahkemesi gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvuruda masumiyet karinesinin yorumuna ve uygulanmasına ilişkin önemli kararlar vermiştir. Anayasa Mahkemesi suçsuzluk karinesini *“hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılmasını güvence altına alan temel bir hak”* olarak tanımlamaktadır.²

Anayasa Mahkemesi, masumiyet karinesiyle ilgili bireysel başvurularda bu temel hakkın sağladığı güvencenin iki yönüne işaret etmektedir. Birincisi suç isnadı altında olan kişinin suçluluğu mahkeme kararıyla sabit oluncaya kadar suçsuz olduğunun kabulü gerekir.

Masumiyet karinesinin ikinci yönü ise hüküm sonrasına ilişkindir. Buna göre ceza yargılaması mahkûmiyet dışında bir kararla sonuçlandığında kişinin suçlu görülmemesi, özellikle hakkında verilen beraat kararının sorgulanması gerekir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'nun verdiği iki kararla masumiyet karinesinin bu iki yönünü kısaca açıklamak istiyorum. Öncelikle belirtmek gerekir ki, her iki yönüyle de masumiyet karinesi ihlallerinde yargı organlarının gerekçesi ve kullandığı dil belirleyici olmaktadır.

Bilindiği üzere, bir eylemle ilgili ceza davasının varlığı veya sonuçlandırılması, aynı eylemle ilgili hukuk davası veya idari dava yürütülmesine engel değildir. Ancak ceza davası devam ederken veya beraat sonrasında, eş zamanlı olarak yürüyen ya da daha sonra başlayan davalarda bir kişinin suçlu gösterilmesi, beraat kararının sorgulanması veya hakkında şüphe uyandırılması masumiyet karinesini ihlal edecektir.

Masumiyet karinesinin birinci yönüyle ilgili olarak Mahkememiz S.M. kararında hakkında hem ceza soruşturması hem de 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca tedbir süreci yürütülen başvurucunun şikayetini değerlendirmiştir.

Mahkeme başvuru hakkında, verilen tedbir kararında ve buna yapılan itirazla ilişkin kararda *şiddet uygulayan* ifadesinin kullanılmasının, başvurucunun ceza soruşturmasına konu eylemi işlediği izlenimini doğurması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.³

Anayasa Mahkemesi daha yeni tarihli *Barış Baş* kararında ise masumiyet karinesinin ikinci yönüyle ilgili bir karar vermiştir. Bu kararda öğrencisine tokat attığı iddiasıyla ilgili olarak hakkında eş zamanlı bir şekilde hem ceza soruşturması hem de disiplin soruşturması başlatılan bir öğretmenin başvurusu ele alınmıştır.

Başvurucu hakkında ceza kovuşturması sonunda tokat atma eylemi sabit görülmeyerek beraat kararı verilmiştir. Buna rağmen Bölge İdare Mahkemesi, kendisini tokat atma fiilinin dışında gerçekleşen örneğin başvurucunun öğrenciyi bağırması ve onu kravatından sertçe tutarak başını çevirmesi gibi fiillerle sınırlı tutmamış, aksine tokat atma fiiline ilişkin olarak da değerlendirme yaparak bu fiilin sabit olduğuna hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi,

² AYM, E. 2018/101, K. 2019/3, 13/2/2019, §16.

³ S.M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019.

beraat kararını sorgulayan bu yaklaşımın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁴

Burada ceza mahkemesi kararının isabetsiz olduğu, gerçekte çocuğun yüzündeki kızarıklığın ve buz uygulanmasının tokat atma eyleminin sabit olduğunu gösterdiği söylenebilir. Mahkeme bu hususu da dikkate alarak masumiyet karinesinin önemini şu şekilde vurgulamıştır:

“Ceza Mahkemesi kararındaki isabetsizlik masumiyet karinesine istisna getirilmesini gerektiren bir durum değildir. Masumiyet karinesine saygı gösterilmesindeki kamusal yarar, bazı durumlarda haksızlık teşkil eden fiili işleyenin disiplin yönünden yaptırımsız kalmasını bile haklılaştıracak derecede önemlidir.”⁵

Diğer yandan kamu otoritelerinin devam eden yargılama sürecinde veya beraat kararından sonra kişilerin suçlu olduklarına dair açıklama yapmaları masumiyet karinesini ihlal edebilir. Bu nedenle sorumluluk makamında olan yetkililerin bilhassa yargılama sürecinde özenli bir dil kullanmaları gerekmektedir.

Değerli Katılımcılar,

Masumiyet karinesi ve diğer temel hakların etkili bir şekilde korunması, sadece kurallara, kurumlara ve kişilere bağlı değildir. Bir dördüncü “K” daha gerekir. O da kültürdür. Temel hakların korunması “öteki”nin ontolojik varlığını kabul eden bir kültürün yeşermesi ve yerleşmesine bağlıdır. Zira masumiyet karinesi dahil, temel hakların korunması önemli ölçüde bizim dışımızdakilere bağlıdır. Burada asıl mesele, “öteki”nin de temel hakların öznesi olduğunu kabul etmektir.

Festivalin akademik toplantısına “*Ben Masumum*” şeklinde çarpıcı bir konu başlığı seçilmiş. Ancak “*Masumum*” kadar “*Masumsun*” da diyebildiğimiz bir anlayışa sahip olmamız gerekiyor. Aslında bu anlayışın kaynakları Doğu’nun ırfanında ve bu coğrafyanın ruh köklerinde fazlasıyla mevcuttur. Mevlânâ, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli’nin söylemleri analiz edildiğinde “öteki”ne saygının merkezi bir yer teşkil ettiği görülecektir. Sözelimi Sadi Şirazi diyor ki “*Başkasının acısını paylaşmayana insan denemez!*”

Kısacası, masumiyet karinesinin etkili şekilde korunabilmesi “öteki”ne saygı kültürünün geliştiği, hukuk ve adaletin hâkim olduğu bir sosyal ve siyasal iklimi gerektirmektedir. Esasen hukuk ve adaletten ayrılmak, sadece toplumsal ve siyasal düzeni yozlaştırmaz, aynı zamanda insanı insan olmaktan uzaklaştırır.

Bu bağlamda son sözü bu hakikati günümüzden yaklaşık 2.500 yıl önce dile getiren Aristo’ya bırakmak istiyorum. Muallim-i evvel olarak anılan Aristo’ya göre “*yaşayan varlıkların en mükemmeli olan insan, hukuk ve adaletten ayrıldığı anda mahlûkatın en kötüsü olur.*”⁶

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinize sağlık ve afiyet diliyorum.

⁴ Barış Baş [GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020.

⁵ Barış Baş, § 66.

⁶ *The Politics of Aristotle or A Treatise on Government*, Everyman’s Library, trans. W. Ellis, (London: J.M. Dent & Sons Ltd., 1912), Bölüm 2, 1253a, s. 5.

B Ö L Ü M

05

2020 YILINDA
MAHKEMENİN
ÖNE ÇIKAN
KARARLARI

NORM DENETİMİ KARARLARI

Basın Duyurusu Yapılan Norm Denetimi Kararları için
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/norm-denetimi-basin-duyurulari>

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİNE İLİŞKİN KARARLAR

(E.2018/125, E.2019/31 ve E.2019/78, K.2020/4, K.2020/5 ve K.2020/6, 22-23/1/2020)

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin en önemli özelliklerinden biri Cumhurbaşkanlığına "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" (CBK) adı altında düzenleme yapma yetkisinin tanınmasıdır.

Anayasa'nın 148. maddesinde CBK'ların şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi öngörülmüş, yargısal denetim görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

Anayasa'da Cumhurbaşkanlığına CBK çıkarma yetkisi verilmekle birlikte bu yetki sınırsız değildir. Kanunlardan farklı olarak Anayasa'da CBK'yla düzenlenecek konular sınırlandırılmıştır. Konu bakımından yetki yönünden getirilen bu sınırlamalar Anayasa'nın 104. maddesinde düzenlenmiştir.

Anılan maddenin on yedinci fıkrasında Cumhurbaşkanlığı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabileceği; temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle, siyasi haklar ve ödevlerin CBK'yla düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Yine aynı fıkra da Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen ve kanunda açıkça düzenlenen konularda CBK çıkarılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

CBK'ların yukarıda belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygun olmaması durumunda içeriği Anayasa'ya aykırılık oluşturmaya bile bu düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez. Konu bakımından yetki yönünden herhangi bir aykırılık tespit edilmemesi durumunda ise CBK'ların içerik yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmalıdır.

A. YAŞ SEKRETARYA HİZMETLERİNİN CUMHURBAŞKANINCA BELİRLENECEK MERCİ TARAFINDAN YÜRÜTÜLMESİNİ ÖNGÖREN KURAL**DAVA KONUSU KURAL**

Dava konusu kuralla, Yüksek Askeri Şûranın (YAŞ) sekretarya hizmetlerinin Cumhurbaşkanınca belirlenecek merci tarafından yürütüleceği hüküm altına alınmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda özetle; YAŞ sekretarya hizmetlerinin yürütülmesine yönelik temel ilkeler belirlenmeden, anılan hizmetleri yürütecek merci konusunda Cumhurbaşkanlığı'nın yetkili kılınmasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ**1. Konu Bakımından Yetki Yönünden**

YAŞ'ın kuruluş ve görevlerini düzenleyen Kanun, 703 sayılı KHK'yla yürürlükten kaldırılmış, YAŞ (8) numaralı CBK ile yeniden düzenlen-

miştir. YAŞ'ın sekretarya hizmetleri ise dava konusu kural uyarınca Cumhurbaşkanınca belirlenecek merci tarafından yürütülecektir.

Kuralla yürütme yetkisine ilişkin konuda düzenleme yapıldığı ve kuralın Anayasa'da yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle siyasi haklar ve ödevleri düzenleyen bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Kuralla herhangi bir idari yapının kurulması ya da görev ve yetkilerinin düzenlenmesi söz konusu olmayıp YAŞ'ın sekretarya hizmetlerini yürütecek merciin belirlenmesi konusunda Cumhurbaşkanına yetki verilmektedir. Kural, Anayasa'nın 123. maddesinde yer alan "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir" hükmü kapsamında münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulardan da değildir.

YAŞ'ın sekretarya hizmetlerini yürütecek merci bakımından herhangi bir kanuni düzenleme de yoktur. YAŞ'ın kuruluş ve görevlerini düzenleyen 1612 sayılı Kanun'un 703 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırıldığı gözetildiğinde YAŞ'ın sekretarya hizmetlerini yürütecek merciin CBK'yla belirlenmesinde bir engel bulunmamaktadır.

Bu itibarla kuralın konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

2. İçerik Yönünden

Hukuk devletin temel unsurlarından biri olan belirlilik ilkesi yürütmenin asli düzenleyici işlemi niteliğindeki CBK'lar bakımından da geçerlidir. CBK'ların da hem kişiler hem idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuca yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması gerekir. Kurulun sekretarya hizmetlerini yürütecek merci, YAŞ'ın görev ve yetkileri çerçevesinde gerçekleştirilen toplantıların organize edilmesi gibi daha çok Kurulun iç işleyişinin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamakla görevlidir.

CBK'da YAŞ'ın yılda en az bir kez toplanması öngörülmüş, Cumhurbaşkanının da gerektiğinde YAŞ'ı toplayabileceği belirtilmiştir. YAŞ'ın bu niteliği gözetildiğinde Kurulun sekretarya hizmetlerini yerine getirmek üzere daimî bir sekretarya kurulmasına gerek görülmediği, dava konusu kuralla bu hizmetlerin Cumhurbaşkanınca belirlenecek bir merci tarafından yerine getirilmesinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu çerçevede kuralda belirsizlik bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın içeriği itibarıyla da Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

B. YURT DIŞINDA MAL VE HİZMET ALIMLARINDA ÖN ÖDEME YAPILABİLMESİNİ ÖNGÖREN KURAL

Dava konusu kuralla Türkiye'nin tanıtımına yönelik olarak yurt dışında yapılacak mal ve hizmet alımlarında alım yapılacak olan ülkedeki piyasa şartlarının gerektirmesi ve önemli fiyat avantajı sağlanması hâlinde Kültür ve Turizm

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Bakanî'nin onayı ile yüklenme tutarının tamamına kadar yükleniciye bütçe dışı avans olarak ön ödeme yapılabileceği, bu ödemeye ilişkin Bakan onayında teminat alınıp alınmayacağına ayrıca belirtileceği, usul ve esasların Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği öngörülmüştür.

Başvuruda, iptali istenen CBK kuralının kanunda açıkça düzenlenen konuyu düzenlediği, yürütme yetkisinin Anayasa ve kanunların üstünlüğüne aykırı olarak kullanıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 104. maddesi uyarınca, kanunda açıkça düzenlenen konularda CBK çıkarılamaz. Buna göre öncelikle CBK'ların anılan Anayasa hükmü yönünden yapılacak denetiminde karşılaştırmaya esas olabilecek, daha önce çıkarılmış bir kanun olup olmadığı, sonrasında ise ilgili CBK kuralının kanunun açıkça düzenlediği konuyu düzenleyip düzenlemediği incelenmelidir.

Bu değerlendirme yapılırken önce ilgili kanunun CBK ile düzenlenen alanda hüküm ifade edip etmediğinin belirlenmesi, ardından da kanundaki düzenlemenin açık olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan kanun hükmünün CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacak olup olmaması, CBK kuralının kanun ile düzenlenen konuda çıkarılıp çıkarılmadığına dair bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Bütçe dışı avans ödenebilmesinin hüküm ve şartları genel olarak 5018 sayılı Kanun'un "Ön ödeme" başlıklı 35. maddesinde düzenlenmiş ve bütçe dışı avansın yüklenme tutarının yüzde otuzunu geçemeyeceği ve ancak teminat karşılığında ödenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm CBK kuralının ilişkili olduğu Bakanlık da dahil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yurt içi ve yurt dışı bütçe dışı avans ödemelerinin hüküm ve şartlarını düzenlemektedir.

Buna göre dava konusu CBK kuralının olmaması durumunda Türkiye'nin taahhütüne ilişkin olarak yurt dışında yapılacak mal ve hizmet alımlarında anılan Kanun hükmü uygulanacaktır. Bu çerçevede kanunun açıkça düzenlediği bir konuda düzenleme yapan CBK kuralının Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesine aykırı düzenleme getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan Kanun'un 35. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde "İlgili kanunların veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin bütçe dışı avans ödenmesine ilişkin hükümleri saklıdır" denilmektedir. Anayasa'nın kanunda açıkça düzenlenen konularda CBK çıkarma yetkisini tanımadığı dikkate alındığında, kanun koyucunun anılan şekilde bir yetki tanınması söz konusu olmaz. Bu nedenle CBK hükümlerini saklı tutan kanun hükmü yukarıda tespit edilen aykırılığı Anayasa'ya uygun hâle getirmemektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

C. HASTANELERİN MÜŞTEREK YÖNETİMİ İÇİN KOORDİNATÖR BAŞHEKİM GÖREVLENDİRİLMESİNİ ÖNGÖREN KURALLAR

DAVA KONUSU KURALLAR

Kurallarda aynı yerleşke içinde birden fazla hastane bulunması durumunda bu hastanelerin müşterek yönetimi için bir koordinatör başhekim görevlendirilebileceği, koordinatör başhekime bağlı olarak, her bir hastanenin tıbbi hizmetleri ile eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürütmek üzere başhekimlikler oluşturulabileceği, hastanelerin idari ve mali, sağlık bakım ve diğer destek hizmetlerinin koordinatör başhekime bağlı müdürlüklerce ilgili hastane başhekimliği ile işbirliği içerisinde yürütüleceği öngörülmektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda, aynı yerleşke içinde birden fazla hastane bulunması durumunda bu hastanelerin müşterek yönetimi için koordinatör başhekim adı altında bir yöneticinin görevlendirilebilmesine ilişkin kuralların, Anayasa'nın 128. maddesinde belirtilen ve münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken ve daha önce kanunda açıkça düzenlenen bir konuyu düzenlediği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 104. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

1. Konu Bakımından Yetki Yönünden

Anayasa'da olağan dönemde CBK ile düzenleneceği özel olarak belirtilen konuların Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında CBK'lar için öngörülen sınırlamalara tabi olmayacağına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında CBK'lar için getirilen sınırlamalar, Anayasa'da CBK ile düzenleneceği özel olarak belirtilen konular için de geçerlidir. Bununla birlikte söz konusu sınırlamalar Anayasa'nın CBK'lara ilişkin diğer hükümleri ile birlikte yorumlanmalıdır.

Kurallarla yürütme yetkisine ilişkin konularda düzenleme yapılmadığı ve kuralların Anayasa'da yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle siyasi haklar ve ödevleri düzenleyen bir yönünün bulunmadığı açıktır.

Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesi uyarınca CBK kuralının Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulara ilişkin olmaması gerekmektedir. Anayasa koyucunun bir konunun kanunla düzenlenmesini özel olarak öngörmesi bu alanın münhasıran kanunla düzenlenmesini istediği anlamına gelir. Bu kapsamda Anayasa bir konunun kanunla düzenleneceğini öngörmüşse bu konuda CBK çıkarılamaz. Bununla birlikte Anayasa'da CBK'larla düzenleneceği özel olarak öngörülen konulara ilişkin Anayasa hükümlerinin açıkça izin verdiği hususlarda CBK'larla düzenleme yapılabilir.

Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasına göre "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir." Ancak Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında "Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri

ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir” denilmek suretiyle bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması yönünden CBK’larla düzenleme yapılmasına açıkça izin verilmiştir.

Bu bağlamda Anayasa’nın CBK’lar tarafından düzenleneceğini özel olarak öngördüğü bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının düzenlenmesi kapsamında, bu konularla sınırlı olmak üzere Anayasa’nın 123. maddesinin anılan hükmünde belirtilen hususlarda düzenleme yapılabilir.

Bu çerçevede kuralların, Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında CBK ile düzenlenmesi özel olarak öngörülen konulardan biri olan bakanlıkların teşkilat yapısına ilişkin olduğu anlaşıldığından kuralların Anayasa’nın 123. maddesiyle bağlantılı olarak 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Öte yandan kurallarla esas itibarıyla bir koordinatör başhekimlik ve buna bağlı başhekimlikler ile müdürlüklerin kurulması ile bunların görev ve yetkileri düzenlenmekte olup kuralların Anayasa’nın 128. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde kanunla düzenleneceği öngörülen konularda düzenleme getiren bir yönü bulunmamaktadır.

Koordinatör başhekimliğe ilişkin olarak karşılaştırmaya esas olabilecek şekilde herhangi bir kanunda düzenleme olduğu da tespit edilememiştir.

Bu itibarla kuralların konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

2. İçerik Yönünden

Hukuk devleti ilkesi gereği CBK’lar kamu yararı amacıyla çıkarılır. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarılardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. CBK kuralının amaç unsuru bakımından Anayasa’ya uygun sayılabilmesi için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. Kuralın kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa’ya aykırılık söz konusudur.

Kuralların objektif anlamı ve düzenlenme sebebi gözönünde bulundurulduğunda kurallarla hastanelerin yönetimi bağlamında verilen görev ve sorumlulukların gereği gibi yerine getirilmesinin, dolayısıyla sağlık hizmetlerinin etkin bir biçimde sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralların kamu yararı dışında düzenlendiği sonucuna ulaşılmasını gerektirecek bir yönünün bulunmadığı görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralların içeriği itibarıyla da Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

D. CUMHURBAŞKANLIĞI YÜKSEK İSTİŞARE KURULU ÜYELERİNİN VE ÜYELERE YAPILABİLECEK ÖDEMELERİN CUMHURBAŞKANINCA BELİRLENMESİNİ ÖNGÖREN KURALLAR

DAVA KONUSU KURALLAR

Dava konusu kurallarda, Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu (Kurul) üyelerinin ve bu üyelere yapılabilecek ödemelerin Cumhurbaşkanınca belirlenmesi öngörülmüştür.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda, Kurul üyelerinin niteliklerine, sayısına ve uzmanlıklarına ilişkin bir belirliliğin bulunmadığı, yürütme organının istisnai olarak sahip olduğu asli düzenleme yetkisinin Anayasa'ya aykırı olarak kullanıldığı, ayrıca Kurul üyelerinin mali haklarının kanunla belirlenmesi gerektiği belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

1. Konu Bakımından Yetki Yönünden

Kurallarla yürütme yetkisine ilişkin konuda düzenleme yapıldığı ve kuralların Anayasa'da yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle siyasi haklar ve ödevleri düzenleyen bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerinde kadro ve pozisyon esastır. Bu hizmetleri yürüten memur ve diğer kamu görevlileri kendilerine özgü statüye sahiptir. Görevleri dışında da kamu hizmetleri statüsünün bir bölümü olan bu statü hükmüne tabi olurlar ve resmî sıfat ve yetkilerini korurlar. Oysa Kurul, Cumhurbaşkanlığı teşkilatı içinde Cumhurbaşkanına bağlı icrai bir karar alma ve bunu uygulamaya yetkisi olmayan tamamıyla istişari nitelikte bir birim olarak düzenlenmiştir.

Kurul üyelerinin ancak kurul hâlinde çalıştıkları, tek başlarına bir hizmet yapmadıkları, kamu hizmetlerine geçici ve arızı olarak katıldıkları, görevin ifası sırasında devletin emredici gücünün kullanılmadığı, Kurulda yer alacak üyeler için kadro ve pozisyonun belirlenmediği, bu üyeler ile merkezî idare arasında tam bir statüer ilişkinin kurulmadığı, söz konusu kişilerin Kurul üyeliği dışında başka meslek ve uğraşlarına devam edebildikleri anlaşılmaktadır. Bu itibarla Kurul üyelerinin yaptıkları görev, Anayasa'nın 128. maddesi anlamında devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetinin gerektirdiği asli ve sürekli bir görev niteliğinde değildir. Dolayısıyla Kurul üyelerinin ve bu üyelere yapılabilecek ödemelerin belirlenmesi münhasıran kanunla düzenlenmeyi gerektiren bir konu olarak nitelendirilemez.

Öte yandan kurallarla kanunda açıkça düzenlenen konularda düzenleme yapılması da söz konusu değildir. Bu itibarla kuralların konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

2. İçerik Yönünden

Anayasa'nın 2. maddesi kapsamında hukuk devleti ilkesinin unsurları arasında yer alan hukuki güvenlik ilkesi kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlarken belirlilik ilkesi kanunlar gibi CBK'ların da hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir.

Kurala konu üyelerin nitelikleri, CBK'nın 4/A maddesinin birinci cümlesinde düzenlenmiştir. Buna göre üyelerin millete ve devlete hizmeti geçmiş, bilgi ve birikim sahibi kişiler arasından belirlenmesi gerekmektedir. Kurulun danışma işlevi gözetildiğinde belirtilen nitelikteki kişilerden atanacak üye sayısı zamana ve duruma göre değişiklik gösterebilecektir. Kurul üyelerinin sayısının belirtilmemiş olmasının kişilerin kuralın kendileri için doğuracağı sonuçları öngörememelerine sebebiyet vermeyeceği, idare bakımından kuralı belirsiz, anlaşılmasız ve uygulanamaz kılmayacağı değerlendirilmiştir.

Öte yandan Kurul üyelerinin yürüttükleri görev, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli bir görev olmasa da Cumhurbaşkanlığı makamı için kurul hâlinde yerine getirilen danışma niteliğinde bir kamu hizmetidir. Dolayısıyla gerektiğinde verilen hizmetin bir karşılığı olarak hizmet alan makam tarafından kendilerine bir ödeme yapılması da doğaldır.

Yapılacak ödemelerin Cumhurbaşkanınca belirlenecek olmasının üyelerin niteliklerini, işin özelliğini ve alınacak hizmetin kapsamı ile gelişen koşul ve ihtiyaçları dikkate almaya imkân veren bir esneklik sağladığı anlaşılmaktadır. Kurulun oluşturulma amacını, üyelerin niteliklerini ve belirlenme usulünü düzenleyen diğer hükümlerle birlikte değerlendirilen kurallarda bir belirsizliğin söz konusu olmadığı, bu itibarla kuralların Anayasa'nın 2. maddesine aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralların içeriği itibarıyla da Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI YAPMAKLA GÖREVLİ BİRİMLERİN KİŞİSEL VERİLERE ULAŞMASINI ÖNGÖREN KURALIN İPTALİ

(E.2018/163, K.2020/13, 19/2/2020)

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kuralla, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimlerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerinden ve elektronik bilgi işlem merkezlerinden bilgi ve belge almaya, tutulan kayıtlara ulaşmaya, ve mahkeme kararlarını almaya yetkili oldukları hükme bağlanmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda özetle; kuralın güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması faaliyeti kapsamında kamu idaresine, kamu görevine girmek isteyen kişiye ait kişisel verilere sınırsız bir şekilde erişme ve bu verileri toplama, sınıflandırma, işleme ve değerlendirme imkânı verdiği, yapılan güvenlik soruşturması sonucunda kişilerin kamu görevine girmesinin engellenebileceği ya da mevcut kamu görevinden çıkarılmasının mümkün olabileceği, bu itibarla düzenlemenin kamu hizmetine girme hakkına öngörülemez bir sınırlama getirdiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 20. maddesinde "Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir." denilerek kişisel verilerin korunması, özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında güvenceye alınmıştır.

Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, insan onurunun korunması ve kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimidir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarında "...adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler..." kişisel veri olarak kabul edilmiştir.

Bu bağlamda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Dava konusu kural, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimler tarafından güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kişilerin kişisel veri niteliğindeki özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınmasına, hakkındaki suç işlediğine dair iddiaların değerlendirildiği Cumhuriyet savcılığı, hâkim veya mahkeme kararlarının tutulduğu kayıtlara ulaşılmasına ve bu kayıtların kullanılmasına imkân tanınması nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri uyarınca kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaya yönelik

kanuni bir düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gerekir.

Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin herhangi bir kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur.

Anayasa'nın 129. maddesinde memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Kamu görevinde çalıştırılacak kişiler bakımından güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması yönünde düzenlemeler getirilmesi kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme öngören kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama yetkisi verildiğini açık olarak göstermesi ve kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

Kuralda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli olanların bu kapsamda kişisel veri niteliğindeki bilgilere ulaşması öngörülmüşken Kanun'da bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına, bu bilgilerin hangi koşullarla saklanacağına, ilgililerin söz konusu bilgilere itiraz etme imkânının olup olmadığına, bilgilerin bir müddet sonra silinip silinmeyeceğine, silinecekse bu sırada izlenecek usulün ne olduğuna, yetkinin kötüye kullanımını önlemeye yönelik nasıl bir denetim yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Bu nedenle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına, işlenmesine yönelik temel ilke ve güvencelere kanunda yer verilmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesi Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleriyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Kural, mülga Kanun döneminde işlenmiş ve anılan Kanun yürürlükte iken ceza davası açılmış suçlar hakkında önceki ve sonraki kanun hükümlerinden lehe olanın tespitine ve sonraki Kanun hükümlerinin lehe olması durumunda bunların uygulanmasına imkân vermemektedir. Bu durum suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında olan lehe kanunun uygulanması ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

7072 SAYILI OLAĞANÜSTÜ HAL KAPSAMINDA BAZI DÜZENLEMELER YAPILMASI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABUL EDİLMESİNE DAİR KANUN'UN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E.2018/91, K.2020/10, 19/2/2020)

İptal davasına konu edilen 7072 sayılı Kanun, olağanüstü hâl kapsamında çıkarılan 680 sayılı KHK'nın TBMM tarafından onaylanması sonucunda yürürlüğe girmiştir. Dava konusu kurallar olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahiptir. Bu durum kurallara olağanüstü hâlin dışına taşan genel düzenleme niteliği vermektedir. Bu nedenle kuralların anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesi uygulama alanı bulamaz.

A. TERÖR ÖRGÜTLERİYLE İLTİSAKLI VEYA İRTİBATLI OLDUĞU BİLDİRİLEN MEDYA HİZMET SAĞLAYICI KURULUŞLARININ LİSANS BAŞVURULARININ REDDEDİLMESİNİ ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kural, Kanun'un 18. maddesiyle 6112 sayılı Kanun'un 19. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrasıdır. Kuralla ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyelerinin terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) veya Emniyet Genel Müdürlüğü (Emniyet) tarafından bildirilen medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarının lisans başvurularının reddedileceği hükme bağlanmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda, kuralın getirdiği sınırlamanın ölçülü olmadığı, MİT veya Emniyetin bu belirlemeyi hangi usul ve esaslara göre yapacağını düzenlenmediği belirtilerek Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca, ifade ve basın özgürlüğüne sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

Kural, ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyelerinin terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olma bakımından Emniyet ve MİT tarafından yapılan bildirim esas almakta; bu yönde bir bildirim yapılması hâlinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşların lisans başvurularının otomatik olarak reddedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar hakkında ortaya çıkan bu sonuç belli bir süreyle de sınırlı değildir.

Ayrıca kuralın, bu konuda yapılacak yargısal denetimin etkinliğini sınırlayabilecek şekilde düzenlendiği ve yargısal süreçte idari işlem denetlenirken ilgili kolluk biriminin bildirimini bulunup bulunmadığının tespitiyle sınırlı bir denetim yetkisi verdiği anlaşılmıştır.

Emniyet ve MİT tarafından yapılan bildirimin ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu kapsamdaki değerlendirmeye esas alınan olay ve olguların istihbari nitelikte olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle lisans başvurularını değerlendiren idare tarafından tesis edilecek işlemlerle ilgili yargısal denetimin daha da önemli hâle geldiği değerlendirilmiştir.

Güvenlik kurumlarınca yapılacak değerlendirmenin otomatik sonuç doğurması, idareye ve idari işlemi denetleyecek mahkemelere değerlendirme yapma yetkisi verilmemesi, söz konusu bildirimlerin doğruluğunu denetleme ve gerçek duruma göre idari işlem tesis etme imkânını önemli ölçüde sınırlamıştır. Kanun'da anılan yetkinin kuralın getiriliş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki olası keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelere de yer verilmediği görülmüştür.

Lisans başvurularını değerlendiren idare ile bu işlemleri denetleyecek mahkemelere kural olarak değerlendirme yapma imkânı vermeyen düzenlemenin ifade ve basın özgürlüğüne yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

Kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 13., 26. ve 28. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

B. POLİSİN SANAL ORTAMDA İŞLENEN SUÇLARDA İNTERNET ABONELERİNE AİT KİMLİK BİLGİLERİNE ULAŞMAYA VE ARAŞTIRMA YAPMAYA YETKİLİ OLMASINI ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kural, Kanun'un 26. maddesiyle 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun ek 6. maddesine eklenen on sekizinci fıkrasıdır. Kuralla polisin, sanal ortamda işlenen suçlarda internet abonelerine ait kimlik bilgilerine ulaşmaya, sanal ortamda araştırma yapmaya yetkili olduğu, erişim, yer ve içerik sağlayıcılarının talep edilen bu bilgileri ilgili kolluk birimine bildireceği hükme bağlanmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda, kuralın sanal ortamda işlenen suçlar bakımından soruşturma, araştırma, inceleme yapma yetkisini doğrudan adli kolluk görevlilerine bıraktığı oysa ceza muhakemesi sistemine göre soruşturmayı başlatmaya ve soruşturma işlemlerini yapmaya yetkili tek kişinin Cumhuriyet savcısı olduğu belirtilerek Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınmış, kişisel verilerin korunması da özel hayatın gizliliği kapsamında anılan maddede güvenceye kavuşturulmuştur.

Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarında "...adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlebilir kılan tüm veriler..." kişisel veri olarak kabul edilmiştir.

Bu bağlamda internet abonelerine ait kimlik bilgileri kişisel veri niteliğindedir. Kural, kişisel veri niteliğindeki internet abonelerine ait kimlik bilgilerinin polis tarafından elde edilmesine imkân tanınması ve bu yöndeki bilgilerin erişim, yer ve içerik sağlayıcıları tarafından kolluğa bildirilmesinin zorunlu olduğunu öngörmesi sebebiyle özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

Temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacıyla yönelik olması gerekir.

5271 sayılı Kanun uyarınca sanal ortamda işlenen suçlar da dahil olmak üzere suç soruşturmasını yapacak yetkili Cumhuriyet başsavcılığının belirlenmesi ve bu konuya ilişkin uyuşmazlıkların çözümü yargı makamlarının görevidir. Söz konusu Kanun'da, anılan görevin yerine getirilmesini sağlayabilecek bilgiler de dahil olmak üzere suç soruşturmasıyla ilgili gerekli bilgilere erişme yetkisi de yargı mercilerine tanınmıştır.

Yalnızca yetkili Cumhuriyet başsavcılığının belirlenmesi amacıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamak suretiyle kolluğa kuralda belirtilen yetkiyi tanımanın zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği, getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

C. SÖZLEŞMELİ OLARAK İŞE ALINACAK PERSONEL HAKKINDA GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI YAPILMASINI ÖNGÖREN KURAL YÖNÜNDEN

Dava konusu kural, Kanun'un 82. maddesiyle 399 sayılı KHK'nın 7. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (f) bendidir. Kuralla, sözleşmeli olarak işe alınacak personel hakkında güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olması gerektiği hükme bağlanmıştır.

DAVA KONUSU KURAL

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda; yalnızca güvenlik soruşturması verilerine dayalı olarak idareye bir kişinin anayasal hakkını kullanmasını engelleme yetkisinin verilmesinin keyfiliğe neden olacağı, kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve kullanılmasının kanunla düzenlenmiş olması gerektiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Kural, kamu mercilerine bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması imkânı tanıması nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

Anayasa'nın 20. maddesine göre kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Anayasa'nın 13. maddesinde de temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Söz konusu Anayasa maddeleri uyarınca kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaya yönelik kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması şarttır.

Kamu görevine alınmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

Kuralda güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına, bu bilgilerin ne suretle ve ne kadar süre ile saklanacağına, ilgililerin söz konusu bilgilere itiraz etme imkânının olup olmadığına, bilgilerin bir müddet sonra silinip silinmeyeceğine, silinecekse bu sırada izlenecek usulün ne olduğuna, yetkinin kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik nasıl bir denetim yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasına ve elde edilecek verilerin kullanılmasına ilişkin keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir kanuni güvencelere yer verilmemiştir.

Güvence ve temel ilkeleri kanunla belirlenmeksizin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına, işlenmesine izin verilmesinin Anayasa ile bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

YETKİ KANUNU'NA DAYANMAYAN VE TEMEL HAKLAR KONUSUNDA DÜZENLEME ÖNGÖREN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME KURALININ İPTALİ

(E.2018/122, K.2020/14, 19/2/2020)

İTİRAZ KONUSU KURAL

İtiraz konusu kuralda, kamuda sözleşmeli olarak işe alınacaklarda aranacak şartlarda 6 aydan fazla hapis cezası alınmaması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

BAŞVURU GEREKÇESİ

Başvuruda özetle; Devlet Memurları Kanunu uyarınca kamu görevlisi statüsünde istihdam edilebilmek için bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmama koşulu aranmaktayken KHK kapsamındaki sözleşmeli personel yönünden kuralla altı aydan fazla hapis cezasıyla hükümlü bulunmama koşulunun öngörüldüğü, bu durumun eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde öncelikle Anayasa'nın KHK'ların hukuksal rejimini düzenleyen mülga 91. maddesinin ölçü norm olarak esas alınıp alınamayacağı, Anayasa Mahkemesince anılan madde uyarınca yapılan denetim sonucunda verilen ret kararı üzerine aynı kuralın söz konusu Anayasa maddesi yönünden yeniden denetlenip denetlenemeyeceği ve Anayasa'da öngörülen on yıllık başvuru yasağının mülga 91. madde yönünden yapılacak denetimler bakımından da geçerli olup olmadığı sorunları görülmüştür.

TBMM'nin daha önceki hükûmet sisteminde yer alan Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisi verebileceğini hükme bağlayan ve KHK'ların hukuksal rejimini düzenleyen Anayasa'nın 91. maddesi 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 9/7/2018 tarihinde yürürlüğe giren 16. maddesiyle yürürlükten kaldırılmış, böylece KHK çıkarılabilme imkânına anayasal olarak son verilmiştir.

Buna karşılık 6771 sayılı Kanun'la Anayasa'ya eklenen geçici 21. maddeyle Anayasa'nın 91. maddesinin yürürlükten kaldırılma tarihine kadar çıkarılmış ve yürürlükte bulunan KHK'ların geçerliliklerini sürdürmeye devam edeceği hükme bağlanmıştır. Yine bu madde KHK'larla ilgili denetim yetkisinin devamını öngörmekle birlikte söz konusu denetimde mülga normların ölçü norm olarak dikkate alınıp alınamayacağı hususunda bir hüküm içermemektedir. Bu hususun Anayasa Mahkemesince yorum kuralları çerçevesinde belirlenmesi ve bu kapsamda mülga normların niteliğinin dikkate alınması gerekmektedir.

Anayasa yargısında kuralın içerik bakımından Anayasa'ya uygunluk denetiminde Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesi gereğince denetimin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan normlar ölçü olarak alınır. Bununla birlikte anayasa yargısı denetimine tabi bir norm, oluşturulduğu süreçte geçerli olan

yetki kuralları esas alınarak vücut bulduğundan bu unsura ilişkin denetimin -yürürlükten kalkmış olsa dahi- o tarihteki kurallar esas alınarak yapılması gerekmektedir. Zira geçerliliğini sürdüren ve yetki unsuru bakımından da anayasal denetime tabi olan KHK'ların çıkarılması sırasındaki anayasal yetkinin kaynağını, ilga edilmiş olsa da Anayasa'nın 91. maddesi teşkil etmektedir.

Bu nedenle, mevcut KHK'ların ve dolayısıyla itiraz konusu kuralın Anayasa'nın mülga 91. maddesine uygunluğunun denetlenmesi gerekir.

İtiraz konusu kuralın, daha önce de iptal davası açılması suretiyle Anayasa'nın mülga 91. maddesine aykırı olduğunun ileri sürülmesi üzerine Anayasa Mahkemesince yapılan incelemede; kuralın bir yetki kanununa dayandığı, yetki kanunu kapsamında olduğu ve yasak alanda düzenleme içermediği gerekçesiyle anılan maddeye aykırı olmadığına karar verilmiş, aynı kararda kural içerik yönünden de incelenmiş ve Anayasa'ya aykırı görülmemiştir (AYM, E.1990/12, K.1991/7, 4/4/1991).

KHK'ların Anayasa'nın mülga 91. maddesine uygun olup olmadığına ilişkin denetimin bir defayla sınırlandırılmayacağı açıktır. Zira böyle bir sınırlandırma KHK'ya ilk denetiminden sonra söz konusu Anayasa hükmü karşısında dokunulmazlık tanınması anlamına gelmektedir. Bu ise her şeyden önce temel amacı normların Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması ve Anayasa'ya aykırı olan kuralların hukuk sisteminden ayıklanması olan anayasa yargısının belirtilen amacı ile bağdaşmamaktadır.

Bu itibarla itiraz konusu kuralın Anayasa'nın mülga 91. maddesi yönünden daha önce denetlenmiş olması aynı madde uyarınca yeniden denetlenmesine engel teşkil etmemektedir.

Anayasa'nın 152. maddesinde Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuru bulunulamayacağı belirtilmiştir. Anılan hüküm ile anayasa koyucu aynı kanun hükmünün anayasallık denetimi konusunda on yıllık bir denetim yasağı öngörmüştür. Söz konusu yasağın amacının mahkeme kararlarında istikrar sağlanması olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda on yıllık süre yasağının Anayasa'nın mülga 91. maddesi uyarınca yapılacak denetimler yönünden de geçerli olması hukuki istikrarın sağlanması açısından gereklidir. Anayasa'nın hangi maddesi yönünden denetim yapıldığı hususu, amacı hukuki istikrarı sağlamak olan söz konusu yasağın uygulanması bakımından bir önem arz etmemektedir. Öte yandan belirtilen denetim yasağı yönünden Anayasa'nın mülga 91. maddesinin diğer maddelerinden ayrı değerlendirilmesini gerektiren bir sebep de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bir KHK kuralı hakkında işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından

itibaren on yıl geçmedikçe aynı kuralın Anayasa'nın mülga 91. maddesine aykırılığı iddiasıyla başvuru yapılamaz.

Somut başvuruda itiraz konusu kurala ilişkin anılan ret kararının 13/8/1991 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmasının üzerinden on yıldan fazla süre geçmiş olması karşısında kuralın Anayasa'nın mülga 91. maddesi yönünden incelenmesine engel bir durum bulunmamaktadır.

399 sayılı KHK'nın dayandığı yetki Kanunu Anayasa Mahkemesinin K.1990/2 sayılı kararı ile iptal edilmiş, söz konusu karar 21/4/1990 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. İtiraz konusu kuralın da yer aldığı KHK, dayandığı 3479 sayılı Kanun'un iptal edilmiş olması karşısında geçerliliğinin ön koşulu olan bir yetki kanununa dayanma koşulunu taşımamaktadır.

Öte yandan Anayasa'nın mülga 91. maddesinin birinci fıkrasında sıkıyönetim ve olağanüstü hâller saklı kalmak üzere Anayasa'nın İkinci Kısım Birinci ve İkinci Bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile Dördüncü Bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin KHK'larla düzenlenemeyeceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın İkinci Kısımın "Siyasî Haklar ve Ödevler" başlıklı Dördüncü Bölümünde yer alan ve 70. maddesinde güvence altına alınan kamu hizmetine girme hakkına ilişkin olarak KHK ile düzenleme yapılması mümkün değildir. Ancak itiraz konusu kural, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde kamu görevlisi olarak istihdam edilme şekillerinden biri olan 399 sayılı KHK'ya tabi sözleşmeli personel statüsünde çalıştırılmak için aranan şartlara ilişkin olduğundan kamu hizmetlerine girme hakkının uygulanmasına dair bir düzenleme niteliği taşımakta ve Anayasa'nın mülga 91. maddesi uyarınca KHK ile düzenlenemeyecek yasak alan içinde kalmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'nın mülga 91. maddesine aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNE İLİŞKİN KARAR

(E.2019/105, K.2020/30, 12/6/2020)

**A. SAĞLIK BAKANLIĞININ YURT DIŞI TEŞKİLATININ
OLUŞTURULMASI VE BAKANLIĞIN YURT DIŞI TEŞKİLATI
KURMAYA YETKİLİ KILINMASI HÜKMÜNÜN İNCELENMESİ****DAVA KONUSU
KURALLAR**

(1) numaralı CBK'nın değiştirilen 353. maddesinde Sağlık Bakanlığının (Bakanlık) merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatından oluşacağı hükme bağlanmış olup anılan maddede yer alan "...ve yurtdışı..." ibaresi dava konusu ilk kuralı oluşturmaktadır. (1) numaralı CBK'ya (46) numaralı CBK ile eklenen Bakanlığın yurt dışı teşkilatı kurmaya yetkili olduğu hükmü de dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

**İPTAL TALEBİNİN
GEREKÇESİ**

Başvuruda özetle; Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında bakanlıkların sadece merkez ve taşra teşkilatlarının CBK ile kurulmasından söz edildiği, yurt dışı teşkilatına ise yer verilmediği, bu itibarla yurt dışı teşkilatı kurma yetkisinin açıkça kapsam dışında bırakıldığı; kamu tüzel kişiliğinin CBK ile de kurulmasına izin veren Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasının bakanlıklar yönünden geçerli olamayacağı belirtilerek kurallarin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ****1. Konu Bakımından Yetki Yönünden**

Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralların Anayasa'nın 106. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de kurallar ilgileri nedeniyle -CBK'ya ilişkin konu bakımından yetki kurallarının düzenlendiği- Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrası kapsamında incelenmiştir.

Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda CBK çıkarılamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Anayasa koyucunun bir konunun kanunla düzenlenmesini özel olarak öngörmesi bu alanın münhasıran kanunla düzenlenmesini istediği anlamına gelir. Bu kapsamda Anayasa bir konunun kanunla düzenleneceğini öngörmüşse bu konuda CBK çıkarılamaz. Bununla birlikte Anayasa'da CBK'larla düzenleneceği özel olarak öngörülen konulara ilişkin Anayasa hükümlerinin açıkça izin verdiği hususlarda CBK'larla düzenleme yapılabilir.

Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasında idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği belirtilmiş; 106. maddesinin on birinci fıkrasında ise bakanlıkların kurulmasının, kaldırılmasının, görev ve yetkilerinin, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının CBK ile düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla anılan fıkra kapsamındaki konular Anayasa'nın CBK ile düzenlenmesini ayrıca ve özel olarak öngördüğü konulardır.

Anılan fıkrada yer alan “...teşkilat yapısı...” kavramı, belirli bir hizmeti yürütmek üzere kurulan kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla üstlendikleri görev ve yetkilerin ifa edilebilmesi için oluşturulan ve söz konusu hizmetin yürütülmesinde doğrudan ya da dolaylı olarak rol alan, aynı kurum bünyesindeki farklı düzey ve nitelikteki birimlerin bütününü ifade etmektedir. Bu itibarla bir kurumun bu mahiyetteki merkez ve taşra teşkilatının yanı sıra yurt dışı teşkilatı da teşkilat yapısı kavramına dâhildir.

Dava konusu kurallarda, merkez ve taşra teşkilatı bulunan Bakanlığın teşkilat yapısına yurt dışı teşkilatının da eklenmesi, başka bir ifadeyle Bakanlığın yurt dışı teşkilatının oluşturulması ve Bakanlığın da oluşturulan bu yurt dışı teşkilatını kurmaya yetkili kılınması öngörülmektedir. Dolayısıyla kuralların Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında CBK ile düzenlenmesi özel olarak öngörülen konulardan biri olan bakanlıkların teşkilat yapısına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

Bu itibarla kuralların ilişkin olduğu konunun CBK ile düzenlenmesinin Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında açıkça hükme bağlanmış olması karşısında düzenlemenin kanunla yapılmamasının konu bakımından Anayasa’ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında kanunda açıkça düzenlenen konularda CBK çıkarılamayacağı kurala bağlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) Anayasa’nın 87. maddesinde düzenlenen kanun koyma yetkisi kapsamında kanun adı altında yaptığı düzenlemelerin bu kapsamda olduğundan kuşku bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa’nın mülga 91. maddesi kapsamında çıkarılmış olan KHK’ların da aynı kapsamda görülüp görülemeyeceklerinin değerlendirilmesi gerekir.

1982 Anayasası’nın 87. maddesinin 2017 yılında 6771 sayılı Kanun’la yapılan değişikliğinden önceki hâlinde Bakanlar Kuruluna belli konularda KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM’nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Anayasa’nın mülga hükümlerinde belirtilen niteliği, getiriliş amacı, Anayasa Mahkemesinin KHK’larla ilgili içtihadı ve uygulama dikkate alındığında KHK’ların kanun hükmünde oldukları görülmektedir. Dolayısıyla KHK ile açıkça düzenlenen bir konuda da Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrası uyarınca CBK çıkarılamaması gerekir. Bu kapsamda yapılacak denetimde karşılaştırmaya esas olabilecek, daha önce çıkarılmış bir kanun olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Sonrasında ise -böyle bir kanun varsa- incelenen CBK kuralının kanunun açıkça düzenlediği konuyu düzenleyip düzenlemediği belirlenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken önce ilgili kanunun CBK ile düzenlenen alanda hüküm ifade edip etmediğinin belirlenmesi, ardından da kanundaki düzenlemenin açık olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Bu bağlamda CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan kanun hükmünün CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacak olup olmaması, CBK kuralının kanun ile düzenlenen konuda çıkarılıp çıkarılmadığına dair bir gösterge olacaktır.

Bu bağlamda 663 sayılı KHK’nın “Yurt dışı sağlık hizmet birimleri” başlıklı 51. maddesinin (1) numaralı fıkrasında Bakanlık ve bağlı kuruluşlarının insani ve teknik yardım amacıyla yurt dışında geçici sağlık hizmet birimleri kurabileceği, kurdurabileceği, işletebileceği ve işlettirebileceği; (3) numaralı fıkrasında ise Bakanlığın yurt dışında sağlık hizmeti sunmak amacıyla sağlık

hizmet birimleri kurabileceği ve işletebileceği hükme bağlanmıştır. Dava konusu kurallarda ise sağlık hizmet birimleri değil Bakanlığın yurt dışı teşkilatı düzenlenmektedir. Buna göre CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan KHK hükümlerinin CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacağı söylenemez. Zira dava konusu kurallar genel olarak idari bir teşkilatı düzenlerken KHK hükümleri sağlık hizmeti sunulmasına yönelik sağlık birimleri konusunda düzenleme getirmektedir. Bu sebeple anılan KHK hükümlerinin dava konusu kurallarla aynı alanda hüküm ifade etmedikleri, başka bir deyişle aynı konuyu düzenlemedikleri görülmektedir.

2. İçerik Yönünden

Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrası uyarınca -yürütülen hizmetin niteliği de dikkate alınarak- bir bakanlıkta yurt dışı teşkilatının oluşturulmasına ihtiyaç bulunup bulunmadığını belirlemek Cumhurbaşkanının takdir alanındadır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı'nın Anayasa'nın kendisine tanıdığı takdir yetkisini kullanarak dava konusu birinci kural uyarınca Bakanlık için yurt dışı teşkilatı oluşturmasında Anayasa'nın anılan maddesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 106. maddesinde bakanlıkların teşkilatı kapsamında yurtdışı teşkilatı kurulması yetkisi CBK'ya tanınmış olup CBK'ya tanınan bu asli yetkinin, başka bir idari işleme bırakılması mümkün değildir. Bununla birlikte yürütme organının CBK çıkarmaya yetkili olduğu konuya ilişkin her türlü ayrıntıyı CBK ile düzenlemesi ve bu düzenlemelerin gereğini bizzat yerine getirmesi gerekli olmayıp CBK ile konuya ilişkin temel kuralları belirledikten ve genel çerçeveyi çizdikten sonra bu çerçevenin içinde kalan hususları, düzenleyici nitelikteki diğer işlemlerle belirlemesi ve bu düzenlemeler kapsamında yerine getirilmesi gerekli tasarrufları da ilgili idareye bırakması mümkündür.

Dava konusu ikinci kuralda Bakanlığın yurt dışı teşkilatını kurmaya yetkili olduğu belirtilmektedir. (1) numaralı CBK'nın bakanlıkların teşkilatlanmasına ilişkin diğer hükümleri ile birlikte değerlendirildiğinde kuralda geçen yurt dışı teşkilatının kurulması kavramının CBK ile oluşturulan söz konusu teşkilatın fiilen faaliyete geçirilmesi için gerekli idari tasarrufların Bakanlık tarafından yerine getirilmesini ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Buna göre dava konusu kuralın da yer aldığı (1) numaralı CBK yurtdışı teşkilatının kurulmasına ilişkin olarak yurtdışı teşkilatının niteliği, kurulacağı yer, görevleri, yer itibarıyla görev alanı gibi temel kuralları dava konusu kuralla Bakanlığa bırakmamış, bunların düzenlenme yetkisini (1) numaralı CBK'nın Ortak Hükümler başlıklı bölümünde düzenlenen 510/B maddesiyle Cumhurbaşkanı kararına tanımıştır. CBK ile söz konusu hususlarda düzenleme yapma yetkisinin anayasal olarak Cumhurbaşkanı kararına bırakılıp bırakılmayacağı bu davanın konusunu oluşturmamakla birlikte bu hüküm anılan konularda doğrudan düzenleme yapma yetkisinin Bakanlığa bırakılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla kuralla tanınan yetkinin konuya ilişkin temel kurallar ve genel çerçeve belirlenmeden yurt dışı teşkilatının kurulması veya düzenlenmesini de içerdiğinin söylenemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrası kapsamında CBK ile oluşturulan Bakanlığın yurt dışı teşkilatına ilişkin doğrudan düzenleme yapma

yetkisini Bakanlığa bırakmayan dava konusu ikinci kuralın da anılan fıkrayı ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralların konu bakımından yetki yönünden ve içerikleri itibarıyla Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine karar vermiştir.

B. TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞININ (TÜSEB) BURS VEREBİLMESİNİ ÖNGÖREN KURALIN İNCELENMESİ

DAVA KONUSU KURALLAR

(46) numaralı CBK'yla (4) numaralı CBK'nın 666. maddesinin ilgili fıkrasına eklenen "...ve burslar..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır. Kuralda bilim insanlarının ve araştırmacıların yetiştirilmeleri ve geliştirilmeleri için imkânlar sağlamanın; bu amaçla ödüller ve burslar vermenin, öğrenim sırasında ve sonrasında üstün başarısıyla kendini gösteren gençleri izleyerek onların yetiştirme ve gelişmelerine yardım etmenin TÜSEB'in görevleri arasında olduğu hükme bağlanmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda özetle, dava konusu kuralın bütçe hakkı ile ilgili olduğu, Anayasa uyarınca kamu harcamalarının bütçe ile yapılması gerektiği, bütçe kanununda yer almayan bir gider türünün kanuni dayanağı olmadan CBK ile düzenlendiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

1. Konu Bakımından Yetki Yönünden

TÜSEB, CBK ile kurulmuş bir kamu tüzel kişiliğidir. Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca CBK ile kurulan bu Kurumun görev ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin de CBK ile yapılması mümkündür.

Anayasa'nın 161. maddesinin birinci fıkrasında kamu idarelerinin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamalarının yıllık bütçelerle yapılacağı; ikinci fıkrasında ise merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usullerin kanunla düzenleneceği kurala bağlanmıştır.

Bakanlığın ilgili kuruluşu olup kamu tüzel kişiliğine, bilimsel ve idari özerkliğe sahip ve özel bütçeli olan TÜSEB'in 5018 sayılı Kanun'un özel bütçeli idarelerin gösterildiği (II) sayılı Cetvel'inde yer aldığı, dolayısıyla merkezî yönetim bütçesine dâhil olduğu görülmektedir.

Yasama organının halk adına kamu gelirlerini toplama ve yine halk adına bu gelirleri harcama konusunda yürütme organına sınırlarını belirleyerek yetki vermesi ve sonuçlarını denetlemesine bütçe hakkı denilmektedir.

Bütçe genel olarak belirli bir döneme ilişkin gelir ve gider tahminlerini göstermekte ve uygulamaya ilişkin esasları düzenlemektedir. Devlet, bir yıl süresince bütçe kanununda belirtilmesi koşuluyla harcama yapabilmekte ve gelir toplayabilmektedir.

Anayasa'nın 161. maddesinde kanunla düzenlenmesi öngörülen konuların, bütçe hakkının kullanılmasına ilişkin konularla (merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller) sınırlı olduğu, buna karşılık anılan maddenin, mahiyeti itibarıyla kamu harcaması yapılmasına yol açacak nitelikteki düzenlemelerin de münhasıran kanunla yapılması gerektiğine yönelik bir hüküm içermediği görülmektedir.

Bu bağlamda dava konusu kuralın nihayetinde kamu harcaması yapılmasına yol açacak nitelikte bir düzenleme içermesi sebebiyle bütçeyle ilişkili olduğu ancak bizzat yasama organının bütçe hakkına temas etmediği anlaşılmaktadır. Kuralın yasama organının bütçe hazırlama, uygulama ve kontrolü konusundaki hak ve yetkilerine ilişkin herhangi bir unsur içermediği görüldüğünden münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Genel gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde 5102 sayılı Kanun kapsamında Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunca burs verilmesi öngörülen öğrencilerin yurt içinde yüksek öğrenim gören ve aynı zamanda ihtiyaç sahibi ve başarılı olan öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bu nitelikteki öğrencilere burs, kredi ve nakdî yardım adı altında herhangi bir ödeme yapması yasaklanmaktadır. Öngörülen bu yasaklayıcı hüküm ile engellenmek istenen husus, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından, belirtilen nitelikteki öğrencilere, ihtiyaç sahibi oldukları gerekçesiyle herhangi bir ödeme yapılmasıdır. Zira bu suretle ihtiyaç esasına dayanan bursun tek elden verilmesinin sağlanarak aynı saikle bir kişiye birden fazla ödeme yapılmasının önüne geçilmesinin ve bu sayede daha fazla sayıda ihtiyaç sahibi öğrenciye yardım yapılabilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Dava konusu kuralla verilmesi öngörülen burs kişinin 5102 sayılı Kanun'da öngörüldüğü üzere ihtiyaç sahibi olduğu ya da 278 sayılı Kanun'da öngörüldüğü üzere üstün başarılı olduğu gerekçesiyle değil TÜSEB'in görev alanı gereğince sağlık alanında bilim insanlarının ve araştırmacıların yetiştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla verilen bir bursur.

Öte yandan 5102 ve 278 sayılı Kanunlarla verilmesi öngörülen burslar, fiilî bir çalışma karşılığında ödenmediğinden niteliği itibarıyla karşılıksızdır. Ancak TÜSEB tarafından verilmesi öngörülen bursun sadece TÜSEB tarafından desteklenmesi uygun görülen projelerde görev alarak fiilen çalışan lisans ve lisansüstü eğitim gören öğrenciler ile doktora sonrası kişilere verilen bir proje bursu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre anılan burs 5102 ve 278 sayılı Kanun kapsamındaki bursların aksine karşılıksız olarak verilmemektedir. Bu çerçevede dava konusu CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan Kanun hükümlerinin CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacağı söylenemez.

Bu itibarla gerek yukarıda anlam ve kapsamı açıklanan Kanun hükümlerinin gerekse dava dilekçesinde ileri sürülen diğer Kanun hükümlerinin dava konusu kuralla aynı alanda hüküm ifade etmedikleri görülmektedir. Bu tespitler kapsamında kuralın kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2. İçerik Yönünden

Kanunların ve CBK'ların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun ve yürütme organının hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözönünde tutarak kullanması gerekir.

Kural bilim insanlarının ve araştırmacıların yetiştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla TÜSEB tarafından burslar verilmesini hükme bağlamaktadır. Sağlık alanında bilim insanlarının ve araştırmacıların yetiştirilmesinin bu alanda bilimsel ilerlemeye ve gelişmeye katkı sağlamak suretiyle toplum sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratabileceği hususu göz ardı edilemez. Bu itibarla dava konusu kuralın kamu yararının sağlanması amacına yönelik olduğu, adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaşmayan bir yönünün de bulunmadığı anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın konu bakımından yetki yönünden ve içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

1/1/2020 İTİBARIYLA KOVUŞTURMA EVRESİNE GEÇİLMİŞ DOSYALARDA BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANAMAYACAĞINI ÖNGÖREN KURALIN İPTALİ

(E.2020/16, K.2020/16, 25/6/2020)

İTİRAZ KONUSU KURAL

İtiraz konusu kural, yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmektedir.

BAŞVURU GEREKÇESİ

Başvuruda özetle, lehe hüküm niteliğinde olan yargılama usulüne ilişkin düzenlemelerin tüm davalarda uygulanması gerektiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin gereği olarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez" hükmüyle aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasaklanmıştır. Ceza normlarının zaman bakımından uygulanmasını düzenleyen bu kural kanunilik ilkesinin bir alt ilkesi olan aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağı olarak ifade edilmektedir. Bu yasak kişi özgürlüğü lehine kabul edilmiş bir güvence niteliğindedir.

Suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun aynı fiili suç olmaktan çıkarıldığı veya aynı suç için daha hafif bir ceza öngördüğü durumlarda ise diğer bir alt ilke olan lehe kanunun uygulanması ilkesi gündeme gelmektedir.

Anayasa cezaı ağırlaştıran kanunun yürürlük tarihinden önce işlenmiş suçlara uygulanmasını açık biçimde yasaklamıştır. Hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin bir sonucu olan bu yasak, aynı zamanda suçun işlendiği tarihteki kanuna göre lehe olan sonraki kanunun uygulanmasını da gerekli kılmaktadır. İşlendiği tarihte suç sayılan bir fiilin daha sonra yürürlüğe giren kanun ile suç olmaktan çıkarılması veya ilga edilen kanuna nazaran anılan suç fiiline daha hafif bir ceza öngörülmesi durumunda mülga kanunun aleyhe hükümlerinin uygulanmaya devam edileceğinin kabul edilmesi, suçların ve cezaların ancak kanunla belirleneceğini emreden suç ve cezaların kanuniliği ilkesi karşısında bireylerin öngöremeyecekleri bir ceza ile cezalandırılmaları sonucunu doğuracaktır. Bunun ceza hukuku alanında kişilerin hukuki güvenliklerini anayasal güvenceye bağlamayı amaç edinen suç ve cezaların kanuniliği ilkesiyle bağdaştırılması mümkün değildir.

Anayasa'nın 141. maddesi gereğince devletin yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler alması gerekir. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi makul sürede yargılama hakkının bir gereğidir. Bu bağlamda bazı suçlar için yargılamanın daha kısa sürede sonuçlandırılmasını sağlayacak yargılama usullerinin belirlenmesi

kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır.

Bu kapsamda bazı yargılama usulü kuralları, kovuşturulan fiiller için öngörülen ceza miktarlarını etkileyebilmektedir. Ceza miktarını etkileyen yargılama kurallarında failin lehine olan düzenlemelerin geçmişe uygulanmaması, suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle bağdaşmaz.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet kararı verildiği takdirde cezada dörtte bir oranında indirim yapılması öngörülmektedir. İtiraz konusu kural ise belirli bir tarihten önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağını hüküm altına almıştır. Buna göre kural yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesini ihlal etmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

ŞEHİRLERARASI KARAYOLLARINDA GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ DÜZENLENEMEYECEĞİNİ ÖNGÖREN KURALIN İPTALİ

(E.2020/12, K.2020/46, 10/9/2020)

İTİRAZ KONUSU KURAL

İtiraz konusu kuralda şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

BAŞVURU GEREKÇESİ

Başvuruda özetle, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yerin belirlenmesinde o yeri kullanacak diğer bireylerin hak ve özgürlüklerinin de gözetilmesi gerektiği ancak kuralla böyle bir değerlendirme yapılmadan kategorik olarak yasak getirildiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin düşünce açıklamalarında bulunmak amacıyla açık veya kapalı mekânlarda bir araya gelebilme serbestisini korumaktadır. Söz konusu hak, ifade özgürlüğü ile birlikte demokratik toplumun temelini oluşturmaktadır.

Dava konusu kural, şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşü düzenlenemeyeceğini öngörmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını yer yönünden sınırlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının yer yönünden sınırlandırılmasına ilişkin temel yaklaşımını, 2911 sayılı Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Genel yollar ..." ibaresinin iptaline karar verdiği 28/9/2017 tarihli ve E.2014/101 ve K.2017/142 sayılı kararında ortaya koymuştur.

Anılan kararda toplantı ve gösteri yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırmasının kaçınılmaz olduğu, genel yolların farklı amaçlarla kullanımının, farklı özgürlüklerin çatışmasına yol açabileceği, ancak temel hak ve özgürlüklerin çatışması durumunda özgürlükler arasında makul bir denge kurularak mümkün olduğu ölçüde her ikisinin de korunduğu bir yolun benimsenmesi gerektiği, bu bağlamda genel yollarda toplantı düzenlenmesinin bu yolları kullanan kişilerin seyahat özgürlüklerini kısıtlamasının, otomatik olarak bu yollarda toplantı yapılmasının yasaklanmasını gerektirmeyeceği belirtilmiştir.

Trafik düzeninin aksaması kamu düzenini ve diğer bireylerin seyahat özgürlüğünü etkiler. Bu itibarla kuralla getirilen sınırlamanın meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Gösteri yürüyüşünün yapılacağı güzergâh belirlenirken trafik düzeninin aksamamasına mutlak bir üstünlük tanınması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu düzeni ve başkalarının hak ve özgürlükleri arasındaki dengenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aleyhine orantısız bir şekilde bozulması sonucunu doğuracaktır. Zira Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında da işaret edildiği üzere toplantı ve gösteri

yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırması kaçınılmaz olup demokratik toplumda bunun hoşgörüyü karşılanması gerekir.

Yürüyüşün yapılacağı mekânın belirlenmesinde başkalarının hak ve özgürlüklerine mutlak bir üstünlük tanınması durumunda, sadece belirli yerler gösteri yürüyüşü güzergâhı olacak, geri kalan yerler ise mutlak olarak yasaklanmış alan sayılacaktır. Oysa bazı durumlarda gerçekleştirilecek yürüyüşlerin muhataplarını etkileyebilmesi bakımından düzenlendiği mekânın, seçilen güzergâhın büyük bir önemi bulunmaktadır. Demokratik bir toplumda zorlayıcı bir neden bulunmadıkça kişilerin gösteri yürüyüşünü düzenleyecekleri mekânı seçebilmeleri gerekir.

Bir yerde gösteri yürüyüşünün düzenlenmesi nedeniyle trafiğin aksaması gündelik yaşamı aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırıyorsa anayasal ilke ve kurallara uygun davranılması şartıyla söz konusu hakkın sınırlanması mümkündür. İtiraz konusu kuralda ise zorlaştırmanın boyutuna yönelik herhangi bir düzenleme öngörülmezsizin şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşünün düzenlenmesi kategorik olarak yasaklanmaktadır. Bu itibarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir sınırlama olmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

BOĞAZİÇİ ÖNGÖRÜNÜM BÖLGESİNDEKİ İMARA AYKIRI YAPILAR HAKKINDA VERİLEN YIKIM KARARLARININ VE İDARİ PARA CEZALARININ İPTAL EDİLMESİNİ ÖNGÖREN KURALLARIN İPTALİ

(E.2019/21, K.2020/51, 24/9/2020)

DAVA KONUSU KURAL

Dava konusu kurallarda, 2960 sayılı Kanun uyarınca alınmış yıkım kararları ile tahsil edilemeyen idari para cezalarının iptal edilmesi hükme bağlanmış ve Boğaziçi öngörünüm bölgesinde kalan bazı yerlerdeki taşınmaz maliklerinin de yapı kayıt belgesinden faydalanmasına izin verilmiştir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle, düzenlemenin devletin tarih, kültür ve tabiat varlıklarını koruma ödeviyle bağdaşmadığı, Boğaziçi Alanında bulunan çok sayıda kaçak yapı hakkında verilmiş yıkım kararlarının uygulanmasından ve idari para cezalarının tahsilinden vazgeçildiği belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik tedbirler almak devletin temel ödevlerindendir. Anayasa'da ifade edilen sağlıklı ve dengeli çevre kavramına, doğal güzelliklerin korunduğu, kentleşme ve sanayileşmenin getirdiği hava ve su kirliliğinin önlendiği bir çevre kadar, belirli bir plan ve programa göre düzenlenmiş çevre de girer.

Anayasa'nın 63. maddesinde ise devletin, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlama ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alma ödevlerine yer verilmiştir.

Kanun koyucu, ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma ve bu konuda gerekli araçları belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir. Ancak bu yapılırken düzenlemeyi gerekli kılan kamu yararı ile anılan bölgedeki doğal güzellikler ile tarihî ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi biçimindeki kamu yararı arasındaki makul dengenin kurulması gerekir.

Tarih, kültür ve doğa varlıklarının zenginliği açısından dünyada özel bir yere sahip olan ülkemizde, medeniyetlerin beşiği bir kent olan İstanbul'un ayrıcalıklı bir yeri vardır. İstanbul Boğaziçi Alanı ise içerdiği doğal güzellikler, tarihî, kültür ve tabiat varlıklarıyla önemli bir değer olup bu alana tarihin her döneminde büyük önem atfedilmiştir. Bu eşsiz bölge doğal güzelliğinin yanı sıra millî tarih ve kültür açısından da çok önemli eserler ve değerler barındırmaktadır.

Türkiye'de en çok kayıtlı tescilli kültür varlığı bulunan şehir olan İstanbul'da, Boğaziçi tescilli binaların en yaygın bulunduğu bölgelerin başında gelmektedir. Bölge, insanlığın ortak mirasını oluşturan önemli kültür ve tabiat varlıklarına sahiptir. Bundan dolayı Boğaziçi sahil şeridi ve öngörünüm bölgesinin

korunması, hayatta olan bireylerin yanı sıra gelecek kuşakları da ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, Boğaziçi sahil şeridi ve öngörünüm bölgesinin doğal güzellikleri ile kültürel ve tarihî değerlerinin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir kamu yararının bulunduğu aşikârdır.

Bu çerçevede, dava konusu kurallarla öngörülen şehirlerin yeniden inşası ve imarı açısından kaynak temininin başka yöntemlerle de elde edilmesinin mümkün olduğu, bunun için ender bir doğal güzellik ile tarihi ve kültürel değerlere sahip olan Boğaziçi Alanının korunmasıyla bağdaşmayacak düzenlemeler getirilmesinin menfaatler arasında makul bir denge kurulmasını engellediği anlaşılmıştır.

Çevre ile kültür ve tabiat varlıkları yönünden neden olunacak zarar ile sağlanacak yarar gözetildiğinde kurallarda çevre ile kültür ve tabiat varlıklarını koruma ve geliştirmeye ilişkin devletin pozitif yükümlülükleri arasındaki adil dengenin kurulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralların Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptallerine karar vermiştir.

İDARİ PARA CEZASINA İTİRAZ ÜZERİNE VERİLEN MAHKEME KARARLARININ KESİN OLDUĞUNU BELİRTEN KURALIN İPTALİ

(E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020)

İTİRAZ KONUSU KURAL

İtiraz konusu kuralda, yapı denetimi kuruluşlarına kesilen idari para cezalarına karşı itiraz üzerine verilen mahkeme kararlarının kesin olduğu belirtilmiştir.

BAŞVURU GEREKÇESİ

Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla kesin olduğu belirtilen mahkeme kararlarına konu idari para cezalarının çok yüksek miktarlara ulaştığı, bu sebeple söz konusu kararlara karşı üst derece yargı yolunun açık olması gerektiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 36., 154. ve 155. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mahkemelerce verilen hükmün bir başka yargı mercii tarafından denetlenmesini talep etme hakkını yargılamanın konusuna göre herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamında güvenceye kavuşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, konusu bir suç isnadına dayanan ya da medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin olan tüm yargılamalar için geçerlidir.

Bununla birlikte yargılamanın konusu ceza mahkûmiyeti olduğunda mahkeme kararlarının denetlenmesi ihtiyacı daha da önem kazanmaktadır. Öte yandan suç, ceza, mahkûmiyet gibi kavramların sadece klasik ve teknik anlamda ceza yargılaması hukukuna özgü kavramlar olarak değerlendirilmesi zorunlu değildir. Başka bir ifadeyle anılan kavramlar anayasal anlamda özerk bir yoruma tabi tutulabilir.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki yerleşik içtihadına göre ceza hukuku yaptırımı olarak düzenlenmeyen ve geleneksel ceza davasına konu olmayan idari yaptırımların ağırlığı gözetilerek anayasal anlamda özerk bir yorumla ceza olarak nitelendirilebilmektedir. Bu kapsamda idari para cezalarını konu alan ve idari yargıda görölen bazı davalar da adil yargılanma hakkının suç isnadı yönü kapsamında incelenmiştir.

İdari para cezasına karşı yapılan itiraz üzerine verilen mahkeme kararlarının kesin olduğunu öngören kural, hükmün başka bir mahkeme tarafından denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama getirmektedir.

İlgili Kanun uyarınca verilen idari para cezalarının yüksek meblağlara ulaşabildiği görülmektedir. Yüksek meblağlara ulaşabilen idari para cezalarının kişinin mali durumu üzerinde yarattığı etki itibarıyla ağır ve ciddi bir yaptırım olduğu, dolayısıyla ceza niteliği taşıdığı açıktır. Bu itibarla kişinin mali yönünden oldukça ağır bir ceza ile karşı karşıya kalması sonucunu doğurabilen bu nitelikteki hükümlerin denetime tabi tutulmasının önemi yadsınamaz.

Söz konusu hükümlerin denetime kapalı tutulmasıyla kişiye yüklenen külfet, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılması ve usul ekonomisinin sağlanması amaçlarıyla da olsa haklı kılınamaz. Bu itibarla itiraz konusu kural, hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik orantısız bir sınırlama getirmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

6755 SAYILI OLAĞANÜSTÜ HAL KAPSAMINDA ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER İLE BAZI KURUM VE KURULUŞLARA DAİR DÜZENLEME YAPILMASI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABUL EDİLMESİNE DAİR KANUN'UN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020)

A. MİLLÎ GÜVENLİĞE TEHDİT OLUŞTURDUĞU TESPİT EDİLEN OLUŞUMLARLA İLİŞKİLİ MEDYA KURULUŞLARININ İLGİLİ BAKANIN ONAYIYLA KAPATILMASI VE MALLARINA EL KONULMASINI ÖNGÖREN KURAL

DAVA KONUSU KURAL

Anılan Kanun'un 2. maddesinin (4) numaralı fıkrası olan kural, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine aidiyeti veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı olan özel radyo ve televizyon kuruluşları ile gazete ve dergilerin, yayınevi ve dağıtım kanallarının ilgili bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine ilgili bakanın onayı ile kapatılmasını ve bunların her türlü mal varlığının Hazineye devrini düzenlemektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralın olağanüstü hâl ilanına neden olan darbe girişiminde bulunan terör örgütüyle sınırlı olmaksızın millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı ya da bunlarla irtibatı bulunan ve ekli listelerde yer almayan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının, gazetelerin, dergilerin, yayınevi ve dağıtım kanallarının ilgili bakan onayıyla kapatılmasına ve bunların taşınır ve taşınmazlarına el konulmasına imkân tanıdığı, kapatılması öngörülen özel radyo ve televizyon kuruluşlarının, gazetelerin, dergilerin, yayınevi ve dağıtım kanallarının taşınır ve taşınmazlarına el konulmasının genel müsadere cezası anlamına geldiği, bu itibarla kuralın mülkiyet hakkına aykırı bir düzenleme olduğu, ifade, basın ve haber alma ile süreli ve süresiz yayın hakkının demokratik bir toplumda zorunlu olmayan ölçüde sınırlandığı ve bu durumun hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Fıkranın Birinci Cümlesi Yönünden

Kural olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olmasına rağmen olağanüstü hâl süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Bu nedenle kurala ilişkin inceleme sınırlamada bulunulan hakkın düzenlendiği madde başta olmak üzere Anayasa'nın diğer hükümleri ve elbette olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında yapılmalıdır.

Dava konusu kural özel radyo ve televizyon kuruluşları ile gazete ve dergilerin, yayınevi ve dağıtım kanallarının belirli şartlar altında kapatılmasını öngörmek suretiyle ifade ve basın özgürlüğüne sınırlamalar getirmektedir.

Anayasa'nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” hükmüne yer verilmiştir. Buna göre ifade ve basın özgürlüklerine getirilen sınırlamanın kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir.

Kuralda geçen aidiyet, iltisak, irtibat kavramlarının hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır. Diğer yandan anılan kavramların içinde bulunulan döneme göre farklı yorumlanabilmesi de mümkündür. Bu bağlamda olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikeler gözetilerek olağanüstü hâl döneminde yapılacak değerlendirme ile olağan dönemde yapılacak değerlendirmenin farklı olabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

Olağan dönemde anılan bağın varlığına yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi, kanunların Anayasa’ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucudur. Buna göre kural uyarınca ancak kapatılmayı haklı kılabilecek nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların aidiyet, iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise ilgili bakan tarafından oluşturulacak komisyon ve bakan tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında komisyon ve bakan, kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözeticektir.

Bunun yanı sıra kuralda öngörülen anılan yapı, oluşum, grup ya da terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olma durumu farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bunların kanun koyucu tarafından önceden belirlenmesi ve kanunda tek tek sayılması zorunluluğundan da söz edilemez. Zira kanunların genel ve soyut olması; somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralın bünyesinde barındırma, bir başka ifadeyle kuralın amaca uygun sonuca ulaştıracak herhangi bir çözümü dışlamasını önleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

İfade özgürlüğünün düzenlendiği Anayasa’nın 26. maddesinde söz konusu hakkın hangi amaçlarla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Basın özgürlüğünün düzenlendiği Anayasa’nın 28. maddesinde de basın özgürlüğünün sınırlanmasında 26. maddedeki hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir.

Kuralın millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı ya da bunlarla irtibatı olan özel radyo ve televizyon kuruluşları ile gazete ve dergiler, yayınevi ve dağıtım kanallarının kapatılmasına imkân tanımak suretiyle millî güvenliğin, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunmadığı söylenemez.

Anayasa'nın 28. maddesinin son fıkrasında “Türkiye’de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.” denilmek suretiyle süreli yayınların mahkeme kararı olmaksızın kapatılamayacağı belirlenmiştir. Ayrıca anılan fıkra da söz konusu kapatmanın geçici bir kapatma olacağı vurgulanmıştır. Dolayısıyla dava konusu kuralla ve süreli yayın olan gazete ve dergilerin mahkeme kararı olmaksızın sürekli bir şekilde kapatılabilmesine imkân tanınması Anayasa’nın 28. maddesinin sözüne aykırıdır.

Kural özel radyo ve televizyon kuruluşları ile yayınevi ve dağıtım kanallarının da kapatılabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle kuralın ifade ve basın özgürlüklerine getirdiği sınırlamanın özel radyo ve televizyon kuruluşları ile yayınevi ve dağıtım kanallarına yönelik etkisinin değerlendirilmesi gerekir.

Demokratik toplum çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temeline dayanmaktadır. Demokratik bir toplumda bu hakka sınırlama getirilmesi ancak zorlayıcı nedenlerin varlığına bağlıdır. Bu kapsamda millî güvenliğe tehdit oluşturan yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine aidiyeti veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı olan özel radyo ve televizyon kuruluşları ile yayınevi ve dağıtım kanallarının kapatılmasının millî güvenliğin, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması biçimindeki amaca ulaşmak bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

Anayasa’nın süreli yayınların ancak mahkeme kararıyla kapatılmasını öngören 28. maddesi kapatmayı ağır bir yaptırım olarak görmüş ve geçici kapatma için dahi mahkeme kararının gerekliliğini ifade etmiştir. Kural, söz konusu özel radyo ve televizyon kuruluşları ile yayınevi ve dağıtım kanallarının doğrudan ve kalıcı olarak kapatılmasını düzenlemek suretiyle aynı amaca ulaşmaya elverişli olup ifade ve basın özgürlüklerine daha az sınırlama oluşturacak araçları gözardı etmektedir. Doğrudan kapatmanın aynı amaca ulaşmayı sağlayacak tüm araçlar arasında temel hak ve özgürlüklere en ağır müdahaleyi oluşturduğu tartışmasızdır.

Bunun yanı sıra kural uyarınca kapatabilme için aranan şartların kural gereğince oluşturulacak komisyon tarafından tespit edilmesi zorunludur. Bu noktada söz konusu tespitin yapılması ve kapatmaya ilişkin karar bir idari işlem olarak yargı denetimine tabidir. Ancak kural, kapatma işlemi sonrasında yargısal makamların bu konuda kısa sürede karar vermesini sağlayacak bir güvence içermemektedir. Hâlbuki Anayasa’nın 28. maddesinin yedinci fıkrasında kapatma tedbirinden daha hafif nitelikte olan toplatma tedbiri bakımından dahi birtakım süreler öngörülmüştür. Anılan fıkra ya göre gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kanunun yetkili kıldığı merciin aldığı toplatma kararının en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirileceği, hâkimin ise bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa toplatma kararının hükümsüz sayılacağı ifade edilmiştir.

Dava konusu kuralın kapsadığı kurum ve kuruluşların kapatılması hâlinde kapatma işleminin yargısal denetimi için ayrı ve kısa bir prosedürün öngö-

rülmesi ifade ve basın özgürlükleri yönünden bulunması gereken önemli bir güvencedir. Bu güvence söz konusu kurum ve kuruluşların ifade ve basın özgürlükleri kapsamında yerine getirdikleri rolün öneminden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kural ölçülülük ilkesinin alt ilkeleri olan gereklilik ve orantılılık ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Kural olağanüstü hâl döneminde de uygulama alanı bulmuştur. Olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklere Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı biçimde sınırlandırmalara Anayasa belirli koşullarda imkân tanımıştır. Bu bağlamda kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralın olağanüstü dönemle sınırlı uygulamasını kapsamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Fıkranın İkinci Cümlesi Yönünden

Kural kapatılan kurum ve kuruluşların her türlü mal varlığının Hazineye devrini düzenlemektedir. Kanun'un 2. maddesinin (4) numaralı fıkrasının dava konusu birinci cümlesinin iptali nedeniyle anılan fıkranın ikinci cümlesinin uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu cümle 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi kapsamında değerlendirilmiş ve bu kural yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

B. TUTUKLULUĞUN DOSYA ÜZERİNDEN İNCELENMESİNİ ÖNGÖREN KURAL

Dava konusu kural belirli suçlarda olağanüstü hâl süresince yapılacak soruşturma ve kovuşturmalarda tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanmasını öngörmek suretiyle tutukluluğa ilişkin iddia ve savunmaların makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme hakkını sınırlamaktadır.

Dava dilekçesinde özetle; tutukluluğun gözden geçirilmesi esnasında yapılacak incelemenin çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine uygun olması gerektiği, dava konusu kuralın ise anılan ilkelerle bağdaşmadığı, temel hak ve özgürlüklere ölçüsüz bir müdahale oluşturduğu belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 19. maddesinden kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkıdır. Zira hürriyetinden yoksun bırakılan kimsenin lehine ve aleyhine olan görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını hâkim/mahke-

DAVA KONUSU KURAL

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

me önünde sözlü olarak dile getirebilme imkânına sahip olması, tutukluluğa itirazını çok daha etkili bir şekilde yapmasını sağlayacaktır. Bu nedenle kişi, bu haktan düzenli bir şekilde yararlanarak makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmelidir.

Anayasa'nın anılan fıkrasında tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkına herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte tutukluluğa ilişkin verilen her kararın itirazının incelenmesinde veya her tahliye talebinin değerlendirilmesinde duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işlemez hâle getirebilecektir. Bu nedenle Anayasa'da öngörülen inceleme usulüne ilişkin güvenceler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmeyeceğinden bu hak işin doğasından kaynaklanan bazı sınırlamalara tabidir.

Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında *"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir"* denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu hak gereğince devletin davaların makul bir süre içerisinde bitirilmesi yönünde pozitif bir yükümlülüğü bulunmaktadır.

Tahliye taleplerinin hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hürriyetten yoksun bırakma kararının kanuna uygun olup olmadığının incelenmesini temin etmeye yöneliktir. Dava konusu kuralda ise incelemenin dosya üzerinden yapılarak yargının hızlandırılması böylece ceza yargılama sisteminin hızlı bir şekilde işlemesinin sağlanması amacıyla anılan hakka bir sınırlama getirilmiştir. Bu itibarla kuralın anayasal bağlamda meşru bir amaç taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca sınırlamanın ölçülülük ilkesiyle çelişmemesi zorunludur.

Maddi gerçeği açığa çıkarma amacına sahip olan ceza muhakemesinin makul bir sürede tamamlanması gerekir. Tutukluluğa ilişkin verilen her kararın ya da her tahliye talebinin değerlendirilmesinin duruşma açılarak yapılması ceza yargılamasının makul sürede bitirilememesine yol açabileceği gibi ceza muhakemesinin sağlıklı şekilde işlemesini de engelleyebilir. Bu çerçevede tutukluluğun incelenmesi, tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanabilmesinin ölçülülük ilkesinin alt ilkeleri olan elverişlilik ve gereklilik prensipleriyle çeliştiği söylenemez.

Bununla birlikte kural uyarınca hâkim, tutukluluk incelemelerinin ve tahliye taleplerinin tamamını dosya üzerinden karara bağlayacaktır. Bu itibarla tutukluluklarıyla ilgili olarak şüpheli veya sanığın makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmesi mümkün değildir. Bunun olağan dönem koşullarında kişiye aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği açıktır. Açıklanan nedenle kural, hürriyeti kısıtlanan kişinin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen sınırlama ve güvence rejiminin koşullarının ötesinde bir sınırlama oluşturmaktadır.

Olağanüstü hâllerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabileceğini, bunlar için Anayasa'da öngörülen güvence-lere aykırı tedbirler alınabileceğini öngören Anayasa'nın 15. maddesinde bu tür sınırlamaların durumun gerektirdiği ölçüde olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu nedenle sınırlamanın ölçülülük ilkesi açısından değerlendirilmesi gerekir.

Kural uyarınca hakkında sınırlama öngörülen, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamındaki tutukluluğa etkili biçimde itiraz edebilme hakkı Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ve hiçbir koşulda müdahale edilmeyecek çekirdek alanda yer alan temel hak ve hürriyetler ile ilkeler arasında yer almamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin E.2016/205 sayılı kararında, olağanüstü hâl süresince belirli suçlar için yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda tutukluluk incelemesinin, tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden de karara bağlanabilmesi imkânını tanıyan, *tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin duruşmalı olarak incelenmesi imkânını ortadan kaldırmadan* uygulayıcıya dosya üzerinden de bu taleplerin değerlendirilebilmesi yönünde takdir yetkisi tanıyan düzenlemenin *olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı durumun gerektirdiği ölçüde* kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getirdiği, dolayısıyla düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi olağanüstü hâl kapsamında Anayasa'nın 15. maddesi yönünden yapmış olduğu bireysel başvuru incelemelerinde tutukluluk durumlarının 8 ay 18 gün boyunca duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonrasında verilen kararlarla sürdürülmesinin durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olduğuna, tutukluluk durumlarının 1 yıl 9 ay boyunca duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonrasında verilen kararlarla sürdürülmesinin kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkının ihlali olduğuna karar vermiştir.

Bu çerçevede herhangi bir süre öngörmeksizin tahliye taleplerinin tamamının dosya üzerinden karara bağlanmasını düzenleyen ve bu tür taleplerin duruşmalı olarak incelenmesi konusunda hâkime veya mahkemeye takdir yetkisi tanımayan kural kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ölçüsüz bir sınırlama oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle tahliye taleplerinin hâkim önünde incelenmesinin sağlanamamasına neden olan kural durumun gerektirdiği ölçünün ötesinde bir sınırlama öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

C. CUMHURİYET SAVCISININ KARARIYLA DOSYAYA ERİŞİMİNİN KISITLANMASINA İMKÂN SAĞLAYAN KURAL

Dava konusu kural olağanüstü hâl süresince belirli suçlardan yapılan soruşturmalarda müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin belirli koşullarda Cumhuriyet savcısının kararıyla kısıtlanabilmesini düzenlemektedir.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinde özetle; kuralın silahların eşitliği ilkesiyle bağdaşmadığı, savunma makamının hak ve yetkilerinin soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmek gibi soyut bir nedenle ve tüm soruşturma safhasını kapsayacak tarzda kısıtlanmasının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kuralın, müdafinin dosyaya erişim hakkına kısıtlama getirmek suretiyle silahların eşitliği ilkesine, savunma hakkına ve hürriyeti kısıtlanan kişinin yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

Kuralın soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmesi kaydıyla müdafinin dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisini kısıtladığı, soruşturmanın sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlamaya yönelik olması dolayısıyla meşru bir amacı vardır. Bununla birlikte sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülülük ilkesiyle çelişmemesi zorunludur.

5271 sayılı Kanun'un 157. maddesinde, Kanun'un başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemlerinin gizli olduğu belirtilerek soruşturmanın gizliliği ilkesi benimsenmiştir. Anılan Kanun'un 160. maddesinde Cumhuriyet savcısının ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaya yetkili, şüphelinin lehinde ve aleyhinde olan tüm delilleri toplamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir.

Özellikle üçüncü şahısların temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek veya adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak gibi amaçlarla, soruşturma aşamasında bazı delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Bu nedenle müdafinin dosyayı inceleme yetkisinin kısıtlanmasını öngören kuralın soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlamanın, kısıtlama kararıyla ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olması, savunma hakkının yeterince kullanılmasını engelleyecek nitelikte bulunmaması gerekmektedir.

Bu açıdan bakıldığında kural uyarınca müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine Cumhuriyet savcısının kararıyla mutlak bir engel getirildiği görülmektedir. Kural soruşturmanın yürütülmesi sırasında Cumhuriyet savcısının ulaştığı tüm delillere yine kendisinin kararıyla savunmanın erişimine kapatılabilmesine neden olabilecek niteliktedir. Bu durum ise adil yargılanma hakkının ilkelerinden olan silahların eşitliği prensibine orantısız bir müdahale oluşturmaktadır.

Başkalarının temel haklarını veya önemli bir kamu menfaatini korumak gibi nedenlerle olsa dahi yargılamanın ayrılmaz bir parçası olan savunmanın so-

ruşturma aşaması boyunca mutlak olarak dosyaya erişiminin savcılık makamının kararıyla kapatılabilmesi olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejiminin aradığı ölçünün ötesinde bir sınırlama getirmektedir. Bu nedenle kuralın, olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

Dava konusu kuralın düzenlediği konu gözönüne alındığında Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen ve olağanüstü dönemlerde dahi dokunulamayacak temel hak ve özgürlükler ile ilkelere dair bir düzenleme içermediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Kural olağanüstü hâl süresince devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar, 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, yapılacak soruşturmalarda Cumhuriyet savcısının kararıyla müdafinin soruşturma dosyasını inceleme ve örnek alma yetkisini kısıtlamaktadır.

Olağanüstü hâl döneminde yapılan suç soruşturmalarında da şüpheli masumiyet karinesinden faydalanmaktadır. Nitekim Anayasa'ya göre masumiyet karinesinin varlığı olağanüstü dönemlerde dahi kaldırılamaz. Kural ise soruşturma süresince dosyaya erişimin ve belgelerden örnek almanın kısıtlanması yetkisini istisnasız olarak Cumhuriyet savcısına tanımaktadır.

Soruşturmanın gizlilik içinde yürütülmesinin ve bazı delillere ulaşılmasının kısıtlanmasının meşru amacı olmasına karşın kısıtlamanın mutlak olması savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına imkân vermemektedir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet savcısının verdiği kısıtlama kararına karşı bir güvence de öngörülmemektedir. Bu itibarla kural savunma hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkına durumun gerektirdiği ölçünün üzerinde bir sınırlama getirmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

**TARAF SENDİKA ÜYESİ OLMAYAN İŞÇİLERİN TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ
HÜKÜMLERİNDEN YARARLANMALARINI ENGELLEYEN KURALIN İPTALİ**

(E.2020/57, K.2020/83, 30/12/2020)

**İTİRAZ KONUSU
KURAL**

İtiraz konusu kuralda, toplu iş sözleşmesinden yararlanmak için imza tarihinden önceki taleplerin imza tarihi itibarıyla hüküm doğuracağı öngörülmektedir.

**BAŞVURU
GEREKÇESİ**

Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla, toplu iş sözleşmesinden faydalanmaya ilişkin talebin sendikaya üye olmayan işçiler bakımından geçerlilik tarihinin toplu iş sözleşmesinin imza tarihi olarak belirlendiği, bu suretle işçilerin toplu iş sözleşmesini akdeden sendikaya üye olmaya zorlandıkları belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Toplu iş sözleşmesine taraf sendika üyesi olan işçi, talebi gerekmezsizin üye aidatı ödeyerek üye olmayan işçi ise talebi üzerine dayanışma aidatı ödemek suretiyle sözleşmenin parasal hükümlerinden yararlanmaktadır. Ancak yetki alma ve toplu iş sözleşmesinin hazırlık, müzakere ve pazarlık süreçlerinin devam ettiği dönemlerde sendika üyesi olmayan işçilerin dayanışma aidatı ödemesi itiraz konusu kuralla engellenmektedir. Kuralın toplu iş sözleşmesinin imzalandığı tarihte taraf sendika üyesi olan işçiler lehine bir sonuç doğurduğu, bu nedenle sendikalaşma yarışında taraf sendika lehine bir avantaj yarattığı açıktır. Bu durum ise sendikalar arasındaki yarışın ve dolayısıyla çoğulculuğun zedelenmesine neden olabilecektir.

Taraf sendika üyesi olmayıp sözleşmeden yararlanmaya ilişkin diğer şartları haiz olan işçilerin toplu iş sözleşmesinin hükümlerinden mahrum bırakılmalarının, bu kapsamdaki işçileri sendikaya üye olmaya zorlayacağı açıktır.

İtiraz konusu kuralla, taraf sendika üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmesinin toplu görüşme ve pazarlık sürecinin uzaması nedeniyle öngörülebilecek geçmişe yönelik parasal hükümlerden yararlanmaları engellenmek suretiyle güçlü sendika ile toplu iş sözleşmesi hakkı arasındaki denge bozulmuştur.

Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca sendika ve toplu sözleşme haklarına getirilen sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olması gerekir. Bu itibarla kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 51. ve 53. maddeleri kapsamında bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, aksine demokratik bir toplumda bulunması gereken çoğulculuğa zarar verdiği, sendikalar arası rekabeti taraf sendika lehine haksız şekilde bozduğu anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

İLETİŞİM BAŞKANLIĞI TEŞKİLATI HAKKINDA CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ'NİN BAZI KURALLARININ İPTALİ

(E.2019/71, K.2020/82, 30/12/2020)

DAVA KONUSU KURAL

A. (14) NUMARALI CBK'NİN DEĞİŞTİRİLEN 14. MADDESİNİN İNCELENMESİ

Dava konusu kuralla, İletişim Başkanlığının (Başkanlık) Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinin (Ajans) faaliyet, bütçe, örgütlenme ve insan kaynakları yönetimi üzerinde denetim yetkisine sahip olduğu ayrıca anılan denetime ilişkin usul ve esasların Başkanlıkça belirleneceği ve Başkanlık ile Ajans arasında yapılacak sözleşmede Ajans yöneticilerinin atanma yollarının belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

İPTAL TALEBİNİN GEREKÇESİ

Başvuruda özetle; özel şirket niteliğini haiz olan Anadolu Ajansının denetimine dair kanunlarda düzenlemelerin bulunduğu, kural ile getirilen denetim yetkisinin kurumun özerkliği ve tarafsızlığıyla bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

1. Konu Bakımından Yetki Yönünden

Dava konusu kuralla Ajans ile devlet arasındaki ilişki düzenlenmekte; yürütmenin içinde hangi birimin Ajans ile sözleşme yapmaya yetkili olduğu, bu yetkiye bağlanan hüküm ve sonuçlar belirlenmektedir.

Kural, yürütme yetkisine ilişkin bir konuyu düzenlemektedir. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrası uyarınca CBK kuralının Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulara ilişkin olmaması gerekir. Bununla birlikte Anayasa'da CBK'larla düzenleneceği özel olarak öngörülen konulara ilişkin Anayasa hükümlerinin açıkça izin verdiği hususlarda CBK'larla düzenleme yapılabilir.

Anayasa'nın CBK'lar tarafından düzenleneceğini özel olarak öngördüğü konularla sınırlı olmak üzere Anayasa'nın 123. maddesinde belirtilen hususlarda düzenleme yapılabilir.

Anayasa'nın 106. maddesinde bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının CBK ile düzenleneceği öngörülmüş, Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatı ile Cumhurbaşkanlığına bağlı kurum ve kuruluşlara ilişkin ayrıca bir hükme yer verilmemiştir.

6771 sayılı Kanun'la yapılan Anayasa değişikliğinin gerekçesinde Cumhurbaşkanı'na ilk elden CBK çıkarma yetkisi verilmesinin amacı, yeni hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı'nın genel siyasetin yürütülmesinde ihtiyaç duyduğu konularda düzenleme yapabilmesini sağlamak olarak açıklanmaktadır.

Bu kapsamda CBK'lar ile bakanlıkların kurulmasını, kaldırılmasını, görevleri ve yetkilerini, teşkilat yapısını düzenleyebilme yetkisini haiz Cumhurbaşkanlığı'nın, Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatı ile Cumhurbaşkanlığına bağlı ku-

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

rum ve kuruluşların da kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri ile teşkilat yapısını CBK ile düzenleyebileceği kabul edilmelidir.

Ajansın da kapsamında yer aldığı kamuyla ilişkili haber ajansları, Anayasa'nın 133. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmektedir. Anılan fıkra da söz konusu ajansların kanunla düzenlenmesi kaydı bulunmamaktadır. Dolayısıyla yürütmenin içinde hangi birimin Ajans ile sözleşme yapmaya yetkili olduğunun ve bu yetkiye bağlanan hüküm ve sonuçların CBK'yla düzenlenmesinin Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

1925 yılından bu yana anonim şirket şeklindeki özel hukuk tüzel kişisi olarak örgütlenen Ajans, bu yapısı nedeniyle bütçeden doğrudan pay almaktadır. Ancak Anayasa'nın 133. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtildiği üzere kamu tüzel kişilerinden yardım alan bir haber ajansı niteliğindedir. Bu nedenle Ajansa yapılacak ödemeler merkezî bütçede Ajans ile ilişkilendirilen kurum bütçesi içinde bir ödenek olarak yer almaktadır. Dolayısıyla dava konusu kural bu yönüyle Anayasa'nın 161. maddesiyle ilgili olmayıp anılan madde uyarınca münhasıran kanunla düzenlemesi gereken konulara ilişkin değildir.

57 sayılı Anadolu Ajansının Malları ve Personeli Hakkında Kanun'da Ajansın mallarının devlet malı statüsünde olduğu, ceza mevzuatının uygulanması bakımından personelinin memur sayıldığı ve Ajansın paylarının iktisabına, rehinine, halka arzına ve bu paylar üzerindeki intifa hakkına dair bazı düzenlemelerin yapıldığı gözetildiğinde gerek anılan Kanun'da gerekse başka bir kanunda dava konusu kuralın ilişkin olduğu konulara dair herhangi bir düzenlemenin varlığı tespit edilememiştir. Bu itibarla kuralın kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu itibarla kuralın konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

2. İçerik Yönünden

a. Kuralın Birinci Cümlesinin İncelenmesi

Dava konusu kuralın birinci cümlesinde Başkanlığın her yıl kendi bütçesinin Ajans bölümündeki ödeneği aşmamak üzere Ajans ile en çok 5 yıllık sözleşme yapmaya yetkili olduğu ve Ajansın faaliyet, bütçe, örgütlenme ve insan kaynakları yönetimi üzerinde denetim yetkisine sahip olduğu öngörülmektedir.

Ajansın 1925 yılında merkezî idareden ayrılarak anonim şirket şeklinde özel hukuk tüzel kişiliğine dönüştürülmesindeki temel amacın Ajansın Anayasa'nın 133. maddesinde güvence altına alınan özerkliği ile tarafsızlığının sağlanması olduğu anlaşılmaktadır. Ajansın özerkliğini muhafaza etmek amacıyla şirket payları içindeki Hazinesin pay oranı hiçbir zaman yüzde 50'nin üzerine çıkmamıştır.

Her ne kadar özel hukuk tüzel kişisi olsa da Ajansın gelirlerinin büyük çoğunluğunu Başkanlık bütçesi içinde yer alan Ajans ödeneği oluşturmaktadır. Dava konusu kurala göre Başkanlığın Ajans üzerinde denetim yetkisine sahip olduğu alanlardan birisi de bütçedir.

Ajansın gelir kaynakları gözönünde bulundurulduğunda Ajansın bütçe denetiminin merkezî idare tarafından yapılmasının kamu yararını sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Ajansın bütçesinin merkezî idare tarafından denetlenmesinin Ajansın kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda sahip olduğu yetkiyi, başka bir deyişle özerkliğini ve tarafsızlığını olumsuz yönde etkileyecek bir yönü bulunmamaktadır. Bu itibarla Ajansın bütçesinin Başkanlıkça denetlenmesi, Anayasa'nın 133. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı değildir.

Kuralın birinci cümlesinde Ajansın bütçesinin yanı sıra faaliyeti, örgütlenmesi ve insan kaynakları yönetimi üzerindeki denetimin de merkezî idare tarafından yapılması öngörülmektedir. Ajansın şirket olarak temel amacı, yurt içinde ya da yurt dışındaki olaylarla ilgili doğru, çabuk, tarafsız, çağdaş haber ve fotoğraf, görüntü ve multimedya istihbaratı yaparak topladığı bilgiyi basın ve yayın abonelerine ulaştırmaktır. Bu itibarla Ajansın faaliyetlerinin yürütmenin içinde yer alan ve Cumhurbaşkanlığına bağlı Başkanlıkça denetlenmesi, Ajansın özerkliğiyle bağdaşmadığı gibi yayınlarının tarafsızlığını da etkileme ihtimalini barındırmaktadır.

Öte yandan Ajansın örgütlenmesi ve insan kaynakları yönetimi üzerinde Başkanlığın denetim yetkisine sahip olması da Ajansın kendi faaliyetlerine ilişkin kararları alma ve uygulama konusundaki serbestisini ortadan kaldırdığından kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, kuralın birinci cümlesinde yer alan "...faaliyet,..." ve "...örgütlenme ve insan kaynakları yönetimi..." ibarelerinin içerikleri itibarıyla Anayasa'ya aykırı olduklarına ve iptallerine; kuralın birinci cümlesinin kalan kısmının içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

b. Kuralın İkinci Cümlesinin İncelenmesi

Anayasa koyucu tarafından CBK'ya tanınan asli bir yetkinin, başka bir idari işleme bırakılması mümkün değildir. Aksi uygulama ilgili konunun CBK ile düzenlenebileceğine ilişkin güvenceye aykırı olacaktır.

Cumhurbaşkanı'nın CBK ile düzenlemesi gereken konulardaki yetkisini devretmemesi gerekir. Bununla birlikte yürütme organının CBK çıkarmaya yetkili olduğu konuya ilişkin her türlü ayrımı CBK ile düzenlemesi ve bu düzenlemelerin gereğini bizzat yerine getirmesi gerekli olmayıp CBK ile konuya ilişkin temel kuralları belirledikten ve genel çerçeveyi çizdikten sonra bu çerçevenin içinde kalan hususları, düzenleyici nitelikteki diğer işlemlerle belirlemesi ve bu düzenlemeler kapsamında yerine getirilmesi gerekli tasarrufları da ilgili idareye bırakması mümkündür.

Dava konusu kuralın ikinci cümlesiyle Ajansın denetimine ilişkin temel ilkelere konulmadan ve çerçeve çizilmeden Başkanlığa sınırları belirsiz bir alanı düzenleme yetkisinin verilmesi, Anayasa'nın Cumhurbaşkanı'na tanıdığı düzenleme yetkisinin idareye bırakılması sonucunu doğurmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın ikinci cümlesinin içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

c. Kuralın Üçüncü Cümlesinin İncelenmesi

Kuralın üçüncü cümlesinde Başkanlık ile Ajans arasında yapılacak sözleşmede Ajansın yöneticilerinin atanma yollarının da belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Her ne kadar sözleşme serbestisi kişilerin sözleşme yapıp yapmamaları veya diledikleriyle yapmaları serbestisini içermekteyse de Ajans ile Başkanlık arasında yapılan sözleşmede Başkanlığın avantajlı konumda olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla anılan sözleşme bağlamında sözleşme serbestisine dair hükümlerin tam anlamıyla geçerli olduğu söylenemez.

Anayasa'nın 133. maddesinde düzenlenen haber ajanslarının özerkliği, Ajansın kendi yönetim ve örgütlenmesine ilişkin kararları alma ve uygulama konusunda gerekli yetkiyle donatılmış olmasını ve Ajansın dış etkilere karşı korunmasını güvence altına almaktadır. Bu itibarla Ajansın yöneticilerinin atanma yollarının her yıl yenilenen sözleşme ile belirlenmesi, Ajansın Anayasa'nın anılan maddesi gereğince sahip olduğu özerkliği anlamsız kılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle kuralın üçüncü cümlesinin içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

BİREYSEL BAŞVURU KARARLARI

A. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

GÜVENLİK GÜÇLERİNİN SİLAHLI GÜÇ KULLANIMI SONUCU MEYDANA GELEN ÖLÜM VE YARALANMA OLAYI HAKKINDA YÜRÜTÜLEN CEZA SORUŞTURMASININ ETKİSİZLİĞİ NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Şehmus Altındağ ve Diğerleri (B. No: 2014/4926, 9/1/2020)

OLAYLAR

Terör örgütü mensubu olduğu iddia edilen üç kişiye ait cenazelerin defin işlemleri için Diyarbakır'ın Kulp ilçesine getirileceği bilgisi üzerine ilçede güvenlik önlemleri alınmıştır. Başvurucular; defin işlemlerine müsaade edilmeyeceğini belirten güvenlik güçlerinin cenazelerin kendilerine teslim edilmesini istediklerini, bu talebin reddi nedeniyle topluluğun üzerine ateş açtıklarını ve olaylarda yedi kişinin yaşamını yitirdiğini, birkaç kişinin de yaralandığını iddia etmiştir.

Olay Ayrıntı Raporu'nda ise 1000-1500 kişiden oluşan grubun; PKK terör örgütü mensuplarının öldürülmesini protesto amacıyla siyasi ve bölücü mahiyette sloganlar atarak ilçe merkezine doğru ilerlediği, bunun üzerine, topluluğun kontrolünün ve güvenliğin sağlanması amacıyla gerekli tedbirlerin alındığı belirtilmiştir. Rapora göre, yaptıklarının izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşü eylemi olduğu konusunda bilgilendirilen grup önce taş ve sopalarla güvenlik güçlerine saldırmış, ardından grup içinden açılan ateş sonucu bir asker şehit olmuştur. Grup içerisinde meydana gelen ölüm olayları güvenlik güçleri olayları kontrol altına alırken gerçekleşmiştir.

Göstericiler hakkında açılan kamu davası beraat kararıyla sonuçlanmıştır. Göstericilerden bazılarının ölümü ve yaralanmasıyla sonuçlanan olayla ilgili soruşturma başlatan Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), İl Jandarma Alay Komutanı hakkında soruşturma yapılabilmesi için izin verilmesi talebiyle dosyayı Adalet Bakanlığı'na göndermiştir. Bakanlık, bir kısım eksikliğin tamamlanması için evrakı Başsavcılığa iade etmiştir. Başsavcılık, biri hariç diğer şüpheliler yönünden görevsizlik kararı verip soruşturma evrakını İlçe İdare Kuruluna göndermiştir. Sözü edilen mercilerce yürütülen işlemlere ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.

Olayla ilgili soruşturmanın akamete uğradığını düşünen bazı başvuruçular Başsavcılıktan yeni bir soruşturma başlatmasını istemiştir. Yeni soruşturma neticesinde, güvenlik güçlerinin meşru savunma kapsamında hareket ettikleri gerekçesiyle şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvuruçuların itirazı Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular; kolluk güçlerinin yasal koşulları oluşmadığı hâlde silah kullanmak suretiyle ölüm ve yaralanma olayına neden olduğunu, soruşturma makamlarının olayı etkili ve süratli biçimde soruşturmadığını belirterek yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Ceza soruşturmasının etkililiği için soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir. Etkili bir soruşturmadan söz edilebilmesi için soruşturma sonucunda alınan karar; elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmalı, yaşam hakkına yönelik bir müdahale varsa Anayasa'da belirtilen zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir.

Somut olayda, bir şüpheli hakkındaki soruşturmayı mevcut soruşturmadan ayırarak işlem yapılmak üzere Valiliğe gönderen Başsavcılık, diğer şüpheliler yönünden görevsizlik kararı verip soruşturma evrakını İlçe İdare Kuruluna göndermiş ancak her iki soruşturmanın da akıbetini araştırmamıştır. Soruşturma dosyalarının kayıp olduğu yapılan bir başvuru üzerine fark edilmiştir. Buna rağmen Başsavcılık konuyla ilgili yeni bir soruşturma başlatmak için başvurucuların suç duyurusunda bulunmalarını beklemiştir. Ayrıca şüphelilere atfedilen eylemin genel soruşturma usulüne tabi olduğu bildirilmesine rağmen Başsavcılık, soruşturma izninin gerekli olduğu gerekçesiyle Bölge İdare Mahkemesine başvurmuştur. Yalnızca bu hususlar soruşturmanın makul bir sürat ve özenle yürütülmediği sonucuna varılması için yeterlidir.

Olayın nasıl gerçekleştiğine ve faillerinin kimler olduğuna dair farklı ve kısıtlı bilgiler bulunduğu durumlarda olaya ilişkin maddi bulgulara hemen el konulması ve bunların incelenmesi, şüpheli herhangi bir şey görmesi ya da duyması olası kişilerin kısa süre içinde sorgulanması gerekir. Bu durum ölüm olayının nedeninin veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması açısından büyük önem arz etmektedir. Olayın hemen akabinde yapılması mümkün iken güvenlik güçlerine mensup hangi kişilerin ateşli silah kullandığının tespitine ve güvenlik güçlerinin silahlarının balistik yönden incelenmesine yönelik bir işlem yapılmamıştır. Olay hakkında bilgisi olan kişilerin, yaralıların veya tanıkların beyanlarının alınması için çaba gösterilmemiştir.

Somut olay açısından kritik hususun silah kullanımının hangi koşullarda gerçekleştiği ve silahlı güç kullanımının meşru savunmaya dayanıp dayanmadığı olduğu nazara alındığında toplanmayan delillerin soruşturmanın sonucuna doğrudan etki ettiği anlaşılmıştır.

Ölüm ve yaralanma olayının nasıl gerçekleştiğine dair somut kanıtlar bulunmamasına rağmen güvenlik güçlerinin meşru savunma içinde hareket ettikleri gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesinin, soruşturma sürecinde elde edilen kanıtların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analize tabi tutulması gerekliliğini karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

SOMA MADEN KAZASINA İLİŞKİN KAMU GÖREVLİLERİ HAKKINDA SORUŞTURMA İZİNİ VERİLMEMESİ NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Abdülkadir Yılmaz ve Diğerleri (B. No: 2016/13649, 29/1/2020)

OLAYLAR

Soma'da özel bir şirketin işlettiği maden ocağında 2014 yılında meydana gelen patlamada başvuruçuların yakınlarının da aralarında olduğu birçok kişi ölmüş ve yaralanmıştır. Olayla ilgili hazırlanan bilirkişi raporuna göre kaza pek çok ihmal ve kusur sonucu meydana gelmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerini ihmal ettikleri yönünde şüphe olduğu gerekçesiyle maden ocağının denetimini yapanlar ve Çalışma Bakanlığı görevlileri hakkında ilgili bakanlıktan soruşturma izni istemiştir.

Çalışma Bakanlığı, aleyhlerinde ön inceleme yürüttüğü görevliler hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Danıştay eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle soruşturma izni verilmemesine dair kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığında görevli müfettişlerce hazırlanan ön inceleme raporunda; yeni bir bilirkişi heyetinin maden kazasını incelemek üzere görevlendirilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir.

Çalışma Bakanı, Teftiş Kurulu görevlilerince hazırlanan ön inceleme raporunu esas alarak görevliler hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz, haklarında ön inceleme yapılanların eylemleri ile maden kazasının meydana gelmesi arasında doğrudan bir illiyet bağı kurulamadığı gerekçesiyle Danıştay tarafından reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, bir yer altı maden ocağında meydana gelen, birçok kişinin ölümü ve pek çok kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan olaya ilişkin kamu görevlisi olan bazı şüpheliler hakkında soruşturma izni verilmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda başvuruçuların yakınlarının ölümü ile sonuçlanan olaya ilişkin yürütülen soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda, olayın meydana geldiği maden ocağında iş sağlığı ve güvenliği konusunda ne gibi eksiklikler bulunduğu ve sözü edilen hususların olayın vuku bulmasına katkısı teknik yönden ortaya konmuştur. Yine aynı raporda, 2010 yılından olay tarihine kadar olayın meydana geldiği maden ocağını denetleyen, eksiklik ve aksaklıkları ortaya koymayan Çalışma Bakanlığı iş müfettişlerinin de olaydan sorumlu olduğu belirtilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığının Çalışma Bakanlığı görevlileri hakkında soruşturma izni istemesi üzerine Teftiş Kurulunun hazırladığı ön inceleme raporunda uzman kişilerden oluşan yeni bir bilirkişi heyetinin maden kazasını incelemek üzere görevlendirilmesinin uygun olacağı ifade edilmiş, buna istinaden de Çalışma Bakanı soruşturma izni vermemiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporu konusunda uzman kişilerce hazırlanmıştır. Ön incelemeyi yapan kişilerin görevlerinin esası ise kamu görevlilerinin gereksiz ithamlarla karşılaşmamaları ve kamu görevlerinin aksamaması için ceza soruşturması yürütülmesini gerekli kılacak bir durum bulunup bulunmadığının tespitinden ibarettir. Bu nedenle ön incelemeyi yapan kişilerin bilirkişi incelemesine neden ihtiyaç duydukları ve olay hakkında teknik değerlendirme yapabilecek donanımına sahip olmadıkları dikkate alındığında bilirkişi raporundaki tespitlerin genel ve hukuki yönden mesnetsiz olduğuna nasıl kanaat getirdikleri anlaşılamamıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığının ve başvuru sahiplerinin soruşturma izni verilmemesi kararına yaptıkları itirazlar reddedilmiş, böylece haklarında soruşturma izni istenen kamu görevlileri yönünden adli süreç sona ermiştir. Oysa Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporunda, 2010 yılından itibaren maden ocağında iş sağlığı ve güvenliği konusunda ne gibi eksiklikler bulunduğu açıklanarak sözü edilen hususların denetimler sırasında ortaya çıkarılmamasının da başvuruya konu olayın meydana gelmesine etki ettiği belirtilmiştir. Ayrıca, Danıştay illiyet bağı ile ilgili değerlendirmede bulunsa da ceza hukuku anlamında eylem ile sonuç arasında bir illiyet bağı bulunup bulunmadığını tespit edecek makam soruşturma makamlarıdır.

Bu sebeple kamu görevlilerinin bilirkişi raporları ile tespit edilen ihmallerin ceza hukuku sorumluluğu doğurup doğurmadığı, bu ihmaller ile ortaya çıkan netice arasında ceza hukuku anlamında bir illiyet bağı bulunup bulunmadığı konusundaki değerlendirmelerin soruşturma makamlarınca yapılmasına müsaade edilmeden adli sürecin sona erdirilmesi etkili soruşturma ilkeleriyle bağdaşmamıştır. Bireylerin hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması yaşama hakkının ihlaline neden olabilir.

Olayda etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerektiğine yönelik bu tespit, bilirkişi raporunda kusurlu oldukları yönünde tespit bulunan kişiler hakkında yürütülecek adli sürecin mutlaka bir dava açılması ya da açılan davanın belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmeyip sorumluların tespit edilmesini ve hesap vermelerini sağlayacak uygun araçların etkili şekilde kullanılması gerekliliğine işaret etmektedir.

Ayrıca, başvuruya konu edilen soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda iş müfettişleri dışında kalan Çalışma Bakanlığı çalışanları hakkında herhangi bir değerlendirme bulunmadığından Anayasa Mahkemesince verilen kararın iş müfettişleri dışındaki kişiler yönünden olumlu veya olumsuz bir etki doğurmadığı unutulmamalıdır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

B. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

GERİ GÖNDERME MERKEZİNDE TEK KİŞİLİK ODADA UZUN SÜRE TUTULMA NEDENİYLE EZİYET YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Y.K. (B. No: 2016/14347, 2/6/2020)

OLAYLAR

Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşı olan başvuru sahte kimlik taşıdığı şüphesiyle İstanbul'da gözaltına alınmıştır. Hakkında sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları verilen başvuru Geri Gönderme Merkezine (GGM) gönderilmiştir.

Başvuru, GGM'de işkence ve kötü muamele gördüğü iddiasıyla Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuş, Başsavcılık kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun itirazını inceleyen Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) soruşturmanın genişletilmesine hükmetmiş ve dosyayı yeniden Başsavcılığa göndermiştir.

Başsavcılık yine kovuşturmayla yer olmadığına hükmetmiş, bu karara yönelik itirazı inceleyen Hâkimlik itirazı kesin olarak reddetmiştir.

İDDİALAR

Başvuru; GGM'de el ve ayaklarına zincirli kelepçe takıldığını, ısıtması olmayan bir hücrede on gün tutulduğunu, bu süre boyunca dış dünya ile ilişki kurmasının engellendiğini ayrıca şikâyetleri ile ilgili etkili soruşturma yapılmadığını belirtilerek, eziyet yasağının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

GGM'ler, sınır dışı edilmelerine karar verilen yabancıların barınma ve kontrol altında tutulmalarını sağlarken insan odaklı bir yaklaşımla çalışan kuruluşlardır. GGM'lerin burada tutulan kişilerin yaşam hakkının korunması, sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmeleri temelinde hizmet vermeleri gerekir.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda, tanık beyanları dikkate alındığında, ceza infaz kurumlarındaki müşahade odası şeklinde dizayn edilmiş olan ilgi odalarına alınan kişilerin el ve ayaklarına zincirli kelepçe takılması şeklinde bir uygulama olduğuna ve başvuru da bu uygulamaya maruz kaldığına yönelik makul bir şüphe oluşmuş ancak bu iddialara yönelik fiziksel bir kanıt bulunamamıştır.

Başvurucunun ısıtması olmayan tek kişilik odada tutulduğuna ilişkin iddiası ayrıca incelenmiş, söz konusu odanın soğuk olduğuna dair iddiayı destekleyen bir delil olmamakla birlikte on gün bu odada tutulduğuna dair makul şüphenin ötesinde kanıtlar bulunduğu kanaatine varılmıştır. Eziyet yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin inceleme bu şekilde tespit edilen maddi olay ile sınırlı olarak yapılmıştır.

Başvurucunun ilgi odasına konulmasına dair yazılı bir emir ya da tutanak bulunmamaktadır. İlgi odasına alındıktan sonra başvuru hakkında firara teşebbüs, iştirak ya da başka bir nedenle başlatılan bir disiplin soruşturması yoktur. Başvurucunun bir ceza soruşturması/kovuşturması nedeniyle gözaltına alındığına dair bir iddia veya delil bulunmamaktadır. Aynı şekilde

başvurucunun, kendisine, GGM’de kalan diğer kişilere veya buradaki eşyalara zarar verme ihtimali olduğuna dair bir delil de yoktur. Aksine tüm tanıkların beyanı başvurucunun GGM’de kaldığı süre boyunca sakin ve uyumlu bir görüntü sergilediği yönündedir. Sonuçta kurum idaresince başvurucunun hangi nedenle ilgi odası olarak tabir edilen odaya konulduğuna ilişkin bir izahat yapılmamıştır.

Başvurucunun on gün süresince ilgi odasında tutulduğu, bu odada kaldığı sürece GGM’de kalan diğer kişilerle, ailesiyle ve yasal temsilcisiyle iletişim kuramadığı, odada radyo, televizyon, telefon gibi iletişim araçları bulunmadığı, yemeklerini burada yediği, açık havaya çıkartıldığına dair bir delilin de olmadığı anlaşılmıştır.

GGM’lerin çalışma ilkeleriyle çelişir bir şekilde, meşru bir amaç olmaksızın gerçekleşen müdahalenin niteliği ve süresi itibarıyla eziyet olarak nitelendirilebileceği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan eziyet yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bu tespit ışığında, kovuşturmaya yer olmadığı ve bu karara yapılan itirazın reddi kararlarının, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir değerlendirmesine dayalı olduğu söylenemez.

Başvurucunun işkence ve kötü muamele iddiaları üzerine başlatılan ceza soruşturmasının ilk aşamasında olay yeri tespiti yapılmamış, güvenlik kamerası görüntülerinin bizzat tespiti ve muhafazası yerine şikâyetin muhatabı olan GGM görevlilerinin gönderdiği görüntü kayıtları ile yetinilmiştir. Başvurucunun sağlık durumunun tıbbi rapor ile tespiti yerine beyanını alan Cumhuriyet savcısının gözlemi tutanağa geçirilmiştir. Şikâyet edilen kamu görevlileri tespit edilerek savunmaları alınmamıştır.

Başvurucunun maruz kaldığını iddia ettiği muameleye dair vücudundaki izlerin, güvenlik kamerası kayıtlarının ve tarafsız tanık beyanlarının derhâl tespit edilmemesi bunlara belirli bir süre geçtikten sonra ulaşmayı imkânsız kılmıştır. Bu nedenle özellikle başvurucunun el ve ayaklarından zincirlendiğine dair iddialarını aydınlatabilecek özenli bir soruşturma yürütüldüğü de söylenemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan eziyet yasağının usul boyutu bakımından da ihlal edildiğine karar vermiştir.

GÖZALTİ SÜRECİNDE KOLLUĞUN FİZİKİ SALDIRILARINA MARUZ KALINMASI VE BU EYLEMLERLE İLGİLİ ETKİLİ SORUŞTURMA YÜRÜTÜLMEMESİ NEDENİYLE İŞKENCE YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Feride Kaya (B. No: 2016/13985, 9/6/2020)

OLAYLAR

Başvurucu, bir suç isnadı kapsamında gözaltında tutulduğu süreçte işkenceye uğradığını iddia ederek Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur.

Başvurucunun gözaltı sürecinde Devlet Hastanesinde yapılan muayenelerinde “Darp ve cebir izine rastlanmadı.” şeklinde kayıt düşülmüş, ceza infaz kurumunda iken hastaneden verilen raporda da ortopedik muayenesinin normal olduğu kaydedilmiştir.

Başvurucu tahliye olduktan sonra Türkiye İnsan Hakları Vakfına başvurmuş, hakkında sağlık raporu düzenlenmiştir. Raporda, başvuru hakkındaki bulguların kaba dayak ve elektrik işkencesi öyküsüyle uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca düzenlenen raporda ise başvurudaki bulguların ne zaman oluştuğuna ilişkin tıbben görüş bildirilemeyeceği, kişiye gözaltı sürecinde işkence yapıldığına ilişkin kesin tıbbi delilin olmadığı ifade edilmiştir.

Başvurucunun talebi üzerine Tıp Fakültesi öğretim üyesi tarafından düzenlenen raporda; hastanın gözaltı muayene raporlarının tıbbi standartlara uygun olmadığı, tanı eksikliğine sebebiyet verdiği ve tıbbi uygulama hatası olarak değerlendirilmesi gerektiği, ayrıca Adli Tıp Kurumu raporunda bütünlüklü bir değerlendirme yapılmadığı, hastanın muayenesi sonucu elde edilen bulguların işkence öyküsüyle yüksek düzeyde uyumlu olduğu bildirilmiştir. Daha sonra farklı iki tıp fakültesince düzenlenen raporlarda da başvurucunun adli muayenelerinin ilgili prosedüre uygun olarak yapılmaması nedeniyle tıbbi açıdan güçlüklerin ortaya çıktığı, başvurucunun fiziksel ve ruhsal bulgularının ifadelerinde belirttiği işkence hikâyesi ile uyumlu olduğu belirtilmiştir.

Savcılık yürüttüğü soruşturma sonucunda başvuru hakkında düzenlenen sağlık raporlarının içeriğinin gerçeğe aykırı olduğu suçlamasıyla iki doktor hakkında görevi kötüye kullanma, kötü muamele iddialarını gerçekleştirdikleri isnadıyla da iki jandarma personeli hakkında gözaltındaki kişiye kötü muamele yapma suçlarından kamu davası açmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığının kabulünün gerektiğini ancak kötü muamelede bulunan kişilerin kim olduğuna dair tam bir kanaat oluşmadığını belirterek sanıkların beraatlerine, sanık doktorların görevi kötüye kullanma suçuyla ilgili olarak ise zamanaşımı süresi dolduğu gerekçesiyle davanın ortadan kaldırılmasına hükmetmiştir.

Yargıtay kararıyla sanık doktorlar yönünden hüküm düzeltilerek onanmış; kötü muamelede bulunduğu iddia edilen sanıklar yönünden ise beraat kararı bozulmuştur. Yeniden yapılan yargılamada Mahkeme önceki kararında direnmiş, kararın temyiz edilmesi sonrasında inceleme yapan Yargıtay Ceza Genel Kurulunca davanın düşürülmesine karar verilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu; nezarethanede işkenceye tabi tutulduğunu, zorunlu adli muayene için götürüldüğü hastanede gerçeğe aykırı raporlar düzenlendiğini, sorumlular hakkında etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirterek işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Kötü muamele yapılmasına neden olan saikin önemi ne kadar yüksek olursa olsun yaşam hakkı gibi en zor koşullarda bile işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yapılamaz.

Kötü muamele iddiası nedeniyle yürütülen soruşturmada birden çok sağlık raporu düzenlendiği ve bu raporların birçoğunda başvurunun iddialarının desteklendiği görülmektedir. Bu durumda devletin gözetimi ve sorumluluğu altında bulunan başvurunun fiziksel ve ruhsal bir saldırıya maruz kaldığına ilişkin yeterli delilin var olduğu kabul edilmelidir. Aksini ispat yükümlülüğü artık kamu makamlarının üzerindedir.

Başvurucunun beyanları, tanık anlatımları ve çeşitli sağlık raporlarına yansıyan bulgular, başvurunun gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin Mahkeme kararı ve bu kararı destekler nitelikteki Yargıtay bozma ilamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurunun kötü muameleye maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Soruşturmanın zamanaşımıyla sonuçlanması ve olayın fail ya da failleri tespit edilmeden kesin hükümle soruşturmanın kapatılması gözönünde bulundurulduğunda kamu makamlarının kötü muameleye ilişkin iddialar konusunda açıklama yapma yükümlülüğüne aykırı davrandığı görülmüştür. Kötü muamele teşkil eden eylemlerin başvurucudan bilgi alma veya suçunu itiraf ettirme özel amacı doğrultusunda gerçekleştirildiği ve bu süreçte kamu görevlilerinin kasıtlı hareket ettiği değerlendirilmiştir.

İnsan onuru ile bağdaşmayan, bedensel veya ruhsal yönden acı çektiren, algılama veya irade yeteneklerini etkileyen, aşağılanmaya yol açan nitelikteki muamelelerin; başvurucudan bilgi almak veya isnat edilen suçları kabul ettirmek amacıyla yapıldığı, iki gün boyunca belli bir kasıt altında şiddetli fiziksel ağrı ya da ruhsal acı verilmek suretiyle direncini kırma ve aşağılama amacıyla korku, endişe ve aşağılık duygusu hissettirir nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

Başvurucuya kasti olarak uygulanan muamelenin amacı, süresi, sağlık raporlarına yansıyan fiziksel ve ruhsal etkisi de dikkate alındığında ve söz konusu fiillerin devlet görevlileri tarafından bilinçli olarak yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda işkence olarak nitelendirilmesi mümkün görülmüş ve Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devletin negatif yükümlülüğüne aykırı davranıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan adli makamlardan beklenen, eylemlerin niteliği ve öngörülen cezaların ağırlığı itibarıyla işkence gibi vahim bir suçtan tarafların haklarını da gözetenek soruşturmayı azami süratle tamamlamaktır.

Başvurucunun zamanaşımı konusundaki uyarılarına rağmen adli makamların dosyayı suç tarihinden 13 yıl 4 ay 20 gün sonra sonlandırdığı ve verilen kararın da zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesine dayandığı görülmüştür.

Kötü muamele yasağı bağlamındaki soruşturmaların hızlı bir şekilde tamamlanarak zamanaşımına uğramasına imkân verilmemesi şeklindeki pozitif yükümlülük kapsamında adli makamların yeteri kadar hassas davranmadığı ve işkence suçunu oluşturan hukuka aykırı eylemlere hoşgörü göstererek kayıtsız kaldığı kanaatine ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan işkence yasağının maddi ve usul boyutlarıyla ihlal edildiğine karar vermiştir.

POLİS TARAFINDAN DARBEDİLME İDDİASIYLA YAPILAN ŞİKÂyetİN KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI İLE SONUÇLANMASI NEDENİYLE KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Tahir Baykuşak (B. No: 2016/31718, 9/7/2020)

OLAYLAR

Öğretmen olan başvuru şüphesi üzerine durdurulmuş, kimlik kontrolü sırasında görevli polisler ile başvuru arasında tartışma yaşanmıştır. Başvuru, polis ekibince önce hastaneye, darp ve cebir izine rastlanmadığı şeklinde hakkında geçici rapor düzenlendikten sonra da polis merkezine götürülmüştür. Taraflar birbirlerinden şikâyetçi olmuştur.

Muayene edilmeden hakkında rapor düzenlendiğini iddia eden başvuru, talebi üzerine hastaneye sevk edilmiş, buradaki muayenesinin ardından tanzim edilen raporda başvurunun vücudunun çeşitli yerlerinde sıyrıklar tespit edildiği belirtilmiştir. Adli Tıp kurumunca düzenlenen raporda ise başvurunun yumuşak doku lezyonlarına neden olan yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek nitelikte olduğu bildirilmiştir.

Soruşturma kapsamında tarafların ifadesi alınmış, kolluk görevlileri tarafından olay yerini gören MOBESE kameraları görüntüleri incelenmiş ve kamera açısı nedeniyle görüntü elde edilemediği tespit edilmiştir.

Kolluk fezleke düzenleyerek dosyayı Savcılığa intikal ettirmiştir. Savcılık, fezlekede müşteki olarak belirtilen polis memurunu kasten yaralama suçu yönünden şüpheli olarak kaydını yapmak suretiyle soruşturmaya dâhil etmiştir. Taraflardan hiçbirinin ifadesi Savcılık tarafından alınmamıştır.

Savcılık şüpheli polis memuru hakkında kasten yaralama suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvurunun karara itirazı Sulh Ceza Hakimliğince kesin olarak reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, kimlik kontrolü uygulaması sırasında kolluk kuvvetlerinin cebir ve şiddetine maruz kaldığını, şikâyetinin kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlandığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Devlet bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir.

Başvuru, polis memurlarına kimliğini verdikten sonra polis memurları ile çıkan tartışma sırasında memurlardan birinin kendisini darp ettiğini ileri sürmüş, olaya tanıklık ettiğini düşündüğü üç kişinin ismini ifadesi sırasında bildirmiş ancak Savcılık söz konusu tanıkların ifadesine başvurmamıştır.

Savcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda söz konusu tanıkların ifadelerine neden başvurulmadığı konusunu açıklığa kavuşturabilecek bir gerekçeye rastlanmamıştır.

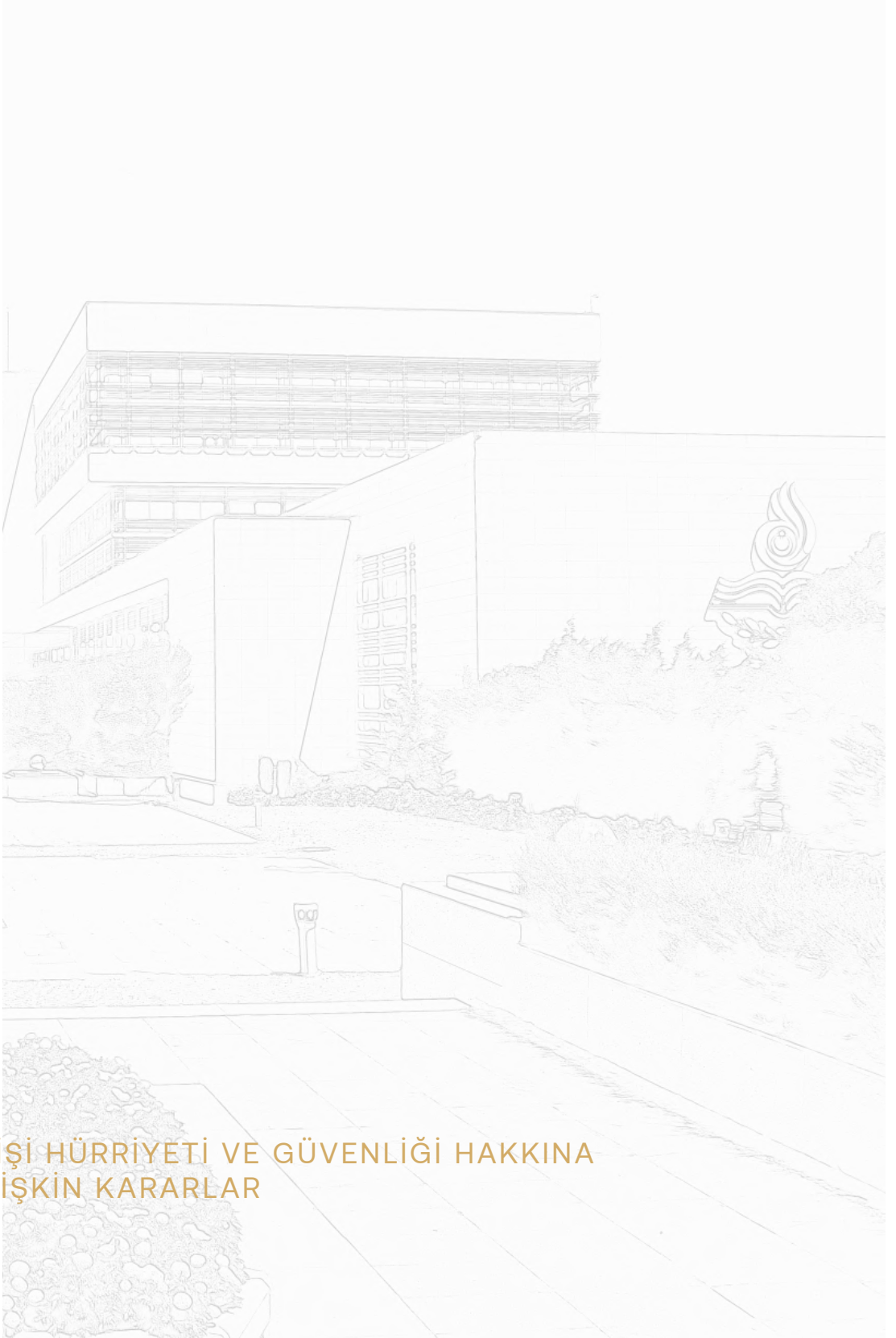
Adli muayene raporlarındaki yaralanma bulguları ve aynı olay nedeniyle başvuru aleyhine açılan kamu davasında mahkeme huzurunda ifade veren tanık beyanları başvuru polisinin fiziki saldırısına maruz kaldığı iddialarını destekler mahiyettedir.

Somut olayın gerçekleşme koşulları dikkate alındığında öğretmen olan başvurucuya okul çıkış saatinde ve meslektaşlarının da tanıklık edebileceği şekilde kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilen muamelenin belli bir ağırlık derecesinde olduğu ve olayda Anayasa'nın gerektirdiği asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı tespit edilmiştir.

Öte yandan başvuru hakkında düzenlenen ilk doktor raporunda darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiş olmasına rağmen başvuru istediği üzerine aynı gün içinde alınan raporda başvurucuda meydana gelen ekimoz ve sıyrıkların kayıtlı olduğu görülmüştür. Çelişkili doktor raporlarıyla desteklenmesi nedeniyle başvuru araştırılmaya değer açık şikâyeti karşısında ilgili doktor hakkında soruşturmaya başlandığına dair herhangi bir bilgi veya belge soruşturma dosyasında bulunmamaktadır.

Olayın gerçekleşme koşullarının ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Savcılıkça tanık ifadelerine başvurulmaması, polis tutanağında yer alan çelişkilerin giderilememiş olması ve şikâyet edilen doktor hakkında soruşturma yürütüldüğüne dair bir bilginin bulunmaması gözetildiğinde soruşturmanın tam ve etkin şekilde yürütülmediği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının hem maddi ve hem de usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

C. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

HÂKİM OLARAK GÖREV YAPAN BAŞVURUCUNUN MESLEĞİNDEN KAYNAKLANAN GÜVENCELERE RİAYET EDİLMESİZİN TUTUKLANMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASININ KABUL EDİLEMEZ OLDUĞU

Yıldırım Turan (B. No: 2017/10536, 4/6/2020)

OLAYLAR

Hâkim olarak görev yapmaktayken 15 Temmuz darbe girişiminin ardından FETÖ/PDY ile bağlantısı bulunduğu gerekçesiyle görevden uzaklaştırılan başvurucu, terör örgütü üyesi olma suçundan tutuklanmıştır. Başvurucu, yargılama aşamasında tahliye edilmiş olup hakkındaki dava ağır ceza mahkemesinde devam etmektedir.

İDDİALAR

Başvurucu; suç işlediğine dair somut bir delil bulunmadan ve mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yargı mensupları hakkında uygulanan tutuklama tedbirleriyle ilgili bireysel başvuruları karara bağlarken bu kişilerin tutuklanmalarının önünde -mesleklerine ilişkin güvencelerden kaynaklanan- kanuni bir engelin olup olmadığını birçok kararında incelemiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay (Yüksek Mahkeme) üyeleri yönünden yapılan değerlendirmelerde; bu kişilerin kişisel suçları yönünden de olsa haklarında bir soruşturma yürütülmesi için ilgili Yüksek Mahkemenin kurulları tarafından bir karar verilmesi gerektiği, ancak ağır cezalı suçüstü hâlinin bunun istisnasını oluşturduğu sonucuna varmıştır.

15 Temmuz darbe teşebbüsünden hemen sonra tutuklanan Yüksek Mahkeme üyeleri yönünden suçüstü hâlinin bulunduğu kabulüne ilişkin temel hareket noktası bizzat darbe teşebbüsüdür. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere Türk yargı makamları tarafından olgusal temellere dayalı olarak verilen çok sayıdaki kararda da ifade edildiği üzere FETÖ/PDY darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmadır. Bu durumda darbe teşebbüsünün savuşturulmakta olduğu ve teşebbüs dolayısıyla devletin varlığı ve millî güvenlik üzerinde oluşan tehlikenin tüm ağırlığıyla devam ettiği bir dönemde teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile örgütsel nitelikte ilişkide olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili olarak suçüstü hâlinin bulunduğu kabul edilebileceğini söylemek temelsiz bir yaklaşım değildir.

Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsünden sonra tutuklanan Yüksek Mahkeme üyeleri dışındaki yargı mensupları yönünden mesleklerinden kaynaklanan güvencelerin tutuklamanın önünde kanuni bir engel teşkil edip etmediğini incelerken de tutuklamaya konu olan örgüt üyeliği suçunun kişisel bir suç olduğunu ve ağır cezalı suçüstü hâlinin bulunduğunu değerlendirmiştir.

Buna karşılık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) -henüz kesinleşmemiş olan- bir başvuruda hâkimlik/savcılık mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmediğinden bahisle başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuna uygun olmadığı sonucuna varmış ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, anılan kararda Hükûmetin başvuruçunun Yüksek Mahkeme üyesi olmaması nedeniyle kişisel suçları yönünden soruşturulması ve tutuklanması için özel bir prosedürün bulunmadığı itirazını kabul etmemiştir. AİHM'e göre Türk yargı makamlarının darbe teşebbüsünden sonra tutuklanan yargı mensupları hakkında ağır cezalı suçüstü hâlinin bulunduğu yönündeki değerlendirmeleri belirsiz niteliktedir.

AİHM'in Türk hukukunda yargı mensupları hakkında soruşturma/kovuşturma yürütülmesi ve bu bağlamda tutuklama tedbirine başvurulmasına ilişkin usulleri düzenleyen kanun hükümlerine yönelik yorumu sonrasında konunun tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Türk hukukunda hangi görevde bulunan yargı mensuplarının hangi tür suçlar bakımından tutuklanmalarının, nasıl bir usul ile öngörüldüğü ortaya konulmalıdır.

Bu kapsamda ilk olarak Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemenin AİHM kararlarının bağlayıcılığını zedeleyip zedelemeyeceği değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi Anayasa hükümlerini anlamlandırırken uluslararası hukuku, bilhassa Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ve bu sözleşmeleri yorumlama yetkisini haiz olan organların yorumlarını gözönünde bulundurmaktadır. Bunların başında Sözleşme gelmektedir.

Anayasa Mahkemesi özellikle bireysel başvuru kapsamında yaptığı incelemelerde AİHM içtihadından önemli ölçüde yararlanmış; temel hak ve özgürlüklere ilişkin Anayasa hükümlerinin anlam ve kapsamını belirlerken AİHM'in yaklaşımını dikkate almıştır. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, temel hak ve özgürlüklere ilişkin yorumunun AİHM içtihadıyla çelişmemesine de özen göstermiştir. Esasen Sözleşme ile tesis edilen denetim/yargılama mekanizmasının temel amaçlarından biri insan hakları alanında ortak bir Avrupa standardının oluşturulmasıdır. Buna göre Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlüklere yönelik değerlendirmelerinde AİHM içtihadını gözönünde bulundurması insan haklarına ilişkin konularda ulusal hukuk ile uluslararası hukuk arasında yaşanması muhtemel çelişkileri en aza indirme rolünün de bir gereğidir.

AİHM'in kesinleşmiş kararları bağlayıcı olmakla birlikte, Türk hukukunda yargı mensuplarının tutuklanmasına ilişkin kanun hükümlerinin yorumlanması Türkiye Cumhuriyeti'nin kamu gücü makamlarına ve nihai olarak mahkemelerine ait bir yetkidir. Türk mahkemelerinin ulusal hukuka ilişkin yorumlarının Sözleşme'de güvence altına alınan hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğini incelemek AİHM'in yetkisinde ise de AİHM'in ulusal mahkemelerin yerine geçerek ulusal hukuku ilk elden yorumlaması uygun görünmemektedir. Türk hukukundaki kanun hükümlerinin anlamlandırılmasında ve yorumlanmasında Türk mahkemeleri AİHM'e göre çok daha iyi konumdadır.

AİHM'in Türk hukukundaki kanun hükümlerini yorumlayarak yargı mensuplarının tutuklanmalarının ulusal hukuka uygun olmadığı yönünde ulaştığı tespitin Sözleşme'nin yorumlanmasıyla ilgili olmadığına altı çizilmelidir. Esasen anılan tespit Türk hukukunun ne olduğuyla ilgili

bir yargı içermektedir. Bu husus, konunun AİHM kararları sonrasında Anayasa Mahkemesi tarafından yeniden incelenmesinin de temel nedenini oluşturmaktadır. Bu itibarla başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere Türk yargı organlarının ulusal hukuka ilişkin tespit ve değerlendirmelerinde AİHM'in Türk hukukuyla ilgili yaptığı yorumdan farklı bir sonuca ulaşması, AİHM kararlarının Türk hukuk sistemindeki yeri ve önemiyle çelişen bir durum olarak kabul edilmemelidir.

Bu açıklamalar ışığında Anayasa Mahkemesince, yargı mensupları hakkında soruşturma ve/veya kovuşturma yürütülmesi ve bu kişilerin tutuklanmalarıyla ilgili kanun hükümlerinin bir bütünlük içinde (yeniden) etraflı bir şekilde incelenmesinin yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Yüksek Mahkeme üyeleri dışındaki yargı mensuplarının soruşturulması ve kovuşturulması usulü 2802 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun'a göre hâkim ve savcılar hakkında görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlara ilişkin olarak soruşturma yapılması kural olarak bu konuda yetkili merciler tarafından verilecek bir izin sonrasında mümkündür. Hâkim ve savcıların görev suçları dolayısıyla kovuşturmayla tabi tutulması ise ancak yetkili merci tarafından bu hususta verilen bir karar üzerine söz konusu olabilir.

Buna karşılık hâkim ve savcıların kişisel suçları yönünden haklarında soruşturma yapılmasını ya da kovuşturma yürütülmesini belirli bir makamın iznine ya da kararına bağlayan bir kanun hükmü mevcut değildir. Kanun koyucunun yalnızca Yüksek Mahkeme üyeleri ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) seçilmiş üyeleri bakımından kişisel suç işledikleri iddia olursa dahi ağır cezalı suçüstü hâli dışında soruşturma yapılmasını belirli mercilerin bu konuda bir karar/izin vermesine bağladığı dikkatten uzak tutulmamalıdır.

2802 sayılı Kanun'da hâkim ve savcıların kişisel suçları yönünden soruşturma veya kovuşturma yapılması belirli bir merciin iznine ya da kararına bağlı kılınmamışsa da -ağır cezalı suçüstü hâlinin bulunmaması koşuluyla- soruşturma ve kovuşturma mercileri yönünden ayrıksı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre başvurusunun tutuklandığı tarihte hâkim ve savcıların kişisel suçları bakımından soruşturma yapma yetkisi, ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısına ve son soruşturma da o yer ağır ceza mahkemesine aittir.

Dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma mercilerinin belirlenmesi bakımından düzenlemeler içeren bu hükümlerin başvurusunun tutuklandığı tarihte de sonrasında da kişisel suçlarla ilgili olarak soruşturmaya başlanmasını veya kovuşturma yürütülmesini bir izne ya da karara tabi kıldığını söylemek mümkün değildir. Sonuç olarak hâkim ve savcıların kişisel suçlarından dolayı soruşturmaya veya kovuşturmayla tabi tutulmalarını ve bu bağlamda tutuklama da dâhil olmak üzere haklarında koruma tedbiri uygulanmasını engelleyen ya da idari merciin izin veya kararına bağlı kılan yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bu durumda başvurusunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyeliği suçunun kişisel bir suç mu görev suçu mu olduğunun tespiti başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuniliği bakımından belirleyici bir öneme sahiptir.

İlgili kanun hükümleri ve yargısal kararlarda belirtildiği üzere başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirine konu olan terör örgütü üyeliği, kişisel bir suç niteliğindedir ve bu nedenle başvurucunun anılan suç dolayısıyla bir soruşturmaya tabi tutulması ve hakkında tutuklama koruma tedbirinin uygulanması herhangi idari bir merciin izin ya da kararına bağlı değildir. Buna göre hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun kişisel suç niteliğindeki terör örgütü üyeliği suçundan tutuklanmasının önünde kanundan kaynaklanan bir engel mevcut değildir.

Bu durumda ilk derece mahkemesinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucu yönünden tutuklamaya konu silahlı terör örgütü üyeliği suçu bakımından ağır cezalı suçüstü hâlinin bulunup bulunmamasının tutuklamanın kanuna uygunluğu bakımından bir önemi bulunmamaktadır.

Öte yandan 2802 sayılı Kanun'un hâkim ve savcılar kişisel suçları yönünden güvencesiz bıraktığını söylemek de mümkün değildir. Bu bağlamda görevli adli makamların ilgili hâkim ve savcı hakkında verilmiş belirgin bir kararı olmadan kolluk yetkililerinin bu kişiler hakkında kişisel bir suç işlediklerinden bahisle herhangi bir koruma tedbirini uygulamaları mümkün değildir.

Sonuç olarak başvurucunun mesleğinden kaynaklanan güvencelere aykırı bir şekilde tutuklandığı iddiası yerinde görülmemiştir. Buna göre başvurucunun tutuklanmasının kanuni bir dayanağının olmadığı söylenemez.

Diğer taraftan tanık anlatımlarının başvurucu yönünden suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca başvurucu yönünden delilleri etkileme tehlikesi ile kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temelinin olduğu görülmektedir. Son olarak terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır. Bu durumda isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle tutuklamanın hukuki olmamasından dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

BYLOCK KULLANICISI OLAN BAŞVURUCUNUN TUTUKLAMANIN HUKUKİ OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLALİ İDDİASININ KABUL EDİLEMEZ OLDUĞU

M.T. (B. No: 2018/10424, 4/6/2020)

OLAYLAR

Başvurucu 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan tutuklanmış ve hakkında kamu davası açılmıştır. Tutuklu olarak sürdürülen yargılama sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkumiyetine karar verilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvurucu hakkındaki suçlamanın ve dolayısıyla tutuklama tedbirinin en önemli dayanağı, başvurucunun ByLock isimli programı kullandığının tespit edilmesidir. Bu durumda tutuklamanın hukukiliği bağlamında yapılan incelemede ilk olarak ByLock programı yönünden bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

ByLock programının kullanılmasının FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlar bakımından kuvvetli belirti oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesinde uygulamanın niteliği ve özellikleri ile FETÖ/PDY'nin örgütlenme şeklinin birlikte ele alınması gerekmektedir. Ayrıca bu değerlendirmeye esas olmak üzere program üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğine dair soruşturma mercileri veya yargı organlarınca yapılan çözümlemelerin ve programı kullandığı belirtilen bazı kişilerin ifadelerinde yer alan olguların gözardı edilmemesi gerekmektedir. Bu kapsamda şu değerlendirmeler yapılabilir:

Gizliliği esas alan bir örgüt olan FETÖ/PDY'nin deşifre olmamak için kullandığı programların başında ByLock'un geldiği çok sayıda yargı kararında ifade edilmiştir. İnternet üzerinden iletişim sağlamak üzere oluşturulmuş bir program olan ByLock'un FETÖ/PDY ile bağlantılı kişiler tarafından bu örgütle ilişkili kimselerin telefon veya elektronik/mobil cihazlarına çoğunlukla manuel yöntemlerle yüklenmesi, programın örgütsel faaliyetlere ilişkin gizli nitelikteki haberleşmenin deşifre olmaması amacıyla oluşturulduğunu göstermektedir.

ByLock programının gizliliğinin sağlanması için alınan olağan dışı güvenlik önlemleri, programın normal bir haberleşme hizmetinin sağlanması amacıyla geliştirilmediğine işaret etmektedir. ByLock'un kullanım şekline ilişkin tespitler de bu uygulamanın belirli bir grup tarafından sıkı bir kontrol ve denetim altında, büyük bir gizlilik içinde kullanılmak üzere geliştirildiğini ortaya koymaktadır.

ByLock programı oluşturulurken uygulama üzerinden yapılan iletişimin tespitinin her durumda engellenmesine yönelik alınan tedbirler de uygulamanın olağan bir haberleşme ihtiyacına değil özel ve gizli bir haberleşme gayesine karşılık geldiğini ortaya koymaktadır. Buradaki kurulum ve kullanım özellikleri, FETÖ/PDY'nin faaliyetlerinin gizlilik esasıyla yerine getirilmesi şeklindeki davranış yöntemiyle uyumaktadır.

ByLock'un kullanım özellikleri FETÖ/PDY'nin örgütlenme modeli ile birebir uyumlu şekilde dizayn edilmiştir. ByLock, örgütsel mahiyetteki haberleşmeyi başka herhangi bir haberleşme aracına ihtiyaç duymadan gerçekleştirmeye olanak sağlayacak şekilde kurgulanmıştır. FETÖ/PDY mensuplarının temel davranış özelliklerinden biri de gizliliğin sağlanması amacıyla mensuplarının kod adı kullanmalarıdır. ByLock veri tabanındaki bazı kullanıcılara ait bulgular da bu uygulamanın FETÖ/PDY ile bağlantısını ortaya koymaktadır.

ByLock üzerinden yapılan iletişimin çözümlenen içeriğinin önemli bir kısmı FETÖ/PDY mensuplarına ait örgütsel temas ve faaliyetlere ilişkindir. Haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma/kovuşturma yürütülen çok sayıda kişi ifadelerinde ByLock uygulamasına dair açıklamalarda bulunmuştur.

Tüm olgular birlikte değerlendirildiğinde ByLock iletişim sisteminin global bir uygulama görüntüsü altında FETÖ/PDY mensuplarının kendi aralarındaki örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla oluşturulan bir program olduğu ve örgütsel iletişimin bu program üzerinden büyük bir gizlilik içinde sağlandığı yönünde yargı organlarınca yapılan değerlendirmelerin çok güçlü olgusal temellere ve maddi/teknik verilere dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda ByLock kullanımının örgütsel bir faaliyet olarak kabulünün temelsiz veya keyfî bir yaklaşım olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.

Buna göre ByLock uygulamasının oluşturulması, kullanım şekli ve yöntemi, içindeki şifreleme teknikleri, program içindeki kullanıcı ve grup adlarının niteliği, bu uygulama vasıtasıyla yapılan iletişimin içeriği gibi hususlarla ilgili olarak kolluk birimleri ve kamu makamları tarafından yapılan -ve yargı organlarınca da kabul edilen- tespitler, bu bağlamda ByLock'a ilişkin ulaşılan bilgi ve belgeler ile programın özelliklerinin FETÖ/PDY'nin örgütlenme biçimiyle neredeyse tümüyle örtüşmesi, bir kısım ByLock kullanıcının ifadeleri, söz konusu programı kullandığı tespit edilen kişilerin önemli bir bölümünün FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu işaret eden diğer olgu ve delillerin bulunması birlikte dikkate alındığında kişilerin bu uygulamayı kullanmalarının veya telefonlarına ya da mobil cihazlarına yükleyip kullanıma hazır hale getirmelerinin FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlar bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulünün mümkün olduğu değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

TUTUKLAMANIN HUKUKİ OLMAMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Eren Erdem (B. No: 2019/9120, 9/6/2020)

OLAYLAR

Cumhuriyet Başsavcılığınca kamuoyunda 17-25 Aralık operasyonları olarak bilinen süreçle bağlantılı olaylarla ilgili yürütülen soruşturma neticesinde gazeteci ve yazar olan başvuru hakkında temelde Karşı gazetesindeki bazı yayınlar ve bu yayınlara ilişkin bilgilerin elde edilmesi süreci dolayısıyla FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren olgular bulunduğu gerekçesiyle tutuklama kararı verilmiştir. Başvuru 25. ve 26. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimleri'nde Cumhuriyet Halk Partisinden milletvekili seçilmiştir.

Başvuru, devam eden mahkeme sürecinde Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) tahliye edilmiş, Başsavcılığın itirazı üzerine Mahkemece verilen kararla yeniden tutuklanmıştır. Yargılama sonunda başvuru silahlı terör örgütü hiyerarşisine dâhil olmamakla beraber bilerek ve isteyerek örgüte yardım etme suçundan 4 yıl 2 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkeme hükmüyle birlikte, verilen toplam ceza süresini dikkate alarak başvuru tutukluluk hâlinin devamına hükmetmiştir. Başvuru karara itirazı Ağır Ceza Mahkemesince kesin olarak reddedilmiştir.

Öte yandan başvuru mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş, Bölge Adliye Mahkemesi istinaf başvurularının esastan reddine ve başvuru tahliyesine karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvuru; kuvvetli suç şüphesi ortaya konulmadan hukuka aykırı olarak tutuklandığını ayrıca tutuklama kararına esas olan kaçma şüphesinin gerekçelendirilmediğini belirterek, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak tutuklamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesine göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür.

Soruşturma mercilerince ve yargı organlarınca yapılan değerlendirmelere göre 17-25 Aralık operasyonları, FETÖ/PDY mensubu yargı ve kolluk görevlileri tarafından bu yapılanmanın amaçları doğrultusunda Hükûmeti

devirmek amacıyla kurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesi de bu soruşturma süreçlerinde görev alan bazı emniyet görevlileri ve onların tahliyesine karar veren yargı mensupları hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukuki olduğuna dair çok sayıda karar vermiştir.

Başvurucu hakkındaki fezleke, iddianame, tutuklama kararı ve mahkûmiyet hükmünden başvurucuya yöneltilen suçlamanın temel olarak Karşı gazetesindeki bir kısım yayın ile bu yayınlara konu bilgi ve dokümanların elde ediliş sürecine ilişkin olgulara dayalı olduğu görülmüştür. Gazetede yayımlanan haberler ile bunlara ilişkin soruşturma mercilerinin ve yargı organlarının değerlendirmeleri gözönüne alındığında bütün bu olguların başvuru yönünden suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi temelsiz ve keyfi değildir.

Diğer taraftan Mahkeme tutuklama kararını kaçma şüphesine dayalı olarak vermiştir. Tutuklama kararında diğer tutuklama nedenleri yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır. Başvurucu hakkındaki dosya incelendiğinde 2014 yılında başlatılan soruşturmada, soruşturma mercilerince başvuru hakkında tutuklama ya da herhangi bir adli kontrol tedbirinin uygulanmasına gerek görülmemiştir.

Başvurucu 27. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimi'nde milletvekili adayı gösterilmemesi üzerine sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda partisini seçim çalışmalarında desteklemeye devam edeceğini belirtmiş ve "İlk durak Maraş!" ifadesini kullanmıştır. Başvurucu söz konusu ifadenin seçim çalışmalarına ilişkin olduğunu belirtmiş ve sunduğu belgede partisi tarafından seçim çalışmaları kapsamında Kahramanmaraş'ta görevlendirildiğini ifade etmiştir.

Başsavcılık, Ağır Ceza Mahkemesine gönderdiği, başvuru hakkında tutuklamaya yönelik yakalama emri çıkarılmasını içeren talep yazısında, başvurunun tekrar milletvekili adayı gösterilmemesi üzerine hakkında yürütülen davadan kurtulmak amacıyla yurt dışına çıkmaya çalıştığı yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur. Başsavcılık ayrıca başvurunun seçimden sonra yurt dışına kaçacağı yönünde kolluk birimlerine e-posta yoluyla bir ihbar geldiğine vurgu yapmıştır.

Başvurucunun, hakkında verilen yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol tedbirinden haberdar olmaksızın kararın verildiği gün ailesiyle birlikte Almanya'ya gitmek üzere havalimanına geldiği ancak anılan tedbir nedeniyle ülkeden ayrılamadığı anlaşılmıştır. Yurt dışına çıkış yasağı tedbirinden haberinin olmaması nedeniyle başvurunun, hakkında verilen adli kontrol tedbirlerine riayetsizlik yaptığını söylemek mümkün görünmemektedir. Kaldı ki yurt dışına çıkışının yasaklandığını bilen birinin ülkeden havalimanı yoluyla çıkmaya çalışması da hayatın olağan akışı ile bağdaşmamaktadır.

Öte yandan emniyet birimlerine e-posta yoluyla gelen bir ihbara dayanılarak başvurunun yasa dışı yollardan yurt dışına çıkacağı konusunda somut bir şüphenin bulunduğu ifade edilmişse de kimin tarafından ve neye dayalı yapıldığı anlaşılamayan böyle bir ihbarın somut şüphelyi ortaya koyan bir olgu olarak kabulü mümkün değildir. Başvurucunun da bu yönde bir hazırlığı veya girişimi olduğu tespit edilmediğı gibi başvuru, soruşturma ve kovuşturma sürecinde onlarca kez yurt dışına gidip geldiğini ifade etmiştir.

Bu itibarla başvuru hakkındaki tutuklama tedbirine ilişkin kararlarda ve diğer belgelerde yer alan açıklamaların başvurunun kaçma şüphesinin bulunduğunu ve buna dair somut olgular olduğunu ortaya koyduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca başvurunun yasa dışı yollardan yurt dışına kaçma davranışı göstereceğine dair kamu makamlarını şüpheye düşürecek bir davranışı tespit edilmemiştir.

Diğer taraftan başvuru, yasama dokunulmazlığına istisna getiren Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden yaklaşık iki yıl sonra ve üstelik kovuşturma aşamasında tutuklanmıştır. 2014 yılında başlatılan soruşturmada, soruşturma mercilerince başvurunun ilk kez milletvekili seçildiğı 7/6/2015 tarihine kadar hakkında tutuklama ya da adli kontrol tedbirlerinden birinin uygulanmasına gerek görölmemiştir. Başvuru hakkında tutuklama tedbirine başvurulurken soruşturma aşamasında elde edilen delillerin dışında yeni bir olgunun tespit edilmesi de söz konusu değildir. Dahası başvuru hakkında tutuklama tedbirine başvurulması; yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbiri nedeniyle Almanya'ya gidememesi ve havalimanından geri dönmesi olayının yaşandığı tarihten yaklaşık bir ay sonra söz konusu olmuştur.

Sonuç olarak başvuru hakkındaki tutuklama tedbirinin süreç bakımından gerekli olduğunun kabulü mümkün görölmemiştir. Somut olayın koşullarında başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

KONUTU TERK ETMEME ADLİ KONTROL TEDBİRİNİN HUKUKA AYKIRI OLMASI NEDENİYLE KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Esra Özkan Özakça (B. No: 2017/32052, 8/10/2020)

OLAYLAR

Başvurucunun eşi öğretmen olarak görev yapmakta iken olağanüstü hâl döneminde çıkarılan bir kanun hükmünde kararnameyle (KHK) kamu görevinden çıkarılmış; bunun üzerine -kendisi gibi kamu görevinden çıkarılan bir arkadaşı ile birlikte- Ankara'da bulunan Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Anıtı önünde oturma eylemi başlatmış ve sonrasında açWlık grevine gitmiştir. Başvurucu ve arkadaşı hakkında anılan eylemlerle bağlantılı olarak DHKP/C terör örgütü üyeliği suçundan soruşturma başlatılmış ve tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

Öğretmen olarak görev yapan başvuru da aynı dönemde çıkarılan bir başka KHK ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu, eşinin açlık grevine gitmesiyle birlikte söz konu oturma eylemine iştirak etmiş, eşi tutuklanınca da açlık grevine başlamıştır. Bunun üzerine başvuru hakkında anılan eylemlerle bağlantılı olarak DHKP/C terör örgütü üyeliği ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından soruşturma başlatılmış ve sulh ceza hâkimliğinin kararıyla konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanmıştır.

Başvurucunun aynı suçlardan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış; Mahkeme, konutu terk etmeme tedbiri yerine haftanın belirli günleri karakola gelip imza atma şeklinde bir adli kontrol tedbirine karar vermiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, konutu terk etmeme tedbirine başvurulmasının hukuki dayanağının bulunmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesi ilk olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil edip etmediğini incelemiştir.

Anayasa Mahkemesine göre kişilerin fiziki hareket özgürlüklerini sınırlandıran bir tedbirin Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına mı yoksa Anayasa'nın 23. maddesinde düzenlenmiş olan seyahat özgürlüğüne mi müdahale teşkil ettiği belirlenirken önemli olan husus sınırlamanın niteliği veya esası değildir. Bir tedbirin bunlardan hangisine müdahale oluşturduğunun tespitinde sınırlamanın derecesi ve yoğunluğu dikkate alınmalıdır. Bunun tespitinde tedbirin türü, süresi, uygulanış şekli, gündelik hayatın denetiminin boyutu gibi faktörler önem taşımaktadır.

Bu bağlamda yapılan değerlendirmede konutu terk etmeme; kişilerin fiziksel özgürlük alanını yalnızca ikamet ettiği konutun içi ile sınırlandıran, elektronik kelepçe takılmak suretiyle infazı söz konusu olabilen ve -kaldırılıncaya kadar- gün boyunca kesintisiz olarak devam ettirilen, uyulmadığında ise şüpheli veya sanık hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasına neden olabilen bir adli kontrol tedbiri niteliğindedir. Anılan tedbirin bu niteliği, uygulanış şekli ve

özellikleri itibarıyla hareket serbestisi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmak gerekir.

Anayasa Mahkemesi ikinci olarak, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinde tutuklamaya alternatif olarak düzenlenmiş adli kontrol türlerinden biri olan konutu terk etmeme tedbirinin hukukiliğinin incelemesinde -tutuklama tedbirinde olduğu üzere- kanun tarafından öngörülme, kuvvetli suç belirtisinin bulunması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebeplerinin mevcut olması ve ölçülülük ilkesine uygunluk kriterleri bakımından bir değerlendirme yapılması gerektiğini kabul etmiştir.

Bu çerçevede somut olay incelendiğinde başvuruya konu tedbirin dayanağını oluşturan suçlamaların temelinde İnsan Hakları Anıtı önündeki oturma ve açlık grevinde bulunma eylemleri olduğu görülmektedir. Soruşturma mercileri, bu eylemlerin esasen DHKP/C terör örgütünün emir ve talimatları doğrultusunda örgütün amacına hizmet etmek ve propagandasını yapmak amacıyla gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda DHKP/C ile bağlantılı olduğu değerlendirilen oluşumların faaliyetlerine, bu eylemlerin DHKP/C terör örgütünün yayın organları tarafından sahiplenilmesine, bu kapsamda bir dergide, internet üzerinden yayın yapan bir televizyon kanalında ve sosyal medya hesaplarında açıklamalar yapılmasına ve mesajlar paylaşılmasına, ayrıca bazı gösterilerde pankartlar taşınmasına değinilmiştir. Yine başvurusunun gözaltına alındığı sırada söylediği belirtilen bazı sözlerin de anılan terör örgütüyle bağlantılı olduğu değerlendirilen bir sosyal medya hesabında yayımlanmasına dikkat çekilmiştir.

Belirli koşullarda ifade özgürlüğünün görünümlerinden biri olarak kabul edilebilecek olan oturma veya açlık grevinde bulunma eylemlerinin başlı başına bir suç konusu edilmemesi gerektiği açıktır. Bununla birlikte bu eylemlerin icra edilmesinin terörle bağlantılı bir faaliyet olduğuna ilişkin olguların bulunması ya da eylemler sırasında terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerine yönelik övgü, meşrulaştırma ya da teşvik etme niteliğinde davranışlar sergilenmesi durumunda bu tür faaliyetlerin suç olarak değerlendirilmesi söz konusu olabilir.

Bu bağlamda başvurusunun oturma ve açlık grevine gitme eylemlerini örgütsel bir ilişki içinde gerçekleştirdiğine veya bunun başvuru bakımından örgütsel bir tavır olarak sergilendiğine yönelik olarak soruşturma belgelerinde somut bir olguya veya tespite yer verilmemiştir. Ayrıca suçlamaya dayanak olarak gösterilen yayın ve açıklamaların yapılmasına başvurusunun ne şekilde bir katılımının olduğu da belirtilmemiştir.

Başvuru anılan oturma eylemine katılmasının kendisinin ve eşinin kamu görevinden çıkarılması dolayısıyla gerçekleştiğini, bu eylemlere temel olarak eşine destek olma amacıyla katıldığını, bunu bir hak arama yolu olarak seçtiğini, eşinin tutuklanması üzerine bu kez kendisinin de açlık grevine başladığını ifade etmektedir. Somut olayın koşullarında başvurusunun

eylemleri değerlendirilirken olayların başvurusunun ifadesinde yer alan ve soruşturma mercilerince değinilen bu gelişiminin gözardı edilmemesi gerekmektedir. Bu çerçevede soruşturma mercilerince yapılan tespitlere göre de başvuru, eşinin açlık grevine başlaması üzerine oturma eylemine iştirak etmiş; açlık grevine ise eşinin tutuklanmasıyla birlikte başlamıştır.

Diğer taraftan başvurusunun gözaltına alınırken sarf ettiği belirtilen "Açlık grevinde olduğum için gözaltına alındım, yolda yürürken gözaltına alındım. Bunlara boyun eğmeyeceğim, direnişe devam edeceğim." şeklindeki sözlerin içeriği itibarıyla şiddeti, terörü veya ayaklanmayı meşru gösteren veya öven bir yönünün bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bu sözlerin DHKP/C ile bağlantılı olduğu belirtilen bir sosyal medya hesabında yayımlanmasında başvurusunun ne şekilde bir etkisinin olduğu soruşturma belgelerinde açıklanmamıştır.

Bu itibarla eldeki belgelere göre suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvuru hakkında konutu terk etmeme tedbirinin uygulandığı sonucuna varılmış; bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Ç. ÖZEL HAYATA VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

BARO LEVHASINA YAZILMAYA İLİŞKİN KARARIN KAMU GÖREVİNDEN ÇIKARILMA GEREKÇESİYLE İPTALİ NEDENİYLE ÖZEL HAYATA SAYGI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Tamer Mahmutoğlu (B. No: 2017/38953, 23/7/2020)

OLAYLAR

Hukuk fakültesi mezunu olan başvuru bir kamu kurumunda görev yapmakta iken FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya bu örgütle irtibatlı olduğu gerekçesiyle görevinden çıkarılmıştır.

Başvuru baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle Baro'ya başvurmuş, ret yanıtı almasının ardından Türkiye Barolar Birliği (TBB) itirazda bulunmuştur. TBB Yönetim Kurulu, avukatlığın kamu görevi olmadığı ve başvurunun Baro levhasına yazılmasının istihdam olarak nitelendirilemeyeceği gerekçeleriyle itirazı kabul etmiş ve Baro Yönetim Kurulu kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Söz konusu karar Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir.

TBB önceki kararında ısrar ederek başvurunun Baro levhasına yazılmasına karar vermiştir. Kararın kesinleşmesi üzerine Bakanlık, İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme; avukatlık mesleğinin kamu hizmeti yönünün güçlendirildiği ve olağanüstü hâl kanun hükümde kararnameleri uyarınca kamu görevinden çıkarılan kişinin avukat olarak baro levhasına yazılmasına ve avukat unvanını kullanmasına imkân bulunmadığı gerekçesiyle TBB tarafından tesis edilen işlemin iptaline karar vermiştir. Söz konusu karara karşı yapılan itiraz Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Öte yandan FETÖ/PDY'ye üye olma suçu kapsamında başvuru hakkında açılan ceza davası beraat ile sonuçlanmıştır.

İDDİALAR

Başvuru, kamu görevinden çıkarılmış olmasının serbest avukatlık mesleğini yapabilmesine engel oluşturmadığını belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Baro levhasına yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlemin Mahkemece iptal edilmesi, söz konusu kararın Bölge İdare Mahkemesinin kararıyla kesinleşmesi ve bu suretle serbest avukatlık faaliyetinden alıkonulması nedeniyle başvurunun özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu tespit edilmiştir.

Özel hayata saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel koşulu müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır.

Derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak kabul edilen olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri dava sürecinde kanunlaşmıştır. Ancak temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına dayanak gösterilen kanunların şeklen var olması, kanunilik ölçütünün karşılandığının kabulü için tek başına yeterli değildir. Ayrıca kanunun müdahaleye imkân sağlayacak şekilde maddi içeriğinin bulunması, sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini içermesi gerekir. Yargı organları, müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlüdür.

Somut olayda derece mahkemelerinin kararlarına dayanak olarak gösterilen düzenlemelerde, kamudaki görevlerinden çıkarılanların bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları ifade edilmiştir. Ancak başvurucunun avukat unvanını uzman sıfatıyla yerine getirdiği kamu görevi dolayısıyla elde etmediği, kamu görevine girmeden önce de bu unvanının bulunduğu gözönüne alındığında kamu hizmetine girişi yasaklayan söz konusu düzenlemelerin avukatlık unvanının yeniden kullanılmasına ve serbest şekilde icra edilmesine engel teşkil ettiğini söyleyebilmek güçtür. Söz konusu hükmün somut olayda nasıl uygulanabilir olduğu konusunda derece mahkemelerince herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Öte yandan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele alınması gerekir. Kamu hizmetinde istihdam kavramının kamu görevlilerini kapsadığı konusunda bir tereddüt bulunmamakla birlikte özel hukuk sözleşmeleri ile de kamu hizmetinde istihdam mümkün kılınabilir. Ancak kamu görevlisi olmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulü mümkün değildir. Zira belirtilen durumlar olmadığı müddetçe avukatlık kural olarak idari hiyerarşiye dâhil olmayan serbest bir meslektir.

Serbest avukatlığın devletin namına ve hesabına yapılan bir iş olmaması, serbest avukatların baro levhasına kaydolduktan sonra çalışıp çalışmama ve müvekkillerini seçme konusunda kural olarak bağımsız olmaları, devletten herhangi bir maaş almamaları, gelirlerinin müvekkillerinden aldıkları vekâlet ücretinden oluşması, zorunlu müdafilik veya arabuluculuk gibi görevlendirmeler dışında serbest avukatlara devletin mali olarak bir katkısının bulunmaması, serbest avukatlar tarafından yapılan iş ve işlemlerin sonuçlarından devletin mali veya hukuki sorumluluğunun bulunmaması,

müvekkilleri ile aralarındaki sözleşmeden kaynaklanan tüm haklara kendilerinin sahip olmaları, yükümlülüklerle de kendilerinin katlanması bu yöndeki tespit ve vurguları pekiştirmektedir.

Somut olayda TBB tarafından tesis edilen işlem, ilgili yasal düzenlemelerde yer alan kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında bulunmamaktadır. Aksine bir yorum ilgili düzenlemelerin yalnızca avukatlık yönünden değil kamu hizmeti kapsamında görülebilecek hekimlik, mühendislik gibi serbest şekilde de icra edilebilen diğer meslekler yönünden uygulanmasına neden olabilir.

Başvurucunun idari, ticari ya da sınai bir sözleşme kapsamında kamu hizmetinde çalıştırılma durumu olmadığı gibi mevcut koşullar altında bir istihdam ilişkisinden de bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla serbest avukatlık faaliyetini kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında kabul eden derece mahkemelerince anılan düzenlemelerin makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu değerlendirilmiştir.

Neticede başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BOŞANMA KARARININ YURT DIŞINDAKİ EŞE TEBLİĞ EDİLMEMESİ NEDENİYLE EVLENME HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

S.A. (B. No: 2017/40199, 8/9/2020)

OLAYLAR

Başvurucu, Tanzanyalı eşiyle uzun süredir ayrı olmaları ve evlilik birliğini yürütememeleri nedeniyle boşanma davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 21/2/2003 tarihinde tarafların boşanmasına karar vermiştir.

Mahkeme, kararın ülkesinde bulunan davalıya tebliğ edilmesi talebiyle Adalet Bakanlığına (Bakanlık) müzekkere yazmıştır. Başvurucu, farklı tarihlerde Mahkemeye birçok kez dilekçe sunmuş ve tebligat işlemlerinin akıbetini sormuştur. Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa gönderilen 27/3/2007 tarihli yazıda; evrakın giriş kayıtlarında görülmediği, yeniden gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu bunun üzerine ilgili evrakın yeniden gönderilmesini istemiştir.

Başvurucu, bundan sonraki süreçte kendisinden talep edilen bilgileri de ilgili makamlara iletmiştir. En son 15/1/2016 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa gönderilen yazıda talebin defalarca ülkenin ilgili bakanlığına iletildiği fakat herhangi bir cevap alınamadığı ve ülkedeki sistemsel sorunlar nedeniyle alınmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Boşanma kararının kesinleştirilmemesi üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İDDİALAR

Başvurucu, boşanma kararının yurt dışındaki eşe tebliğ edilmemesi ve bu suretle nüfus kayıtlarının boşanma kararı doğrultusunda düzeltilmemesi nedeniyle evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Boşanma davalarının makul bir zaman diliminde tamamlanması ve kişilerin evlenmelerine engel olan nedenlerin ortadan kaldırılması konusunda idari ve yargısal organlardan haklı şekilde beklenen adımların atılmaması nedeniyle evlenme hakkının özünün zedelenmesi durumunda anılan hak ihlal edilecektir.

Somut olayda boşanma davasının sonucu Türkiye’de bulunmaması nedeniyle davalıya tebliğ edilememiştir. Dolayısıyla kesinleştirme işlemleri yapılamadığından karar tarihinin üzerinden on yedi yıl geçmesine rağmen başvuru medeni durumunda bir değişiklik yapılamamıştır.

Başvurucu, Mahkemenin kendisinden talep ettiği hususları hızlı ve eksiksiz şekilde yerine getirmiş; süreci titizlikle takip etmiştir.

Bakanlık vasıtasıyla Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan girişimler Tanzanya’daki sistemden ve davalının adresindeki eksiklikten dolayı sonuçsuz kalmıştır. Ancak süreç içindeki resmî yazışmalar dikkate alındığında bu konudaki girişimlere tebligata ilişkin adli evrakın gönderildiği 2004 yılında değil 2007 yılında başladığı görülmüştür.

2003 yılında verilen boşanma kararının kesinleştirilmesi amacıyla, ilanen tebligat gibi 7201 sayılı Kanun'da ve ilgili Yönetmelik'te açıkça düzenlenen alternatif hukuki çarelerin uygulanması konusundaki taleplerin derece mahkemesince dikkate alınmadığı görülmüştür. Üstelik bu yönde sunulan 2010 ve 2015 tarihli dilekçeler hakkında herhangi bir değerlendirme de yapılmamıştır.

Bu bağlamda boşanma davasında verilen kararın kesinleştirilmesine ilişkin yapılması gereken işlemlerin sürüncemede bırakıldığı ve başvurucunun ileri sürdüğü ilanen tebligat gibi esaslı hukuki çarelerin hayata geçirilmesi konusunda derece mahkemelerince gerekli özenin ve dikkatin gösterilmediği kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla boşanma davasında verilen kararın kesinleştirmesine ilişkin işlemlerde gerekli özen yükümlülüğü evlenme hakkının özünü zedeleyecek şekilde ihmal edilmiş ve işlemler makul bir sürede tamamlanmamıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle evlenme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

İDARENİN KİŞİSEL VERİLERİ ÜÇÜNCÜ BİR KİŞİYLE PAYLAŞMASI NEDENİYLE ÖZEL HAYATA SAYGI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Arif Ali Cangı (B. No: 2016/4060, 17/9/2020)

OLAYLAR

Avukat olan başvuru Bergama Altın Madeninin de içinde bulunduğu alana ilişkin imar planının iptali istemiyle açılan davada davacı sıfatıyla yer almıştır.

Bölgede altın çıkarma faaliyetinde bulunan ve anılan davaya müdahil olan Koza Altın İşletmeleri Anonim Şirketinin (Şirket) avukatı İçişleri Bakanlığında (Bakanlık) 2006 yılında yargısal süreçte kullanılmak üzere bilgi talebinde bulunmuş, Bakanlık da cevap yazısıyla başvuru ile ilgili kimi özel verileri paylaşmıştır. Koza İpek Grubuna ait ulusal gazetede bir köşe yazısında başvuru ile ilgili ithamlarda bulunulmuş, yazının dava konusu olması üzerine köşe yazarı Bakanlık tarafından şirket vekiline verilen ve başvuru kişinin kişisel bilgilerini içeren cevap yazısını soruşturma dosyasına ibraz etmiştir.

Başvuru, Bakanlık tarafından şirket vekiline verilen cevapta kendisi hakkında gerçeği yansıtmayan bilgi ve tespitlerin bulunduğunu, yazının üçüncü kişilere verilmesi nedeniyle kişilik haklarının zedelendiğini belirterek manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Bakanlığın talebi kabul etmemesi üzerine açılan tam yargı davası İdare Mahkemesince reddedilmiş ve karar Danıştay tarafından da onanmıştır.

Bilindiği üzere 26/10/2015 tarihinde Koza İpek Grubu şirketlerine FETÖ/PDY faaliyetlerine destek olarak kullanıldığı gerekçesiyle kayyum atanmıştır.

İDDİALAR

Başvuru; kendisine ilişkin sadece yargı makamları tarafından istenebilecek bilgilerin mevzuat tarafından öngörülen koşullar gözetilmeden şirket vekiline verildiğini belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'nın 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiş, 20. maddesinde de kişisel verilerin "ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla" işlenebileceği belirtilmiştir.

Somut olayda başvuru kişinin kişisel verileri, açık rızası olmadan imar planının iptali davasında taraf olan şirket vekilinin talebi üzerine üçüncü bir kişiyle paylaşılmıştır. İdare ve yargı makamları başvurucuya ait bu bilgilerin açıklanmasında kamu yararı olduğunu da ortaya koyamamıştır. Bununla birlikte başvuru hakkında bir ceza soruşturması yürütüldüğüne dair bir bilgi de yoktur. Bu durumda, ancak istihbari olarak toplandığı kabul edilebilecek verilerin üçüncü kişilerle paylaşılması yönündeki işlemin İdarenin ve mahkemelerin gerekçelerinde dayandıkları 4982 ve 1136 sayılı Kanun kapsamında olmadığı ve kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı anlaşılmıştır.

Başvurucunun kişisel verilerinin paylaşılması özel hukuka ilişkin bir ihtilafta taraf olan üçüncü kişinin özel yararına hizmet etmiştir. İlgili yargılamanın esasına ilişkin olduğu ortaya konulamayan kişisel bilgilerin üçüncü kişiye verilmesinde meşru bir amacın varlığından söz edilemez.

Bakanlık nezdinde başvuru hakkında yürütülen bir inceleme olmadığı hususu gözetildiğinde kişisel verilerin hangi gerekçeyle ne gibi bir kapsamda toplandığı İdare tarafından ortaya konulmamıştır. Derece mahkemeleri de söz konusu kişisel verilerin toplanması ve paylaşılmasının hangi zorunlu toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir.

Başvurucuya ait bu verilerin toplanmasının ve açık rızası olmamasına rağmen üçüncü bir kişiyle paylaşılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BYLOCK BİLGİLERİNE ULAŞILMASININ KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINI İSTEME HAKKINI VE HABERLEŞME HÜRRİYETİNİ İHLAL ETMEDİĞİ

Bestami Eroğlu (B. No: 2018/23077, 17/9/2020)

OLAYLAR

15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından başvuru hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği isnaıyla soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılık tarafından başvuru hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) kamu davası açılmıştır. Hazırlanan iddianamede başvuru organının örgütün haberleşme aracı olan ByLock programının kullanıcısı olduğu tespitine yer verilmiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme, ByLock programını kullandığına da değinerek başvuru organının terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvuru organının istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesi ret kararı vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay kararı onamıştır.

İDDİALAR

Başvuru organının, ByLock haberleşmesi ve kişisel verilerin yasal olmayan şekilde elde edilmesi nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuru organının kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin amacının FETÖ/PDY terör örgütünün ve faaliyetlerinin tespiti ve bu suretle suç işlenmesinin önlenmesidir. ByLock haberleşme programı verilerinin elde edilmesi, tahlil edilmesi ve soruşturma makamlarına aktarılmasının, yine başvuru organının bu programı kullanıp kullanmadığının ortaya konulması gayesiyle iletişim kayıtları ve hangi baz istasyonlarından servis aldığı tespit edilmesinin belirtilen amaca ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır.

İkinci olarak müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelip gelmediği ve bu çerçevede başvuru organının ByLock verileri ile iletişim kayıtları ve baz hareketliliğinin temin edilmesinin son çare olarak başvuru organının bir araç olup olmadığı incelenmiştir.

Kendine özgü yapısı ve gizlilik esasına dayanan çalışma yöntemi ile FETÖ/PDY birçok ülkede kendine alan açmış en organize ve tehlikeli terör örgütlerinden biridir. Dolayısıyla örgütün faaliyetlerinin ve mensuplarının tespiti için gizlilik taşıyan istihbarat tekniklerine başvurulması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Hiçbir demokratik devlet, kendi varlığına yönelmiş tehditler karşısında hareketsiz kalamaz. Nitekim örgütün faaliyetlerinin ve üyelerinin tespitinde ByLock sunucusundan elde edilen veriler oldukça önemli bir role sahip olmuştur. Örgütün birçok üst düzey yöneticisi ByLock verilerinin analizi neticesinde tespit edilebilmiştir.

Bu bakımdan istihbarat yöntemleriyle ByLock sunucusunda bulunan verilerin elde edilmesi ve bunların yargılama makamlarına aktarılması demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma kriterini taşımaktadır. Ancak ByLock sunucusundan elde edilen veriler başvuru ile ilgili olarak otomatik sonuç doğurmamıştır. Başvurucunun ByLock haberleşme programını kullanmasına yönelik iletişim bilgilerinin tespit edilmesi şeklindeki müdahale 5271 sayılı Kanun'un 134. ve 135. maddeleri uyarınca ve hâkim kararına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve amaçlanan hedefler açısından orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü olarak kişisel verilerin korunması hakkının mahiyetinden kaynaklanan özel güvencelerin sağlanıp sağlanmadığına bakılmalıdır. Ancak öncelikle somut olayda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlama ve müdahaleler yönünden ortaya çıkan özel güvencelere istisna getirilmesi gereken bir durumun bulunup bulunmadığı irdelenmelidir.

Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler ve 14. maddesinde yer alan "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz." şeklindeki hüküm uyarınca demokratik devlet düzeni ve millî güvenliğin sağlanması, terörle mücadele amacıyla kişisel verilerin korunması hakkının özel güvencelerine istisna getirilmesi mümkündür. Uluslararası hukuk belgelerinde de millî güvenliğin korunması ve terörle mücadele amacıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının özel güvencelerine istisna getirilebileceği kabul edilmiştir.

Olayda başvurucunun kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin amacının millî güvenliğin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesiyle yakından ilgili olduğu açıktır. Kamu makamları, örgütün faaliyetlerinin ve mensuplarının tespiti ve örgütün kamu düzeni ve millî güvenlik üzerinde doğurduğu risklerin önlenmesi için yalnızca adli soruşturma yapmakla yetinilmesinin yetersiz kalacağı kanaatine ulaşmıştır. Bu nedenle ceza soruşturması kapsamında bulunmayan birtakım gizli istihbarat tekniklerine başvurulmuştur. Bu yöntemle başvurulmasında, örgütün Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine yönelik 15 Temmuz 2016 tarihinde görünür hâle gelen tehdidin büyüklüğünün etkili olduğu inkâr edilemez. Dolayısıyla, somut olaydaki müdahalenin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden ortaya çıkan özel güvencelere istisna getirilmesini gerektiren türden olduğu açıktır.

Bununla birlikte bir istisna hâlinin varlığı özel güvencelerin tamamının ortadan kalkmasını gerektirmez. Somut olayın özelliği gözetildiğinde (1) sınırlı olma, (2) uzun süre saklanmama, (3) veri sahibiyle ilgili olarak otomatik sonuç doğurmama ve (4) etkili yargısal denetim güvencelerinin sağlanması gerektiği değerlendirilmiştir.

ByLock verilerinin istihbarat tekniklerinin kullanılması suretiyle elde edilmesinin örgütün faaliyetlerinin ve mensuplarının açığa çıkarılması amacının ötesine geçtiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Başvurucunun da bu verilerin amacı dışında kullanıldığı yönünde bir şikâyeti yoktur. ByLock haberleşme programından elde edilen veriler yalnızca bu örgüte üye olma suç isnadıyla yürütülen ceza yargılamasında kullanılmıştır.

Başvurucunun ByLock haberleşme programını kullandığına ilişkin veriler ile BTK'dan temin edilen bilgilerin yargılama süresince saklanması öngörülmektedir. Başvurucunun da saklama süresine uyulmadığı yönünde hiçbir şikâyeti yoktur. Dolayısıyla saklama süresinin gereğinden uzun olmadığı değerlendirilmiştir.

ByLock sunucusundan elde edilen veriler başvuru ile ilgili olarak kendiliğinden sonuç doğurmamış, öncelikle kolluk birimlerince ardından da yargı mercilerince değerlendirilip analizi yapıldıktan sonra soruşturma konusu edilmiştir. Son olarak başvuru, itirazlarını derece mahkemeleri önünde dile getirebilmiş, derece mahkemeleri de başvurunun itirazlarını ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Başvurucunun kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik özel güvenceler bakımından bir şikâyeti bulunmamıştır. Ayrıca bu güvencelere yönelik herhangi bir eksiklik tespit edilmemiş, başvurunun yargısal güvencelerden de yararlanabildiği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

ÇALIŞANIN KURUMSAL E-POSTA HESABININ İNCELENEREK İŞ AKDİNİN FESHEDİLMESİ NEDENİYLE KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINI İSTEME HAKKININ VE HABERLEŞME HÜRRİYETİNİN İHLAL EDİLMESİ

E.Ü. (B. No: 2016/13010, 17/9/2020)

OLAYLAR

Bir avukat ortaklığı bünyesinde avukat olarak çalışmaya başlayan başvurunun kurumsal e-posta hesabındaki yazışmaları işyerinde yaşanan sorunlar ile ilgili yürütülen disiplin soruşturması kapsamında işveren tarafından incelemeye alınmış ve bunun sonucunda başvurunun iş akdine son verilmiştir. Başvurucu, işveren aleyhine İş Mahkemesinde işe iade istemli tespit davası açmış, Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Temyize gidilmesi üzerine Yargıtay kararı onamıştır.

İDDİALAR

Başvurucu, kurumsal e-posta hesabı içeriğinin işveren tarafından incelenmesi ve bu yazışmalar gerekçe gösterilerek iş akdinin feshedilmesi nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında iletişim araçlarının işveren tarafından denetlenmesi kapsamındaki uyumsuzluklarda gözetilmesi gereken hususları genel olarak belirlemiştir. Buna göre somut olayın koşullarına göre iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, tarafların bu düzenlemeler hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan meşru amacın müdahale ile ölçülü olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı hususlarının uyumsuzluğun çözümünde gözetilmesi gerektiğini tespit etmiştir.

Bu hususlar gözetilerek işverenin işçinin iletişimini denetlemesi yetkisini kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve haberleşme hürriyeti bağlamında devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında irdelenmek gerekmektedir. Bu çerçevede işverenin kurumsal e-posta hesabını denetlemesine ve gözetlemesine ilişkin belirlenen genel ilkeler çerçevesinde somut olay değerlendirilmiştir.

Olayda öncelikle işverenin çalışanın kullanımına sunduğu iletişim araçlarının ve iletişim içeriklerinin incelenmesinin haklı olduğunu gösteren meşru gerekçeleri olup olmadığı denetlenmelidir. Bu durumda işverenin gerekçelerinin ifa edilen işin ve işyerinin özellikleri de gözetilerek meşru olup olmadığı irdelenmelidir. Bu denetlemede iletişim akışı ile iletişim içeriklerinin incelenmesi arasında ayırım yapılarak içeriklerin incelenmesi yönünden daha ciddi gerekçeler aranmalıdır.

E-posta hesabı üzerinden yapılan iletişimin denetlenebileceğine ilişkin önceden tam ve açık bir bilgilendirme yapılmadığı hâllerde, çalışanın kurumsal e-posta üzerinden kişisel yazışmalar yapabileceği işveren tarafından da öngörülebilecek bir durumdur. Bu nedenle çalışana açık bir

bilgilendirmenin yapılmadığı hâllerde hak ve özgürlüklerine bir müdahalede bulunulmayacağı hususunda çalışanlar makul bir beklenti taşıyabilir.

Somut olayda işveren tarafından başvurucunun kurumsal e-posta hesabı üzerinden yapılan iletişimin izlenebileceği ve denetlenebileceği yönünde açık bir bilgilendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan e-posta iletişim içerikleri gerekçe gösterilerek başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Ancak işveren davalı taraf olarak yargılama sürecinde kişisel verilerin işlenmesinin hukuki dayanağı ve işlemenin amaçlarını gösterir bir bilgilendirme yapıldığını ortaya koyamamıştır. Bu bağlamda böyle bir bilgilendirmenin yapılıp yapılmadığı derece mahkemelerince tartışılmamış, başvurucunun rızası alınmadan ve önceden bir bilgilendirme yapılmadan e-posta içeriklerine erişildiği yönündeki esaslı iddiaların karşılanmadığı görülmüştür.

Ayrıca başvurucunun e-posta iletişiminin içeriğine erişilmesini zorunlu kılan bir durumun mevcut olduğunun işveren tarafından açıklanmadığı, fesih bildiriminde ise "iddiaların araştırılması ve ekip üyeleri arasındaki ilişkilerin anlaşılabilmesi" amaçlarının belirtilmesiyle yetinildiği görülmüştür. Ancak aynı amaca ulaşılabilmesi bakımından farklı araçlar da mevcut olduğu hâlde niçin e-posta içeriklerinin incelenmesinin zorunlu ve gerekli görüldüğü işveren tarafından açık bir şekilde ortaya konulamamıştır. Derece mahkemeleri tarafından da somut olay bu yönüyle tartışılmamıştır.

Öte yandan somut olayda işveren tarafından yapılan müdahalenin kapsamının tartışılması gerekir. Bu bağlamda işverenin yazışma içeriklerine ekip lideri ve başvurucunun rızası hilafına erişim sağladığı, ekip lideri ile başvurucu arasında geçen yazışmalar dışında üçüncü kişilerle olan yazışmaların da incelendiği, ayrıca konu ile ilgili olup olmadığı belirsiz içeriklere de erişildiği ve bu içeriklerin de iş akdinin feshine dayanak yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun kişisel verisi kapsamında olan e-postaları ile ilgili olarak trafik bilgisi ile yetinilmediği gibi içeriklerine de kapsamı belirsiz olacak şekilde erişildiği ve kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle özel hukuk iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlığı karara bağlayan derece mahkemeleri tarafından anayasal güvenceleri gözeten, özenli bir yargılama yapılarak pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

GÜVEN İLİŞKİSİNİN BOZULDUĞU GEREKÇESİYLE İŞ SÖZLEŞMESİNİN FESHEDİLMESİ NEDENİYLE ÖZEL HAYATA SAYGI HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Ayla Demir İşat (B. No: 2018/24245, 8/10/2020)

OLAYLAR

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği bünyesinde işçi olarak görev yapan başvurunun iş sözleşmesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından Yönetim Kurulu tarafından 667 sayılı KHK dikkate alınarak bildirimsiz ve tazminatsız feshedilmiştir. Başvurunun işe iadesine karar verilmesi için açtığı dava İş Mahkemesi (Mahkeme), istinaf başvurusu da Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen kararı Yargıtay onamıştır.

İDDİALAR

Başvurucu, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurunun özel hayatına ciddi şekilde etki etmesi ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması nedeniyle başvuru özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır. Bu şüphenin başvurunun 2009 yılında açtığı Asya Katılım Bankası (Bank Asya) hesabına dayandığı anlaşılmaktadır. Bank Asya'nın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralardan gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Yargılama dosyasında bulunan ve başvurunun Bank Asya'daki hesabında 2010 yılından itibaren gerçekleştirilen işlemleri gösteren belgeler incelendiğinde FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin nedenlerinin işçi işveren arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koymaktan uzak olduğu değerlendirilmiştir. FETÖ/PDY lideri tarafından Bank Asya'ya para yatırılması yönünde örgüt üyelerine verilen talimattan önceki dönemde başvurunun Bank Asya hesabında gerçekleştirilen işlemler ile söz konusu talimattan sonra gerçekleştirilen işlemlerin benzer olduğu anlaşılmıştır.

Öte yandan anılan talimattan sonra gerçekleştirilen işlemlerin hesaptaki paranın sürekli artması şeklinde olmadığı, para miktarını azaltan birçok işlemin de yapıldığı tespit edilmiştir. Bu işlemlerin muhatapları ile başvurunun düzenli gelir sahibi olduğu dikkate alındığında da toplamdaki artışın hangi gerekçelerle rutin hesap hareketleri olarak nitelendirilmediğinin ortaya konulması gerekir.

Somut olaya konu olan süreçte bu hususta herhangi bir inceleme yapılmadığı, işveren ve derece mahkemelerince verilen kararlarda güçlü ve ikna edici nedenlerin açıklanması konusundaki gerekliliklerin yerine getirilmediği görülmüştür. Dolayısıyla gerçekleştirilen müdahale ile takdir yetkisinin sınırlarının aşıldığı kanaatine ulaşılmıştır. Ayrıca derece mahkemelerince başvuru tarafından ileri sürülen söz konusu hesap artışının rutin bankacılık hareketleri kapsamında olduğu yönündeki itiraz ile ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu hususların derece mahkemelerince yapılacak çelişmeli yargılama sırasında netleştirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde işçi işveren arasındaki güven ilişkisinin başvurucudan kaynaklı olarak zedelendiğini kabul eden idari ve yargısal kararların müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içermediği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Ayrıca bu durumun olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığı da incelenmiştir.

Takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklerle uygun olmadığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle söz konusu tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

D. İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

BİR SİYASİ PARTİ BİNASINA ASILAN PANKARTIN İNDİRİLMESİ NEDENİYLE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İHLAL EDİLMESİ

Deniz Karadeniz ve Diğerleri (B. No: 2014/18001, 6/2/2020)

OLAYLAR

Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti) yerel seçimler dolayısıyla Edirne’de düzenlediği açık hava toplantısı öncesinde Özgürlük ve Dayanışma Partisi teşkilatının bulunduğu binaya “Katil, Hırsız AKP” yazılı bir pankart asılmıştır.

Kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının pankartın indirilmesi ve başvuruçuların yakalanması yolundaki talimatını uygulamak amacıyla binaya girmek istemiştir. Bina içindeki başvuruçular kapıyı açmak istememiş, yaşanan arbede sırasında güvenlik güçleri maddi güç kullanmıştır.

Başvuruçular kolluk görevlilerinden şikayetçi olmuş, Cumhuriyet Başsavcılığı başvuruçular hakkında yürüttüğü soruşturmada düzenlediği iddianameye ek bir kararla kovuşturmaya yer olmadığına hükmetmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği, başvuruçuların itirazını reddetmiştir.

İDDİALAR

Başvuruçular, güvenlik güçlerinin darp ve hakaretine maruz kaldıklarını belirterek, kötü muamele yasağının, pankartın içeriğinin suç oluşturmadığını kaydederek de ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

1. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele İddiası Yönünden

Kolluk görevlileri, görevlerini yaparken bir direnme ile karşılaştıklarında direnmeyi kırabilmek amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Somut olayda, kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının talimatını yerine getirmek amacıyla binaya girmek istemiş ancak başvuruçular kapıyı açmamıştır. Bu durumda kolluk görevlilerinin zor kullanarak binaya girmeye çalışmalarının meşru bir temeli vardır.

Kolluk görevlilerince yakalanmak istenen ancak direnen bir kimsenin yakalanmasına yönelik olarak kullanılan maddi güç, bu kişinin direncinin kırılmasına yetecek ölçüyle sınırlı olmalıdır. Uygulanan güç hiçbir biçimde direncin kırılması amacının ötesine taşmamalı ve direnen kişiye eza verdimeye yönelmemelidir.

Çevik Kuvvet polisi, bina içinde bir odada bulunan başvuruçulara yönelik doğrudan biber gazı kullanmıştır. Bu tür gazların kullanılması, direncin kırılması için elverişli olan diğer araçların öncelikle denenmesi ve bunlardan bir sonuç elde edilememesi koşuluyla hukuka uygun görülebilir. Somut olayda gazın etkilerinden kaçış imkânı bulunmayan kapalı bir alanda gaz sıkılmış, alternatif araçların kullanılmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmemiştir.

Başvuruçuların muhtemel kaçma girişimlerine karşı yeterli önlemler alınmış olmasına rağmen kolluk görevlilerin kapalı bir alana doğrudan gazla müdahale etmesi kullanılan gücün orantılılığı bakımından kabul edilebilir görülmemiştir.

Maddi güç kullanımının orantılı olmadığı, başvuruçuların maruz kaldıkları gücün insan olmaktan kaynaklanan değerlerini ve onurlarını zedeleyecek şekilde elem ve aşağılanma duygusu uyandırdığı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

Öte yandan, kolluk görevlileri hakkındaki şikâyetlerin ayrı bir soruşturma konusu yapılmadığı, başvuruçular aleyhine yürütülen soruşturmada düzenlenen iddianameye ek olarak verilen kararlar sonuçlandırıldığı ve bunun da kolluğun düzenlediği tutanağa dayandırıldığı görülmüştür. Cumhuriyet Başsavcılığı olay yerine ilişkin bir inceleme yapmadan, kapalı alandaki gaz kullanımını irdilemeden ve olaya karışan kolluk görevlilerinin ifadelerini almadan bir sonuca varmıştır. Bu şekilde yapılan bir soruşturma Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özen ve ciddiyetten uzaktır.

Yetkililerce kolluk görevlilerine verilen yazılı talimatlarda, göz yaşartıcı gaz kullanımı sırasında gerçek dışı orantısız güç şikâyetleriyle karşı karşıya kalınmasının önüne geçilebilmesi için görsel kayıt yapılması istenmiştir. Başvuruçular olay sırasında böyle bir kaydın yapıldığını ancak güç kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kaydın kesildiğini ileri sürmüştür. Soruşturma makamları, bu iddiaların gerçeği yansıtmadığını araştırmamıştır. Soruşturmada delil toplama hususundaki bu eksikliklerin soruşturmanın yeterliliği üzerinde derin etkileri olmuştur. Etkili bir ceza soruşturması yürütülmemiş ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutu ihlal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olan ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir.

Başvuru konusu olayların meydana gelmesinin esas nedeni olan pankartta, iktidarda bulunan AK Partiye yönelik değer yargısı niteliğinde iki sert ifade yer almaktadır. Bunlardan "hırsız" ifadesi iktidar partisinin yolsuzluklara bulaştığını ima etmekte, "katil" ifadesi ise PKK terör örgütü ile mücadele kapsamında uygulanan güvenlik politikalarından duyulan memnuniyetsizliği yansıtmaktadır.

Bireylerin veya grupların ekonomiyi düzenleyici mekanizmaların iyi işlemediğinden rant ve yolsuzluk iddialarına kadar bir dizi rahatsızlıklarını yüksek sesle dillendirmeleri, ayrıca hükûmetin hesap vermesini ve yönetimin saydam olmasını istemeleri ancak düşüncelerin herhangi bir engelle karşılaşmadan açıklanabildiği demokratik rejimlerde mümkündür.

Devletin terörle mücadele politikalarının eleştirilmesi ile terör örgütünün faaliyetlerinin desteklenmesi ve meşru gösterilmesi arasındaki ince çizgi her zaman gözetilmelidir. Somut olayın koşullarında “katil” ifadesinin PKK terör örgütünün şiddet eylemlerinin haklılığını ortaya koymak amacıyla sarf edildiğine dair bir veri bulunamamıştır.

Pankartta yer alan sözlerin AK Partiye gönül verenleri belirli bir oranda inciteceği kabul edilebilir. Zikredilen kavramları kullanmaları pankartı açanların açıkça polemik çıkarmaya ve şiddetli tepkiler yaratmaya yönelik üsluplarının bir parçasıdır. İfade özgürlüğü sadece toplum tarafından kabul gören bilgi ve fikirler için değil incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerlidir. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir.

Çağdaş demokrasilerdeki vazgeçilmez önemi nedeniyle kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddete teşvik etmeyen düşüncelerin açıklanması ve yayılması çabalarına sabır ve hoşgörü gösterilmesi gerekir.

Somut olayda polis, Cumhuriyet Savcılığı ve elkoyma kararını veren ilk derece mahkemesi, anılan pankartın o gün bir araya gelen topluluğu tahrik ettiğini, pankart içeriğinin kışkırtıcı, çatışmaların tırmanmasına neden olacak ve kamu düzenini bozacak nitelikte olduğunu gösterememiştir. Pankartın kamu düzeni için tehlike yarattığını ya da saldırgan bir içeriğe sahip olduğunu gösteren bir unsur da tespit edilememiştir.

Önemli ölçüde kamu politikalarını oluşturması nedeniyle bilhassa iktidarda bulunan partinin, kendisine yöneltilen görüş ve ifadeler hangi oranda kabul edilemez görülürse görülsün, eleştiriye katlanma yükümlülüğü oldukça geniştir. İktidardaki partinin politikalarını eleştiren görüş ve düşünceler ne kadar ağır olursa olsun bunlardan dolayı kişilere yaptırım uygulanmamalıdır.

İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, orantılı bulunmadığı ve neticede demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

YENİDEN SEÇİLEN MİLLETVEKİLİNİN YASAMA DOKUNULMAZLIĞINDAN YARARLANDIRILMAMASI NEDENİYLE SEÇİLME VE SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Kadri Enis Berberoğlu (B. No: 2018/30030, 17/9/2020)

OLAYLAR

Olayların yaşandığı tarihte milletvekili olan başvuru hakkında bir gazetede yer alan habere konu bilgileri gazeteciye verdiği ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme ve FETÖ/PDY'ye bilerek ve isteyerek yardım etme iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

Başvurucunun yasama dokunulmazlığının kaldırılması için fezleke hazırlanmış, bundan kısa bir süre sonra TBMM Genel Kurulunda kabul edilen Kanun'la yasama dokunulmazlığının uygulanmayacağı dosyalar hakkında Anayasa'ya geçici 20. madde eklenmiştir. Anılan maddenin yürürlüğe girmesinin ardından Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesi ile başvuru hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. İlk derece mahkemesinin 14/6/2017 tarihli kararı ile niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçundan başvurucunun 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş; duruşmada hazır bulunan başvuru, hükümle birlikte tutuklanmıştır.

Başvuru, mahkûmiyet kararına karşı bozma ve tahliye talebiyle 18/7/2017 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi 13/2/2018 tarihinde, ilk derece mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet hükmünü kaldırmış ve başvurucunun devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgilerini açıklama suçunu işlediğini kabul ederek 5 yıl 10 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvuru mahkûmiyet kararını 9/3/2018 tarihinde temyiz etmiş ve tahliye talebinde bulunmuştur.

Yargılama süreci devam ederken tutuklu bulunan başvuru yeniden milletvekili seçilmiştir. Bunun üzerine başvuru dosyanın temyiz incelemesinin bulunduğu Yargıtay'dan milletvekili seçilmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığına tekrar kavuştuğunu belirterek tahliye edilmesini talep etmiştir. Yargıtay, Anayasa'nın geçici 20. maddesi hükmü uyarınca başvurucunun dokunulmazlık kazanmadığı gerekçesiyle yargılamanın durması talebini reddetmiş, tutukluluk durumu hakkında ise herhangi bir gerekçe açıklamaksızın talebin temyiz isteminin esasıyla birlikte değerlendirilmesine karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazı inceleyen Yargıtay gerek durma kararının incelenmesi yönünden gerekse tutukluluk hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Bunun üzerine başvuru, bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bu arada Yargıtay 20/9/2018 tarihli kararla, Bölge Adliye Mahkemesinin mahkûmiyet kararının onanmasına karar vermiştir. Kararda ayrıca kesinleşen hükmün bir örneğinin Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdiri için TBMM Başkanlığına gönderilmesine ve TBMM üyesi olan başvuru hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza

hükmünün yerine getirilmesinin üyelik sıfatının sona ermesinden sonra mümkün olması gerekçesiyle de Anayasa'nın 83. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca tahliyesine hükmedilmiştir.

Başvurucu Yargıtayın nihai değerlendirmesi üzerine ikinci kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurular aralarında kişi ve konu yönünden irtibat bulunduğu anlaşıldığından birleştirilmiştir.

Hakkındaki mahkûmiyet hükmünün 4/6/2020 tarihinde TBMM Genel Kurulunda okunmasıyla başvurucunun milletvekilliği sıfatı sona ermiştir.

İDDİALAR

Başvurucu; milletvekili olarak dokunulmazlık hakkını yeniden kazandıktan sonra yargılamaya devam edilmesi ve tutukluluğun sürdürülmesi nedenleriyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

A. Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlali İddiası

Somut olayda Anayasa'nın 83. maddesinin "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz" biçimindeki ikinci fıkrasının birinci cümlesinin genel hüküm; geçici 20. maddenin ise söz konusu genel hükme getirilen bir istisna hükmü olduğu anlaşılmaktadır.

Her bir dokunulmazlık statüsünün bir yasama döneminde kazanılıp yasama dönemi sona erdiğinde de kaybedileceğini ifade eden Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca tekrar seçilen milletvekilinin yeniden dokunulmazlık kazanacağı kuralı esastır ve geçerliliğini korumaktadır.

Geçici 20. madde açık bir şekilde ikinci fıkraya bir istisna getirdiğine göre tekrar seçilen milletvekilinin 83. maddenin dördüncü fıkrası uyarınca yasama dokunulmazlığını kazanmasını engelleyen bir istisna hükmü yoktur. Böyle bir istisna hükmü anayasa koyucu tarafından ayrıca ve açıkça konulmadığına göre yeni seçilen milletvekilleri 83. maddenin sağladığı dokunulmazlıktan tam olarak faydalanır; TBMM yeniden dokunulmazlığını kaldırmadığı sürece haklarında soruşturma yürütülemez ve kovuşturma yapılamaz.

Somut uyuşmazlıkta genel kural olan Anayasa'nın 83. maddesi dar, istisna olan geçici 20. madde ise geniş yorumlanmıştır. Bir istisna geniş yorumlanamaz ve istisnanın kapsamı genişletilemez. Bu ilkenin doğal sonucu olarak başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesinden sonra statüsünün geçici 20. madde ile getirilen istisna kapsamına girip girmediği konusunda tereddüt oluşmuş ise başvurucunun durumunun o istisnanın kapsamına girmediği, dolayısıyla kaideye tabi olduğu kabul edilmelidir.

Anayasal bir kurum olan yasama dokunulmazlığı milletvekillerinin bir engelle karşılaşmadan yasama faaliyetlerine serbestçe katılmalarını sağlamaya yönelik bir koruma mekanizması niteliğindedir. Bu nedenle yasama dokunulmazlığı, temsili demokrasinin işleyişi bakımından önemli bir işleve sahiptir. Anayasa yargısına hâkim olması gereken hak eksenli yaklaşım yasama dokunulmazlıklarına ilişkin anayasal kuralların yorumlanması için de geçerlidir. Başvurucunun milletvekili seçildikten sonra yargılandığı davada

durma kararı verilmeyerek tahliyesine hükmedilmeksizin yargılanmaya devam olunması ve bölge adliye mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün onanması Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile getirilen istisna hükmünün lafzına ve amacına aykırı olarak geniş bir biçimde ve başvurucunun Anayasa'nın 67. maddesinde koruma altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının aleyhine olacak şekilde yorumlanması ile mümkün olmuştur.

Sonuç olarak Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile getirilen istisna hükmünün yeniden milletvekili seçilen başvuru hakkında uygulanması mümkün değildir. Yeniden milletvekili seçilen başvuru Anayasa'nın geçici 20. maddesi kapsamında değerlendirilerek genel hüküm olan 83. maddesinin dördüncü fıkrasının emredici hükmü gereği dokunulmazlığı tekrar kazandığının kabul edilmemesi, maddenin sözüyle çelişen ve anayasa koyucunun iradesine aykırı bir yorum olmuştur.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, yeniden milletvekili seçilmesine karşın hükmen tutuklu olarak kovuşturma sürdürülüp infaz evresine geçilerek başvuru yasama dokunulmazlığını koruyan Anayasa'nın 83. maddesi hükmüne aykırı davranıldığına, dolayısıyla Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiası

Anayasa Mahkemesi, başvuru seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak yaptığı incelemede Anayasa'nın 83. maddesi uyarınca başvuru tekrar milletvekili seçilmesiyle birlikte -hükümle beraber verilen tutuklama kararına konu dosya bakımından da- yeniden yasama dokunulmazlığından yararlanması gerektiği sonucuna varmış, aksi yöndeki değerlendirmelerin Anayasa'nın sözüne uygun olmadığı kanaatine varmıştır.

Söz konusu tespit ve değerlendirmelerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden de geçerli olduğu açıktır. Buna göre başvuru 24/6/2018 tarihinde yapılan genel seçimlerde yeniden milletvekili seçilmesi dolayısıyla milletvekili seçildiği tarih itibarıyla tekrar yasama dokunulmazlığından yararlanmaya başladığının, bu nedenle anılan tarihten sonra tutulmaya devam ettirilmesinin Anayasa'nın 83. maddesiyle bağdaşmadığının kabulü gerekir.

24/6/2018 tarihinde yapılan genel seçimlerde yeniden milletvekili seçilmesi dolayısıyla tekrar elde ettiği yasama dokunulmazlığı nedeniyle hükümle birlikte uygulanan tutukluluğunun devam ettirilmesi önünde doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan bir engel olmasına rağmen başvuru -buna dayalı- tahliye talebi 29/6/2018 tarihinden itibaren 20/9/2018 tarihine kadar esas bakımından incelenmemiş ve bu süreç boyunca başvuru mahkumiyete bağlı olarak tutulması devam etmiştir. Başvuru anılan tarihler arasında hürriyetinden yoksun bırakılması yasama dokunulmazlığına ilişkin güvencelerin yer aldığı Anayasa'nın 83. maddesiyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

E. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

LEHE KARAR VERİLMESİNE RAĞMEN İTİRAZDA ALINAN BAŞVURU BEDELİNİN İADE EDİLMEMESİ NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Farmasol Tıbbi Ürünler San. ve Tic. A.Ş. (2) (B. No: 2017/37300, 15/1/2020)

OLAYLAR

Tıbbi ürünlerin ticaretiyle uğraşan başvuru şirketi (başvuru) Kamu Hastaneleri Birliği tarafından düzenlenen ihalede ihale komisyonunca ihale dışı bırakılmıştır. İdare başvuru şirketini reddetmiştir. Başvuru bunun üzerine 6831 TL başvuru bedeli ödeyerek Kamu İhale Kurumuna (KİK) itirazın şikâyet başvurusunda bulunmuştur. KİK başvuru hakkı bulmuştur.

Başvurucunun itirazın şikâyet başvuru bedelinin iade edilmesi talebi KİK tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru söz konusu idari işlemin iptali istemiyle KİK aleyhine İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme davaya konu başvuru bedellerinin idarenin gelirleri arasında sayıldığına vurgu yapmış, ayrıca başvuru bedeli alınmasına ilişkin kanun hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edilmediğine işaret ederek ret kararı vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, itirazın şikâyet sürecinde alınan başvuru bedelinin, lehe karar verilmesine rağmen iade edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuru konusu olayda KİK'e yapılan itirazın şikâyet başvurusunda başvuru hakkı bulunmuş ve düzeltici işlem belirlenmesine karar verilmiştir. KİK'in düzeltici işlem belirlenmesine karar vermesinin nedeni ihaleyi gerçekleştiren idarenin hukuka aykırı işlemidir.

4734 sayılı Kanun'a göre isteklilerin şikâyet ve itirazın şikâyet yollarını tüketmeden dava açmaları mümkün değildir. Başvuru idarenin hukuka aykırı işleminin tespitini sağlayabilmek adına itirazın şikâyet başvuru bedeli yatırmak durumunda kalmıştır. Başvuru şikâyetinde hakkı çıkmasına ve ihaleyi yapan idarenin hukuka aykırı işlemi tespit edilmesine rağmen bu tutar kendisine iade edilmemiştir.

Başvurucudan itirazın şikâyet başvuru bedeli alınması kamu yararı amacına dayanmakla birlikte hakkı çıktıktan sonra bedelin iade edilmemesi şeklinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvuru aleyhine aşırı bir külfet yüklememesi gerekir.

Başvuru, mevzuatta öngörülen idari yolları tüketmeden dava açamamaktadır. Doğrudan dava açılabilmesi durumunda itirazın şikâyet

başvuru bedeli ödenmeyecek, haklı çıkılması durumunda ise yargılama giderleri karşı tarafa yüklenecektir. Öte yandan itirazen şikâyet başvuru bedeli idari yargıda dava açma masraflarına göre çok yüksektir. İhaleye katılanların hukuka aykırı bir durumla karşılaştıklarında haklı çıksalar bile itirazen şikâyet başvuru bedelinin kendilerine iade edilmeyeceğini bilmeleri bu yola başvurmalarını engelleyebilir.

Başvuru konusu olayda haklı çıkmasına rağmen itirazen şikâyet başvuru bedelinin iade edilmemesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahale başvurusunun menfaatlerinin dikkate alınmaması nedeniyle ölçüsüzdür. Şikâyetinde haklı çıkan başvurusunun söz konusu başvuru bedelini doğrudan yatırdığı KİK'ten almak yerine ayrı bir dava açmaya zorlanması başvuru aleyhine aşırı bir külfet yüklemiştir. Söz konusu bedel kolaylıkla idari süreç içerisinde ilgili idareye rücu edilebilir. Bu külfetin başvurucuya yükletilmesi mülkiyet hakkının usul güvencelerine uygun düşmez.

Diğer taraftan derece mahkemesince başvuru bedeli alınmasına ilişkin kanun hükmünün Anayasa Mahkemesinin E.2009/9 sayılı kararı ile iptal edilmediği belirtilerek davanın reddine karar verilmiş ise de anılan karar itirazen şikâyet başvuru bedelinin iadesiyle ilgili değildir. Kararda itirazen şikâyet bedeli alınmasının hukuka aykırı olup olmadığı hususu tartışılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

FABRİKA SAHASINA GÖMÜLÜ TEHLİKELİ ATIKLARIN BERTARAF EDİLMEMESİ NEDENİYLE İDARİ PARA CEZASI VERİLMESİNİN MÜLKİYET HAKKINI İHLAL ETMEDİĞİ

Aslan Avcı Döküm Sanayi ve Ticaret A.Ş. (B. No: 2017/39159, 28/1/2020)

OLAYLAR

Kamu makamlarınca başvuru şirkete ait fabrika sahasında yapılan incelemede cüraf atıklarının fabrikanın faaliyet gösterdiği alanda gömülü olduğu tespit edilmiştir. Teknik analizler sonucunda atıkların tehlikeli olduğu belirlenmiş ve başvurucuya idari para cezası verilmiştir. Başvurucunun bu cezaya karşı İdare Mahkemesinde açtığı iptal davası reddedilmiştir. Karar, temyiz kanun yolundan geçerek kesinleşmiştir.

Fabrika sahasında daha sonra yapılan denetimlerde, şirkete tanınan sürede tehlikeli atıkların bertaraf edilmediği ve çevredeki su kuyularında yüksek oranda ağır metallerin olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine başvuru şirkete yeni bir idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucunun İdare Mahkemesinde açtığı iptal davası reddedilmiş, temyiz edilen karar Danıştay tarafından onanmış, başvuru karar düzeltme istemi de kabul edilmemiştir.

İDDİALAR

Başvuru; tehlikeli atıkların bertaraf edilmesinin hukuken ve fiilen imkânsız olduğunu, cezai sorumluluk doğmadığı hâlde ölçüsüz bir ceza verildiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Tehlikeli atıkların bertaraf edilmesi, çevrenin korunması ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı açısından büyük önem arz etmektedir.

Başvuru şirkete verilen cezaya dayanak incelemede fabrika sahasından alınan numunelerin analiz edilmesi sonucu atıkların çevreyi kirlettiğinin sabit olduğu görülmüştür. İdari para cezası verilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı ve çevrenin korunması amacına yönelik olduğu değerlendirilmiştir.

Tehlikeli atıkların bertaraf edilmesine ilişkin fiilî bir kısıtlama olmadığı ve mülkiyet hakkına müdahaleye karşı başvuru kişinin etkin bir biçimde itiraz edebilme olanağı bulunduğu görülmüştür.

Başvuru, olay tarihinde yürürlükte olmayan kanun hükmüne dayanılarak para cezası verildiğini ileri sürse de yapılan denetimlerde tehlikeli atıkların bertaraf edilmediğinin tespiti üzerine 2872 sayılı Kanun uyarınca idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezası uygulanan eylemin gerçekleştiği tarihte söz konusu kanun hükmünün yürürlükte olduğu anlaşılmıştır.

İdari para cezası dışında başvurucuya herhangi bir adli veya idari yaptırım uygulanmamış, müsadere veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi ya da şirketin faaliyetlerinin engellenmesi gibi bir tedbir yoluna da gidilmemiştir. Ayrıca idari para cezası verilmesine yol açan fiilin başvurucunun kusurundan kaynaklandığı, kamu makamlarının özensiz bir tutum veya davranışının ise söz konusu olmadığı gözetilmiştir.

Başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

SPOR KULÜBÜNÜN FORMA REKLAM GELİRİNDEN İDARENİN PAY ALMASI NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Fenerbahçe Spor Kulübü Derneği (B. No: 2017/4483, 13/2/2020)

OLAYLAR

Fenerbahçe Spor Kulübü Derneği (başvurucu) 2012-2013 sezonu Kadınlar Voleybol Ligi'nde giyilecek formalara reklam alınmasına ilişkin olarak bir şirket ile sözleşme yapmıştır.

Spor Genel Müdürlüğü (İdare) reklam sözleşmesinden elde edilen gelirin yüzde 5'inin ilgili yönetmelik uyarınca kendilerine ödenmesi gerektiğini belirterek Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Söz konusu yönetmelik 2014 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Mahkeme reklam gelirinden gereken payın İdareye ödenmesine hükmetmiştir. Başvurucunun temyiz ettiği karar Yargıtay tarafından onanmış, karar düzeltme talebi de reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu; alacak davasının kabulüne dayanak olan yönetmeliğin Mahkeme kararından önce yürürlükten kaldırıldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin öncelikle belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanuni temelini bulunması gerekmektedir.

Gençlik ve spor organizasyonlarının giderlerini karşılamak amacıyla kamu makamları düzenleyici kurallar getirebilir. Bu kapsamda idarenin gözetim ve denetiminde düzenlenecek olan spor organizasyonlarına katılan kulüplerin elde ettiği reklam gelirleri üzerinden birtakım malî yükümlülükler öngörülebilir. Bununla birlikte reklam gelirleri üzerinden pay alınması suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olması gerekir. Kanunda olmayan bir malî yükümlülüğün ilk elden yönetmelik veya benzeri işlemle getirilmesi kanunla öngörülme şartının ihlali sonucunu doğurur.

3289 sayılı Kanun'da oyunların düzenlenmesi ile ilgili reklam gelirleri İdarenin gelirleri arasında gösterilmiştir. Ancak kastedilenin İdarenin doğrudan tarafı olduğu sözleşmeler sonucu elde edeceği reklam gelirleri mi, yoksa bu Kanun'a dayanılarak hazırlanan Yönetmelik'te düzenlendiği gibi spor kulüpleri ve sporcular ile reklam veren arasındaki reklam sözleşmeleri karşılığı belirlenen reklam gelirleri mi olduğu konusunda kanuni bir açıklık bulunmamaktadır.

Başvurucu kulübün elde ettiği reklam geliri üzerinden İdareye hangi oranda ödeme yapacağına ilişkin olarak Kanun'da herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Reklam gelirinden alınacak payın alt veya üst sınırlarını gösterir

bir düzenleme de Kanun'da bulunmamaktadır. Müdahalenin dayandığı yüzde 5 oranındaki pay ilk elden Yönetmelik'te öngörülmüştür. Bu nedenle kanuni bir dayanağı bulunmadan doğrudan Yönetmelik hükümleri ile malî yükümlülük öngörülmesi ve bu suretle mülkiyet hakkına müdahale edilmesi kanunilik unsurunu sağlamaz.

Başvurucudan alınan reklam geliri payının esaslı unsurlarının kanunla belirli ve öngörülebilir bir biçimde düzenlenmediği ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'da öngörülen kanunilik ilkesini ihlal ettiği değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

YURT DIŞINDA GEÇEN HİZMET SÜRELERİNİ BORÇLANMANIN, VATANDAŞLIĞA ALINMA TARİHİNDEN ÖNCEKİ SÜRE İÇİN TANINMAMASI NEDENİYLE AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLMESİ

Bedrettin Morina (B. No: 2017/40089, 5/3/2020)

OLAYLAR

Sonradan Türk vatandaşı olan başvuru yurt dışında çalıştığı süreler için borçlanma bedelini yatırarak 1/7/2009'dan itibaren SGK'dan yaşlılık aylığı almaya hak kazanmıştır. Ancak SGK, 22/1/2015 tarihinde başvuru yaşlılık aylığını kesmiő ve ödenen paranın iadesini istemiştir. 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaőlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun'a dayandırılan gerekçede, başvuru yaşlılık aylığını kazandığı tarihten önce yurt dışında geçen çalışma süresini borçlanmasının mümkün olmadığı ve bu süre düşüldükten sonra kalan çalışma süresinin de yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli olan asgari süreyi karşılamadığı belirtilmiştir. Başvuru yaşlılık aylığı kararına yaptığı itiraz SGK tarafından reddedilmiştir.

Başvuru bunun üzerine İş Mahkemesine (Mahkeme) başvurmuştur. Mahkeme Türk vatandaőlıĐını kazandıktan sonraki süre üzerinden (3600 günü doldurduğu için) başvuru yaşlılık aylığı ödenmesine karar vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay hükmü bozmuő, Türk vatandaőlıĐına geçen başvuru yaşlılık aylığını kazandıktan önce yurt dışında geçen çalışma süresini borlanamayacağına ve başvuru yaşlılık aylığı isteyeği sigortalı olma talebi de bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme bozma kararındaki gerekçelere atıf yaparak davanın reddine karar vermiştir. Temyiz edilen karar onanarak kesinleşmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, yurt dışında geçen hizmet sürelerini borçlanma imkânının, vatandaşlığa alınma tarihinden sonraki süre için tanınması nedeniyle mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda başvuru yaşlılık aylığı konu yaşlılık aylığı Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülktür. Bu nedenle başvuru yaşlılık aylığı mülkiyet hakkı bağlamında ayrımcılık yasağı iddiası yönünden değerlendirilmiştir. Mülkiyet hakkı bağlamında ayrımcılık iddiasının incelenmesinde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında mülkiyet hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenecek, bundan sonra farklı muamelenin objektif ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve müdahalenin ölçülu olup olmadığı sorgulanarak sonuca varılacaktır.

Doğumla vatandaşlığı elde edenler ile sonradan vatandaş olanların çalışma şartları ve bu çalışmaların sosyal güvenlik sistemi içindeki yeri benzer özellikler taşımaktadır. Bu durumda, yurt dışındaki hizmet sürelerinin borçlandırılması suretiyle yaşlılık aylığı tahsis edilmesi bakımından doğuştan ve sonradan Türk vatandaşı olanlar karşılaştırılabilir birer kategori oluşturmaktadır.

3201 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması kapsamında vatandaşlığı doğumla kazanan kişilere borçlanma imkânı tanınırken sonradan vatandaşlığa alınanlara vatandaşlık öncesi çalışmalar için borçlanma imkânı tanınmamıştır.

Doğuştan Türk vatandaşı olan bir kimse yurt dışındaki bütün çalışma süreleri için prim borcu ödeyerek yaşlılık aylığı alabilmekteyken sonradan Türk vatandaşı olan başvuru, vatandaşlığı kazanmadan önceki yurt dışı çalışma süreleri için borçlanma imkânından ve dolayısıyla yaşlılık aylığından yoksun kalmaktadır. Vatandaşlığın kazanılma anına göre bu şekilde farklı bir muamele yapılmasını gerektirir nesnel ve makul bir gerekçe ise bulunmamaktadır.

Kamu makamlarının yurt dışında geçen hizmet sürelerinin borçlanması bakımından belirli bir takdir yetkisi bulunmakla birlikte somut olayda başvurucu vatandaşlığı kazandığı tarihten önceki yurt dışı hizmetleri için borçlanma imkânı tanınmaması haklı ve objektif bir gerekçeye dayanmadığı için mülkiyet hakkına yönelik ayrımcı bir muameleye yol açmıştır. Çalışma çağını geride bırakmış başvuru bu ayrımcı müdahale sonucunda sosyal güvenlik şemsiyesinin dışında kaldığından aşırı bir külfet altına girmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

TUTUKLULUK SÜRESİNCE MUHTARLIK MAAŞI ÖDENMEMESİ NEDENİYLE MÜLKİYET HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Doğan Depişgen (B. No: 2016/12233, 11/3/2020)

OLAYLAR

Yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanan muhtar olan başvuru yargılama sonucu beraat etmiştir. Beraat kararı temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Başvuru Maliye Hazinesi aleyhine tazminat davası açmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermiş, temyiz aşamasında Yargıtay başvurunun tutuklu kaldığı süreye ilişkin olarak ödenmediği iddia olunan muhtarlık maaşına dayalı gelir kaybı yönünden idareye ve sonrasında idari yargı yerlerine başvurusu gerektiğini belirtmiştir.

Başvuru Mahalli İdareler Bürosuna başvurarak tutuklu kaldığı dönemde ödenmeyen muhtarlık maaşlarının kendisine ödenmesini talep etmiştir. Bu talebi reddeden İl Özel İdaresi, Köy ve Mahalle Muhtarlarının Ödeneklerinin Ödenme Usulü, Köy ve Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Tarafından Verilecek Resmi Evrak ile Mahalle Muhtarlarının Harç Tahsilatının ve Paylarının Ödenme Biçimi Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik) gereği tutuklu bulunan süreler için ödenek verilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Başvuru İl Özel İdaresine karşı dava açmıştır. Davayı reddeden İdare Mahkemesi başkasının vekâlet ettiği muhtarlık görevi nedeniyle başvurunun muhtarlık ödeneğinden yararlanmasına olanak bulunmadığını kaydetmiştir. Başvurunun itiraz istemi ve sonrasında karar düzeltme talebi reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru, tutuklu kaldığı süre için muhtarlık maaşının ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvuru hakkındaki beraat kararının kesinleşmesinden sonra 5271 sayılı Kanun uyarınca maddi ve manevi zararlarının tazmini için dava açmış ve kazanmıştır. Ancak başvurucuya tutuklu kaldığı dönemde alması gereken muhtarlık maaşı verilmemiştir. Bunun üzerine başvuru idari yargıda dava açmıştır.

Mahalle muhtarı olarak seçilen başvuru, 2108 sayılı Kanun hükümlerine göre muhtarlık ödeneği almaya hak kazanmıştır. Ayrıca beraat ettiğinden dolayı başvurunun tutuklu kaldığı süre için uğradığı zararların tazmin edilmesi gerektiği de tespit edilmiştir. Buna göre başvurunun söz konusu zararlarının karşılanması ve bu kapsamda muhtarlık ödeneğini elde etme yönünde meşru bir beklentisinin olduğu kabul edilmiştir.

İdari yargı yerleri, -Kanun'da yer almamakla birlikte- Yönetmelik'teki düzenlemeye atıf yaparak bu aylıkların ödenemeyeceği yönündeki bir yorumla başvurunun talebini reddetmiştir. Oysa başvuru ilgili Yönetmelik'te değinilen hastalık veya izin gibi sebeplerle kendi isteğiyle görevinden ayrılmasıdır.

Derece mahkemeleri ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümlerini yorumlarken başvurunun hangi sebeple görevinden ayrılmak zorunda kaldığını dikkate almamıştır. Başvurucunun maaşının Kanun gereği ödenmesi zorunlu olup aksi yönde bir sınırlama yoktur. Yönetmelik'teki düzenleme dikkate alınsa dahi başvurunun kendi isteği dışında görevinden ayrılmaya zorlandığı göz önünde bulundurulmalıdır.

İlgili kanun hükümlerine göre tutuklama sebebiyle başvurunun uğradığı zararların tazmininin gerektiği kabul edildiği hâlde söz konusu aylıkların başvurucuya ödenmemesinin haklı bir sebebi ortaya konulamamıştır. İlgili kanun ve yönetmelik hükümlerinin derece mahkemelerince katı bir biçimde yorumlanması nedeniyle muhtarlık aylıklarının ödenmemesi başvurucuya aşırı bir külfet yüklemiştir. Mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil denge başvuru aleyhine bozulmuştur. Başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale bu sebeple ölçülü değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

F. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

GEREKÇELİ KARAR TEBLİĞ EDİLMEYEN DOSYANIN BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİNE GÖNDERİLMESİ NEDENİYLE ADİL YARGILANMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

İbrahim Kaya (B. No: 2017/29474, 28/1/2020)

OLAYLAR

Başvurucu, mahkûmiyet kararının tefhiminden (kararın duruşmada taraflara sözle bildirilmesi) sonra istinaf kanun yoluna başvurmuş; kararın yasaya aykırı olduğunu, gerekçeli kararın tebliğinden sonra ayrıntılı olarak istinaf yoluna başvuru nedenlerini açıklayacağını belirtmiştir. Hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğu Mahkemece öğrenilmesine rağmen gerekçeli karar başvurucuya tebliğ edilmeden dosya -sanık tarafından gerekçeli istinaf nedenleri sunulmaksızın- Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi istinaf talebini esastan reddetmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, gerekçeli karar tebliğ edilmeden dosyanın kanun yolu denetimi yapan mahkemeye gönderilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Dolandırıcılık suçundan mahkûmiyetine karar verilen başvurucuya kısa karar tefhim edilmiş, mahkûmiyet kararının gerekçesine dair bir açıklamada bulunulmamıştır.

Olayda başvurucuya gerekçeli karar tebliğ edilip başvurunun ayrıntılı istinaf sebeplerini ileri sürmesi beklenmeden dosya Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmiş ve bu sebeple başvuru kanun yoluna başvurma nedenlerini sunamamıştır.

Kanun yoluna başvuru süresi tefhimle başlayan başvuru gerekçesini bilmediği bir hükme karşı istinaf kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullanamamıştır. Başvurucunun beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek kanıtları ileri sürebilmesi için hangi gerekçe ile cezalandırıldığını bilmesi gerekir. Dolayısıyla yargılamanın esaslı belgelerinden olan gerekçeli kararın başvurucuya tebliğ edilmemesi ihlale neden olmuştur.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

DURUŞMAYA SES VE GÖRÜNTÜ BİLİŞİM SİSTEMİYLE KATILIMIN SAĞLANMAYA ÇALIŞILMASI NEDENİYLE DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Emrah Yayla (B. No: 2017/38732, 6/2/2020) ve Şehrivan Çoban (B. No: 2017/22672, 6/2/2020)

OLAYLAR

Başvurucu Emrah Yayla'nın ceza infaz kurumundaki eylemleri nedeniyle hakkında disiplin soruşturması açılmıştır. Disiplin Kurulu başvurucuya ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma ve hücreye koyma cezası vermiştir. Başvurucu, anılan karara karşı İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Hâkimlik şikâyetin duruşmalı olarak inceleneceğini, başvurunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) odasında hazır bulundurularak savunmasını yapabileceğini belirtmiştir. SEGBİS odasında hazır bulundurulan başvuru mahkeme huzurunda savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. Hâkimlik, hükümlünün duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılmasının ceza muhakemesi ilkelerine uygun olduğunu, bu yönde Anayasa Mahkemesi kararları bulunduğunu belirterek başvurunun Disiplin Kurulu kararına yaptığı itirazı reddetmiştir. Başvurucunun, SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, duruşma salonunda savunma yapma hakkının kullandırılmadığını ve tanıklara soru sormadığını belirterek karara yaptığı itiraz Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

Hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kamu davası açılan başvuru Şehrivan Çoban yargılamanın ilk celsesinde hazır bulunmuş ve Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) savunma yapmıştır. Güvenlik riski nedeniyle başvuru başka bir şehirdeki ceza infaz kurumuna sevk edilmiştir. Mahkeme, başvurunun yapılması planlanan duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılımının sağlanması için İnfaz Kurumuna müzekkere yazmıştır. Başvurucu; Mahkemeye sunduğu dilekçede SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılmak istemediğini, duruşmada hazır bulunarak savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. Yargılamanın son celsesinde Mahkeme, başvurunun bizzat duruşmada hazır bulunma talebini değerlendirmiş ve video konferans yöntemi ile savunma alınmasının ilgili mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir. Mahkeme başvurunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Başvurucu; hükmü temyiz etmiş fakat Yargıtay hükmü onamıştır.

İDDİALAR

Başvurucular, duruşmada hazır bulunma taleplerinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya katılımlarının sağlanmaya çalışılması nedeniyle duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Türk hukuk uygulamasında yakın dönemde gerçekleştirilen en önemli projelerden biri olan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminin (UYAP) ve bunun bir parçası olan SEGBİS'in adil yargılanma hakkı bağlamında sağladığı yararlar ve bu sistemlerin geliştirilerek uygulanmaya devam edilmesinin önemi inkâr edilemez.

Tarafların duruşmada hazır bulunma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Kişinin duruşmada bizzat

hazır bulunma hakkına belirli ölçüde sınırlama getiren bir uygulama olan SEGBİS vasıtasıyla duruşmaya katılımının sağlanmaya çalışılmasının kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Duruşmada bizzat hazır bulunmanın önemine istinaden kanun koyucu 5271 sayılı Kanun'un uygulandığı durumlarda hâkim veya mahkemenin ancak zorunlu gördüğü durumlarda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle duruşmalara katılıma karar verilebileceğini düzenlemiştir. Başvurularda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Ölçülülük; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, orantılılık bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Gereklilik ise hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesi anlamına gelmektedir.

SEGBİS'in suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar ile medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanması kategorik olarak Anayasa'ya aykırı bir durum değildir. Ancak kişinin duruşmada bizzat hazır bulunma hakkına belirli ölçüde sınırlama getiren bir uygulama olan SEGBİS vasıtasıyla duruşmaya katılımının neden gerekli olduğu derece mahkemelerince gösterilmelidir.

Emrah Yayla Başvurusu Yönünden

Somut olayda, tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumundan duruşma salonuna transferleri nedeniyle oluşan gecikmelerin azaltılması ve yargılamaların hızlandırılması sebebiyle duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahale makul sürede yargılama yapılması amacına ulaşılması bakımından elverişli bir araçtır.

Başvurucunun disiplin cezasına konu eylemleri, temel olarak İnfaz Kurumu idaresinin uygulamalarına karşı gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca başvuru, infaz koruma memurları hakkında kendisine şiddet uyguladıkları iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuş olması nedeniyle İnfaz Kurumunda iddia ve savunmalarını etkili bir şekilde ileri süremeyeceğini belirterek duruşma salonunda hazır bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Buna karşılık Hâkimliğin duruşmada bizzat hazır edilmemesini gerekli kılan koşulları belirtmeden başvuru, SEGBİS aracılığıyla dinlenilmesi yoluna gittiği görölmektedir.

Hâkimlik kararında başvuru, ceza infaz koruma görevlilerinin kötü muamelesi nedeniyle bu kişiler hakkında suç duyurusunda bulunması dolayısıyla İnfaz Kurumu koşullarında baskı altında bulunduğunu ifade etmesi değerlendirmeye konu olmamıştır. Hâkimlikçe başvuru, duruşmada bizzat hazır bulunma talebi kabul edilmezken yalnızca "SEGBİS yönteminin yüz yüzelik ilkesini sağladığı" şeklinde kategorik bir gerekçeye dayanılmıştır.

Somut olayda başvuru, duruşmaya bizzat katılması yönünde hiçbir çaba içine girilmemiş, aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamasının niçin gerekli görüldüğü de açıklanmamıştır. Bu

çerçevede Hâkimlikçe hiçbir alternatif değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler de sunulmadan başvurunun duruşmada hazır bulunma talebi reddedilmiştir.

Uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda Hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvurunun yokluğunda duruşma yapılması ve duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçilmemesi müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır.

Şehrivan Çoban Başvurusu Yönünden

Başvurunun SEGBİS yoluyla duruşmaya katılımının sağlanmak istenmesinin amacı Mahkemenin bulunduğu il merkezinde ve çevresinde meydana gelen terör olayları nedeniyle duruşma salonuna transfer sırasında başvurunun ve görevlilerin güvenliği açısından zorluk yaşanmaması ve makul sürede yargılama yapılmasıdır. Dolayısıyla yapılan müdahalenin meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahale başvurunun ve kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması ve makul süre yargılama yapılması amaçlarına ulaşılması bakımından elverişlidir.

Terör örgütü üyeliği gibi nitelikli bir suçtan yargılanan başvuru, yargılama sürerken ceza infaz kurumunun kapasitesinin aşılması ve güvenlik gibi diğer nedenlerle Mahkemenin yargı çevresi dışındaki bir ceza infaz kurumuna sevk edilmiştir. Bununla birlikte anılan nedenler kararda gösterilmemiştir.

İlk derece mahkemesi başvurunun duruşmada hazır bulunma talebini genel olarak bir güvenlik sorununun varlığına işaret ederek reddetmiş, duruşmaya katılımı yönünde bir çaba içine girmemiştir. İlk derece mahkemesinin güvenlik gerekçesi makul görülmeyle birlikte örneğin duruşmanın daha uygun başka bir günde yapılabilmesi önünde herhangi bir engel olup olmadığı araştırılmamıştır. Başvurunun duruşmaya katılımını mümkün kılmayan olaya özgü koşulların varlığı gösterilmemiş ve yeni bir duruşma günü verilmesi dâhil başka alternatiflerin de sonuçsuz kaldığı ortaya konulmamıştır. Başvuru anılan hakkından feragat de etmemiştir. Mahkemenin, başvurunun duruşmaya katılımını sağlamak için herhangi bir alternatif yöntemi denemeden ve bunun mümkün olmayıp SEGBİS yönteminin kullanılmasının zorunlu olduğunu göstermeden başvurunun talebini reddettiği görülmüştür.

Başvurunun esas hakkında işlemlerin yapıldığı duruşmada hazır bulunma talebinin reddedilmesinin zorunlu olduğu derece mahkemelerince somut bir biçimde ortaya konulmadığı için müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle her iki başvuruda da Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

KARARIN SONUCUNU DEĞİŞTİREBİLECEK NİTELİKTEKİ ESASLI İDDİANIN KARŞILANMAMASI NEDENİYLE GEREKÇELİ KARAR HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Mehmet Okyar (B. No: 2017/38342, 13/2/2020)

OLAYLAR

Maliye uzmanlarınca bir üniversitede yapılan denetimde banka hesaplarında bazı usulsüz işlemler görülmesi üzerine inceleme başlatılmış ve üniversitede defterdarlık uzmanı olarak görev yapan kişinin bazı zimmet eylemlerinde bulunduğu iddia edilmiştir.

Olayların geçtiği tarihte söz konusu üniversitede döner sermaye işletme müdürü olarak görev yapan başvuru hakkında da zimmet eylemlerini bilmesine ve denetimle görevli olmasına rağmen eyleme kasten göz yumduğu iddiasıyla Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) kamu davası açılmıştır.

Başvurucu, olayla ilgili olarak Sayıştay tarafından yapılan inceleme sonucunda dava konusu usulsüz işlemlerde sorumluluğunun bulunmadığına karar verildiğini belirterek buna ilişkin Sayıştay kararını dosyaya sunmuştur.

Mahkemece yapılan yargılamada zimmet suçunun işlenmesine imkân sağladığı sonucuna varılan başvuru 2 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. İstinaf kanun yoluna giden başvuru, Sayıştay kararına ilişkin değerlendirme yapılmadığını belirtmiş ancak anılan karar Bölge Adliye Mahkemesi kararı ile kesinleşmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, dava konusu işlemlerde sorumluluğunun bulunmadığına dair Sayıştay kararının mahkemelerce tartışılmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı amaçlayan gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınmıştır.

Somut olayda mahkûmiyet kararından önce Sayıştay başvurusunun dava konusu usulsüz işlemlerde sorumluluğunun bulunmadığına ilişkin karar vermiş ancak Mahkeme, başvurusunun görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme gösterdiği gerekçesiyle mahkûmiyet hükmü kurmuştur.

Sayıştay, yargılamasında başvurusunun mafi sorumluluğunun bulunmadığını tespit ederken işletme müdürlerinin saymanlık müdürleri üzerinde denetim ve kontrol yetkisi bulunmadığı sonucuna ulaşmış ancak Mahkeme aksi yönde bir karar vermiştir. Sayıştay kararı bilgisine sunulmasına rağmen Mahkeme neden aksi sonuca ulaştığını gerekçelendirmemiştir.

Denetim görevinin ihmali suçunun işlenip işlenmediğinin tespitinde işletme müdürlerinin (başvurucunun) saymanlık müdürlüğü üzerinde denetim ve kontrol görevinin bulunup bulunmadığı hususu incelenmelidir. Başvurucunun ayrı ve açık yanıt verilmesini gerektiren saymanlık müdürlüğü üzerinde bu yönde bir yetkisinin bulunmadığı iddiası Mahkemece karşılanmamıştır.

Anayasa'da güvenceye bağlanan tüm temel hak ve özgürlüklerin yorumunda gözetilmesi gereken temel bir ilke olarak düzenlenen hukuk devleti ilkesi, yargı organlarının aynı maddi veya hukuki olgularla ilgili olarak çelişkili kararlar vermekten mümkün olduğunca kaçınmasını gerekli kılar. Aynı maddi veya hukuki vakıalarla ilgili olarak farklı kararlar verilmesi hukuk devleti ilkesini zedeleyebileceği gibi kişilerin hukuka olan inancını da zayıflatır.

Mahkeme kararının gerekçesinde başvurucunun denetim yetkisinin kapsamı ve içeriği yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca, başvurucunun Sayıştay kararına açıkça atıfta bulunan istinaf nedeni de hiçbir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

**BAŞVURUCUYU TEMSİLEN SENDİKANIN AÇTIĞI DAVANIN REDDEDİLMESİ
NEDENİYLE MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ**

Mustafa Berberoğlu (B. No: 2015/3324, 26/2/2020)

OLAYLAR

Sendika işyeri temsilcisi olan başvurucuya çalıştığı kurum tarafından disiplin cezaları verilmiş, sonrasında da çalıştığı bölüme uyum sağlayamadığı gerekçesiyle başka bir birime ataması yapılmıştır. Atama işlemine karşı başvurucuyu temsilen üye olduğu sendika tarafından dava açılmıştır. İdare Mahkemesi davayı reddetmiştir. Temyiz sürecinde kararı onayan Danıştay başvurucunun Sendikaya başvuruda bulunup dava açılması için yazılı yetki verdiği yöneltme dosyada herhangi bir belgenin bulunmadığını belirtmiş, başvurucunun karar düzeltme talebini de reddetmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, üyesi olduğu Sendika tarafından atama işleminin iptali talebiyle açılan davanın ehliyet yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

**MAHKEMENİN
DEĞERLENDİRMESİ**

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir

Somut olayda naklen atama işlemine karşı başvurucuyu temsilen Sendika tarafından dava açılmıştır. Danıştay, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu uyarınca Sendikanın temsil yetkisi verilmesi koşuluyla başvurucu adına idari dava açabileceğini kabul etmiş ancak başvurucunun açık bir temsil yetkisi vermemiş olması sebebiyle Sendikanın dava açma yetkisinin bulunmadığını ifade etmiştir. Başvurucu, Sendikaya yetki verdiği dair belgenin dosyada bulunduğunu, eksik olduğunun kabulü hâlinde de kolaylıkla tamamlayabilecekleri bir belge olduğunu belirterek karar düzeltme yoluna başvurmuş ise de bu talebi reddedilmiştir.

Davanın ehliyet yönünden reddi hâlinde yeni bir dava açılmasının neredeyse imkânsız olduğu gözetildiğinde bu araca ancak son çare olarak başvurulması gerekir. İdari yargıda açılan bir davanın ehliyet yönünden reddedilmesi hâlinde süresi içinde yeni bir dava açılması hemen hemen imkânsızdır. İdari davanın ehliyet yönünden reddi mahkemeye erişim hakkına yönelik oldukça ağır bir müdahaledir. Dolayısıyla bu yola ancak daha hafif, alternatif bir aracın bulunmaması hâlinde müracaat edilebilmelidir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda temsil ve yetki belgesinin eksik olması hâlinde davanın doğrudan reddedilmesini önleyecek mekanizmalar getirilmiştir. Anılan Kanun'da yetki belgesinin eksik olması hâlinde bunun tamamlanması öngörülmüştür. Danıştay kararlarında da eksikliğin ara kararıyla giderilmesi yolunda bir uygulamanın bulunduğu görülmektedir. Bu uygulamanın temel hakların kullanılmasının asıl, sınırlandırmanın ise istisnai olduğu yaklaşımına daha uygun olduğu tartışmasızdır. Ancak somut

olayda Danıştay eksik belgeyi tamamlatma yoluna başvurmamış, daha hafif olan bu müdahale aracına neden başvurmadığına ya da bu aracın neden öngörülen meşru amaca ulaşmayı sağlayamayacağına ilişkin bir açıklama yapmamıştır.

Danıştay, 6100 sayılı Kanun'un davanın doğrudan reddedilmesini önleyecek söz konusu hükümlerinin somut davada neden uygulanamayacağını da tartışmamıştır. Danıştayın bu yorumu başvurucunun mahkemeye erişimini imkânsız kılmıştır.

Danıştayın ulaşılmak istenen amaç için daha hafif bir müdahale aracı yerine başvurucunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracı tercih etmesi gereklilik ilkesine uygun değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

“ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR” KARARINA KARŞI AÇILAN DAVANIN EHLİYET YÖNÜNDEN REDDEDİLMESİ NEDENİYLE MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Kemal Çakır ve Diğerleri (B. No: 2016/13846, 5/3/2020)

OLAYLAR

Başvurucular tarafından, taşınmazlarının bulunduğu mahalleye yakın alanda rüzgâr enerji santrali (RES) projesi yapılacağının öğrenilmesi üzerine söz konusu proje için verilen çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) gerekli değildir kararının iptali istemiyle dava açılmıştır.

İdare Mahkemesince davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir. Gerekçede, ilgili projenin kapsamına giren taşınmazlarının bulunmaması nedeniyle başvurucuların kişisel ve güncel menfaatini etkileyen bir uyuşmazlığın olmadığı belirtilmiştir. Temyize gidilmesi üzerine Danıştay kararı onamıştır.

İDDİALAR

Başvurucular, rüzgâr enerji santrali projesi için verilen ÇED gerekli değildir kararının iptali istemiyle açılan davada davanın esasının incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda, başvurucuların taşınmazlarının bulunduğu alanda ve yakın çevresinde çeşitli RES projeleri yürütülmektedir.

Bireysel başvuruya dayanak davada uyuşmazlık konusu edilen işlem başvurucuların sahibi olduğu taşınmazların yakınında bulunan RES Üretim Tesisi hakkındaki ÇED gerekli değildir karardır. İdare Mahkemesi; başvurucuların işlem nedeniyle menfaat ihlallerinin bulunmadığı, sadece vatandaş veya birey olmanın dava açma ehliyeti sağlamayacağı gerekçesiyle uyuşmazlığın esasını incelememiştir. Kararın temyiz incelemesini yapan Daire tarafından da kararın davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin kısmının onanmasına karar verilmiştir.

Derece mahkemelerinin kararları, davacıların mülklerinin proje sahasına yakın olması veya kullanım amacı gibi öznel koşulları dikkate almaksızın proje sahasında mülkü olmayanların projeye karşı hiçbir durumda dava açamayacakları yönünde kategorik bir yaklaşım içermektedir. Bu yaklaşım, projeden etkilenme potansiyeli bulunan kişilerin de dava açmalarını imkânsız hâle getirdiğinden başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale orantısızdır.

Derece mahkemesinin başvurucuların iptal başvurusuyla ilgili menfaat değerlendirmesine ve buna dair usul kurallarını uygulamasına yönelik yorumu mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorumdur. Bu yorum başvurucuların mahkemeye erişim hakkını neredeyse imkânsız hâle getirmiştir. Bu yorumdan hareketle davanın ehliyet yönünden reddedilmesi başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahaledir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

KABAHATİN TESPİTİ SÜRECİNDE KABAHAT İŞLENMESİNE TEŞVİK EDEN UYGULAMA NEDENİYLE HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Muhsin Hükümdar (B. No: 2016/69274, 5/3/2020)

OLAYLAR

Kolluk görevlileri bir kuruyemiş dükkânında saat 22.00'den sonra alkollü içki satışı yapıldığına ilişkin tutanak düzenlemiştir. Tutanakta, bir polis memurunun müşteri görünümüyle sivil giyimli olarak işyerine girdiği ve alkol alışverişi yaparak durumu tespit ettiği belirtilmiştir.

Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) dükkân sahibi olan başvurucuya gece vakti alkollü içki satışı yaptığı gerekçesiyle idari para cezası vermiştir. Gizli soruşturmacı usulüyle delil toplanmasının hukuka aykırı olduğunu belirten başvurucunun itirazları Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, kolluk görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak hareket ettiği hususunun dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Kanuna göre alkollü içkilerin 22.00 ile 06.00 saatleri arasında perakende olarak satılması yasaktır.

Somut olayda polis memuru gece saatlerinde müşteri görünümüyle girdiği dükkândan önceden seri numarası alınmış parayla alkollü içki satın almış ve sonra polis kimliğini göstererek tutanak düzenlemiştir. Bu tutanak esas alınarak TAPDK tarafından başvurucuya idari para cezası verilmiştir.

Anayasa Mahkemesine göre henüz daha önce işlenmiş olduğu ileri sürülen bir suça ilişkin şüphenin söz konusu olmadığı durumlarda, devletin kamu görevlileri aracılığıyla suç işleyebileceği tahmin edilen kişilerin suç işlemesine imkân verebilecek bir ortamı hazırlaması ve böylelikle kişilerin suç işlemesine imkân sağlaması düşünülemez. Diğer taraftan işlenmiş olduğu ileri sürülen bir suça ilişkin şüphenin bulunduğu durumlarda dahi özel soruşturma tekniklerinin, istisnai bazı durumlarda belirli kısıtlamalarla uygulanacağını içeren ve bireylere yeterli güvenceler de sağlayan kanuni bir dayanağının bulunması gerekir.

Polis memurunun kabahatin işlenmesi sürecinde yalnızca edilgen bir biçimde kabahat teşkil eden eylemi incelemekle sınırlı kalmadığı aksine kabahatin işlenmesinde aktif olarak rol aldığı görülmüştür. Polis müdahalesinden önce, yasak olarak belirlenen saatlerde dükkânda alkollü içki satıldığı yönünde bir şüphe olduğu somut bir biçimde gösterilememiştir. Dolayısıyla kamu görevlisi aracılığıyla kabahatin işlenmesine sebebiyet verildiği anlaşılmıştır.

Başvurucu bu hususu itiraz dilekçelerinde açık bir biçimde öne sürmüş ancak derece mahkemelerinin kararlarında bu yönden hiçbir değerlendirme yapılmamıştır. İtirazı inceleyen hâkimlik müdahalenin anayasal güvencelere uygun olup olmadığını tartışmadan tutanağı esas almıştır.

Öte yandan 5326 sayılı Kanun'da gizli soruşturmacı gibi bir usulün kabahatler yönünden uygulanmasına imkân veren bir düzenleme olmadığı gibi bu konuda 5271 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına imkân veren bir atf da bulunmamaktadır.

Bu durumda suçların soruşturulması ve kabahatlerin ortaya çıkarılması görevinin kamu yararı bakımından önemi ve güçlükleri kabul edilmekle birlikte hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlandığında somut olayın koşulları altında başvurunun Anayasa'nın gerektirdiği hakkaniyete uygun yargılamadan yoksun bırakıldığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bağlamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BEYANLARI MAHKÛMİYET KARARINA ESAS ALINAN TANIĞIN DURUŞMADA SORGULANAMAMASI NEDENİYLE TANIK SORGULAMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ*Hasan Ballı (B. No: 2017/21825, 2/6/2020)***OLAYLAR**

Müşteki H.B. başvuruçunun da aralarında olduğu bazı kişilerin ellerini ve ayaklarını bağlayıp kendisine zorla senet imzalatırdıklarını iddia ederek bu kişilerden şikâyetçi olmuştur. Başvuruçucu, Ağır Ceza Mahkemesince yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Kendisine suç isnadında bulunan tanığı sorgulayamadığını belirten başvuruçucu temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay mahkûmiyet kararını onamıştır.

İDDİALAR

Başvuruçucu, beyanları mahkûmiyet kararına esas alınan tanığın duruşmada sorgulanamaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olayda başvuruçucu ile birlikte aynı suçlardan yargılanan S.K. Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) vasıtasıyla Mahkemece dinlenmiştir. S.K. savunmasında müştekiye karşı işlenen suçlara yönelik anlatımında başvuruçucu aleyhine beyanda bulunmuştur. Bu beyanlar nedeniyle başvuruçunun tanık sorgulama hakkına ilişkin güvencelerden yararlanması gerektiği açıktır.

Mahkeme, yakalanmasına karar verdiği S.K.'nin duruşmada sorgulanamamasının geçerli bir nedeni olup olmadığını belirtmemiştir. Dolayısıyla başvuruçunun tanık sorgulamayı imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Davayla ilgili bilgi ve belgelerin incelenmesi neticesinde gerekçenin bütünü dikkate alındığında mahkûmiyet hükmü kurulmasında S.K.'nin beyanlarının belirleyici olduğu anlaşılmıştır.

Mahkeme, savunması sırasında başvuruçucu aleyhinde beyanda bulunan S.K.'nin beyanlarını duruşmada okumuştur. Başvuruçucu, bu beyanlara karşı itirazlarını ve savunmasını sözlü ve yazılı olarak yapabilmıştır. Tüm bu hususların telafi edici imkânlar olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak müşteki Mahkemece sonraki beyanında başvuruçunun olay yerinde olmadığını, atılı suçları işleyenler arasında bulunmadığını ifade etmiştir.

Müştekinin bu beyanında dikkate alındığında belirtilen hususların başvuruçunun savunma hakkına yönelik kısıtlamayı telafi edecek nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla somut olayda duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesine dayanarak mahkûmiyet hükmü kurulmasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

DAVADA DELİL OLARAK KULLANILAN GİZLİ BİLGİ VE BELGELERDEN HABERDAR EDİLMEME NEDENİYLE SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ VE ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKELERİNİN İHLAL EDİLMESİ

Bünyamin Uçar (B. No: 2017/32004, 3/6/2020)

OLAYLAR

Personel alım sınavında başarılı olan başvurunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan bahisle işlemlerinin sonlandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun işlemin iptali talebiyle İdare Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı dava ve Mahkeme kararına karşı yaptığı istinaf başvurusu reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, iptal davasında delil olarak kullanılan gizli bilgi ve belgelerden haberdar edilmemesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Başvurucu, sözleşmeli subaylık ve muvazzaf astsubay temini sınavlarında başarılı olmasına rağmen güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu gerekçesiyle işlemlerinin sonlandırılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle dava açmıştır.

Dava konusu işlemin temelinde güvenlik soruşturmasının içeriği yer almaktadır. Başvurucunun güvenlik soruşturmasına ilişkin savunmalarını yapabilmek ve iddialarını ileri sürebilmek açısından güvenlik soruşturmasının içeriğinden haberdar olması büyük önem taşımaktadır. Aksi durumda başvuru, İdarelerin (Jandarma Genel Komutanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı) güvenlik soruşturmasının içeriğine dayanarak tesis ettikleri işlem ve dosya içeriğindeki savunmaları karşısında zayıf ve dezavantajlı bir konumda olacaktır.

Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kaldığı açıktır. Ancak bu aykırılığın adil yargılanma hakkı bakımından bir ihlale yol açığının söylenebilmesi için bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelediği değerlendirilmelidir.

Somut olayda Mahkemece davalı İdarelerden işlemlere esas alınan bilgi ve belgelerin gönderilmesinin talep edilmesine karar verilmesi üzerine İdareler tarafından başvuru hakkında gizli ibareli bilgi ve belgeler dava dosyasına sunulmuştur. Mahkeme de bu belgeleri esas alarak davanın reddine karar vermiştir.

Dava dosyalarının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden incelenmesi sonucunda; dava dosyasına sunulan gizli ibareli belgelerin başvurucuya bildirildiğine veya incelettirilme imkânı verildiğine dair herhangi bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır.

Anılan belgelerin neden başvurunun incelemesine açılmaması gerektiğine ilişkin herhangi bir gerekçe ortaya konulmadığı ve bu belgelerden başvurunun haberdar edilmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla davalı İdareler tarafından sunulan ve Mahkeme kararlarında hükme esas alınan gizli ibareli belgelere karşı başvurucuya savunma yapma imkânı verilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

MAHKÛMİYET KARARINDA BYLOCK VERİLERİNE DAYANILMASININ ADİL YARGILANMA HAKKINI İHLAL ETMEDİĞİ

Ferhat Kara (B. No: 2018/15231, 4/6/2020)

OLAYLAR

Anayasa Mahkemesi, başvuruya ilişkin olay ve olgulara geçmeden önce Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) faaliyetlerine ve özelliklerine ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Mahkeme, ByLock programına ilişkin kavramsal açıklamalara, söz konusu programın nasıl tespit edildiğine, adli makamlara ulaştırılmasına ve adli sürece, programın genel ve örgütsel özelliklerine dair genel açıklamalarda bulunmuştur.

Bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte infaz koruma memuru olarak görev yapan başvuru 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma neticesinde Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

Mahkûmiyet gerekçesinde, başvuru 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma neticesinde Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

İDDİALAR

Başvuru; ByLock verilerinin hukuka aykırı şekilde elde edildiğini ve hakkında verilen mahkûmiyet kararına esaslı dayanak teşkil ettiğini, ByLock verilerinin tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasının hukuka aykırı olduğunu ayrıca dijital verilerin mahkeme huzuruna getirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

1. ByLock Sunucusundan Elde Edilen Veriler Yönünden

FETÖ/PDY'nin kamu kurum ve kuruluşlarındaki örgütlenmesinin, bunun yanı sıra başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki faaliyetlerinin millî güvenlik üzerinde tehdit oluşturduğunun soruşturma mercileri ve devletin güvenlik birimlerince kabul edilmeye başlandığı süreçte MİT de kendi görev alanı çerçevesinde bu yapılanmanın faaliyetleriyle ilgili çalışmalarda bulunmuştur.

MİT tarafından yapılan çalışmalar kapsamında FETÖ/PDY mensuplarının örgütsel haberleşmelerinin sağlanması amacıyla geliştirildiği anlaşılan,

ana sunucusu yurt dışında bulunan ByLock adlı bir mobil uygulama ve bu uygulamanın iletişim kurduğu sunucular olduğu tespit edilmiştir.

Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla terör örgütleri gibi son derece karmaşık yapılarla etkin bir şekilde mücadele edilmesi ve bu tür örgütleri gizli yöntemlerle takip etmek amacıyla istihbarat organlarına ve onların yöntemlerine ihtiyaç duyulması kaçınılmazdır. Dolayısıyla terör örgütlerinin çökertilmesi amacıyla gizlilik taşıyan istihbarat yöntemleri kullanılarak bu örgütlerle ilgili bilgilerin toplanması ve analiz edilmesi demokratik toplumlardaki önemli bir ihtiyaca karşılık gelmektedir.

MİT, 2937 sayılı Kanun kapsamındaki görevlerini yerine getirirken rastladığı FETÖ/PDY'ye ilişkin bir veriyi adli makamlara/soruşturma mercilerine iletmıştır. Kendi görev alanındaki bir konuyla (terörle mücadele) bağlantılı ve bir yasal temele dayalı olarak öğrenilen somut bir verinin yetkili adli makamlara bildirilmesinden ibaret olan bu eylemin bir istihbarat organı olan MİT tarafından adli kolluk faaliyeti yürütüldüğü şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Bu bağlamda MİT'in delil toplama amacına yönelik bir çalışmanın sonucunda değil FETÖ/PDY'nin millî güvenlik üzerinde tehlike oluşturduğunun başta MGK olmak üzere kamu makamları tarafından değerlendirildiği bir dönemde bu yapılanmanın faaliyetlerinin tespiti için yürüttüğü istihbari çalışmalarda söz konusu dijital materyallere rastladığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte Cumhuriyet Başsavcılığına soyut ve genel nitelikte olan, duyuma dayalı istihbari bilgilerin değil FETÖ/PDY'nin üye ve yöneticilerinin gizli iletişim aracı olduğu değerlendirilen bir uygulamaya ilişkin dijital verilerin teslim edildiği gözardı edilmemelidir. MİT'in görevi kapsamındaki bir çalışması esnasında rast geldiği dijital materyalleri, içeriğinde suça konu olguların bulunup bulunmadığının incelenmesi için ilgili adli makamlara/soruşturma mercilerine iletmesi o verileri hukuka aykırı kılmaz.

Sonuç olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmayı amaçlayan bir terör örgütüyle ilgili istihbarat çalışmaları sırasında rastlanan ByLock uygulamasına ilişkin verilerin bu örgütle ilgili yürütülen soruşturma ve yargılamalarda maddi gerçeğe ulaşılmasına katkı sunması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır. MİT'in yasal yetkileri çerçevesinde elde ettiği ByLock iletişim sistemine ilişkin dijital materyallerin ve bu materyallerle ilgili olarak düzenlenen teknik raporun Cumhuriyet Başsavcılığına ulaştırılması bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren bir uygulama olarak değerlendirilemez.

2 ByLock Verilerinin Adli Makamlara Ulaştırılmasından Sonraki Süreç Yönünden

ByLock sunucusuna ilişkin dijital materyallerin Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesi üzerine bu aşamadan itibaren soruşturma işlemleri 5271 sayılı Kanun'a göre yürütülmüştür. Adli makamlar, dijital materyallerin

gerçekliği veya güvenilirliği ile ilgili olarak gerekli araştırma, inceleme ve değerlendirmelerde bulunmuş, hâkimliklerce verilen kararlar üzerine veriler teknik birimlerce incelenmiştir. Savunma tarafı da -silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun şekilde- başvurusunun ByLock kullanıcısı olduğu yönündeki delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma imkânı elde etmiştir.

Sonuç olarak somut olayda ByLock verilerinin kanuni bir temele dayanmadan veya hukuka aykırı şekilde elde edildiğine yönelik iddialar açısından bir ihlal bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

B. ByLock'un Mahkûmiyet Kararında Tek veya Belirleyici Delil Olarak Kullanılamayacağı İddiası

Soruşturma birimleri adli makamlara hitaben ByLock programının gizliliğini sağlamaya dönük teknik özelliklerine, kullanım şekline, şifreleme biçimine, cihaza yüklenme yöntemine, kullanım alanlarına ve amacına yönelik olarak ayrıntılı bilgiler içeren teknik ve kronolojik raporlar düzenlemiştir. Raporlarda ByLock programının yaygın ticari mesajlaşma programlarından farklılıklarına ve örgütsel özelliklerine değinilmiştir.

Mesajlaşma ve e-postalarda örgüt mensuplarının ifadelerinde beyan etmiş oldukları örgütsel bazı kısaltmalara ve örgüte ait literatüre yer verilmiştir. İletişim kurabilmek için her iki kullanıcının birbirini eklemesinin gerekmesi, programın örgütsel hücre tipine uygun şekilde kurgulandığının işareti olarak değerlendirilmiştir. Darbe teşebbüsü sonrasında yürütülen soruşturmalara ait dosyalardaki ifadelerde, ayrıca örgüt üyelerinin gönderdikleri mesaj ve elektronik postalarda bu programın örgütsel iletişimi sağlamak üzere oluşturulan bir haberleşme aracı olduğu ve bu amaçla kullanıldığı belirtilmiştir.

Yargı kararları ile adli ve teknik raporlarda belirtildiği üzere ByLock programının indirilmesi, mesajlaşma/haberleşme için yeterli değildir. Haberleşme/mesajlaşma için kayıt sırasında kullanıcılarca belirlenen ve kullanıcıya özel olan kullanıcı adı/kodunun bilinmesi ve arkadaş ekleme işleminin karşı tarafça onaylanması zorunluluğu vardır. Karşılıklı ekleme olmaksızın iletişime geçilme imkânı bulunmamaktadır. Yine yargı kararlarına göre, örgütsel amaçla kullanılması için tasarlanmış bu programı örgütle irtibatı olmayan bir kişinin -genel uygulama mağazaları ile bazı internet sitelerinde rastlayarak indirmesi durumunda bile- bir örgüt mensubunun yardımı olmaksızın kullanması ve başka kişileri arkadaş olarak ekleyip onlarla

iletişim kurması imkânı bulunmamaktadır. Adli işlemlerde de programın cihaza indirilmesi değil anılan uygulamaya kayıt olunması ve örgütsel amaçla kullanılması esas alınmıştır. Yargıtay ve derece mahkemelerince ByLock'a ilişkin olarak yapılan tespit ve değerlendirmelerin olgusal temellerden yoksun olduğunu söylemek mümkün değildir.

Somut olayda mahkeme, başvurunun kendi kullanımındaki cihazlar ve GSM aboneliği vasıtasıyla ByLock sunucusuna bağlanıp bir user-ID olarak bu sisteme dâhil olmasını ve programı örgütsel haberleşmenin gizliliğini sağlamak amacıyla kullanmasını örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak değerlendirmiştir. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken ByLock sunucusundan elde edilen ve teknik birimlerce tespit edilen veriler ile CGNAT kayıtlarına dayanmıştır. Yapısı, kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan kriptolu iletişim ağının başvuru tarafından kullanılmasının terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınması, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

C. Dijital Verilerin Mahkeme Huzuruna Getirilmediği İddiası

Başvurucu, bireysel başvuru formunda söz konusu iddia hakkında yeterli açıklamada bulunmamış ve iddiasını temellendirmemiştir. Başvurucunun ByLock verilerinin kendisiyle ilgili yargılamada kullanılmasının ortaya çıkardığı somut sorunları derece mahkemeleri önünde dile getirip bu kapsamda gerekli araştırma ve incelemelerin yapılmasını istediğine ancak derece mahkemelerinden yanıt alamadığına dair bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

İŞE İADE DAVALARININ ESASLARI İNCELENMEDEN REDDEDİLMESİ NEDENİYLE MAHKEME HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Emin Arda Büyük (B. No: 2017/28079, 2/7/2020) ve Berrin Baran Eker (B. No: 2018/23568, 2/7/2020)

OLAYLAR

Biri üniversitede alt işverene bağlı tıbbi sekreter olarak çalışan, diğeri belediyenin işlettiği bir kreşte temizlik işçisi olarak görev yapan başvurucuların 15 Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsü sonrasında çıkarılan 667 sayılı KHK kapsamında iş akitleri feshedilmiştir. Başvurucular işlerine iadeleri için İş Mahkemelerinde dava açmıştır. Mahkemelerin ret kararı vermesi üzerine istinaf yoluna başvuran başvurucuların istinaf talepleri de Bölge Adliye Mahkemelerince reddedilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucular, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davalarının esasları incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mahkeme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını gerektirir. Mahkeme hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şekli anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almakla kalmaz; aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerekli kılar.

Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şekli anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür.

Somut olaylarda Mahkemelerin gerekçeli kararlarında davaların esastan reddedildiği belirtilmiştir. Ancak Mahkemelerin davaları esastan reddettiklerini ifade etmeleri gerçek anlamda uyuşmazlığın esasının çözümlendiği anlamına gelmez. Uyuşmazlığın esasının karara bağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin iş hukuku hükümleri çerçevesinde feshin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığını incelemiş olması gerekir.

Mahkemeler davayı reddederken başvuruçuların iş sözleşmesinin 667 sayılı KHK hükümlerine dayalı olarak feshedildiğini, bu durumda yargı merciinin kamu kurumu tarafından yapılan değerlendirme ve tespitin yerindeliğini denetlemesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Mahkemelerin kamu kurumu tarafından yapılan değerlendirme ve tespitin yerindeliğinin yargı merciince araştırılmasının mümkün olmadığını belirterek davayı reddettiği gözetildiğinde uyuşmazlığın esasını karara bağlamadığı açıktır.

Somut olaylardaki işe iade davasının temelini 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi oluşturmaktadır. Söz konusu madde uyarınca açılan davadaki uyuşmazlığın özü başvuruçunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığıdır. Bu durumda işveren tarafından 667 sayılı KHK'nın 4. maddesine dayanılarak gerçekleştirilen fesih işlemine karşı açılan davadaki incelemenin feshin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığının tespitine yönelik olacağı açıktır.

Söz konusu kuralda, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş, ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme yoktur.

Somut olaylarda ise derece mahkemeleri geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelememiştir. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruçuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle her iki başvuruda da mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN İHLAL KARARINA UYGUN BİR YARGILAMA YAPILMAMASI NEDENİYLE MÜDAFİDEN YARARLANMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

Mehmet Ali Ayhan (B. No: 2016/7967, 22/7/2020)

OLAYLAR

Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne gözaltına alınan ve 1993 yılında tutuklanan başvuru, soruşturma işlemleri sırasında müdafî yardımından yararlandırılmamıştır. Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) 2004 yılında başvuru, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Bu karar, Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvuru bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur. AİHM 2009 yılında verdiği kararda başvuru, soruşturma evresinde müdafî yardımından yararlanma ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Başvuru, hükmü veren Ağır Ceza Mahkemesinden (Mahkeme) AİHM'in ihlal kararını gerekçe göstererek infazın durdurulması ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

Mahkeme 2011 yılında yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar vermiştir. Başvuru bu kararı temyiz etmiştir. Yargıtay, kararın itiraza tabi kararlardan olduğu gerekçesiyle dosyayı itiraz mercii olan Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. İtiraz mercii, Mahkemenin 2011 yılında verdiği kararı kaldırmıştır. Bunun üzerine Mahkeme DGM tarafından başvuru hakkında 2004 yılında verilen kararı onaylamıştır (2015). Başvuru, temyiz ettiği karar Yargıtay tarafından düzeltilerek onanmıştır.

AİHM'in ihlal kararının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince denetlenen kararlardan olduğu, ancak dosyanın kapatıldığı yapılan incelemeden anlaşılmıştır.

İDDİALAR

Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararına dayanarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle müdafî yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasına bakmak, bireysel başvuru yoluyla incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Bu kapsamda, AİHM tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği de Anayasa Mahkemesince incelenmelidir. Ancak Anayasa Mahkemesi olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesini değil AİHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini inceler.

AİHM'in ihlal kararı verdiği durumlarda ilgili yargısal merciler, ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde hareket etmek zorundadır. Ancak olayda ilk derece mahkemesi duruşmanın açılmasına karar vermiş, bu aşamada başvuru ve müdafîyi dinledikten

sonra sanığın hazırlık aşamasında verdiği ifadeler dikkate alınmasa bile mevcut diğer delillerin mahkûmiyet hükmü için yeterli olduğu gerekçeleriyle DGM'nin kararını yerinde bularak onaylamıştır. Başvurucunun, soruşturma evresinde müdafisi olmadan alınan ve AİHM'in ihlal kararına konu olan ifadesinin yeniden yargılama sonucunda verilen mahkûmiyette esas alınıp alınmadığı tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır.

Ayrıca gerekçeli kararda mahkûmiyete temel alınan diğer deliller belirtilmemiştir. Son olarak, savunma tarafının bu delillere karşı iddia ve itirazlarını dile getirme fırsatına sahip olup olmadığı da gerekçeli karardan anlaşılmamaktadır. Dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesince yapılan değerlendirmelerin AİHM'in ihlal kararıyla örtüşmediği, Anayasa'nın 36. maddesinin gerektirdiği ölçüde ve özende bir inceleme içermediği ve AİHM tarafından verilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmadığı anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

BARO LEVHASINA YAZILMA İŞLEMİNE İLİŞKİN İPTAL DAVASINDA HUKUK KURALLARININ ÖNGÖRÜLEMEZ BİÇİMDE YORUMLANMASI NEDENİYLE HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKININ İHLAL EDİLMESİ

M.B. (B. No: 2018/37392, 23/7/2020)

OLAYLAR

Başvurucu Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) kararıyla 667 sayılı KHK'ya dayanılarak meslekten ihraç edilmiştir. Kamu görevinden çıkarılmasının ardından başvurucu, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle başvuruda bulunmuştur. Talebi uygun bulan Baro, kararı Türkiye Barolar Birliği'nin (TBB) incelemesine sunmuştur. TBB Yönetim Kurulu Baronun kararının uygun olduğuna karar vermiştir. Karar, Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir. TBB Yönetim Kurulu önceki kararında ısrar ederek başvurucunun baro levhasına yazılmasına karar vermiştir. Bakanlık, başvurucunun baro levhasına yeniden yazılmasına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme yürütmenin durdurulmasına ve ardından kararın iptaline hükmetmiş, TBB ve başvurucunun istinaf başvurusu reddedilmiştir. Öte yandan başvurucu hakkında başlatılan ceza soruşturmasında ise kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

İDDİALAR

Başvurucu, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

Somut olaydaki dava, başvurucunun baro levhasına kaydedilmesine ilişkin işleme karşı açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşıyıp taşımadığıdır.

Mahkemenin iptal kararında, başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı sonucuna ulaşılırken 667 sayılı KHK'nın (6749 sayılı Kanun'la yasalaştırılmıştır) ilgili hükümlerinden yola çıkılmış ve avukatlığın kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili Kanun (6749) uyarınca, kamu görevinden çıkarılanların kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceğini öngören hükmün avukatlığı da kapsayıp kapsamadığını değerlendirmek öncelikli olarak derece mahkemelerine ait bir yetkidir. Ancak derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hatalı bulunduğu tespiti durumunda usule ilişkin güvenceler de anlamsız hâle geleceğinden bunun etkilerini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir.

1136 sayılı Kanun'un 1. maddesinde kamu hizmeti olarak tanımlanmasına rağmen serbest avukatlığın şekli manada bir kamu hizmeti olmadığı noktasında duraksama yoktur. Zira baro levhasına kayıtlı olan avukatlardan kamu kurumlarında kadrolu olarak görev yapanlar haricindekilerin devlete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olmaları söz konusu değildir. Avukatların kendilerine ait ayrı büroları bulunmaktadır. Avukatlar müvekkillerini seçerken

ve faaliyetlerini yürütürken devletten herhangi bir talimat almamakta, bu konuda tamamen kendi serbest iradelerine göre hareket etmektedir. Avukatlar kendi faaliyetlerinin gerektirdiği tüm sorumlulukları kendileri yüklenmekte, müvekkilleri ile aralarındaki sözleşmeden kaynaklanan tüm haklara kendileri sahip olmakta, yükümlülüklerle de kendileri katlanmaktadır. Avukatların gelirleri de müvekkillerinden aldıkları vekâlet ücretinden oluşmaktadır. Yaptıkları işler karşılığında ne kadar ücret alacakları 1136 sayılı Kanun'daki sınırlar dâhilinde kendileri ile müvekkilleri arasında yapılan anlaşma ile belirlenmektedir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi kararlarında avukatlığın kanunda kamu hizmeti olarak tanımlanmış olmasına rağmen avukatın bir devlet memuru olmadığı ve kanun koyucunun bir serbest mesleği kamu hizmeti olarak tanımlamasının onu Anayasa'nın 70. maddesi anlamında kamu hizmeti hâline getirmeyeceği ifade edilmiştir.

Mahkemenin serbest meslek faaliyeti olan avukatlığın her türünü istihdam ilişkisi kapsamında yürütülen bir meslek olarak nitelemesinin, anlaşılması oldukça güç ve kanunun özünden uzaklaşan bir yorum olduğu değerlendirilmiştir. İstihdam edilme ilişkisinin bağımlı çalışmayı gerektirdiği açıktır. Mahkemenin ortaya koyduğu gerekçeler aksi sonuca ulaşılması yönünden ikna edici olmaktan uzaktır.

Öte yandan serbest çalışan avukatla devlet arasında devlet memurununkine benzer bir güven ilişkisi aramak Anayasa ile oluşturulan demokratik hukuk düzeninde anlamlı değildir. Anayasa'da güvence altına alınan ve çoğulculuk temeline dayanan demokrasi, sivil toplumun bir unsuru olan meslek kuruluşları ve bunların mensupları ile devlet arasında hiyerarşik bir ilişki kurulması gerektiği anlayışını reddetmektedir.

Hak ve özgürlükleri sınırlandıran hükümlerin kamu makamlarınca geniş yorumlanması bireyler açısından öngörülemez sonuçlar doğurabileceğinden hukuk devletine aykırılık teşkil etmenin yanında adil yargılanma hakkını da zedeler.

Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar kanun koyucunun getirmedeği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir.

Bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yorum başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirmiş ve başvuru aleyhine karar verilmesinde belirleyici olmuştur. Dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

B Ö L Ü M

06

İSTATİSTİKLER

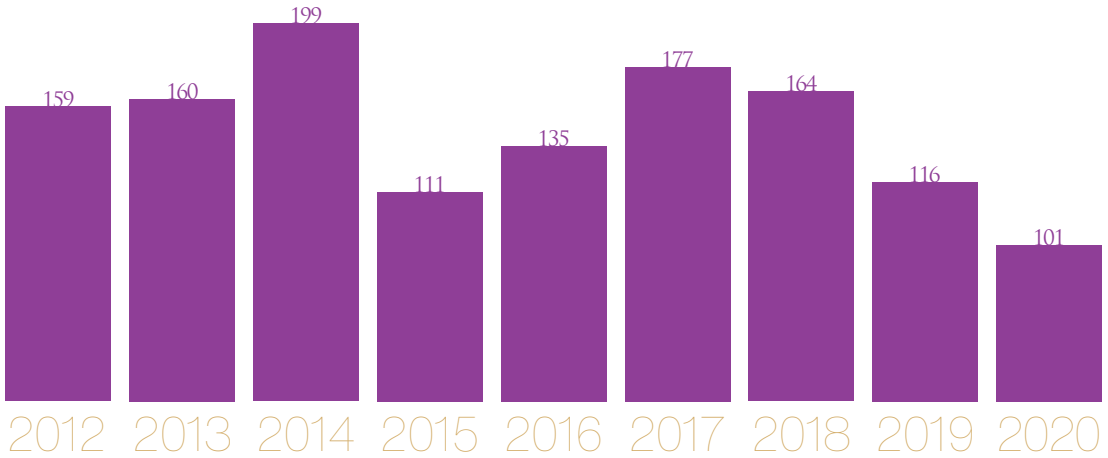
NORM DENETİMİ İSTATİSTİKLERİ

Tablo 1

Yıllara Göre Gelen İptal - İtiraz Başvuru Sayısı

İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

2012	159
2013	160
2014	199
2015	111
2016	135
2017	177
2018	164
2019	116
2020	101

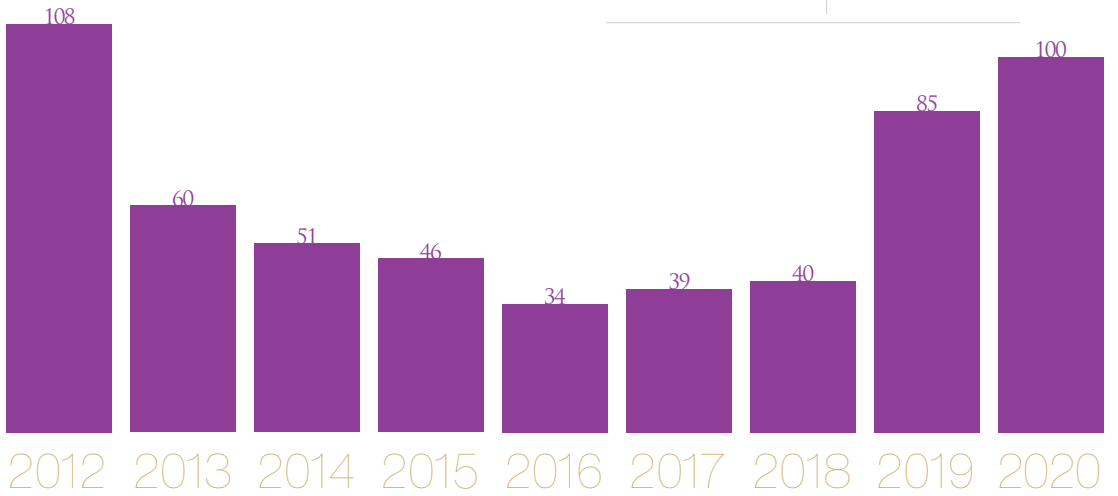

Tablo 2

Önceki Yıllardan Devreden
İptal - İtiraz Başvuru Sayısı

DEVREDEN
İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

2012	108
2013	60
2014	51
2015	46
2016	34
2017	39
2018	40
2019	85
2020	100

Tablo 3

2020 Yılı Toplam İptal ve İtiraz Başvurusu ile
Karara Bağlanan Başvuru Sayısı

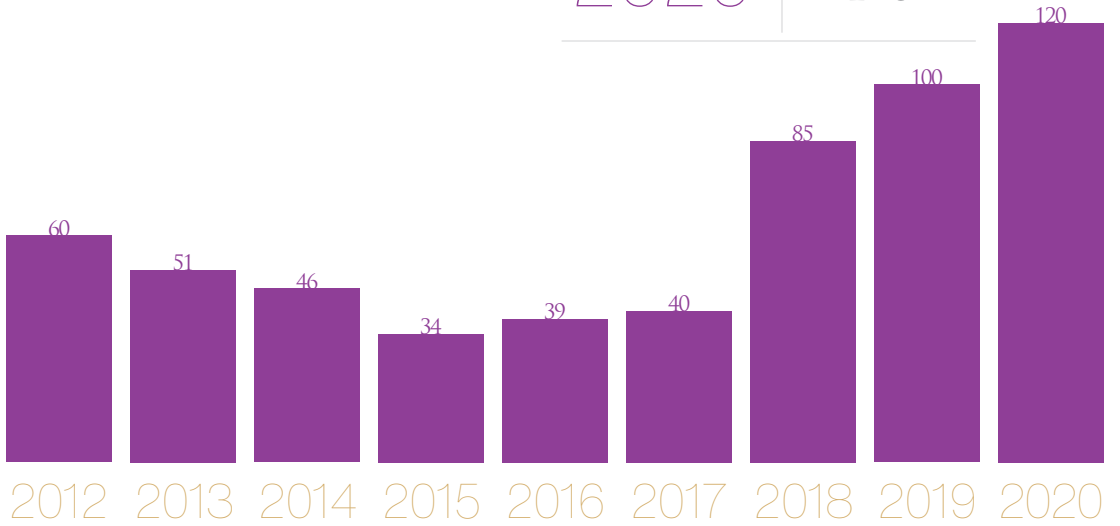
	İPTAL VE İTİRAZ BAŞVURUSU
TOPLAM GELEN / ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN	201
KARARA BAĞLANAN	81
SONRAKİ YILA DEVREDEN	120

Tablo 4

Yıllara Göre Sonraki Yıla Devreden
İptal-İtiraz Başvuru Sayısı

DEVREDEN
İPTAL - İTİRAZ
BAŞVURU SAYISI

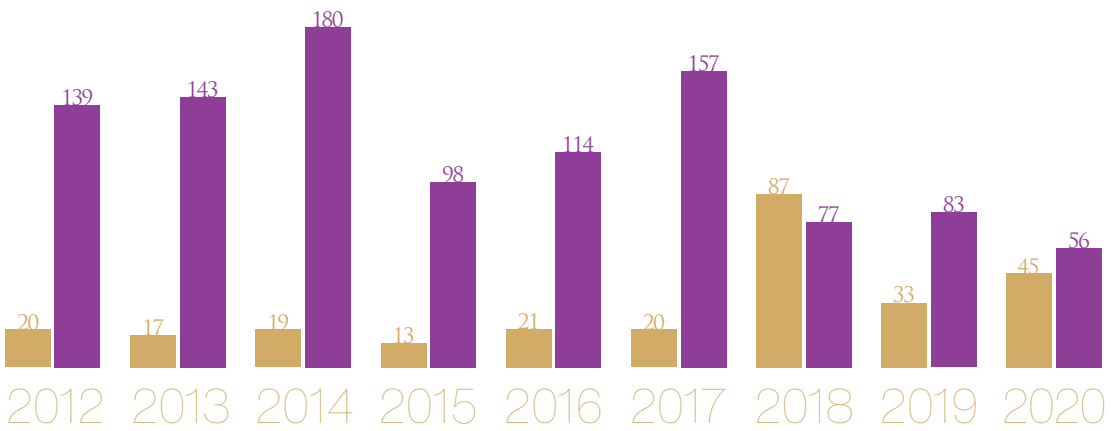
2012	60
2013	51
2014	46
2015	34
2016	39
2017	40
2018	85
2019	100
2020	120

Tablo 5

Yıllara Göre Gelen Başvuruların
İptal - İtiraz Dağılımı

	GELEN İPTAL DAVASI	GELEN İTİRAZ BAŞVURUSU
2012	20	139
2013	17	143
2014	19	180
2015	13	98
2016	21	114
2017	20	157
2018	87	77
2019	33	83
2020	45	56

Tablo 6

Yıllara Göre Sonuçlandırılan
Başvuruların İptal - İtiraz Dağılımı

SONUÇLANDIRILAN
İPTAL DAVASI

SONUÇLANDIRILAN
İTİRAZ BAŞVURUSU

2012

47

160

2013

36

133

2014

17

187

2015

16

107

2016

11

119

2017

15

161

2018

48

71

2019

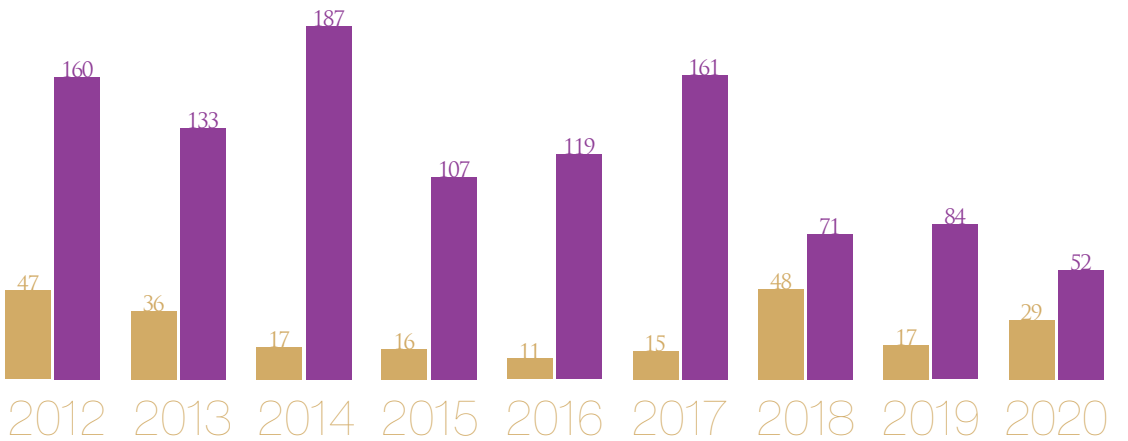
17

84

2020

29

52

Tablo 7

2020 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İptal
Davalarında Verilen Kararlar

VERİLEN KARARLAR	
İPTAL	13
RED	14
BİRLEŞTİRME	2

Tablo 8

2020 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İtiraz
Başvurularında Verilen Kararlar

VERİLEN KARARLAR	
İPTAL	11
RED	30
BİRLEŞTİRME	11

Tablo 9

Norm Denetimi İstatistiği
(2012-2020) Genel Tablo

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOPLAM
YENİ GELEN VE ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURUSU	YENİ GELEN İPTAL DAVASI	20	17	19	13	21	20	87	33	45	275
	GELEN İTİRAZ BAŞVURUSU	139	143	180	98	114	157	77	83	56	1.047
	TOPLAM	159	160	199	111	135	177	164	116	101	1.322
	ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İPTAL DAVASI					9	19	24	63	79	
	ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN İTİRAZ BAŞVURUSU					25	20	16	22	21	
SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI	TOPLAM	108	60	51	46	34	39	40	85	100	563
	GENEL TOPLAM	267	220	250	157	169	216	204	201	201	1.885
	İPTAL				8	3	4	7	9	13	
	RET				6	8	10	40	7	14	
	BİRLEŞTİRME				2		1	1	1	2	
SONRAKI YILA DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI	TOPLAM	47	36	17	16	11	15	48	17	29	236
	İPTAL				19	15	11	11	13	11	
	RET				81	89	115	54	59	30	
	BİRLEŞTİRME				7	15	35	6	12	11	
	TOPLAM	160	133	187	107	119	161	71	84	52	1.074
SONRAKI YILA DEVREDEN İPTAL DAVASI VE İTİRAZ BAŞVURULARI (YILLARA DAĞILIMI)	GENEL TOPLAM	207	169	204	123	130	176	119	101	81	1.310
	İPTAL DAVASI				9	19	24	63	79	95	
	İTİRAZ BAŞVURUSU				25	20	16	22	21	25	
	TOPLAM	60	51	46	34	39	40	85	100	120	575
	GENEL TOPLAM	60	51	46	34	39	40	85	100	120	575

BİREYSEL BAŞVURU İSTATİSTİKLERİ

İ.GENEL İSTATİSTİKLER

Tablo 1

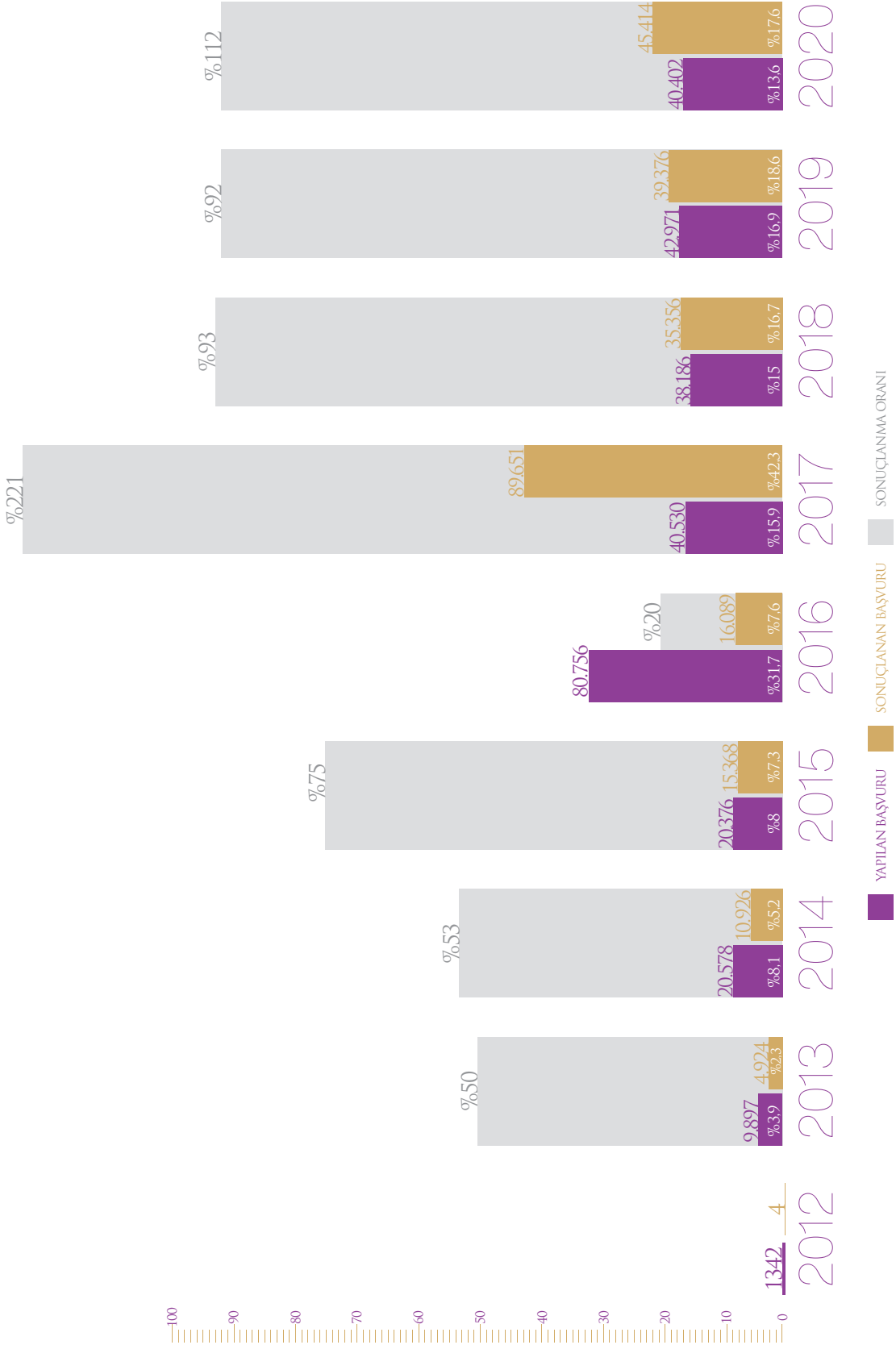
Yıllara Göre Yapılan ve
Sonuçlandırılan Bireysel
Başvuru Sayıları

	YAPILAN BAŞVURU	SONUÇLANAN BAŞVURU*	SONUÇLANMA ORANI
2012	1342 TOPLAMIN %0,5'i	4 TOPLAMIN %0'ı	%0
2013	9.897 TOPLAMIN %3,9'U	4.924 TOPLAMIN %2,3'Ü	%50
2014	20.578 TOPLAMIN %8,1'i	10.926 TOPLAMIN %5,2'si	%53
2015	20.376 TOPLAMIN %8'i	15.368 TOPLAMIN %7,3'Ü	%75
2016	80.756 TOPLAMIN %31,7'si	16.089 TOPLAMIN %7,6'si	%20
2017	40.530 TOPLAMIN %15,9'U	89.651 TOPLAMIN %42,3'Ü	%221
2018	38.186 TOPLAMIN %15'i	35.356 TOPLAMIN %16,7'si	%93
2019	42.971 TOPLAMIN %16,9'U	39.376 TOPLAMIN %18,6'si	%92
2020	40.402 TOPLAMIN %13,6'si	45.414 TOPLAMIN %17,6'si	%112
TOPLAM	295.038 BAŞVURU	257.108 SONUÇLANAN	%87,14 SONUÇ ORANI

* İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

** OHAL kapsamında yapılan başvurular hariç 2016 yılında yapılan başvuruları karşılama oranı % 85'dir.

*** OHAL Komisyonu kurulması üzerine başvuru yollarının tüketilmemiş olduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararıyla sonuçlandırılan 72.134 dosya hariç 2017 yılında yapılan başvuruları karşılama oranı % 90'dır.

Tablo 2

Derdest Bireysel
Başvuru Sayıları

	DERDEST BİREYSEL BAŞVURU	TOPLAM'A ORANI
2013	6	%0
2014	44	%0,1
2015	80	%0,2
2016	298	%0,8
2017	610	%1,6
2018	3.442	%9,1
2019	7.776	%20,5
2020	25.674	%67,7

TOPLAM

295.038

BAŞVURU

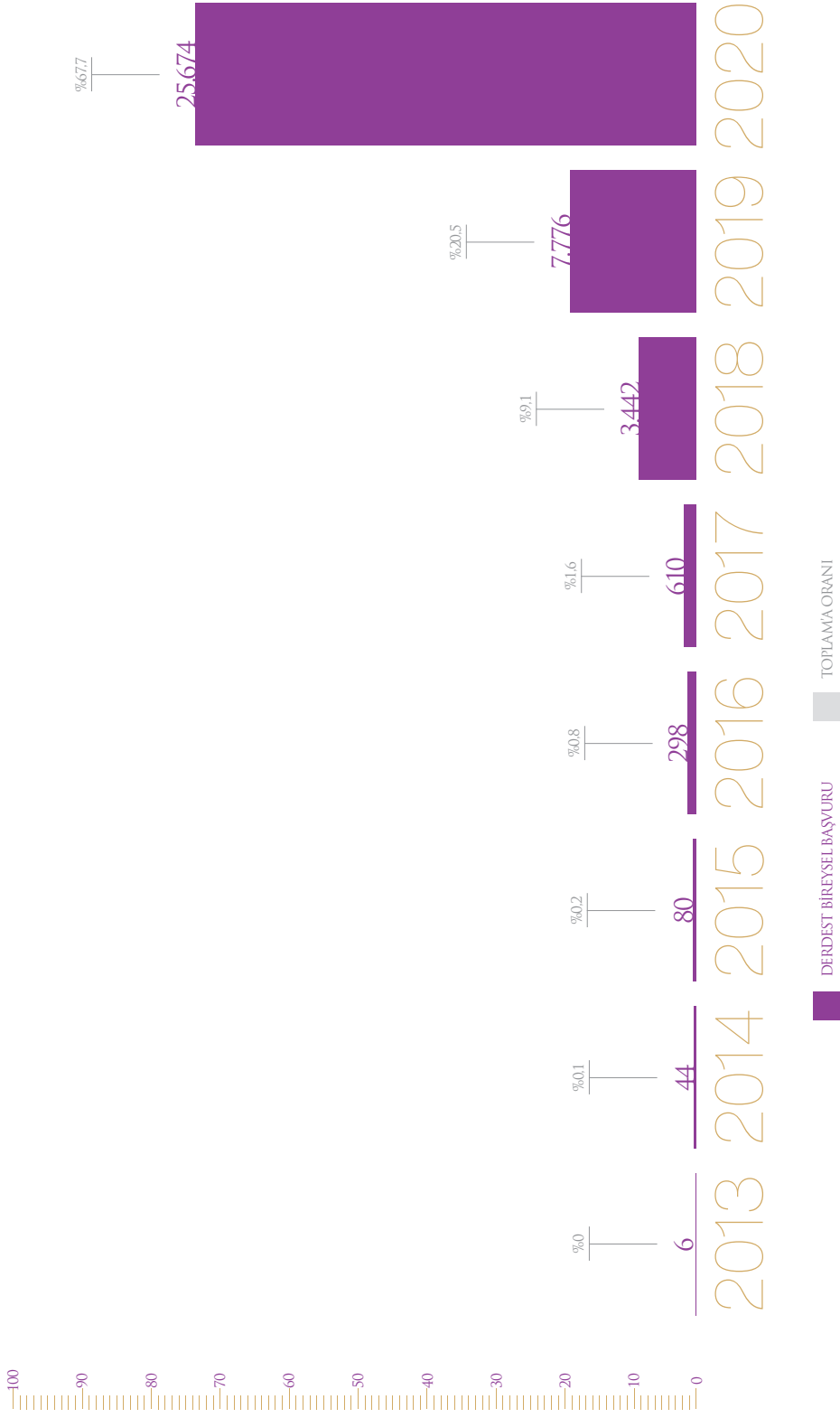
37.930

TOPLAM DERDEST

%12,8

TOPLAM'A ORANI

* 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla her bir yıldan derdest olan başvuru sayılarını göstermektedir.

Tablo 3

Sonuçlandırılan
Başvuruların Karar
Türüne Göre Dağılımı

	TOPLAM	YÜZDE
İDARİ RET*	12.223	%4,8
KABUL EDİLEMEZLİK	228.855	%89
EN AZ BİR HAKKIN İHLALİ	14.027	%5,5
HAKKIN İHLAL EDİLMEDİĞİ	738	%0,3
DİĞER**	1.265	%0,6
TOPLAM	257.108	%100
KARAR		SONUÇ ORANI

* İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

** Düşme, dosya kapatma, başvurunun reddi.

II. ESAS İSTATİSTİKLERİ

A. SONUÇLANDIRILAN DOSYA SAYILARINA GÖRE ESAS İSTATİSTİKLERİ

Tablo 4

İhlal Kararlarının
Oransal Durumu

SONUÇLANDIRILAN DOSYALAR BAZINDA

	KARAR VERİLEN	SONUÇLANDIRILAN DOSYA SAYISI*	YÜZDE
İHLAL KARARI VERİLEN DOSYA SAYISI	14.027	257.108	%5,5

ESASTAN İNCELENEN DOSYALAR BAZINDA

	KARAR VERİLEN	ESASTAN İNCELENEN DOSYA SAYISI	YÜZDE
İHLAL KARARI VERİLEN DOSYA SAYISI	14.027	14.765	%95

* Üzerinden karar verilen dosya sayısı 4.662, birleşen dosya sayısı 9.365'tir.

Tablo 5

En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)

	TOPLAM	YÜZDE
2013	75	%0,5
2014	768	%5,5
2015	1.827	%13,0
2016	1.282	%9,1
2017	1.025	%7,3
2018	2.167	%15,4
2019	1.225	%8,7
2020	5.658	%40,3

TOPLAM
14.027

B. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE GÖRE ESAS İSTATİSTİKLERİ

1. BİRLEŞEN DOSYALAR DAHİL

Tablo 6

İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

	TOPLAM	YÜZDE
Yaşam hakkı	128	%0,9
Kötü muamele yasağı	381	%2,7
Kişî hürriyeti ve güvenliği hakkı	237	%1,7
Adil yargılanma hakkı*	9.039	%63,3
İfade özgürlüğü	605	%4,2
Eğitim hakkı	3	%0,0
Ayrımcılık yasağı	111	%0,8
Din ve vicdan özgürlüğü	8	%0,1
Maddi manevi varlığın korunması hakkı	53	%0,4
Özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı	442	%3,1
Mülkiyet hakkı	2.764	%19,4
Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı	8	%0,1
Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı	123	%0,9
Örgütlenme özgürlüğü	68	%0,5
Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi	14	%0,1
Masumiyet karinesi	22	%0,2
Etkili başvuru hakkı	265	%1,9
Zorla Çalıştırma ve angarya yasağı	0	%0
Bireysel başvuru hakkı	2	%0
Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı	0	%0
Diğer haklar	0	%0

TOPLAM

14.273

* Sadece Makul Sürede Yargılanma Hakkından İhlal Kararı Verilen Başvuruların Sayısı 6.204'tür.

Tablo 7

İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı

(Hak ve Özgürlük Bazında) (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

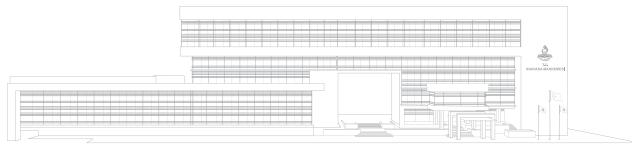
	TOPLAM	YÜZDE
2013	78	%0,5
2014	782	%5,5
2015	1.854	%13,0
2016	1.315	%9,2
2017	1.083	%7,6
2018	2.221	%15,6
2019	1.250	%8,8
2020	5.690	%39,9

TOPLAM

14.273

* Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya / Ankara

Telefon: +90 312 463 73 00
Faks: +90 312 463 74 00

E-posta: bilgi@anayasa.gov.tr
twitter.com/aymconstcourt

www.anayasa.gov.tr/en